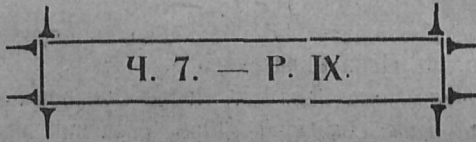

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 7.

З М І С Т:		
<i>о. Горчинський Омелян:</i> Дар сьвященства для <i>о. Маріяна Шашкевича.</i>		217
<i>Іван Ших:</i> Сьв. Іван Новий Сучавський.		229
<i>о. Іван Сендецький:</i> Про церковні відносини в Америці.		234
Церковна літопись.		238
Всячина:	(Кілька заміток до дописи <i>о. Льва Сембратовича.</i> — Відозва. — Невинні Ягнятка. — „Поступове“ учительство. — Просимо о докази.)	242
Нові книжки:		246
Від Адміністрації.		

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА
у Львові, ул. Рицерска ч. 18. — Телєфон 1707
поруцає ся Всч. Духовеньству.

Церковна Торговля
„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поруцає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовленя іконостасів і престолів, — і приймає замовленя на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків спільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Кацелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Одинока радикальна поміч для терплячих на пропуклину.

М. ФРАЙЛІХ

у Львові, ул. Городецька ч. 35.

Винахідник бандажів припуклинових, патентованих ц. к. Міністерством торгівлі і промислу на багато виставах краєвих і заграничних, а передовсім у Відні на гігієнічній виставі „Das Kind“, в році 1907 під протекторатом архикнязя Фердинанда Карла. Яко спеціаліст лічення недуг пропуклинових відзначений в Римі крестом заслуги на виставі в році 1908, рівнож властитель дипльому почесного „Societe hygienique“ в Падуї (Італія) — зеднав собі уже світову славу своєю метою цілковитого усуваня пропуклин без жадної операції, лишень при помочи ужитя бандажа власного винаходу.

Тисячі людей терплячих на пропуклинувилічив М. ФРАЙЛІХ цілковито, так, що вповні заслугоє на загальне признанє та імя добродія терплячої людскости.

Світле ц. к. Міністерство торгівлі у Відні розпорядженєм з дня 25. червня 1895 до Ч. 2297, уділило М. Фрайліхови, яко спеціалістови бандаж в пропуклинових власного винаходу привілей на виключне виконуванє тихже, а ц. к. Намісництво у Львові дозволило ему уживати Цісарского Орла. Сотки листів з подякою та признаня не тільки від хорих пацієнтів зі всіх частий світа, але і від багато лікарів потверджують ту опінію, що

бандажі М. Фрайліха

суть безауслівно певним средством до цілковитого усуваня терпінь пропуклинових.

Поручаємо кождому з наших читатів зажадати від М. Фрайліха у Львові ул. Городецька ч. 35 книжки під заголовком Пропуклина і наслідки ново-винайдених бандажів через М. ФРАЙЛІХА, Львів, ул. Городецька 35., котру то книжку на жаданє франко кождий може одержати. — Кождий хорий мусить явитись безауслівно в заведеню М. Фрайліха в ціли збаданя, де мусить позістати через кілька днів.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 7.

Львів, 1. цвѣтня 1912.

Рік ІХ.

Дар сьвященства для о. Маркіяна Шашкевича.

Се справді потішаючий об'яв, що в нивішних так тяжких часах для доброї справи — бачить ся ентузіязм і одушевлене всеї суспільности для великого подвижника народнього.

Правда, з торжественними обходами, маніфестаціями стрічаємо ся в нашій добі много частійше чим давнійше, — але на жаль дуже часто одушевлене то, розбуджене штучно, заблисне мов сьвічка лиш на хвилю, щоби зараз загаснути і лишити по собі дальше студінь буденности.

З другої сторони знова надіб'уємо обходи, торжества для звеличення людей, — які може в дійсности на те не заслужили — які може не то не помогли, але пошкодили справі тих, від яких збирають чолобитню.

Народня маса безкритична і тому одушевляє ся — або студеніє і переходить в вороже успособлене часом для дрібних причин — того об'яву, що часом одушевляє ся в невластивім місци не можна їй брати за зле — об'яв се згідний з природою, й психологією народньою. —

То природне успособлене народа скермувати на властиві тори — виробити з него почуте сильне і стає гідности власної, виробити з него благородне признанє для доброї справи, одушевлене для ідеалу, перемінити його в чувство безнастанної вдячности для правдивих добродіїв — се велика задача — тих, — яких Провидіне Боже установило провідниками народа. А хтож, як не сьвященник може назвати себе справді право-

сильно покликаним провідником народа? — Випосажений авторитетом самого Господа, стає душпастир на чолі мас народних, щоби їх перевести через пустиню життя до вічного випочинку в живітні нескінченні Господі. —

З важніших хвиль в життю загальнім народнім користуємо нраз, щоби перевести свої пляни — які передає ся до оцінки оціні загальної. —

Такою хвилею вважаю власне теперішній час — в яким сьвяткуємо сотні роковини уродин Маркіяна Шашкевича, — єі хочу ужити, щоби поділити ся гадками, в який спосіб можна трівало на все звеличити памягь нашого великого борця о правду. —

Во я певний, що між читачами не буде одного, який би не був тої гадки, що пишучий в тій справі — Чувство вдячності — оно розпирає серце, яке вже не здичило, яке вже не заніміло для шляхетності. То чувство — оно пхає попросту до того, щоби за щирість, за жертву другого — приятельску, відплатити ся жертвою зі своєї сторони. —

Пару об'явів можемо вже вчислити: фонд стипендійний імени Маркіяна Шашкевича, памятників таблиці, обходи по цілім краю, ювілейне виданє сьв. Письма — в то вже много — але не в то вже остаточна границя, поза яку не можна перейти.

Ни мусимо посунути ся дальше, — ми мусимо виставити Маркіянови величавий памятник, але що більше, не оден — але многі — по цілім краю — в кождім місті, в кождім селі. Ми мусимо постарати ся о те тому, бо нам повинно ходити о те, щоби о о. Маркіяні довідали ся найширші маси народні — і то не лиш в теперішнім поколіню, але і в будучих. —

За великі домаганя від нашого бідного фінансово народа.

Але я і не маю на гадці мертвого, камяного памятника. — Памятник, о яким гадаю — коштував би дуже мало, лиш троха доброї волі і труду над собою, лиш троха запереченя ся свого „я“, а і плян його готовий — зарис його се нич иньшого, як примір Маркіяна.

Маю на гадці його невтомиму працю, повне посьвятити житє для добра народа. — На се може здобути ся кождий з нас сьвящеників, кождий з кандидатів наших — і тим можемо взнести величавий, правдивий монументальний памятник для о. Маркіяна — оригінальний, бо живий — промавляющий до душі народа.

Се булоби і сповненє мрій сего великого Христового діяча. Він мав прецінь на цілі положити фундамент, на яким наслідники мали будувати дальше будову щастя дочасного і вічного народнього. Він певно бажав собі того, щоби як найбільше його вслївбратів вступило в слїди його, щоби як найбільше сьвящеників станули тим, чим властиво повинні бути по волі Христа

і Церкви сьв., щоби станули правдивими добродіями, пастирями народа. —

Успіх праці залежить від доброти, досконалости пляну і методи вї. — Успіхи праці Маркіяна вказують, що його метода була влучною, щож дивного, що цілею мовою буде тепер показати, якою була метода Маркіяна — або иньшими словами, якою методою має руководити ся добрий душпастир в своїй праці народній. Нашою задачею буде отже представити в коротці систематично зарис праці священної, яку так умітно і ідейно розвинув Маркіян.

Застерігаю ся наперед, що не маю на цілі ту менторства — або якої критики кого — мовою цілею передати пару гадок, які суть предметом мрій і стремлінь автора тих стрічок. —

В першій мірі маю на опі тих, — які доперва вступають на дорогу праці для справи Христової — для них нехай будуть ті гадки захоотою до плекання ідей, якими звичайно переповнене серце кожного молодця. Що все те не є лиш чистою утопією, на то вказує примір Маркіяна з одної, — а досвід многих старших всівбратів, які вже довше працюють в виноградї Христовім — з другої сторони. —

Гляньмо на обставини серед, яких мав Маркіян виконувати свою задачу, на терен його праці. Влучно зобразив вї в ювілейній промові о. Д. р. Боцян словами: *) „Слабе здоровле, недостаток, тяжка праця, трудности і переслідуваня від своїх і чужих, чорним вороном над ним літали“ — а терен його праці се праця над народом „забутим, пониженим, недолею приспанним“. — Сумнійшого стану річей годї і знайти, а однак жите Маркіяна вказує, — що він перебув ті трудности щасливо — они не зуміли випровадити його з рівноваги — трунули його в обнятя зневіри. — Він памятаючи на зване, яке вложило на него Провидїне Боже через руки Епископа — консеквентно перевів свій плян житя — і вийшов з борби побідником.

Як бачили ми висше, обставини, трудности, з якими мав бороти ся Маркіян, були ріжного рода — фізичні, духові, моральні, від своїх, від чужих — одним словом, зміняючі ся в своїй ріжнородности як найбільше — та все о. Маркіян не дав ся поводити тим ріжним обставинам — але він був їх паном все в кождім положеню, в кождій і найприкрійшій обставині житя поступав він після певних сталих принципів і засад, він поступав все як правдивий характер. Се є точка вихідна діяльности кожного звани, а передовсім звани священничого — а іменно кождий повинен стреміти бути, жити, поступати як правдивий характер. —

Характер се задача вихованя — се задача житя. Характе-

*) Нива VІІІ. (1911) ч. 21 ст. 647.

ром жити — характером умирати „з Христом для Христа“ се ідеал для кожного з нас священиків передовсім. —

Більша або менша скількість характерів в суспільности, в народі, є знаком моральної вартости даної нації — щож дивного, що цілею Маркіяна було виробити характер для себе — виробити як найбільше характерів в нашім народі. — Увага о. Сембратовича *) „...нас Русинів нич так не з'їдає, нич так не нищить, як в краю, так і поза его межами, як брак характерів“ є цілком слушна — лиш та обставина спричиняє, що наш народ стоїть так низко під многими взглядами, тому коли хочемо помочи народови, робім як о. Маркіян, стараймо ся о набуте характеру для себе, о виховане як найбільше характерів в народі. —

Характер полягає на силі волі, се свойство, прикмета людини, котра спонукує єї поступати в ріжних обставинах життя після певних, упорядкованих, ясних і сталих засад, принципів. — В нім була сила о. Маркіяна — і тому коли маємо вступити в його сліди, коли маємо підняти його кличі, його програму життя, мусимо вперед розглянути ся за фундаментом — за вихідною точкою нашої діяльности — за сильним характером. —

На характер кожного індивідуа складають ся три чинники: α) вроджені свойства, прикмети, власности — β) виховане, окружене внішнє — а в кінці γ) самовиховане кожного з осібна. —

Відповідно до більше — або менше інтензивного вихіснування їх — повстає менше або більше сильний, шляхотний характер. —

Обсервация життя вевняє, що людей, яких природа не наділила ніякими добрими нахилонами дуже мало, однак з другої сторони стверджує она дійсно то, що знаємо з об'явлення. Господь Бог не розділяє рівномірно дарів своїх між жителів тої землі. —

Одні дістали більше талантів — другі менше, кождий має якісь таланти — людей без ніяких дарів нема на світі.

Сила впливу того чинника не лежить в нашій силі, тому і лишимо його в нашім рефераті на боці. —

Інакше річ має ся вже з двома дальшими чинниками. — Они, їх благородний, або шкідливий вплив на основане сильного, доброго характеру залежний від свободної волі людей і тому ужите їх в нашу користь або некористь лежить по більшій часті в наших руках. —

Не мою цілею звертати увагу на чинник другий — вплив окруженя і вихованя внішнього — вплив той скінчив ся вже для читачів тих стрічок — і тому обговорюване тої справи вийшло би подекуди поза рами того реферату. Ми собі взяли за ціль

*) Нива IX (1912) ч. 3. ст. 98.

виказати, як нам кандидатам стану духовного — або св'ященникам вибудувати основу під нашу діяльність душпастирську. Відповідь на те питане дасть лише обговорене чинника третого — себго, як попровадити самообразованє, щоби оно вплинуло корисно на уформованє доброго характеру.

Безперечно прикмети вроджені, окруженє і вихованє внішне, они богато впливають на збудованє характеру, виключно навіть в нашім молодечім віці. Але з хвилиєю уступленя молодечих літ — уступають они на другий плян, чоловік входить в жите — яко самостійний член суспільности і тепер доперва наступає час контролі вихованя попередного — час переконаня ся, чи є ся спосібним самостійно стреміти до ціли жита — чи є ся до того неспосібним. —

Як бачимо, до того, щоби сконтролювати себе, треба на першім місци пізнаня себе самого. — Пізнанє себе самого — свого нутра, мусить бути точкою вихідною нашого самовихованя. — Ми мусимо сказати собі правду в очи, чим єсьмо в дійсности — де наші хиби — де треба інгеренції нашої доброї волі — де треба реформи. —

Щоби можна себе сконтролювати, треба (цілком прородно) мати якусь сталу норму — і то одну, після якої ми себе образуємо. — Різнородність норми унеможливила би нам нашу працю над собою самими, бо характер полягає власне в однообразности засад і принципів, чого не можуть дати ріжні норми — лиш одна норма — досконала, — ідеальна, незмінна.

Ми християни — католики єсьмо в тім щасливім положеню, що маємо таку норму, а ві дає нам наша релігія, наша віра, наш християнський світогляд. —

Ціль будови цілого християнського світогляду се не є лиш щось зовсім абстрактного, але се річ найбільше актуальна, найпрактичнійша. Она стремить до одної ціли, до осягненя слави Божої, а в ній і до осягненя ціли кожного чоловіка з осібна. Дорогою до сего се наше туземне жите, щож дивного, що ціль та головна, остаточна, сходиться ся з цілею иньшого, іменно ціль цілого світогляду християнського се приноровленє практичне засад релігії християнської в щоденнім житю.

Що хвилини ми находимо ся в иншій стадії жита, в иншім положеню, обставинах, що хвилі домагає ся від нас жите розвизаня якоїсь задачі — ціль нашої релігії мати в кождім такім положеню — на кождім місци, в кождім часі під рукою який сталий принцип, щоби, поступивши собі після него можна собі в душі сказати: я поступив собі в тім случаю яко чесна людина, яко характер. —

Релігія наша одна, правдива — принципи отже з неї виснуті можуть лиш бути одні (розуміє ся відповідні до ріжних станів) — сама отже та обставина, що ми визнаємо ту релігію,

домагає ся з неумолимою консеквенцією одного: сильного характеру.

Напря́м, в я́кім маємо працювати над собою, в я́кім маємо стреміти формулований в словах: „Будите... совершени, якоже Отець вашъ небесный совершенъ естъ“*), нашою цілею має бути отже образване себе на людей з прикметами угрупованими в одну гармонійну цілість, — бо лиш тоді станемо ся хоть в далекім приближеню подібними до нескінченого совершенного Господа. —

Себи єще було за мало, коли би наша релі́гія ограничила ся лиш на поданю загальної норми, яка відносить ся до всіх без ви́мку — слушно могли би ми її закинути, що она не дає того, чого властиво домагає ся чоловік від неї не дає практичних принципів для поодиноких случаїв житя, а в такім разі попалиби ми в суперечність з тим, щосьмо сказали о нашій релі́гії висше. Але релі́гія наша не даром цілком правно домагає ся своєї виключної правдивости. Она бо дає нам ті засади, які власне суть критеріями, по яких ми можемо сконтролювати, чи в нас є характер сьвященничий — чи де суть браки які — а дальше они подадуть і на́пря́м, куда повести реформу себе самого, — щоби можна працювати так, яко о. Маркіян. — За тісні рами реферату, щоби розводити ся над подібними засадами для поодиноких обставин житя, потім і не можливо се навіть зі взгляду на величезну ріжнородність тих обставин у кожного з осібна. — Ми мусимо задоволити ся поданем одного спеціального принципу — з якого легко може сам собі кожний відповідно до потреби випровадити засаду, після якої має поступати в данім случаю.

Тим головним, основним принципом се сьвідомість, що я маю над собою нескінчене Єство, Господа Бога, що отже все, ціла моя праця, ціле мове жите з Богом — для Бога, з Христом — для Христа. —

Іншими словами, я мушу бути все і всюди мати засаду: приятель Божий, моїм приятелем, ворог Христа моїм ворогом. —

Сего основного принципу домагає ся Христос від кожного з своїх учеників — а такими суть розуміє ся всі християни а в першій мірі безперечно ми сьвященники і кандидати стану сьвященничого. „Никто́же можетъ дѣлать господина работати: алько единого козавитъ, а дрѣлаго кознакидих: или единого держителъ, о дрѣзѣих же перадыти начнетъ: не можете Богъ работати и мамонѣ!“**).

Бо і дійсно, если чоловік любить над все „мамону“, сьвіт, мусить ненавидіти сьвіт инший, висшій, царство Христа. Суть бо то два діаметрально противні табори, які тягнуть людину

*) Мат. 5, 48.

**) Мат. 6, 24.

в прост противні напрями, рішення ся в одну сторону потягає за собою зірване з другим табором — ненависть до него, в найліпшій разі цілковите з'обоятвіне. — Щож дивного, що Христос кладе таку вагу на рішення для Бго справи, на той принцип, засаду — „приятель Христа — мусить бути моїм приятелем“. — „Нже иже съ мнѣю, на ма етъ: и иже не собираетъ со мнѣю, расгочаетъ“ (*). Се є лиш консеквентне переведене того, по що прийшов Христос на той сьвіт; „Идите ли, яко миръ прїидѣх дати на зѣмлю; ни, глаголю камъ, но раздѣленїе“ (**). — Одним словом, домаганє ся Христа є за ясне, щоби можна єще мати які сумніви в тій справі. —

Найбільшою небезпекою спроневерити ся тій засаді се оглядає ся на опінію сьвіта — якої репрезентантом звичайно модерна преса. —

Відношенє наше до того могутого чинника в житю публичнім вкаже нам, чи ми маємо в собі ту основну черту характеру християньского чи ні. — „Боязнь перед сьвітом і фалшиве почутє чести се нині головні вороги релїгійного переконаня“ пише Апостольский вікарій полевий Emmerich Bielik в своїм посланю пастирским до членів австрійскої армії (***)).

Нинішня преса розпадає ся, як і взагалі ціле людство, на два табори: Христа і диявола — щож дивного, що прихильність для неї рівнає ся прихильности для справи Хр. або Бго ворогів. Во підчас коли добра преса впливає благородно на образованє одиниць, народа, впливає користо на моральність загальну — то з другої сторони зла преса ослабляє і нищить віру, викликає сумніви, вносить розстрій в душі читачів, нищить і руйнує взагалі ціле жите душевне. — І цілком природно. — Преса не вдоволяє ся лиш збиранєм і реґестрованєм новинок, фактів дня, але она подає рівночасно і осуд їх відповідний до напрями — якого є речником. —

З початку толерує ся то, що написанє в часописи, з часом толеранція переміняє ся в призвичаєнє спускати ся на осуд єї — чоловік не огляне ся, а вже немає свого власного суду — але суд його на найвишій справі ідентифікує ся з судом преси даного напрями. —

На потвердженє тих теоретичних виводів нехай послужать факти з навішнього жита церковного в Галичині. —

Нині дійшло вже досить далеко — схизма вже зачинає входити дійсно в ряди нашого народа — кождий признаєть, що багато тїх вини поносить з одной сторони зла преса, з другої сторони брак добрих характерів. —

*) Лук. 11, 23.

**) Лука 12, 51.

***) Hirt (tief und Fastenordnung f. das Jahr 1912 з дня 10. січня 1912.

Богато з тих, які завинили в тій справі, можуть собі сказати, що не мають ніякого характеру, неоден з них дійшов до того власне через читанє газет. Бо вже самий характер вимагає витримати при засадах, яких ся є речником, вимагає рішучого протесту проти чинників, які ворожо відносять ся до тих засад. Если одиноким мотивом, який тримає еще таку дану одиницю при певних засадах є лиш користь власна, добро матеріяльне — то дійсно на більшу безхарактерність годі і здобути ся. Тому з того розважання можна вже виробити собі суд — як важною річю є характер для кожної людини — для священиків спеціяльно — і як дійсно великим знаком характерности є читанє газет. —

Всі без виїмку, а спеціяльно священики, які читають і підпирають газети, поборюючі справу Церкви і Христа явно, або тайно без взгляду на їх краску національну, суть безхарактерними — бо спроневіряють ся головній засаді — приятель Христа нашим приятелем, ворог Его нашим ворогом.

Тому, коли хочемо зарадити злу, коли дійсно серйозно думаємо вступити в сліди характерного о. Маркіяна, мусимо сконтролювати себе, яке становище займаємо ми взглядом преси. — Обоятність в тій справі утруднить нам, зробить неможливим наше самообразование, нашу працю над характером власним — і характером нашого народа. — „Зла преса се найнебезпечніше підприємство нинішньої доби, она є шкідником, если ві не знищить ся, погибель людства запечатана“ *). А коли принцип той загальний відносить ся до всіх націй без виїмку, то спеціяльно до нашої, яка, правду сказавши, так мало має вироблені переконання релігійні, що зла преса для неї еще небезпечніша, тому, бо скорше осягне то, чого би не могла осягнути де інде — скорше осягне своїх безкритичних найревнійших прихильників і защитників. —

Священики, покликані на провідників народа, повинні самі дати примір консеквентного придержування ся засад християнських що до читаня газет. — Доки еще зовсім не буде за пізно, — треба нам активно стати до борби проти злої преси — лиш рішучим виступленем окажемо з одної сторони саму характерність в службі Христовій, з другої сторони покажемо, що ми на добрій дорозі, бо на дорозі правди. —

Другим средством контролі власного характеру що до того основного принципу се слідити себе: як заховаюю ся я взглядом авторитету власти, взглядом ві приказів і розпоряджень. — Дивне оно на око може неодному з читачів — як можна лучити одно з другим, та коли

*) Anton E. Schönbach: „Ueber Lesung und Bildung“, Graz 7 Aufl. 1905. — ст. 20.

близше приглянемо ся сему висказови, мусимо признати, що так є в дійсности. —

Приятель Христа — має бути приятелем слуги Христо-вого — се є головний принцип нашого житя. — А чи суть на світі більші приятелі над тих, котрим Христос віддав свою власть, Свій авторитет над тих, до яких то висказав: „Бла-шай кака мені слухаетъ: и отменяи са кака, отменяетъ са мене: отменяи же мені, отменяетъ са посласкаго ма“ (*). Маємо словами Христа ствер-джене того, що відношене наше до властей, до єї заряджень є знаком, чи ми з Христом, чи проти Него. —

В нинішних часах кличів за неограниченою свободою під кождим взглядом, не трудно заразити ся тим духом. — Часом навіть робить ся неодно лиш для людского ока, що не конче годить ся з нашими переконаннями, часом разом з иншими стає-мо до осуджуваня і критикованя всего, що вийде зі сторони авторитету — замало рефлектуємо над нехарактерностию такого поведеня. — Через вступлене в ряди Христа ми з'обовязуємо ся слухати заряджень авторитету — а не критикувати їх. — Отже річю вже нашої чести має бути дотримати тої обітницї все і всюди — не лиш для ока самого настоятеля — але для власного вдоволення, з почутя, що поступив собі в данім разі яко правдивий характер. —

Реасумуючи то, що до тепер сказалисьмо — то точкою вихідною нашої діяльности має бути добрий характер — чи ми його маємо, переконаємо ся з того, чи належимо ми до рядів Христа, чи Його ворогів — яке то становище обявляє ся в житю через наше відношене до загальної оцінїї, репрезентованої в пресї і до авторитету.

А тепер перейдїм до другої части сего реферату, до розва-женя, як виглядати має та праця характерного священника, як виглядати має сей памятник для Шашкевича, о яким ми згадали на самім вступі, як має працювати той, який дійсно совісно придержує ся принципу: приятель Христа нашим при-ятелем, ворог Хр. нашим ворогом.

Памятник мусить бути зображенем того, кого хоче ся в нїм звеличити і тому цілком слушне мусить видати ся для кождого з читачів домагане, — що если ми маємо живим памят-ником звеличити о. Маркіяна — то праця наша над доб-ром народа (памятник, який маю на гадці) мусить бути відбиткою праці о. Маркіяна — мусить отже мати на собі ту ціху, яку зазначила дійсно суспільність в памятнику у святаюрській Церкві при звеличеню діяльности о. Шашкевича, іменно разом з о. Маркіяном ми мусимо бути „подвижни-кам“ народа. —

„Подвижник народа“ — короткий зворот, два лиш слова, а однак, як багато в них змісту. Они містять в собі програму цілого житя, зміст цілої діяльности о. Маркіяна. Аналіза того

*) Луки 10, 16.

слова „подвижник“ справдить то наше предположене, що трафний то висказ для схарактеризованя діяльности в першій мірі о. Маркіяна — а по тім кожного характерного душпастиря. А если ми здобудемо собі то пересвідчене — тоді ведучи наше власне жите в стремліню бути „подвижниками“ народа — ми будемо могли сказати, що ми дійсно будуємо для о. Маркіяна великий, національний живий, довготривалий пам'ятник.

В яснійшій світлі стане та характеристична цїха Маркіяна, коли звернемо увагу нашу на чувство, яке його властиво зробило тим добродїєм народним. Довго за ним шукати не треба, кождий скаже і самий, що тим одиноким мотором Ёго невтомимої діяльности не було нич иншого: лиш правдива любов його до народа. —

Бо і дійсно то, чого вимагає любов, все те робив о. Маркіян. Любов вимагає передовсім контакту, злуки підмету з предметом любленим. — А чи може хто ліпше зрозумів то домагане тої чесноти над о. Маркіяна? Історія подій — обставини, серед яких виступив о. Маркіян, аж занадто яскраво з'ображує той розлам — відчужене між пастирями — а народом. Народ поневолений, не міг навіть, помимд щирої волї, бути в злуці з речниками Слова Божого, він не розумів їх. —

І ото любов душпастирського серця Маркіяна знаходить средство на виповнене першого довгу любови — она отвирає уста Українській народній мові — мостить дорогу до злуки з народом, для якого мав він щиру, альтруїстичну, охочу на жертви любов.

Але любов неограничає ся лиш на простім контактї підмету і предмету — она спонукує, — она приневолює неначе до жертви. — Любов без жертви се лиш пуста фраза. Тому коли о. Маркіян мав правдиву любов до народу — тому то і тільки жертв перенїс для неї. — Любов бажає передати любленому предметови все, що має найлучшого. — І в тім взглядї стає Маркіян нашим приміром. Щоби мати добре понятє, що є найлучше, мусить кождий до того приладити ся — та обставина поясняє нам, длячого Маркіян так горячо працював еще в часї своїх студий богословеских. —

Він зрозумів тоді вже, що чинники надприродні се річ найважнійша, се річ найдорожша і тому то его першим старанем було: уможливити народови користанє з скарбів св. віри, користати з оочів проповіданя Слова Божого. Одним словом, що лише мав самий найліпшого все те хотїв передати народови. Був чоловіком, католиком, Русиним — тим хотїв він і зробити нарід.

І тому то дійсно, переглянувши навіть так лиш коротко і побіжно діяльність Маркіяна в тім однім напрямі, бачимо, що

справджує ся тверджене: Любов до народа зробила Маркіяна „подвижником“ того народа.

Хочемо ми в нашій праці виставити памятник для о. Маркіяна, тоді мусимо консеквентно, відповідно до тої ціли, взяти за средство, яке дає нам Маркіян і мусимо з любови до народа спрямувати свої зусилля в тім напрямі, щоби двигнути народ — і зробити з членів його: людей, католиків і Русинів. —

Плян подав нам о. Маркіян, средства і спосіб подасть нам любов. — За Маркіяна приміром мусимо стреміти виробити з себе сильні характери, працювати яко такі над двигненем народа, осьвідомленем його релігійним, національним, над піднесенем його економічним. — Средства, як кажу, подасть любов.

Недалеко міста Любляни знайшов одного разу князь — єпіскоп Zwerger в місцевости Veitsberg на нагробнім памятнику помершого тамошного пароха Jahn-а таку напись *):

Oves suas pavit Amore
more
ore
re
e (leemosyna).

Щасливий сьвященик, який заслужив на таку згадку по собі. — Як ми бачили висше, на таке заслужив собі і Маркіян — а хотяй слова в його нагробній написи на око инші, зміст їх оден і той самий. — Любов була і у него мотором його праці — она і йому піддала средства, як найуспішніше помочи народови. — Тому то та сама любов поможе і нам виконати той плян: вибудувати живий трівалий памятник для о. Маркіяна. —

Та напись латиньска вказує наглядно, як діяльним робить любов: кілька букв в ній, тільки дає она сильних, могучих средств до рук працювати над памятником о. Маркіяна. — Власне задля того, що душастир наповнений правдивою любовию до Хр., до его стада (amore) старає ся він о скільки лиш то в його силах: бути приміром в житю моральнім підчинених душ. — Він пасе свої вівці власним добрим приміром (more). — Але се еще не конаєць того, до чого спонукує любов — она вкладає в уста відповідні слова упімнення, перестороги, похвали, нагани, відповідні слова поученя — она робить сьвященика правдивим примірним проповідником слова Божого, по думці Христа і Его сьвятої Церкви. То що такий душастир дає своїм парафіянам „ore“ — се дійсно має велику вартість для народа

*) Dr. Joseph Walter „Der katholische Priester in seinem Leben und Wirken“, Brixen³ 1908 (Pressvereins-Buchhandlung) ст. 287. (Книжка порученя гідна, дуже практична, надає ся надзвичайно на читанє духовне, оправлено в полотно коштує лиш 4 кор.).

— все те походить з правдивої любові, все те овіяне надприродним духом ласки Христової — все те має забезпечену Ёго поміч і благословенство.

Ёще дві букви лишають ся в слові „amore“ і они ёще дальше показують обширні зариси діяльності тої чесноти. „Re“ — „ділом“ съвщеник дбає о піднесенє економічне, матеріяльне народа, закладає читальню, касу, брацтва, товариства, „re“ ділом показує, що любов Ёго правдивою любовію до народа. Але ёще не koniecь — до послїдного віддиху неначе діяльна любов: ёще одна буква лишає ся і та пригадує на обовязок съвщеника спішити з помочію потребуєчим запомогою, милостинею, „ε(εemosyna“). Послїдна буква пригадує на той обовязок съвщеника: з дїбр церковних, яких є господарем в даній хвили, вспомагати і убогих.

Справді ідеальна, Христова програма, яку подає любов — справді відбитка она діяльності Христа, о яким каже съв. Письмо: *) „прїйде благодїтельства и нацкала ктв..“ Але як кожде добре діло, так і то натрафляє на великі перешкоди. — Наши обовязком постановити собі переходити над ними з помочію ласки Хр. до порядку дневного. —

Головними ворогами опінія, іронїя сьвіта. Она висьміває добрі засади і стремління, — не маючи доказів стійних, утїкає ся до того нечесного средства: кпин, називаня всего задофанем. Такі кличі дразнять наше самолюбство — до якого вже має нахил наша природа — ми мусимо рішучо виступити проти сего ворога — того вимагає наша честь вже, як то ми бачили висше. Сильним ворогом також гордість, яка відвертає від совісного послуху авторитетови — щож дивного, що конечним услівем нашої усїшної праці се узнанє авторитету, послух Ёму з пересьвідченя, з віри. —

Улекшить нам побїду над тими ворогами память на загальний принцип, що ми приятелями Хр. — а за тим ми мусимо всего уникати, що спрямованє проти него. Гадка, що ми приятелі Хр. — она розвяже нам проблем терпїня стану съвщеничого, се нич иншого, а сповненє пророцтва Хр. **) „Взрите ненавїдими ктїми ймени моєго радн..“ — она поможе нам серед бурї нападів ворожих сповнити нашу цїль і задачу: станути „подвижниками“ народа. Від съвщеників, які вірні висше наведеній програмі Христа — програмі о. Маркіяна не зможуть і вороги більше вимагати, саме переведенє вї замкне їм уста. —

Тому дійсно для добра Церкви, для продовженя діла Христа, для звеличаня і памяти слуги Христового о. Маркіяна возьмім на себе всі разом, і кождий з осібна обовязок причинити ся

*) Дїян: 10, 38.

**) Мат. 10, 22.

до будівлі того величавого живого монументу для о. Шашкевича. — Зачнім субскрипцію на сей памятник від себе — через вірне поступене переведене пляну о. Маркіяна „рассего оves cum a more“. — Скарбником нашим буде самий Христос, утаений в Найсвятійшій Евхаристії. Він буде глядів на нашу добру волю, на ваші зусилля, — а хотяйби они були як малі — з його ласкою, з його благословеньством ми зможемо довести до того, що з нашого народу повстане збір правдивих людей католиків і Русинів. У стіп Евхаристичного Христа черпаймо силу до праці, черпаймо любов до народу, працюймо з Христом, для Христа — тоді можемо мати надію на поборене і такого ворога, яким в теперішній добі — схизма.

о. Горчинский Омелян II/III 1912.

Іван Ших
парох Жидачівський.

Святий Іван Новий Сучавський.

(Д а л ь ш е).

Сїя мїнок дрзновленнимь слобомь глаци и лица ўбрадока-
нїемь лицє члсто и злвѣнѣаше мѣталь, иже кх натрь гнѣва распл-
лѣемь ѡгнемь. и немѡгы намнѡзѣ мжжа трзпѣтти сзпротивленїе.
ка егѡже знь хоблѣаше погрѣдѣ тзмѡ числзнаго нлрвда. кѡ истин-
нѣише рѣци. до концѡ низлгаемж повелѣ бойнмь ѡт ѡдѣждл
сзвлѣщи мѣнка и семѡв нежє слѡва скѡрѣке выкшѡв, нагз погрѣдѣ
стоаше, иже кх хѡ облѣченнмь, таже и жѣзлы мнѡжытко прѣстѡ-
вити повелѣ. и кззрѣкз мѣнок рече. Пасноказателъ быти нам'
необѣщлса, нж неполезнж своеж вѣры ѡтмѣтникъ, кх нашен жє
свѣтлѣи оуцрздно прїити вѣрѣ, и нашими оукрастителъ злкъны
обѣщлса. и сплзнь, свѣтозарномѡ снцѡ поклонїкѡ. ѡцелн нї,
такѡ ми благонарочитыж нлшеж вѣры, нетзкмо сїми жезлзлмї тѡж
сздѡблл пльти, нж иными зѣланѣишлми и єстьствѡв не сзтрзпїмь-
ми мжкамн икобшж, и конѣць горчлншон сжлртн прѣдлмь. и мѣнкъ,

личанішемъ хрѣна томленіѸ. Въ оутрѣшніиже на Ѹбычнѡмъ мѣстѣ
 прѣдсѣды звѣрокидныи Ѹнь томѡу прѣдставити мѣнка пожелѣ-
 да ѡкоже прѣдста свѣтломъ лицемъ и радостно ж дшеж, взорѣвъ
 нанъ сждѣи въ оудивленіе полагааше, свѣтлобеже лице и ѡбравдан-
 ное. и како въ толико сздрубленнѣемъ и разсѣканнѣемъ тѣлесѣи, дша
 и ѣще Ѹбрѣтаеця. И гла къ нѣмѡу. Зришили іѡанне къ которѡе
 безчестіе твоимъ непокорѣткомъ привѣден бысть, ѡко сладкаго и лю-
 безнѣишаго кзгѣмъ чѣкомъ безмала лишѣтися жибѡта. Ѹбаче аще
 моѣмѡу рѣзѡмѡу покѣнешися, готѡво имѣи къ малыхъ дѣехъ сздру-
 вленымъ ти пазтемъ здравіе. С жт вѡ оу насъ врачеве много хждѡжни,
 ѡт индї жже и персїди пришѣдшен. аще ли и ѣще хрѣстіаннѣи ѣси
 вѣждь ѡко множаншаа тебе ѡждиа тѣ зѣла. И мѣнкъ Ѹ сздру-
 вленнѣихъи пазтѣхъ ѡ сждѣи, нимало попеченїа азъ тѡра“. по-
 ѣлико вѡ взнѣшнїи нашъ чѣкъ расгѣбается, потѡлико взнѣтрзніи
 Ѹвнѡбѣтся. великыи рече чѣль „моеже попеченіе не ино, рѣзвѣ
 ѣже прѣтрзпѣти до концѡ нанѡсимаа ми ѡт тебе Ѹ оукрѣплѣж-
 щимъ ма хѣ. Сдм вѡ рече. прѣтрзпѣвмы до концѡ тѣ сїсетїа. аще
 оубо что нѡвѣишее оумыслиа ѣси твори, прѣкыа вѡ тирѡны ни въ
 чтѡже мѣтъ кмѣнишася. Сими прѣмждрымъи гла мѣнка безѡдмнѣи
 мжчїтель порамленъ бывъ, и сзтрѡсѣа гнѣвомъ и ѡко звѣр' рѣк-
 н жвз, пакѣ прѡстрзта пѡземѣи мѣнка, лютѣише пожелѣ быти. и
 ѡвн оубо быах ж прѣмѣнѣва жще дроугѣ дроугѣ, ѡко ѡтрѡмъ сз
 йныи взнѣтрзніи доволно кѡен жтися. Ѹнже мѣтѣа шытаніемъ
 оустень назнаменѡвааше. да ѡко и квїни и знемѡгоша бї жще адѣ-
 мантѣкы ж Ѹнї дш ж оуды, и кзгѣкъ кззрасть позврѣвѣ жцїнѣхъ кз-
 пѣаше на сквзрннаго сждѣк. тогѡ немїлостивыи оуннчїа жще и
 нравъ и содрѡвѣтѡ пожелѣ привѣсти кѡнѣ недм жчена и свѣрѣпа.
 и нѡзвѣ мѣнка Ѹ тогѡ ѡпашъ крѣпко прѣкѡзати. кзвѣсти же нан'
 ѣдїномѡу ѡт квїнѣ, и по стзгнѣамъ грѣда ѣлика сїла тѣци кѡню.
 И сѣмѡу вѣкшѡу, вѣачимъ вѣ стын по кзѣемѡу грѣдѡу. видѣнїе
 оумилѣно благочестивнѣхъ ѡчїма да ѡкоже прѣхождааше иже сѣго
 влѡчан сквѡзѣ ѡудчїскаа жлѡца. вѣпѣа ж лица развраща жще іѡдѣе.
 и сз иже въ ржкѡ ѡврѣтшїимъа метах ж на сѣго. смѣхѣи безчїн-
 ныа прѡзнѡсѣаще и нелѣпы. ѣдїн же ѡт нїхъ въ храмїн ж вѣтѣкъ
 и мѣчь и зкѣтѣкъ постїже стѡго и ѡвїе чтї жж ѣго глав ж ѡтѣчѣ

И тако и прочее тѣло ѡтрѣшше, на мѣстѣ ѡставиша ея главо ж лежаша небрѣгома никомоуже ѡт благочестивыхъ семоѡ прикосн- тиса смѣавшоу. Вх ноци же тѡи ламбады мнѡгы явишася гв- ращѣ, над мѡннече тѣло. и трѣи нѣции свѣтовиднии мжжѣ неизре- чѣнна нѣкаа сщѣннослѡвествоужше и каждѣнѣа твѡрѡще. Стазпх ѡгньи сз ивсе над тѣлесемь сѣго ѡутверждаашеся.

Сѣе ѡубо мнѡзи видѣша ѣдинже ѡ иудей емоуже и хралина близь вѣше, идеже и много страдааное лежаше тѣло, мнѣвз ѡко сщеники хрѣстіанетѣи принѡвша тѡв взжти и свѣичнѣ прѣдати погревенѣ, вззѣмь ажкь сз стрѣлож и мнѡго приблѣжися, хѡта ѡутрѣлѣити ѣдинаго ѡ мнѣмыхъ ѡнѣхъ сщеникиз. да ѡко ѡубо прѡтѡжѣ елика емоу сила вѣше, прѣвметь стрѣла ѡубо сз тѣтикож прилзпши кз деенож егѡ ржкы прѣтѡмь. ажкь же кз лѣкон. ниже кв на намѣренѣе побѣтити мѡжаше стрѣлаж, ниже пакы своѡ ржцѣ ѡт сѣхъ имѣти свѡвѡдны. и сице лютое оно томленѣе прѣзь кзѣл ноцъ прѣтѡрпѣ, ѡже ѣхиднам и зчѡдѣе ѣвѣреннъ, дѣеки же свѣтажцоу и чюднии ѡнѣи мжжѣ невидимѣи быша, и свѣтѡчь ѡнѣи подѡбно, и прѡсто кзѣвз вззрѣть сзтѣкажщеся зрѣхъ ѡкааннаго ѡного стрѣлаца. ѡнже пѡтенкоу кзѣе скѡзѡкааше, тажѣ ѡкы ѡубо свѡбѡдж кѡзни приѣмлеть. мжчѣтель же зѣлаѡ ѡубоуеа ѡ прѣславнѣемь вы- шѣихъ хрѣстіанѡмь повелѣваеть побрѣвсти тѣло, ѣже вззѣмше и до- стоино лѣпно почѣтше, кз ѡтнѣем' полѡжиша мѣстѣ. Дѣемже не мнѡгимь мимошѣдшимь сржгъ ѡнъ иже сѣго на мѣчнѣе прѣдѣсть вхсѡтѣе егѡ ѡукрѣсти и кз своѡ ѡтнѣсти. и кз ѣдинъ ѡт нѡщѣн благополоучно брѣма ѡбрѣть, и сз своѣми пришедъ вхкопѡкааше хѡта и зѡти мѡщи. кз тѡже час ѡвлѣется хѣз вѡинъ прѣзвѣтерѡу црѣкве ѡнож спѡшоу. кзѣтавъ гѡл вхкѡрѣте теци кз црѣкви сѣвѡ ѡукра- сти ма хѡтѡтъ. ѡнже елико томѡу скорѡеть кзѣтавъ и на мѣстѣ вѣвз ѡбрѣте грѡвъ разкѡпанъ и тѣло безмѡла неѡтнечено. сззкѡвз ѡубо благочѣстивѡмь люди и бывшее скѡзѡвз, прѡславнѣша бѣ стѡмь своѡ прѡглавѣжцаго. ѡтнѡмже ѡнѣи мѡщи изѣмше, кз еѣтомь жрѣ- твѣницѣ полѡжиша близь сѣмъж трапезы и тако прѣвметь ѡт и мнѡжае нѣгде лѣтъ

ѡт тѡли не прѣѣташа же вѣтѣвнаа нѣкаа іаклѣнѣа чѡсто ѡвлѣт- тиса кз различныхъ ноцѣхъ. ѡвогда ѡубо стазпх ѡгньи зхѡдѡщи

И стѣжцѣ нѣд грѣбомь мѣнка, събогдаже снлы нѣкыа вѣтъвѣнѣнша
 схудаша ѿбогда скѣты нѣкыа, и бѣгдоханїа нѣкаа ѿт тжаѡв
 иеходѣша. ѿже и кз слѡдха прїидаша ѿже тогда блѣчстїваго господ-
 ствѡвѡжцѡмѡв кз сеж молдовлахїж и поморїѡ, хѡ любезнѣншѡмѡв и
 велїкомѡв ввекѡдѣ Іѡ алезѡндрѡв, мжжѡв иными ѡубѡ ѡукрашѡжцѡв
 благыми нж и мѣнколѡбнѡв сжцѡв. Ёлма сѡнъ мѣнчыскыихѡ ѡубѣдѣ
 мѡщїен, и сїхѡ желанїемь сѣбѣть вывѣ, и сз сзхѣтѡмь ѿже тогда
 црѣвѣнаа прѣвацаго сценнѣншаго архїепкпа іѡсїфа, поїлает вел-
 мжжѡ сз докѡлныимь вѡннѣтѡмь сз велїкож чыстїж прѣнѣсти кз
 нѣмѡв достѡнно сѣавное мѣнка тѣло. Ёже прїемь кзекѡрѣ сз дѡстоїнож
 чыстїж и подѡбѡжцїимь ѡурѣдїемь сѣрѣтает сз кзѣбми сѣавными
 скѡнми, и мнѡжѡншымь нѡрѡдѡмь людїи вѣїихѡ. ёще же и архїѣролѡмь
 и кзѣбмь црѣвѣнымь прїчытѡмь, сз кзѣбцѡми и кадїлы, и мѡрѡ
 бѣгѡвннными. прїпѡдает кз рѡцѣ сѣго. сѣвѣмлеть многѡстрадаль-
 нѡе сѡнѡ тѣло. прїлагѣт скѡн ѡчи и ѡуѣтнѣ кз того ржкѡмь
 глѡзы и злїваеть ѡ радости докѡлны. тогѡ прѣддѡгает хрѡнїтелѣ
 свѣж држжѡкы и тако кз стѣншѡи мнѡрѡпѡлїи полѡгает чѣтно, кз
 свѣтлѣмь скѡемь грѡдѣ сѡчѡкѣ, вкѡемь стѡлѣ. сѡвышїихѡже
 тогѡдѡ иецѣленїи сздржжымымь ѡ различннхѡ недѡжгь, сѡтавал
 тѣмь сѡмѣмь проповѣдовати сѡблѡдѡтельствѡвѡннныимь. сѡваче
 сїцѣкѣ илѣ мѣнїа конець іѡаннѡ. сїцѣ нечытїваго посрѡми вѡпарха,
 снцѣвѡ вѡрѣнїа кз подѡвнзѣ покѡза сїцѣвннми и кѣнїци вѣнѡчѡл
 ѡт подѡвнгополѡжнїка рыкѡ. снцѣ добрѡковѡпѡзѣтѡко іѡаннѡвѡ мѡло
 даеть, мнѡгоже прїѡбрѣтѣ, навѣтннѡв тѣло ѿкоже вѣбѡмь сѡставѡл
 некѡмѡв кз трапѣзѡнтж нж кз вышнѡмѡв іѣрѡмоу вѡтрѡмнїѡл кз
 мнѡчыскыи лнѡкѡ ѿко мѣнѡкѣ кз ѡвѡрамѡвѡ нѣдро кзселенї сѣхѡ. кз
 прїстѡнїца блѡдѡ. кз чрѡтѡгы негѡбѣны. нехѡдѡтаннѣтѡвѣтѣ трїстѣнї
 и прѣвѣтъвѣнѣншѡи прѣкѣтѡл трѡнїци, ёнїже сѣлѡва, држжѡва чыстѣ,
 велїколѣпїе же и покѡланѣнїе, же и кз безкѡнѣчннѡмь кѣкѡмь кѣкѡмь
 Амїнѡ.

(Дальше буде).

о. Іван Сендецький.

Про церковні відносини в Америці.

◀□□□▶

(Дальше).

І сего поминути не належить, хоч з болем се пишу: Між духовенством американським суть мужі великі, мужі ревности невинної і великої святости, мужі, що можуть бути гордостю свого стану і звання; суть вони одні більше, другі менше переважно всі такі; але бували і суть віїмки.

От приміром ех-отець Ардан, Загально симпатична особа. Боров ся з айрішами до послідного за рускі церкви, за руский обряд. Яко святик в Olyphant, Pa (я там душпастирював через 1½ року, отже знаю добре з оповіданя людей) позіставив по собі славу примірною, милосерного і у всім доброго святика. Однак в борбі з Айрішами, хоч слухній, пійшов на манівці, хотячи заложити церкву руску — независиму. Коли прийшов єпископ Ортинський, а за ним в слід звісна „булля“, не могучи погодити ся з станом річий, з виконуваня святичества зрезигнував. І доси все булоби в порядку. Позістав би був на все одним з лучших наших мужів, народних наших діячів в „діаспорі“, а понеже осів яко фармер і у всім є діяльний і умний, міг би був взяти керму народну в свої руки. Але хоч з святичества зрезигнував, почав вести в сполуці з баптистским „Союзом“ борбу проти Р. Н. Союза, зглядно проти єго доселі християньского характеру, що вкінци довело до розпаду на два союзи. Сим утруднив і майже невиносимим зробив положене єпископа Ортинського. Розвела ся там тепер борба на цілій лінії.

Він може сего не хотів впрост, але що він се започаткував, то певна річ. Коли приїхав Ексц. Митрополит до Америки, видав ех-отець Ардан посланіє, в своїм роді нечуване. Був се поклик не йно бойкотованя Митрополита, але показаня своєї неохоти ділом. За що? Оголосив в своїм поклику свідому лож, будьтоби Митрополит викляв Мирослава Січинського. Сточив ся з діяча на народній ниві, на звичайного ворохобника проти мужа тої міри, що Ексц. Митр. Шептицький, не перебираючи в средствах, бо беручи в поміч звичайну, підду лож. Нарід не пішов на приману. Витано Митрополита оваційно не з приказу, а з сердца, з великою любовию, чою я в двох місяцях в Olyphant і Scranton сам був свідком. Всі йшли до него як до отця, як до старого знакомого В Scranton приміром прийшли і баптисти з своїм пастором, щоби диспутувати о вірі. Виходячи з ди-

спути були нею незвичайно вдоволені, а Ексселенцією впрост заанімовані, прощали его оваційно. Наслідок сеї візити був той, що двох, коли не більше (бо собі не пригадую докладно) баптистів назад вернуло ся за о. Левинського до гр. кат. церкви, а знаємо добре, що єретики суть тяжкі дуже до навернення.

Інших випадків промахів деяких священиків є повно. Люди приміром вкладають в уста одного священика річ нечувану, бо висказ: „вір, в що хочеш“.

Хоч би з сего, що люди говорять, була правдою бодай якась часть, хтож заперечить, що промахи многих священиків если від віри не відвели, то таки в вірі ослабли.

*

*

*

Коли се все діяло ся і діє ся в Церкві і з Церквою нашою, урядова Росія пле зі схізмою своїх місіонарів. Єпископи схізматицкі роблять своє діло дуже справно і хитро.

Де повстане незадоволене в парохії з яких небудь причин, першою їх місієюною роботою єсть приєднати для себе „уніятського“ дяка. Дає ся ему спорі субсидія, щоби робив в парохії якнайбільшу колотнечу з тим, що наколи доведе до схізви що найменше 20 родин, стане батюшкою. Се є фактом неоспоримим і таких батюшків, бувших дяків, є повно і з них то маємо вже навернених на католицизм оо. Тому Познанського і Паздрія. Такий батюшка крім платні від парохіяна має ще 40 доларів місячно з Синоду (з 100.000 місієного фонду!). Се суть не вісти схоплені з воздуха, але дійсні факта. І так зачинає ся робота в парохії не йно прямо в схізму, але „roue le Tsar“. Щоби однак дяк зівстав батюшкою, мусить бути перше церква і все проче і то з записом на єпископа або синод або і амбасадора, або навіть як школа в Edvardville, Ра на „августійшого царевича“. Коли вже дяк-батюшка з'організує парохію, т. є. наших гр. кат. споро назбирає, їхній архієрей забирає его деінде, а на его місце дає корінно-руського. Повстає страшне незадоволене. Народ не розуміє мови, не зносить великорусского нашіву, але мовчить — запис на церкву має архієрей..

Коли на єпископа Ортинського дяка наша конгрегація дасть „діт“ (запис), то „Постуд“, „Сьвіт“, „Правда“ і пр. кричать на всі заставки: пішов марно мавток чорнороба! Але коли нема жадної громади схізматицкої в Америці без „діту“ на висше сказаних, то все all right. Тепер недавно були спровадили собі схізмати а ж зі Львова архієпостола православія — Луцка *), звісного тут, а там перейшовшого зеніт звісности із

*) Тепер є він співробітником „Русского Слова“ у Львові. — Ред.

звісних а єму властивих „сделок“. Посварив ся однак з архієрейом, бо і він не міг зладнати з Великоросами, та на спілку з ренегатом Крохмальним почав організувати фронт. Мав намір піддати ся з церквами царгородському патріярхови або котрому иншому, післати когось на висвячене на єпископа і сим робом заложити церкву автокефальну.

Коли архієп. Плятон о сїм довідав ся, справу придушено, уживши випрактикованого способу, щоб Луцик подав ся, а справа і тому притихла, бо, як сказано, народ в схізмі не є власником жадної церкви. Відтак Луцик вибрав ся до Почаєва.

Згадаю ще про єх-отця Крохмального.

Рукоположений пішов, давши сам собі юрисдикцію, в Канаду, а коли єпископ Ортинський зажадав від него приїзду до себе і піддання ся собі, відповів, що явити ся особисто не може, а реверсу піддання ся дати не хотів. Тоді єпископ Ортинський написав, що лишає єго „власній єго совісті“, видячи єго опірність і легковажене права канонічного. І щож подиктувала о Крохмальному єго совість? „Присовдinjaєсь“ до схізми, переходить до Спол. Держав, дістаючи найлучшу парохію в Rosaic, N. Y., а розбивши „уніятів“ тим лекше, що яко вовк в овечій шкїрі, спосібний бесїдник, дістає laupfpass від архієрея, а на єго місце приходить корінно-руський. Тоді шлють батюшку Крохмального в Філядельфію розбивати клятого „біскупа“ Ортинського з єго катедрою. Але се вже було не на єго зуби. Вмішав ся в бійку „невинну“ (!) о церков на 9-тій стріті (улиці), „невинну“, бо впало тільки кільканайцять стрілів бровнінгових, причім о. Воярчук мало що не впав застрілений, та вкінци добив ся injunction (інджонктен) т. є., колиби важив ся до сеї церкви вступати і сьвященнодійствовати, тим самим засуджує себе на 2 роки джелю (криміналу), а видалити ся з Філядельфії не вільно.

Так отже визискуючи наші ошибки і чужих переслідування, схізматицкі місіонарі загарбали споро наших гр. кат. душ в свою отару.

Чи чують ся хоч наші єх-католики в новій одежі щасливі? Ні і ще раз ні! Не йно моя се думка, але спитайте тих, що також самі їх видїли і знають; не суть вони щасливі. Колиб маєтки не були рекордовані на архієреїв і т. п. схізматиків, тоб вони нині в католицизм вернули, але їм так голїруч стидно.

*

*

*

Колиби не згадав я про спори партійні чи національні, тоб сьвідомо замовчав одну з причин відпаду деяких від гр. кат. віри і не давби повного образу. Русин без того добра, спору партійного чи національного, подумати не дасть ся. У нас

спорів повні уха, а в Америці переливає ся. Ось зразок того: Прийшов я до Оліфанту на „фару“ (парохію) та йдучи дорогою стрічаю „джентельмена“, що чемно зі мною витає ся. Видячи церков другу, ба і третю (в Olyphant-і є церква гр. кат. під еп. Ортиньским, друга гр. кат. під еп. айрїшским Гобенем і трета схизматичка), питаю: „а то що за церков?“ показуючи на гр. кат. церкву з під еп. Гобена. — А, то „хруньска“. — А та друга? — і вказую на церкву схизматичку. — То кацапска“. — А та, де я є святиеником? — Е, то моя, то „радикальска“! — До чого довели спори наші?!

Вихованці Лемківщини, з заходу Галичини взагалі, ідуть, коли покидають гр. кат. віру, в схізму, а наші в „ересь“, коли не в схізму!! Таки то є правда, хочби як кому се не було мило. Наші „еретики“ рекрутують ся по найбільшій часті з повітів національно „усвідомлених“ Д-р. Трильовским, майстром від роботи народної в кириненю. Се програма єго і єго приятелів політичних: киринити всюди, vide: два клуби доси, vide: З'їзд Соколів!...

*

*

*

А на кінець ще одно.

Пишуть і говорять много про велику причину знеохоченя людей до нашого обряду і переходу на іновірство і вказують на особу і діяльність Преосв. єпископа Ортиньского.

Я не беру ся судити сам, а прошу самих отців, щоби собі виробили суд.

Перед несповна 5 літами приходить єпископ С. Ортиньский до Америки і з астає схізму в повнім розгарі, в такім самім, коли не більшим числі, як тепер, бо преці прийшли емігранти нові і таки корінно православні. А тепер він працею своєю і відданого собі святиенства поставив ширеню схізма тверду запору Незвичайні суть заслуги такого, приміром, о. Кузьова, тепер мого наслідника в Olyphant, Pa. Він перед 2 роками був післаний до Wilkeshare, Pa на 60 гр. кат. родин. Нині в колишній єго парохії є 200 родин, а утворила ся зараз друга в Edwardsville, повстала за душпастирства о. Левиньского, тепер в краю, в Потуторах, парохія, що має понад 100 родин. Се в $\frac{2}{3}$ частях колишні схизматики.

Або Possaic, N. Y. Дяк Борух переводить цілу парохію в схізму. Іде там о. Кузів, пізнійше о. Пристай і знов в несповна одного року парохія в 200 родин. То суть тільки випадки за мого $1\frac{1}{2}$ річного побуту в Америці, а таких єсть досить багато і правда, тоді, коли єпископ має до розпорядимости не молодиків, але людей з розвагою, що мають пасторальну второпність і горяче, віруюче серце. (Кінець буде).

Церковна літописьь.

Відозва Комітету Евхаристійного конгресу у Відні. В році 1912 має в Австро-Угорщині відбутися торжество, якого монархія не сьвяткувала еше від часу свого ествованя. Господеви неба і землі, котрий зійшов до нас в Божій любови, щоби в найсьвятійшій Тайні Евхаристії все бути між нами, має весь католицкий сьвіт зложити глибокий поклін в старинній цісарській столиці наддунайській.

Богочоловікови, котрий бажав нас всіх зединити в найсьвятійшій Евхаристії, сім памятнику любови, присьвятять ся однодушно всі народи Австрії від Карконошів аж по Адрію, від Боденського озера аж над Дністер і сподівають ся в днях радости слідующего вересня повитати учасників з усіх інших країн сьвіта.

Згідна, одушевлена любов до Господа і Спасителя нашого і Єго обручниці сьв. Церкви, котра так велично виявила ся на сьвітових конгресах в Кольонії і Льондоні, в Монреаль і в Мадриті, повинна також розгоріти ся в серцю Габсбурскої держави і ублагати горячою, до неба сягаючою молитвою благословеня Сьвешнього для всіх народів Австрії і для народів усею сьвіта.

Єго Цісарско-королівке Апостольске Величесто, наш наймилостивійший Цісар, в котрого достойнім Домі особливе почитанє найвисшого добра від благородного діла Рудольфа Габсбурского стало сьвятим переказом, зволив обняти протекторат над Евхаристійним сьвітовим конгресом у Відні. Нехай же єго взнеслий приклад буде одушевленою пригадкою, щоби найсьвятійшій Тайні принести данину належної почести і дитинної любови без боязни і ваганя, з чисто католицкою щиростию.

З часів Рудольфа Габсбурского аж до нинішного дня споглядають народи великої, многоязичної держави радісно на поучаючий і взнеслий приклад своїх улюблених монархів, котрі з цісарскою величавостию щорічно обходили сьвятій празник Евхаристії а тим способом одушевляли до достойного сьвяткованя сего найвисшого торжества Евхаристії в кожній волости, в кождім місті і селі. Слідующий вересень однакже повинен бачити, як всі ті народи вирушать до Відня, серця держави, щоби там згромаджені в побожности і мольбах, зединені з найдостойнішим цісарским Домом і представниками всего католицкого сьвіта в невиданій величавости, спільно зложили поклін Господеви неба і землі.

Хто лише може нехай приїде!

Селянин нехай лишить на сі дні плуг, ремісник варстат, міщанин свій дім, учений приют своїх дослідів, шляхта свої двори,

бо на тім торжестві почувасмо ся всі одно в свідомости, що ми всі є членами сего містичного тіла, котрого головою єсть Христос.

Відень з правків осередок суспільної і ідеальної культури старинної Габсбурскої держави, буде із своїми скарбами штуки і пам'ятниками славної християнської минувшини творити поважні рами для тих торжеств.

Заразом 12-ий вересня, початок конгресу, нагадає сю славу лицарську подію, котра спасла 1683 року перед мурами нашого міста західно-європейську культуру. Св'ято імени Марії, підчас котрого великий євхаристійний похід буде посувати ся через боеві і побідні місця сего дня, пригадує нам щорічно церковне значіне сего памятного дня патриотичного.

Замиловане в штудії і в самій основі набожне населене Відня витає аж в найдальшу даль дорогих що до віри братів всіх народів і народностей.

Бажає Вам подати дві духовного відему, благородної науки на величнім торжестві і пересилає всім щиросердечний привіт.

Відень 15. марта 1912.

Слідують підписи членів Комітету.

Приготованя до Євхаристійного Конгресу у Відні. Дня 14. марта с. р. відбули ся у Відні збори „Товариства матерій“ при участі поверх 500 пань в справі євхаристійного конгресу. Духовенство взяло громадну участь в зборах. О. д-р. Мілер пояснив ціль євхаристійного конгресу і повідомив збори, що до комітету приходять численні зголошеня із всіх сторін монархії; в послідних днях зголосило ся до комітету тисяч Хорватів. Для Мадярів визначено церкви Августинів і Капуцинів; двірську церкву призначено для чужих обрядів, де відправить Богослужене Є. Е. Преосв. Митрополит Андрей Шептицький. В церкві св. Стефана, двірській і шкоцкій, відбудуть ся наради секцій, в церкві св. Стефана відправлять кардинали Богослуженя, єпископи будуть проповідувати, причім пороблено стараня над величавим виведенєм церковної музики. Св'яточний вівтар буде вносити ся при двірській брамі диятого, щоби его бачили всі учасники. Торжествен у музику утворить десять злучених війскових капель. В часі Богослуженя співати буде кромі сего хор з катедрі св. Стефана враз з 400 членів числячим хором з церкви св. Гавриїла. В городі Шварценберга плянує ся уділене Найсв. Тайн для 20.000 дітей. Бесідник відкликав ся горячо до женщин о енергічну підмогу в праці, передовсім в розпродуваню конгресових відзнак, видівок і карт учасництва.

Цісар прирік кардиналови Наглови, що возьме участь в величавій євхаристійній процесії, яка буде вершком, а заразом закінченєм конгресу. Процесія, яка вирушить з церкви св. Стефана в сторону ринку, а відси на замкову площу, уставить ся на місци до соборної Служби Божої, яку відправить на замковій

платформі в приготованім шатрі кардинал Д-р. Нагль. На замковій платформі займають місця: цісар і члени цісарского дому, папський нунцій та австро-угорські і заграничні єпископи.

До історії євхаристійних конгресів. Почин до євхаристійних конгресів дала французка дівчина Тереса Темісіє Торжественною посвятою Франції Серцю Ісусовому в чудотворній каплиці в Paray de Monial в р. 1872 двома сотками французких депутатів сеї держави, дано почин до богослуженя Серця Ісусового, а се навело Тересу Темісіє на гадку устроюваня євхаристійних паломництв, що почали ся у Франції в р. 1874. З часом крім французких католиків брали участь в тих паломництвах також католики з Бельгії, Голяндії і Іспанії. Першим більшим конгресом можна вважати євхаристійний похід паломників з Ліль до Дуе в р. 1875, в котрім взяло участь понад 50.000 осіб, а з тим злучив ся тоді перший євхаристійний конгрес. По довгих приготованях устроено перший міжнародний світовий конгрес євхаристійний в р. 1881 в місті Ліль. За тим пішли рік річно по різних містах європейских устроювані конгреси, між котрими заслугує на особливе значіне конгрес в Лондоні (р. 1908), в котрім взяло участь 16 кардиналів, 15 архієпископів, 80 єпископів і много тисячів вірних. Не менше світлий був конгрес в Монреаль в Канаді (р. 1910), а також послідний конгрес в Мадриті (1911 р.)

Приготованя Русинів до євхаристійного віденьского конгресу. На конгрес у Відни вибирає ся немале число Русинів. Доси завязав ся вже комітет в Станиславомі; у Львові, в палаті Є. Е. Преосвв Митрополита, відбулась з початком марта нарада пань в цілі основаня комітету руских женщин. Зібрані заявили готовість взяти ся до сеї справи і в найблизнім часі має відбутися численне зібране пань, котрі утворють ширший комітет підготовний. — Наряди священників (львівских) в справі конгресу відбудуть ся 10. цвітня о 4. год. в сали засідань консисторских.

Папський Інститут біблійний в Римі. Перед кількома літами основано в Римі біблійний папський Інститут. По перших літах організаційних переніс ся недавно сеї інститут до власного нового забудованя, котре є новим свідощтвом королівської щедрости Пія Х. в цілі цопираня студій. Побіч великої авлі, яка має служити для засідань, конференцій і викладів, знаходиться богатий музей, котрий містить все, що може послужити до ілюстрації тексту і історії біблїї. Бібльотека складає ся на разі з 20 000 томів; всі сі книжки відносять ся, річ природна, тільки до біблійних студій. Число питомців, що ходять тепер на виклади, виносить 135. Вони належать до 25 різних народностей. На чолі інституту стоїть відомий інсбруцкій професор Єзуїт Фонк.

Католицизм в Англії. В р. 1870 було в Англії католиків трохи менше як мільон, з того 750.000 Ірляндців і 50.000 чужо-

земців. В р. 1910 числено вже 1,500.000 католиків. В тім часі перейшло до католицької Церкви 23 жінки, 269 синів і 350 доньок англіканських духовників. Із шляхти начислено 432, з офіцерекого стану 306, з образованих верств 1418 і з поміж професорів гімназіяльних та університетських 425 конвертитів.

Усуненє вірмено-католицького патріярха з Царгороду.

Рада турецьких міністрів зарядила усуненє вірмено-католицького патріярха в Царгороді. Сего мала нібито домагати ся більшість членів вірмено-католицької Церкви. Розпорядженє міністрів вимагало еше потвердження султана і було би певно переведене, коли би не протест Ап. Столиці проти того незаконного і неслухного поступку Туреччини.

Президент Тафт про католицьку Церкву. Президент Сполучених Держав Тафт, оправдуючись перед кардиналом Фарлейом за неприсутність на бенкеті, уладженім в его честь, вислав до него лист, в яким читаємо таке: „Рішуче протиділанє, яке католицизм ставить проти змагань анархістів і соціялістів, заслугує на признанє також всіх некатоликів. Католицька Церков і наука є найліпшим сторожом ладу і права. Проте з радостію витаємо, що Рим відзначив діяльність своїх єпископів і наш край збільшенєм американських кардиналів. Католицька Церква з огляду на свої стремління до ладу і законности може бути певна помочи і прихильности всіх некатоликів“.

Приверненє російського патріярхату. Волинський єпископ Антоній оголосив недавно в часописях статю про приверненє російського патріярхату. „Брак видимої голови — пише еп. Антоній — відчувають всі. Се не є тайною, що брак патріярха був причиною відорваня від церкви раскольників — завзятих ісповідників канонічних законів. Тепер задумують вони винести на престіл патріярха і приобіцюють возити его по Москві в золотій повозці“. — Далше говорить єпископ Антоній про власть оберпрокурора над Синодом. Ся власть є більша від власти єпархіяльного єпископа над своєю Консисторією. Автор попирає своє твердженє численними випадками, в котрих оберпрокурор самовільно зніс хували Синоду Відтак читаємо: „Не многі навіть з посеред духовенства знають, що номінація митрополитів, назначенє членів Синоду, покликуванє тих, а усуванє інших, залежить виключно від оберпрокурора і що Синоду о те не питають, а коли питають, то тільки з чемности“. — Хто має вибирати патріярха? Церковний синод? Автор відкидає сей спосіб. Лише самий один патріярх може скликати канонічний собор православний. Перший патріярх може бути назначений через найвисший маніфест. В який спосіб? Після канонічних законів найвисший пастир не може бути усунений ані обмежений в повномочях, уділених ему Богом. Цар Петро I. лише звязав патріяршу власть, але знести її не може ніяка людська власть. Хоч фактично російський патріярхат полишено сило-

міць его прав, в очах однак Бога він не перестав існувати. Привернене патріярхату може наступити через винесене на престіл патріярха — петербурского або московского митрополита.

Всячина.

Нілька заміток до дописи о Льва Сембратовича в 3. ч. „Ниви“ за 1912 рік. стор. 94—98. На мою думку гадка Вспр. о. Герасимовича прекрасна і о. Лев Сембратович *indirecte* годить ся на неї. Сю згоду добачую в сім, що о. Л. Сембратович на стр. 96 згадує, що він мусів доперва відшукувати наших людей. А се відшукуване було би прийшло лекше о. Л. Сембратовичу, наколиби інституція „пашпортів“ вийшла була в жите ще давнійше.

Тут в Америці і так мають члени наших парохій книжочки, де вписує ся кождому з них сі жертви, які они складають на удержане церкви. Отже колиби книжочки проекту Вспр. о. Герасимовича увійшли в жите, то се булоби з великою користю як для святих в старім краю, так і для нас тут в Америці. Бо хоч тут в Америці на думку о. Л. Сембратовича „не обмежена свобода“, то се еще не перешкаджає, щоби дотичний святих в Америці запитав ся: „Добродію, а маєте Ви парох. книжочку з старого краю?“ А найбільшим добром ся книжочка булаби для самих вірних. Знаю один слу-чай, де в справі спадковій треба було виказати ся слюбною метрикою. В книгах парохіальних не було записаного акту вінчання даної особи, бо даний отець яко місіонар вписував пізнійше свої святих до книг. І було багато клопоту в сій справі, і треба було писати доперва до даного святих, щоби він прислав даний документ. Сего всего було би не треба, коли би даний акт вінчання був вписаний до парохіальної книжочки.

В сих книжочках можнаб помістити поазбучний спис наших церковей з їх адресами і сих святих, що суть під юрисдикцією Преосв. Сотера. Се було би дуже корисне, бо чесні люди не попали би в сіти індепендентів або схизматиків. І хоч би навіть половина людей не зголошувала би ся з сими книжочками до парохіальних урядів, то задля сих, що зголошували би ся, варто такі книжочки випечатати. Книжочка

повинна би мати кешеневий формат і можнаби там додати молитви повсякденні, іспит совісти і Божі заповіді. Хоч се збільшилоби її, то все було би се добре з'огляду на сих, що не мають мо л и т в о с л о в а .

Адреси наших церковей і священників муїли би бути конечно видруковані. Заки би сего рода книжочки випечатано, добре-би було післати концепт такої книжочки до одобрєня Прєсєв. Ординарїв як в краю, так і тут в Америці нашому Прєсєв. Сотєрови. Чим шворше такі книжочки вийдуть, тим лїпше буде для всїх інтерєсованих.

о. В. Петрівский.

Відозва!

Комітет будови церкви на Гірці, передмістю Станиславова, має честь предложити В. П. Добродїям касовий звіт приходів і видатків від свого завязаня по конець року 1911.

Рівночасно складає Комітет найсердечнїйшу подяку всїм В. П. Добродїям за щедрї датки на будову згаданої церкви, яка стала ся нашою кріпостию серед винародовляючої ся служби желїзничої і робітників варстатових. Они громадячись в церкві, осьвідомлюють ся і звільна вертають до народних святощів, чого найлучшим доказом є заснованє читальнї і вмурованє пропамятної таблицї в честь Маркіяна Шашкевича.

Праця і зобовязаня Комітету не є однак покінчені, хоч при Божїй помочи удало ся будову згаданої церкви так повести, що вже в нїй відправляють ся правильно богослужєня. Як з касового звіту слїдує, Комітет має еще 12,907·82 Кор. довгу, а також потребує значнїйшої квоти на внутрішнє урядженє церкви. Задля сего осьміляє ся Комітет звернути еще раз з уклїнним прошенєм до В. П. Добродїїв, які своїми, хоч би найменшими жертвами зволять ласкаво допомочи єму виплатити перенятий на себе довг і довершити се діло на славу Божу і пожиток нашого народу. В Станиславові, в лютім 1912 року. *о. І. Гордїєвский*, покровитель. *о. І. Рєдкєвич*, прєдсїдатель. *о. Й. Малицкий*, секретар.

Касовий звіт приходів і розходів Комітету будови церкви на Гірці на передмістю Станиславова за час від 1. падолиста 1907 до 31. грудня 1911.

I. Приходи:

Ч. п.	ПРЕДМЕТ	Кор.	сот.
1	Зібрано з пушок	795	66
2	„ з продажі бльочків	1644	84
3	„ на книжку в Гірці	2735	97
4	„ „ „ в місті	3105	41
5	„ „ „ в Квіт. Кольонії	462	80
6	„ з квест, паломництв, коляд ітп.	2074	88
7	Підмоги Інституцій і Товариств .	2945	51
8	Підмога їх Преосв. Кир Еп. Хо- мишина	5000	—
9	Одноразові жертви Добродіїв . . .	2375	41
10	Датки членів Апостоль. молитви .	434	19
11	Зібрано в катедральній церкві . . .	2348	32
12	„ в церкві на Гірці	1239	30
13	З розпродажі брошур	852	37
14	„ „ образців і брошур	751	58
15	Відсотки від капіталів	325	94
	Разом	27082	18
II. Розходи:			
1	Виплачено підприємчкови за бу- дову	25597	11
2	Видатки на бльочки, друки, порта, пляни і т. п.	1332	72
3	В касі Комітету на щадничих книж.	162	35
	Разом	27092	18

Кошта будови виносять 40.000 Корон, без урядження, остає проте довг 12.907.82 Корон.

Станиславів, 31. грудня 1911.

о. І. Редкевич,
предсідатель.

Михайло Девосер,
каснер.

Невинні ягнята.

Русофільське фарисейство увійшло вже в пословицю. І слушно. Инакше, як фарисеями, годі й назвати русофілів. Хто бажає свіжих доказів — нехай прочитає послідний випуск „Церковного Востока“ (II. випуск 1912 р). Цілий сей випуск — се сама полеміка з Товариством свв. Ап. Павла і „Нивою“ в справі православної пропаганди. Ріжні більше і менше учені бесідники та автори забирають тут голос і всі однодушно заяв-

ляють (по рецепті Д ра Н. Глібовицького), що причиною православної пропаганди в Галичині се „політиканство“ українського духовенства. Не винна тут ані русофільська преса, видавана за російські рублі, не винні тут ані платні російські шпіони, впливові члени русофільської партії, не винні тут ані русофільські бурси та інститути, в яких виховують молодіж в православнім дусі, не винне тут вкінці посередно русофільське священство, що не реагує відповідно на роботу своїх співпартійників, а ще своїми ненавистними виступами проти СС. Василян, ОО. Василян і священників з иншого табору наче в їх очах апробує ту пропаганду — а винно тут українське духовенство. Председатель Общества ім Золотоустого посунув ся навіть так далеко, що взагалі цілу русофільську партію очистив від закидів схізмофільства... Се вже аж воняє злобним фарисейством, коли не свідчить про щось иншого... Та лишім сих наївних борців „единства руского народа“ з їх „поглядами“. Ми звернемо тут увагу лише на нову клевету кинену Впр. о. крил. Вачинським на українське духовенство. Вона звучить: „А кто ихъ (членів Товариства св. Ап. Павла) резолюції перечитає пересвѣдчиться, що не диктуваль ихъ духъ Христовъ, а лишъ повинизмъ національно-партійный. Имъ не ходить о католическу Церковъ, они хотятъ мати церковъ національну украинську, до которой належали бы лишъ самі украинцѣ“. За се безпідставне а в високім степені злобне оклеветанє Товариства св. Ап. Павла має, зачуваємо, Впр. о. пралат відповісти перед церковним судом, подібно, як за попередню клевету на те саме Товариство.

„Поступове“ учительство.

Котреж то учительство таке „поступове“? Авжеж наше. В „Прапорі“, органі українського народнього учительства в Галичині, містять ся в ряди гади теплі згадки про якусь „поступову“ брошуру або часопись, як ось в ч. 6. про соціалістичний комуністичний тижневник „Sprawa Robotnicza“, або в ч. 8. про брошуру п. М. Лозинського „Духовенство а національна культура“. Про „Spraw-y Robotnicz-y“ повідомляє редакція „Прапора“, що її редагує „товариш“ (!) Д-р. А. Врублевский... Се слово „товариш“ говорить про весь... Про брошуру п. Лозинського пише між иншим „Прапор“ таке: „Брошура ця незвичайно цікава, бо прояснює в правдивом у (!) світлі... відношеня нашого духовенства до Т. Шевченка. Вказує на клерикальну реакцію в нашій суспільности і на становище супроти неї наших правих і лівих партій. Поручаємо її дуже горячо (!) нашим Вп. предплатникам...“

В такім дусі редагований орган руского учительства, в переважній часті християньского по переконаням. Сумно се дуже, коли наші учителі дають водити себе за ніс Баранам...

Просимо о докази. В 73 ч. „Руслана“ в статі: „Відповідь о. М. Щепанюкови“ пише п. Ал. Барвінський таке: „„Нива“ виступала з різними безіменними статями не тільки проти крил. д-ра Щепковича, але навіть проти Преосв. Єпископа станіславівського..“ Поминаємо крил. о. Щепковича, проти котрого, не знаємо чому, не вільно нам, коли заходить потреба, „виступати“, а дивуємось, як міг так поважний чоловік, яким є п. радник Двору Ол. Барвінський, кинути нам в очи закидом, будім то ми коли „виступали“ проти Преосв. Єпископа Григорія! Коли п. Барвінський має на се докази, то просимо Ёго дуже подати нам їх, бо в протівнім разі такий закид вийшов би простою клеветою.

Нові книжки.

Ник Садовський. **Нинішня молодіж** або новіjšа культура а щастє людства. Львів, накладом автора, 1912, ст. 32.

Автор, звісний нашим читачам з неодної статі поміщеної в „Ниві“, доказує в послідній своїй публікації, що новітна культура, хоч є дуже великим добром людства, хоч усунула багато суспільного зла, хоч учинила чоловіка володарем цілої природи, словом, предметово оцінюючи, хоч положила великі заслуги на полі матеріяльного добробиту, однак мимо сего та сама культура, з підметового становища, не принесла чоловікови добра для єго душі (ст. 30), не переобразила душі чоловіка в доскональшу душу, не зробила єго вдоволеним ані щасливим (ст. 31). Тільки культура оперта на християнській етиці може бути правдивим добрим щастєм і спасєнем людства. (ст. 32).

Розвідка написана тепло, живо, при тім ясно і популярно.

Іосифъ Кобылякскій. **Шевченко и публичнии торжества въ честь єго.** Съ додаткомъ замѣчанія що до „Діла“. Оттискъ изъ „Галичанина“. Львовъ, 1912 г. Накладомъ автора. Ст. 35.

В сій брошурі полємізує автор з „Основою“ про — розуміє ся — Шевченка.. „Основа“ висказала думку, що Шевченка можна почитати публичними обходами, хоч він нераз „промахнув ся“ проти віри. Рівночасно уаргументувала своє твердженє. Шан. автор всіх сих аргументів не узглядає, а розводить ся тільки залюбки (часом над міру натягаючи) над нерелігійністю Шевченка. „Основа“ займаєсь Шевченком головню як поетом, гєнієм, півцем і пробудителем України, а шан. автор ви-

ключно лише як чоловіком. Через те не може бути ніколи згоди між обома спорячими сторонами. Ніпричѣм тут покликуватись на повагу Лемкуля. В теорії порішить зачеплену квестію дуже добре богослов з III. року, не треба аж на те Лемкуля; в практиці знов і Лемкуль нічого не втне, не розуміючи і невідчуваючи гаразд наших відносин, як не розуміє і невідчуває їх шан. автор, хоч живе між нами. Те саме треба сказати і про „Діло“.

Шан. автори, як русофілови, радилиби ми скорше зайнятись культом апостата Наумовича, пропагандою схізми і часописами русофільськими. Голос шан. автора в отсих послѣдних справах далеко потрібнійший і більше на місці.

Михайло Лозинський. **Духовенство і національна культура.** Львів, 1912, ст. 44.

Більшу частину брошури займає полеміка автора з „Русланом“ на тему звѣсних богохульних статей, поміщуваних автором в „Ділі“. Після сего силує ся автор доказати, що ми живемо тепер під знаком клерикальної реакції, яка захоплює щораз ширші круги нашої суспільности, не знаходячи ніде належного відпору (ст. 38). Вкінці заявляє автор, що з'огляду на небезпеку, яка грозить нашій національній культурі зі сторони клерикалізму, він мовчати не буде і до Каносси не піде (ст. 44).

Що клерикалізм є небезпечний для всіх таких, як шан. автор, се річ зрозуміла. Та чи він „гірший“ від анархізму, про се можна сумнівати ся. В кождім разі годі добачувати небезпеку клерикалізму в тім, що колись там, якийсь там руский архірей виступав проти якихсь там народних діячів... Се виглядає на кпини з читачів... Взагалі ціла майже брошура се одні кпини з цілої рускої суспільности...

Дуже несмачна гордовитість шан. автора. Читаючи її, має ся вражінє, що се не пише п. М. Лозинський, а другий Толстой... „Я мовчати не буду, я до Каносси не піду“ і т. д. Добродію, а хтож вам наказує мовчанку, хтож Вас тягне до Каносси? Акція „Руслана“ і Станиславівського духовенства, запевняємо Вас рішучо, не була зовсім звернена проти Вашої особи, а тільки проти партії, в якій органі Ви маєте честь працювати. По щож так окружатись німбом мучеництва?

3 Маркіянових днів. (Спомини), Зладив *Іван Брик.* (Видавництво Товариства „Просвіта“ у Львові). Львів, 1911, ст. 83.

Зміст отсеї брошури такой: 1) До читачів слів кілька; 2) Михайло Тершаковець: Житє Маркіяна Пашкевича; 3) Іван Брик: Перевезене тлінних останків Маркіяна в 50-ті роковини смерті; К. і В.: Свѣято в Піддисю; Свѣята у Львові.

Брошура прикрашена кільканайцятьма ілюстраціями. Надаєсь до масового ширеня між народ.

Дмитро Макогон. **Учительські гаразди.** Нариси. Коломия, 1911, ст. 70.

Зміст: Щаслива дорога, Шкільна власть, Депутація, Quod licet Jovi — non licet bovi, Вибагливий панч. В сьвіт за очі, Перша посада, Конскрипція, Діточий бунт і Брехня.

Нариси схоплені виключно з учительського життя; читають ся легко і викликають намірені автором рефлексії. Доля галицького народного учителя представлена вірно, може аж за вірно..

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнанє всяких залеглостей. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еше доси посліплати. Та коли би ся неувага мала тревати дальше — ми мусіли би хиба здержати їм висилку часописи.

Видав „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
св'ящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропільської під упр. М. Рефца.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 вносить зворот 10%.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

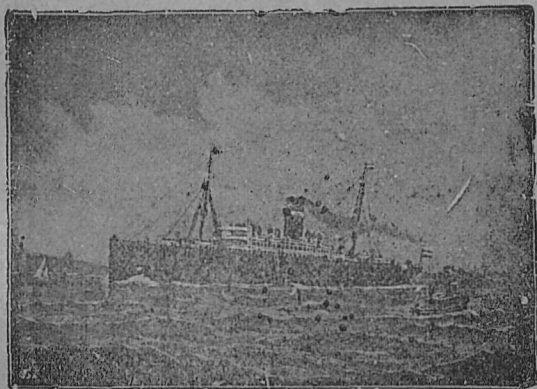
Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати пожичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ вносять з кінцем 1911 року
3,353.305 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбінаціях (на жите, посмертві капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежі з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білеті залізничні до кожної місцевости північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини
найдешевше перевозить
ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агентаура Північно-Німецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексселенция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія“ вибудована на найсоліднійших основах.
„Карпатія“ приймає обезпеченя на життє у всіх
найдогіднійших комбінаціях при найкористий-
ших условинах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія“ дає обезпеченим всякі користи, які може
дати винішний стан техніка обезпеченя і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія“ оснований на взаїмности і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

„Карпатія“ видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однієєнька „КАРПАТИЯ“.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш свое
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ“.

„Карпатія“ передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою аґентуру.

Блисші інфрмациї що до обезпечень і аґенций уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зґолошеня внесків на
обезпеченя на життє і ренти.

Антін Добрянський

кравець мужеський

Львів вул. Академічна ч. 8. II. п.

маю честь повідомити Всч. Духовенство, що я по до-
голітній практиці за границею отворив кравецьку ро-
бітню і виконую всі кравецькі роботи по цінах дуже
доступних. Я практикував через 12. літ в слідуючих
містах: Берліні, Липску, Дрездні, Вроцлаві, Цуриху
і Варшаві.

РОБІТНЯ АРТ.-ПОЗОЛОТНИЧА і РІЗБЯРСКА

СТЕФАНА КУХАРСКОГО

у Львові ул. Пичаківська ч. 6.

Виконує всілякі роботи в слід арт.-позолотництва і різьярства
входячі і так:

Вівтари, Іконостаси, Рами в різних стилях до образів,
портретів, фотографії і т. и. також відновлення антиків.

Замовленя з провінції виконую в як найскоршім часі.

Ціни умірковані.

Поручає ся ласкавим взглядам П. Т. Публики.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 8—9. — Р. IX.

(Видає Редакційний комітет)

ЛЬВІВ ⌘ З друкарні Ставропигійського Інститута ⌘ 1912.
під зарядом М. Рефця.

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 8 і 9.

З М І С Т :		
<i>о. М. Щепанюк:</i> Ладьмо ся до евхаристийного Конгресу у Відни.		249
<i>Іван Ших:</i> Сьв. Іван Новий Сучавский.		255
<i>о. Іван Сеидецкий:</i> Про церковні відносини в Америці.		258
<i>Юрій Шерер:</i> Нільна правил для християньского проповідника.		
<i>о. М. Щепанюк:</i> Впов. п. Радникови Ол. Барвіньскому під розвагу.		268
<i>о. Евстахій Цурковский:</i> Відповідь на „Політичну Саламаху“.		273
Церковна літопись.		278
Всячина:	(Ernest Hello про сьвіт. — „Церковный Вопросъ“ — і ще СС. Василянки. — Москвофіли і схизма.)	282

Антін Добрянський

кравець мужеський

Львів вул. Академічна ч. 8. II. п.

маю честь повідомити Всч. Духовенство, що я по довголітній практиці за границею отворив кравецьку робітню і виконую всі кравецькі роботи по цінах дуже доступних. Я практикував через 12. літ в слідуючих містах: Берліні, Липску, Дрездні, Вроцлаві, Цуриху і Варшаві.

РОБІТНЯ АРТ.-ПОЗОЛОТНИЧА і РІЗБЯРСКА

СТЕФАНА КУХАРСКОГО

у Львові ул. Личаківська ч. 6.

Виконує всілякі роботи в спід арт.-позолотництва і різьбарства входячі і так:

Вівтари, Іконостаси, Рами в ріжних стилях до образів, портретів, фотографії і т. и. також відновлення антиків.

Замовленя з провінції виконую в як найскоршій часі.

Ціни умірковані.

Поручає ся ласкавим взглядам П. Т. Публики.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селяньских будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить зворот 10⁰/₀.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителей.

„Дністер“

дає підмогу Руским школам і бурсам, де виховують ся селяньські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1911 року

3,353.305 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбинациях (на жите, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежі з впомог движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“ : Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 8—9.

Львів, 15. цвѣтня 1912.

Рік ІХ.

Ладьмо ся до евхаристийного Конгресу у Відни.

Від 12 до 15 вересня с. р. відбуде ся в столиці нашої держави 23. міжнародний евхаристийний Конгрес.

Після оголошень пресового комітету, що завязав ся в цілі спопуляризованя ідеї Конгресу серед ширшого загалу, порядок Конгресу буде слідуєчий: В честь пресьв Евхаристії будуть що дня в митрополитальній церкві сьв. Стефана правлені урочисті архиерейські Служби Божі і голошені проповіді через єпископів та сьвящеників а також будуть сьвяточні зібраня в тійже церкві. Ті самі урочистости будуть відбувати ся в сусідних церквах для поодиноких народностей. Дня 15-го вересня піде сьвяточна процесія через прикрашені улиці міста. В кожній церкві будуть виставлені Найсьв. Тайни для прилюдного почитаня, рівночасно будуть уділювані сьв. Причастія. Для учасників конгресу постарає ся особний комітет о помешканє і провід по місті, а також о знижку ціни їзди желізницею і о особні поїзди. При нагоді конгресу буде отворена вистава предметів церковної штуки.

Видатки удержаня на час конгресу є такі: 10 корон на урядженя, відзнаки, провід по Відни і ілюстрований звіт з конгресу; 6 кор. за передньованє; 2 кор за один день після свобідного вибору. Цілі групи учасників осягнуть на желізницях особливішші улегченя.

Ідея таких міжнародних конгресів в честь Ісуса, утаєного в Пресьв. Евхаристії, зродила ся в умах деяких поклонників блаженного пароха з Арс у Франції, Івана Крестителя Марії

Віанней (Viapney), що як раз через почитанє Пресьв. Евхаристії дійшов до великої сьвятости. Гадка, повзята на могилі того сьвятого почитателя Пресьв. Евхаристії, знайшла мировий відгомін з початку у Франції, а опісля по цілім католицькім сьвіті. Як то евангельске гірчичне зернятко розростає ся в могуче дерево, серед якого гілячок і листя тисячі небесних птиць знаходять захист і поживу, так ті маленькі в початках збори почитателів Ісуса в Евхаристії, обмежені з початку на саму Францію, стають ся з часом могутніми сьвітовими міжнародними конгресами, що з'єднують мільйони людських сердець в одну родину, в одно серце, горіюче любовю для Ісуса, утаєного в Найсьв. Тайнах, і здібне до трудної і вимагаючої великих жертв боротьби з ворогами Ісуса Христа. Доказом сего є те, що помимо всяких перепон і труднощій в протягу послідних трицяти літ (перший евхаристийний міжнародний Конгрес відбув ся 28. червня 1881 р. в Лілль (Lille) в Бельгії) змогли відбути ся 22 конгреси, які оказали ся величавою маніфестацією животної католицької Церкви і тої Її, незрозумілої ворогами Церкви, сили, яка спливає на Ню безпосередно від Ісуса Христа в Пресьв. Евхаристії. На особлившу увагу заслуговують конгреси з послідних літ, як в Колонії, Лондоні, в Монреаль в Америці, а в кінци в Мадриті. Через ті евхаристийні обходи сьвяткувала католицька Церков правдиві триумфи, величаву побіду сьвітла над темнотою, правди над ложію, Христа над Вельяром.

В виду того якась безмежна радість, невисказана туга і бажанє огортає серце кожного щирого католика, що прийшла вже раз черга і на нашу державу зложити у стіп Ісуса всею найкрасше і найблагороднійше, що людське серце може відчутти, а філююча від любови груди леліяти. Попри те чувство радості, любови, бажаня і влячності, що найдорожший Спаситель звеличав нашу державу вибрати за престол свого прославлення, зроджуєть ся в нашій душі мимохить якась неясна боязнь, чи ми, галицькі Українці, серед народів східних обрядів одинокі представителі єдности з тою Церквою, котрій Ісус Христос обіцяв, що буде з нею до кінця віків, з огляду на нашу бідність і на наші релігійні та національні відносини, зможемо зложити в дни так сьвятотчнім для всіх католицьких народів австрійської держави належну дань, достойну Ісуса, а лицюючи повазі нашого народу та церкви.

Згаданий пресовий комітет оголошуючи в часописах реченець евхаристийного сьвята пригадує, що на день 12 вересня припадає річниця оборони Відня від турецької навали через польського короля Яна Собєского в 1683 р. і в тім памятнім для кожного Віденця дни вирушив король з своїм військом після прийнятя сьв. Причастія на горі Каленберґ в сторону Відня, щоби його освободити від Турків. На 15 вересня, день закінчення конгресу, припадає сьвято імени Марії, сьвятковане як

раз на памятку освободження Відня. Дни конгресу є проте памятними днями побіди хреста над півмісяцем. Если зважимо, що велику часть королівських військ творили полки української козаччини, що навіть та славна польська гусария рекрутувала ся головно з дрібної української, тоді єще не спольщеної шляхти — то дні конгресу будуть і для нас Українців милими споминами колишньої слави і культурности нашого народу. Додаймо до того, що на случай невдачі Собеского під Віднем наш нарід, яко найблизший сусід турецької порти, мігби був на довгі віки стогнати під її кормигою, а в наслідок того під релігійним зглядом переживати долю народів балканського півострова, ба навіть цілковито відхристиянити ся, то до вдячності зглядом Ісуса Христа, подателя всякого добра, ми є не менше з'обовязані, як жителі Відня.

Се повинно нас переконати, що сьвято Віденців ізза тої причини мусить бути і нашим сьвятом, однак без згляду на те є многі причини, що особливо нас повинні спонукати до живої участі в конгресі.

Культ Пресьв. Евхаристії, що особливо в послідних часах так дуже змагаєть ся завдяки стремлінням та енергії теперішного сьвятійшого Вітця серед всіх католицьких народів, у нас чомусь не знаходить належного оціненя. Загал нашого, навіть українського духовенства, хоч правдиво і щиро католицького, відносить ся до таких корисних практик, як часте сьв. Причастіє, як братства Найсьв. Тайн або Найсьв. Серця Христового, если вже не ворожо, то на кождий случай рівнодушно. У нас іще досі покутує глуше і сьмішне пересьвідченє, що приміром часте сьв. Причастіє або сьвято в честь Пресьв. Евхаристії, се „латинщенє“ нашого обряду, а вже приміром відмовленє вервиці через вірного греко-католицького обряду, то в уяві не одного з наших пан-вітців такий злочин, що сам дідько з пекла чогось гіршого не зміг би видумати. Виходить так, якби обряд — а жите душі молитвою, жите Ісусом були однозначні понятя, або розважанє житя і терпінє Ісуса Христа, як се є при відмовленю вервиці, було щось противне обрядови нашої Церкви. Про суть і значінє Пресьв. Евхаристії в наших церквах не почувеш ні словечка; переглянь так на жарт збірники наук наших найчільнійших проповідників, а певно на лік не знайдеш науки про Пресьв. Евхаристию.

Звідси походить, що наші вірні, хоч є глибоко релігійні, хоч сповідь і сьв. Причастіє цїнять собі дуже високо, бо десятки миль нераз ідуть в голоді і холоді, аби висповідати ся і запричащати ся, є в сути річі материяльними ідолопоклонниками. Коли розшитую моїх каянників, що приходять з далеких сіл до нас сповідати ся, що розуміють під сьв. Причастієм, то дуже часто відповідають, що се „божа манна“ або таки по просту „хліб і вино“. Щойно коли скажу: По що ти сюди прийшов, було купити фляшку вина і бохонець хліба і дома уряди-

ти собі Причастие, каянник починає рефлексувати ся і соромливо звиняти ся, що він „не ходив до школи“. Той зворот є також характеристичний для наших відносин. Наш вірний не має навіть понятя, що правд сьв. віри повинна його навчити в першій мірі церков, а не школа; довголітний досвід навчив його думати инакше.

Церков без Пресьв. Евхаристії се гейби мертвий труп без душі. Чувство тої мертвоти в протестанцких зборах спонукало протестанцкого ученого Альб. Рувілля, професора університету в Галль, до того, що повернув на лоно католицької церкви (гл. Dr. All. Ruville, Zurück zur heiligen Kirche, Erlebnisse u. Erkenntnisse eines Convertiten, Berlin 1910). За теж церков, в котрій нема почитаня, належного Найсьв. Тайнам, робить вражине тюрми. Кілько разів стріву на улицах Львова вязнів, що згортають з улиць сьміте і болото, так мимо волі зроджуєть ся в моїй душі прикре чувство анальогії між вязнем львівської тюрми, а Ісусом Христом, замкненим в брудних кивотах наших церков. Серед обдертих, покритих віковими порохами і цавутинами, чотирох стін неодної нашої сільської а навіть мійської церкви той божественний Вязень, вичікує не раз цілими місяцями, аж поки не окажется ся потреба вивести Його на хвилю на божий сьвіт, щоби позгортав болото, усунув бруди якої хорої душі, розстаючої ся з тим сьвітом.

Поза тим ніхто о Нім і не думає; така побожна практика, як благальна молитва (суплікація) перед Найсьв. Тайнами в часі недільної вечірні належить у нас до рідкостей, а вже про цілоденну адорацію Найсьв. Тайн нема що і говорити.

В тім пониженю евхаристийного Ісуса в наших церквах є много спільного з російським православем. Можуть собі звалювати вину ширеня схізми в нашім народі Українці на русофілів, а русофіли на Українців, то більше як певне, що всі ми в більшій або меншій мірі тому винуваті через те, що не подбалисьмо о скріпленє і поширенє в нашім народі культу Пресьв. Евхаристії. Колиб наш вірний мав живу сьвідомість присутности Ісуса особливим способом в нашій церкві, колиб він мав нагоду і розумів у всіх потребах свого житя шукати потіхи і поради у Ісуса в Пресьв. Евхаристії, його ніяка сила у сьвіті не примусила би покидати свою церков. А так він не бачить ніякої ріжницї (принайменьше на внї) між своєю а російською церквою і тому думає, що то „всьо одно“, чи він піде на прощу, приміром, до Почаєва чи до Зарванці. Се гірка правда, але правда — і чим скорше скажемо собі її отверто в очи, тим лучше для нас і нашої церкви.

Пізнанє тої правди повинно нас спонукати взяти діяльну участь в віденськім Конгресі. Там у представителів католицьких народів Заходу навчимо ся, як високо повинні ми собі цінити наше становиско тих жреців, котрих є обовязок безустанно піддержувати і підзичувати огонь любови Ісуса Христа,

жеврїючої в серцях наших вірних. Там навчимо ся, що культ реального і містичного Тїла Христового, культ Пресєв. Євхаристії і католицької Церкви мусить стати ся осередком і основою нашого реліґійного і народного житя, коли хочемо станути побіч інших культурних народів та дотримати їм кроку в їх поході в перед.

Ще одна причина повинна нас спонукати явити ся громадно на Конґресї, а тою причиною се наші невідрадні реліґійні відносини до наших братів Поляків. Як ми, так і вони — се діти того самого Небесного Вітця і тої самої Матери, католицької Церкви, а однак чомуж живемо з собою вже не кажу під національним, але навіть під чисто реліґійним зглядом, не як діти одних родичів, тільки як найбільші вороги. Причина тому хіба та, що наш Отець, хочачи любити ся своїми дітками, справив одній дитині білу одєжу, а другій цвїтісту, коли всьо инше дав їм спільне. Діти замість спільно любити ся, замість себе вєспирати і подивляти красу своїх одягів, далїж собі закидати, що ось „тебе Тато меньше любить, бо справив тобі білу або цвїтісту одєжу“. Коби хоч на тїм скінчило ся, а то сильнійша дитина починає здирати насильно одєжу з слабшої, вмовляючи в ню, що Отець хотїв, аби вони обі мали одєжу одної краски.

Такими спорами о одєжу між двома дітьми є по моїй думці обрядові непорозумїня між нами а Поляками. Спорячи між собою о обрядову приналежність наших вірних, перетягаючи їх всякими способами на рідний обряд, так вони як і ми навіть не добачуємо того, що на тїм терпить найбільше слава нашого спільного Вітця небесного і добро нашої Матери, католицької Церкви, а вже кілько душ позбавляємо через те вічного спасеня, то сам Господь сьвятий зможе почислити. Думаю, що спільна благальна молитва у стїп Спасителя, якої виразом має бути віденський Конґрес, уєсне не одно непорозумїня серед католицьких народностей австрійської держави і загоїть не одну рану, завдану братови рукою брата, — а натомість роздмухає ту маленьку іскорку любви, тліючу може іще під попелами щоденної злоби і ненависти, в могучий вогонь. Думаю, що та спільна молитва виблагає у Христового Серця і для нас якоїсь лучшої долї, що заставить нас і наших братів подумати поважнійше над нашими обоюсторонними національними та реліґійними рахунками та навчить полагодити їх в змислі науки, голошеної нам щоденно через Ієуса Христа в Пресєв. Євхаристії.

Коротке заключене того, що сказалисьмо таке: Справа євхаристійного Конґресу у Відни повинна бути справою не тільки наших преосєв. Єпископів, але житєвою справою загалу нашого духовеньства і народу. Єпископи мусять явити ся на Конґресї не самі, а разом з Своїм Духовеньством і вірними. На Конґресї повинна бути ідно заступлена католицька Церков грецького обряду і то тим

величавійше, що ми в одинокі представителі церковної і культуральної єдності Сходу з Заходом. Ізза тої причини відповідна наша участь в Конгресі мусить стати ся конечним постулятом нашої народної чести. — Через те прийдесть ся українському народови заявити перед цілим світом своє так часто оклеветуване привязане до католицької Церкви і здати іспит зрілості своїх висших потреб духового житя. Тому наша участь в Конгресі мусить мати не тільки церковну, але не менше народну закраску.

В виду того ладьмо ся до великого свята вже завчасу, щоби нас не заскочило неприготованих, щоби ми на стрічу жениха не вийшли мов ті євангельські нерозумні дівичі без олію в лямпах. Без згляду на діяльність головного Комітету, що має тим заняти ся, повинні до тої так важної справи приложити рук в першій мірі наші церковні товариства і постарати ся втягнути в ту акцію всі наші світські просвітні і инші товариства, а принайменше постарати ся о їх представителів на Конгресі. Наше духовенство не повинно чекати, аж може в тій справі вийде яке розпоряджене церковної Власти, тільки нехай би а власної ініціативи позавязувало деканальні комітети, що через організацію церковних брацтв та приєднуване поодиноких вірних приготовлювали би величаву маніфестацію в честь Ісуса Христа.

В той спосіб могло би воно хоч в тисячній часті направити кривду, яку заподіяло Ісусу Христу в Пресьв. Евхаристії через свою дотеперішню зглядом Него рівнодушність. До сеї маленької жертви для Ісуса Христа є духовенство обовязане тим більше, що се може вже послідна для нас нагода „віддати Богови, що Боже“, що після невикористаня тої нагоди прийдесть ся йому може сказати з псалмопівцем страшні слова самосуду.

„Обузкєнє вѣхъ ѡкоу трава, и ѡше сердце мое, ѡко завухъ сѣсти хлѣба мой“.

о. М. Щепанюк.

Іван Ших
парох Жидачівскій.

Святыи Иван Новиі Сучавскій.

(Д а л ь ш е).

Минея московска з р. 1889 під заг.: „Книга житій Святыхъ“ на мѣсяць Юній стр. 26 подає на підставі старих жерел сліду-ючий варіант про сьв Івана.

„Нѣкогего време не слѣдѣ емо (Іоанс) съ кѣплею скоєю довольною кнѣти къ корабль мѣжа иностранна, иже наше родомъ флагъ, кѣроу не кѣточного исповѣданіа, пракомъ скрѣпѣхъ немилостивѣхъ и безчелокѣченѣхъ. Наше ѡбо междѣ ними на пѣти моретѣмъхъ многое о кѣрѣхъ словопрѣніе, и вьегда Іоанъ съ. яко добрѣ къ книжномъ ученіи нехѣненъ и премѣдръ, препираше того флага, и пограммаше непракоє его мѣдроканіе; гнѣбаше ѡбо той на непреодоленнаго кониа Хетѣа и гарѣшеа и ѡкоризнами многими догаждаше емо, и краждаѣ на него, злѣ мыслаше ш немѣхъ. Такоуѣй краждаѣ къ томъхъ копаннѣшея, присташа къ брегѣ ѡ вѣаграда, иже къ кѣфорѣ; ишеде ѡбо злѣи оный корабельникъ къ епархѣ града; вѣ же епархъ перемннѣхъ родомъ и кѣроу“...

В тѣм варіантѣ нема згадки про єресь латиньску, яку мав визнавати після Григорія Мвѣха згаданій корабельникъ, а за те виразно зазначено, що епарх був перского роду і перскої віри.

Третій документ про сьв. Івана є вго Тропар і Кондак поміщений у всіх літургіконах православних такого змісту:

Тропарь Гл: А

Житіє на земли доврѣ вкормилъ страдающе, милостынями и часты-ми молитвами и слезами паки же къ страданію мѣжеки ѡстремилъ, перское обличилъ єси нечестіе, тѣмже цѣркве былъ єси ѡтверженіе и христіанъ по-хвала, Іоанне пригнопамятне“.

Кондак гл: тойже.

Морскѣю плакамъ пѣчинѣ кѣплею, стѣхъ кѣстока чизалъ єси къ стѣкерѣ;

но Богъ призвавшъ та може Матѣй мытницъ, тыже кѣплю огтакъ, томъ поглядокъ еси кровію мѣченѣа, бременными испивкх непреходимаа и кѣнець прѣлах еси неповѣдимый.

То суть три найстарші і найважнійші жерела про жите і смерть св. Івана Сучавского. З бігом часу почала затемнювати ся первісна традиція про его смерть; слова „впарх“, і „перка кѣра“, що їх ужив Григорій Мніх в своїй житєписи про святаго, стали ся для тогочасників незрозумілими, надто віддаленими — проте вифантазовали они, що святаго Івана засудив на смерть турецкий Каді і за поруганє магометаньскої віри. Таке пофалшованє оригінального тексту здавало ся їм і близшим і правдоподібнійшим: близшим, бо мали неустаючі зносини з Турками, а правдоподібнійшим для того, бо гадали, що в Акермані Перзи ніколи не панували, оджеж і не міг якийсь перский іпарх судити святаго.

Як дуже розповсюджена була тога пофалшована традиція доказує і тога гарна щирорісна трумна, в якій тепер моцї св. Івана в церкві св. Георгія в Сучаві почивають—на ній в пласкорізбі італійскої мистецкої роботи представлений суд над св. Іваном. Судить его турецкий Каді в турбані і турецкім строю на очах других Турків по турецки повбираних!

І акафист св. Івана Суч. зложений на тлі тої фальзифікації — вистанє навести з між більшого числа, одно місце ікоєу П. того акафиста „Познавшн треблаженне наносимъю на та еретика Реіза клеветъ кз епархъ Пѣлагограда махаметскѣа кѣры“ а в молитві поакафистній до св. великомученика Івана читає ся між иншими реченнями „того ради отъ некѣрнаго Реіса закїстїю преданъ еси и лєстїю Епархъ Ісманьскомъ (Еленьскому) по подовію Хрѣа оклеветанъ“... Сочинитель акафиста видумав навіть імя того денунціанта корабельника, назвавши его Реізом! (Житіє и страданія св. Іоанна Сучавского съ акаѣстомъ и пѣснями, Коломыя 1899). —

Крім згаданої, прибула в новійших часах еще і друга для церкви православної поважна і чутлива причина до петріфікації тої пофалшованої традиції. Розходило ся іменно о відповідь на питанє австрійским правительством поставленє: чи св. Іван Суч. жив в часах загальної унії церкви восточної з западною, значить ся, чи був він католиком, чи може час житя его належить покласти на пізнійші віки по наступившм розділі обох церков, і причислити его до святих православної церкви? В інтересі церкви восточної лежало доказати его приналежність до церкви православної, томуж то станув православно-волоским писателям новійшої доби той перекручений текст в пригоді, і першим з поважнійших що до свого становища, який офіційально проголосив его, був Доситей Херескуль, православний епи-

скоп радовецький на Буковині, який р. 1783 предложив его в переводі німецьким урядови відевському. В календарі „Вukowiner Nachrichten“ за р. 1897 репродукує Dr. Zieglaueг его в скороченю слідуєчими словами: „Іван, шляхотний і боговдухновенний Грек, що в ріднім своїм місті Трапезунті дослужив ся високого поважання, гандлював на морі. Коли він раз на кораблі одного франка з товаром до Акерману їхав, розявив супроти себе в диспуті боронячи грецку віру, капітана корабля, лихого і завзятого чолсвіка. По прибуттю до Акерману удав ся сей капітан до турецького Кадія з підступним доносом, що з ним приїхав багатий купець з Трапезунта, який хоче приймати віру магометанську, покинувши свою християнську, і зобразив Кадію вивисшене і надгороду, яка би его, себто Кадія, з боку свого володаря султана певно неминула, скоро би ему повело ся, Івана на вернути. Чемно запрошує Каді Івана перед свій суд, і лестними словами намавляє его, щоби покинув християнську а на вернув ся до магометанської віри. Іван в справедливім обуреню відкидає тоту его ество ображаючу пропозицію, горячо боринить хр. віру і в діяльозі з Кадім приводить сего послідвого до такої ярости, що каже его, Івана, через два дни немилосердно катувати а по смерти тіло его до хвоста дикого коня привязати і улицями Акерману волочити. При тілі і на гробі мученика вказують ся знаки і чудеса“..

З тої доби т. в. з кінця 18-го столітя походять про святаго Івана цікаві офіційальні документи списані в німецьким язиці, іменно:

1) Просьба правос. єпископа радовецького Дозитея Херескуля і всего духовенства і народу буковинського до центрального Уряду у Відни о видачу мощей святаго з Жовкви до Сучави в р. 1780.

2) Відповідь найвисшої управи (Hofkriegsrath) на тую просьбу з р. 1781.

3) Письмо управителя галицької губернії графа Врідідо до найвисшої управи у Відни з д. 24 Жовтня 1782.

4) Пропагатне письмо гр. к. єпископа львівського Петра Білянського до найвисшої Управи з д. 21 Жовтня 1782.

5) Sprawozdane управителя Буковини єнерала Енценберга до найвисшої Управи у Відни з д. 13 Марта 1783.

6) Sprawozdane управителя Буковини єнерала Енценберга з всіми прилогами до найвисшої Управи у Відни з д. 31 Марта 1783.

7) Доклад цензора книг ілірійських Шекереса до найвисшої Управи з д. 12 го і 18-го Цьвітня 1783.

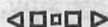
8) Письмо найвисшої Управи до галицької генеральної Команди з д. 15-го Цьвітня і 11-го Червня 1783.

(Дальше буде).

о. Іван Сендецкий.

Про церковні відносини в Америці.

(К о н е ц ь).

Чи ж з єпископа йде тут причина до схізви? Коли прийшов єпископ Ортиньский, застав священників дуже мало, котрі помімо двоєня ся в праці не могли їй дати ради.

Его заходами число священників збільшило ся в пятеро. Повстали вправді наріканя на дроблене парохій, бо, правда, значно уменшило ся удержане священства, а таки чи єпископ завинив сим „дробленем“ парохій? Де є церква і парохія, там приходять наші люди як до свого осередка та не гинуть марно. Повстають товариства, убезпечують ся, скріпляють ся не йно в вірі католицкій, але і національно. Єпископ оснував катедру, освячену в р. 1909 Ексц. Митрополитом, купив дім для єпископа, оснував друкарню, заложив три газети з католицким характером, а то „Душпастира“ і „Заокеанську Русь“, а для угорских Русинів „Русинь“. Чи ж і тут вина єпископа? Правда однак, що єпископ не в силі сам бути і редактором і кореспондентом і коректором (а він по части ще ним до нині є) та часто лучалось і нині на жаль за часто лучаєсь, що не вироблені молоді сили впакують в котрусь з тих газет артикул, для котрого найліпшим місцем був би редакторский кіш. Єпископ всего доглянути не в силі, тож такі артикули приносять дійсно замість хісна шкоду. Єпископ сему не винен, але за се всі гайда на єпископа! Єпископ був у себе в катедрі довший час і по части є — сам своєю власною капітулою, парохом, сотрудником, капеляном, секретарем, ба є він також, чога вже по жаднім єпископі не можна сподіватись — слугою. Приїхав я одного разу до Філядельфії з орудкою. Єпископа дома нема, хоч в Філядельфії є. Знаю, де его шукати — йду до церкви. Гляджу, хтось замітає церкву. Приглядаю ся ліпше -- то сам єпископ. Чи ж єпископ гордий, як верзуть деякі?

Коли я приїхав з Европи, заїхав до Філядельфії до єпископа і той прийняв мене в свій дім як до готелю, з тою ріжницею, що в готелю заплатив би я солено, а у єпископа був я довший час за „Вог да прости“. В горячу ніч августову буджу ся і виджу — свѣтить ся з комнати єпископа. йду крадьком — чи не грабівник? А єпископ сидить аж чорний від умученя і пише (год. 3-та в ночі), не розбиравши ся зовсім. Я переконав ся, що він так день в день. Або пише артикул до газети,

або відповідь на листи або толкує ся на скарги внесені на него до Ап. Делегата нашими „превелебними панами“ — угорськими священниками. Чиж, питаю, єпископ скряга-скупецъ, що у Філядельфії священникови хліб подає на довший час?

„Булля“ видана в слід за приходом єпископа до Америки нам звісна. Кричать єпископи схізматицкі, угорські „превелебні панове“ та і наші деякі: „Єпископ буллю привіз і її заприсяг!“ О, що за підла лож! Ні! Єпископ Ортинський перед прекопізацією, ні сам Митрополит, о нічим не знали. Се все стало ся тайно і нагло без їх відома.

Щож робить єпископ Ортинський, заприсягнути (?) буллю? Буллі не оголошує, наше духовенство священодійствує зовсім як тут в краю, приновлюючи ся йно до відносин правних американських, діти миропомазує, вінчає без питання нікого і т. д. А єпископ „заприсягший“ буллію робить невпинні старання о її знесеня, хоч певно знає Столиця Апостольська, що буллі не виконує ся, то нічого не говорить на се, а то знов заходами єп. Ортинського

Чиж єпископ ворог нашого гр. кат. обряду?

Ех-ріжнородний ех-батюшка Ольшевский, о котрім була згадка, обнимаючи парохію по о. Обушкевичу в Mayfield, Pa заповідає на другу неділю „мітінг“. Коли нарід зійшов ся, так він рече, більше менше: „Видите, панове газди, які кривди терпимо від айрішів біскупів (то було перед приходом єп. Ортинського, а церков була залежна від лат. єпископа в Scranton, Pa)! Зченчуймо (змівім)! Возьмім руского!“ — Пан „председа“ (предсідатель): „Хто за тим, най двинє рўку гори!“ Є більшість! І ухвалено а хитрий Ольшевский з відданими собі одиницями сїм робом записав на власність всі „проперти“ (власність) на єпископа Плятона. Так стала ся церковна парохія схізматицка, а нарід о сїм навіть не знав; так стало ся в Pas-saic і богато де инде.

Єпископ Ортинський проте напірає о „діти“ (записи) церков на себе, щоб запобічи переходови церков, коли трафить ся якийсь схізматицкий хитрець або коли ображена зістала чиясь majestas, в руки схізматицкі в спосіб „въ одинь чась“. Се річ конечна і вона наступити колись мусить. Чиж се можна поставити в вину єпископа? Безуслівно ні!

І єще одна з кардинальних (?) вад єпископа, приписуваних єму газетами і вмовлювана в народ.

Зроблено проти єпископа компльот, бо инакше не розумію, як се могло стати ся, а се стало ся з приводу конвенції Р. Н. Союза в Cleveland. Єпископови дораджено, щоби в виду полеміки о. Понятишина з о. Арданом, розпочатій тим другим, котрого разив параграф, що до Союза можуть належати тільки гр. католики, хоч єго зовсім не разить, що вступаючи до „Взаимопомощи“ присягають (!), що будуть до смерти православни-

ми, а як би віру змінили, то тратять ubezpieчене, надав ухвалою конвенції Союзови характер католицький насупротив домаганю о. Ардана, щоби могли належати Русини без ріжницї віри. Мав слухність о. Ардан, що хотїв всіх Русинів з'єднати в однім товаристві, мав більшу і повну слухність єпископ, видячи, що православні мають своє товариство *par excellence* схизматичке, що схотїв товариству Р. Н. Союз дати марку католицьку, причім би на діловодство і взагалї на справи Р. Н. Союзу не міг мати жадного впливу абсолютно. Він бояв ся, щоби колись знов хтось не „навергував“ (вніс), другі би его „підпорували“ (підперли) і Р. Н. Союз міг би опинити ся під владою ворогів церкви. Я будучи в літі перед конвенцією у єпископа, перестерігав Преосвященого, щоби не дав ся сам вмшати в ту справу особисто, щоби потім се не вийшло на шкоду Церкви і Преосвященого, але дорадники „перерадили“ инакше. На конвенції в Cleveland змінили статут, як єпископ вніс.

Що стало ся однак дальше?

Дорадники і помічники, коли стало ся по їхньому, ані в думці не мали зміни „чартеру“ (засадничого статута) перевести, т. є. надати характер католицький Р. Н. Союзови. Не вибраві до уряду дяки, приміром, Бабій з Olyphant, Раґ та Веля і инші, давай ревіти: „Єпископ залисав Р. Н. Союз на себе, всі гроші то єпископа, зрабував Союз“. Заверуха страшна! Тому, щоб будім ратувати чорнороба, давай оснувати Новий Р. Н. Союз. Той вже ліпший, бо там не Ядловский або Лабовский урядують, а ось такі головачі, як Бабій і Веля!!

Чиж знов тут вина єпископа, що у всім довірчивий дав ся взяти хитрому компльотови і хочачи зробити якнайліпше, став ся предметом нових напастий?

Із сказаного мною виходить, що поминувши много инших, причини легкого розмірно переходу наших емігрантів на іновірство взагалї булиб отсі:

1) Недостаточне підготоване в квестіях релігійних, або зовсім брак такого підготованя у наших емігрантів;

2) Початково великий брак нашого сьвященства;

3) Недовірчиве відношене до нас айрїшского духовенства і єпископату, по причині нібито замалої нашої стійности при католицизмі;

4) Шовінізм мадарский переважної части угорско-руских сьвящеників;

5) Поведене деяких одиниць з нашого сьвященства, ба навіть апостазії з посеред него і

6) Добре дотована і сильно з'організована місія з рамени російского Синоду.

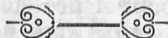
Крики на буллю і на єпископа суть то тільки средства агітаційні ворогів а ніяк причинами зміни віри.

Золотники дня 31. октября 1911.

ЮРІЙ ШЕРЕР*).

Кілька правил для християнського проповідника.

1. Кождий порядний проповідник не повинен легковажати собі свого уряду проповідничого, але повинен его високо цїнити. Той уряд так великий, високий і поважний, що давнійше він був виключним урядом єпископа. І тепер еще при сьвяченю єпископа і переданю ему євангелія кажуть: „Возьми се Євангеліє, іди і проповідай народови, котрий тобі повірений“.

Що проповідати євангеліє Ісуса Хр. було цитомим урядом єпископа, сьвідчить також собор тридентський.

Хто отже публично проповідає слово Боже, той в тім случаю заступає єпископа і сповняє акт єпископский. Се повинні мати на тямці особливо ті, котрі думають, що проповідати має лиш якийсь там монах або якийсь бідний сотрудник, але єпископам, пралатам і канонїкам не пристоїть проповідати, бо то низше їх гідности, бо виставили би ся на глум та на сьміх. А то як раз противно. Нічо їм так не личить як проповідальниця.

„Коль краси на горбах ноги благокїстєвющих мїрх, благокїстєвющих влагїа, — (Ісаїя 52, 7.) каже пророк Ісаїя; а сьв. Павло каже, що пильні сьвященики гідні суть подвійної чести, особливо ті, що трудяць ся в словї і катехизації. Але що то богато говорити? Уряд проповідничий в урядом ангельским і сьв. письмо всіх проповідників називає ангелами (Малах 2, 7.); а сьв. Павло хвалить Галатів, що они его проповідаючого євангеліє, прийняли як

*) Юрій Шерер ур. 1539 р. в Швац в Тироли. В р. 1559, вступив він до Сауїтів і був ректором коллегії в Відни і проповідником архикнязя Маттія. Більше як 40. літ проповідав він в Австрії, особливо в Лінцу, де дуже прославив ся. Умер 1605 року.

ангела (Галат 4. 19). Хто-ж би мав встидати ся ангельских діл і урядів?

2. Проповідники повинні пильно і старанно опрацьовувати свої проповіді, а не вступати на проповідницю без найменшого приготования. Буває так, що священик в неділю або в свято доперва підчас дзвонення до церкви зриває ся з ліжка, скоро вбирає ся і в поспіху доперва тепер нагадує собі кілька точок, які має сказати своїм парохіянам. Які ж користи може принести така на борзі зготовлена проповідь, який вплив може мати она на слухачів? Чи будуть мали слухачі чим накормити ся? Якже може смакувати страва, що її спорядить недбалый кухар, а еще і такому, що хорий на жолудок? — Неоден проповідник робить дуже прикре вражінє на проповідниці. Він так говорить і так плете без порядку і звязи, що слухачі можуть розхорувати ся. У пророка Єремії такий чоловік, що недбало сповняв діло Господне був проклятий (Єрем : 48. 10).

Я проповідаю вже 41 літ і все добре приготовлюю ся, але без скрупулів признаю ся, що я еще до того не дійшов, щобим важив ся йти на проповідницю просто з ліжка і щобим витрясав проповідь неначе з рукава. Я ніколи не уповав на свою славу і на довголітню практику, як то деякі роблять, хиба в дуже конечній потребі. При тім однак я не сумнівав ся ніколи, щоби Бог не допсвнив моїх браків і не навів мене, еслибим відступив від річи. На добре виготовлене проповіді звичайно не вистарчає мені цілого тижня. — Мимо того по всякім можливім приготованю, спочатку як вступая на проповідницю, бе ся мені серце живійше з чистої боязни о старанність. Той страх огортав мене не лиш тоді коли я проповідав перед князями, царями і цїсарями, але також і перед міщанами і селянами. І так як страва не добре зварена є несмачна і нездорова, так само проповідь не добре і недбало оброблена і виголошена не може взбудити запалу у слухачів і не може осягнути бажаної користи.

3. Проповідник, що хоче з успіхом проповідати, мусить сам примірно жити і мусить сам се робити, що других учить. Мусить поступати так, як поступав взір проповідників Христос, котрий „начатк творити и зчїти“ (Дїян Ап. 1. 7). Вперед зачав сам робити а опісля других научав. До сего сьв. Павло так каже : „Пропокѣдає не крадти, крадеш: глаголай не прелюві творїти, прелюві творїши“. (Рим 2, 21, 22). — А через псалмопівця Бог так каже до грішника : „векзю ти покѣдаєши ўпракданїа моя и коспрїєманши закѣтъ мой зєти твоїми. Тиже козненавїдѣах есі наказанїє и ўтвѣргах еси словека моя кипать, яще кидѣах есі тѣта, тѣлах еси сьх ними, и сьх прелюводѣлах зчастїє твое полагалх еси“. (Пс. 49, 16, 18). Сьвятий Павло напинаючи Тимотея пише : „Вздн окразомх даа вѣрних слобомх, житїємх, любобїю, дьхомх, кѣромх и чистотомх“ (1 Тимот. 4, 12). Сьвятий Гієронїм о тім говорить :

„Не безчести своєї проповіді ділами, щоби як говориш в церкві, не міг хтось сказати: а чому ти сам так не робиш?“ — А — Арістотель пише: „В річах, що відносять ся до карности і обичаїв, більше доказують діла ніж слова“. Два иньші знова поганьські мужі так кажуть: „Се буде зовсім справедливо і приміром для других, если судія буде сам робив тото, до чого других наминає“ (Овід). Відтак: „Ганьбою є для учителя, що карає других за провини і похибки, які сам має“ (Като). Вправді слухачі не повинні дивити ся на жите проповідника, лиш на єго науки, як каже Іс. Хр. у Матея: „всѣ ѡбо, елика аще рекѣтъ камаѣ бл҃гости, соблюдайте и творите: по дѣлама же ѡух не творите“ (Мат. 23, 3). З того однак не виходить, щоби проповідники інакше говорили а інакше робили. — Молодий рак, коли єго старий научав, як має йти вперед, відповів: татуню, йдѣть ви вперед, а я піду за вами.

4. Если проповідник є праведний і чесний так в житю як і в науці, а мимо того не бачить овочів своєї праці у повіреного єму стада, то нехай не зражує ся і не упадає на душі. Він в кождім разі одержить свою нагороду і осягне свій вінець в небі. Сьв. Григорій Великий так потіщає архієпископа вірменського Доміциана: „Хоч прикро мені, що цар перський не навернув ся, однак тішу ся, що ви так много наговорили єму о вірі Христовій; і хоч він не був гідний просьвічення, то ваша сьвятість осягне не меньшу нагороду за вашу проповідь. Бо хоч мурин йде до купелі чорний і виходить чорний, то мимо того властитель купелі бере свої гроші“. Подібно пише сьв. Кирил Александрийский: „Хтось може думати, що шкода труду працювати над проповідями, если не може ними переконати слухачів. Так не є, бо той, що уділяє всім добрих рад і не перстає добре радити і працювати кільки може, того єго нагорода не мине. Віра або невіра до него неналежить, лиш залежить від волі слухача. Длятого проповідник не повинен журити ся плодами виголошеного слова Божого, лише повинен поручити се самому Богови. Подібно як рільники орють поле, справляють єго, засівають зерном і все роблять з своєї сторони, що треба, але плоди, які від них не залежать, поручають Богови. Так і проповідники повинні пильно сіяти слова Божі, а чи осягнуть сподівані плоди чи ні, нехай полишать се ласці Божій. Що більше, неурожай рілі може принести шкоду рільникови, але проповідник за свою працю і за добру волю ніколи не стратить належної єму нагороди“. Єще і тим повинен християнський проповідник потішатися, що жадна єго добра проповідь не лишить ся без овочів, бо Господь Бог так каже у пророка Ісаї: „Иже во аще снѣдетъ дѡждь или снѣгъ съ несеє, и не козкратитъ; дѡндеже напоитъ зѣмлю, и родитъ, и прозѣвнетъ, и дасть сѣмѣ стѡищемъ и хлѣбъ къ снѣдъ: такъ вѣдетъ глѡбокъ мой, иже аще изнѣдетъ изъ зѣтъ моихъ, не козкратитъ се ко мнѣ тѡщѣ, дѡндеже сокершитъ (всѣ), елика кохотѣхъ, и поспѣшѣ пѣти твоѣ и запѣкѣди моѣ“ (Іс. 55, 10, 11).

Досьвід учить, що деякому чоловікови засіяне раз в серці зерно слова Божого нераз кильчить ся доперва по 10, 20 або 30-ти літах і приносить плоди. Такі люди з милосердія Божого навернені, звичайно кажуть: перед тільки а тільки літами чувем се або се на проповіді і то було першим моім товчком, що я зачав думати о моім наверненю — Длятого нехай проповідник сьміло закидає сіти слова Божого і нехай не залишає ловлі риб, бо як не нині то завтра, як не сего року то на другий рік риба прийде до сіти.

5. Проповідники повинні бути ввічливі, лагідні і чемні, а не повинні поводити ся простакувато і ущипливо. Не повинні грозити вимахуючи руками, та обкидати слухачів ріжними лайками (розбійники, злодії, піяки, мочиморди і т. д.), лиш повинні судити похибки людий всіх станів лагідно і покірно, гідно і поважно. Також треба мати міру в накидуваню ся на безбожників і радше уживати влучних, переконуючих аргументів, ніж накидати ся на них з лайками і погрозами. Сьв. Архангел Михаїл, як каже сьв. Ап. Юда, навіть самого діавола не хотів образити (1, 9). Всьо має свою міру і границю. — Тої самої гадки був і сьв. Григорій Назіанзеньский. Він каже: „В проповіданю слова Божого не всьо так незручними і недосьвідченими, щоби ми нападали на противників з кпинами і образливими словами, як то многі з них роблять. Они свої слабонькі аргумента покривають криком; подібно як морске звівратко мутняк (Meerspinne), коли на него нападає риба, випускає чорну теч, щоби тим способом замутити воду і уйти перед напасником. Але ми, що боремо ся за Христа, доказуємо лагідно і смиренно, як поступав Христос, взір кротости і смиренности“. А на иньшій місци пишучи до пастирів і духовників, так каже: „Щодо тих річий всьм тої гадки, що з противниками треба поступати мірно. Ані за остро аві за лагідно, щоби они через завелику строгість не стали упертими, а через завелику лагідність не стали зухвалими. В річах віри треба поступати дуже острожно і розумно, і ніколи не перестувати границі уміренности“. З того бачимо, що Христовому проповідникови не лицює послугувати ся лайками, погрозами і обидливими словами. Се полишім проповідникам сектырским, бо они в тім суть добрими майстрами і в тій штуді они перевисшили самого діавола.

6. Подібного уміркованя і „благоразумія“ повинен проповідник придержуватись також там, де між его слухачами суть невіруючі і сектары. Бо деякі з людий суть ще такі, що потребують молока а деякі твердої страви. „Дко младенцех о Христе, — каже сьв. Павло — млекоих би напоуєх, а не брашною: яко не зможете, но нижє еше можете нині: еше во постетіи есте“ (Коринт. I. 3, 2).

А Ісус Христос сказав до своїх учеників: „вше много имамх глаголати вам, но не можете носити нині“. (Іоан 16, 12). Сьв. Григо-

рий Назіанзеньський пояснює той висказ пише, що роз'яснюване правд Божих повинно йти поступово, повинно мати якийсь порядок. То значить, щоби не виговорити ниві всьо, а на другий раз не мати вже що говорити. Той самої гадки був і Ориген, що не повинно ся своїм слухачам відразу на початку говорити про високі, глибокі тайни, але зачинати з ними від виховани, поправи обичаїв, від елементарних річий духовного життя і віри. Дятого св. Апостол Павло каже: „*У немже многое наих слоко и недвож казаемое глаголати, понеже немощни есте слухи. Иво должны свѣте бити зчигеан актх ради, пакн требвете зчигеан, каа писмена начала слокезх Ножнх; и есте требвюще млека, а не крѣпкаа пици. Икак бо причащали ес млека, неисквденх слока пражди: младенецх бо ест: Бокершенних же ест ткер. даа пища, имзрнх чзкетга обвчена долгних зчением кх разсвждение добра же и зла*“. До того додає Евзевій слова єпископа коринтійского Диовізія так: „Не повинно ся нарид цілий час годувати молоком, щоби їх як дітйй не захопив судний день, лиш повинно ся їх годувати і твердою стравою, щоби дозріли духом“.

7. Проповідники повинні горячо молити ся, бо молитва і проповіданє йдуть в парі. І св. Апостоли уважали молитву і проповіданє за нероздільні. „*Ии-же кх молиткѣ и слвженїи слока преввдемх*“ — кажуть они. Тота гармонія молитви і проповіді є правдивою драбиною Якова, по якій ангели сходять і виходять. Через молитву вносить ся ангел-проповідник в гору до Бога, а через проповідь сходить він на долину до народу. Молитва додає проповіді великої сили. Проповідник, що молить ся, більше порушить слухачів пятьма словами, ніж той, що не молиль ся „*многоглаголанієм і пустомельством*“. Читаємо, що св. Александер єпископ константинопольский не міг поконати в диспуті архієретика Арія, але доконав сего в молитві. Перемолів єго на смерть. О тім свідчить також Григорій Назіанзеньський і иньші. А св. Августин наминає проповідників: „*Братя мої, кажу вам, кличте людий лагідностею а не сварнею, кличте молитвою, кличте привадою, кличте постом і т. д. Христос цілий день проповідав а в ночи молив ся і то часто цілу ніч перебував на молитві. А єго Апостол св. Яков так много переводив часу на молитві на колїнах, що дістав нарости як у верблюда. Одним словом, як страва без соли, так проповідь без молитви є несмачна.*“

8. Проповідник повинен уважати, щоби через похвали не попав в гордість і щоби своїм таланом, який дістав від Бога, дуже не виносив ся. Чим більшими надїлив єго Бог ласками і чим більше горне ся до него нарид, тим більше повинен він упокоряти ся перед Богом і людьми; бо через покору стає ся він що дня спосібнішим до висших даровань і ласк Божих. Бувають такі проповідники, що через свою гордість не знають, як мають ходити, стояти або говорити і в вишуканих словах

нічого иньшого не шукають як лиш пустої похвали і слави і все хочуть, щоби їх всі високо цїнили і славили. Проспер так каже о проповідниках: „Проповідник не повинен дивитись на блиск і велич слів, але на вражїне і силу слова Божого; не повинен тїпшити ся оказуванем вдоволення і похвалами народу, лєстячими голосами і приплєскуванем з радости в долонї, але повинен дивити ся на поважних людей, на їх лице, їх зїтхненя і яке вражїне на них зробила его проповідь“.

Взагалї треба смиренности і покори. Таким зеркалом смиренности і покори представив ся всїм проповідникам і людям Христос. Він каже: „Учіте ся отх мене яко кротокх всьмх і смиренх серцемх“.

9. Проповідники не повинні кричати на проповідниці, бо то пристоїть лиш крамарам, перекупкам і купцям, що криком захвалюють свої товари. Такий крикун і собі шкодить і слухачам. Людський змісл слуху є дуже ніжний і крик его дражнить. Такого, що вмїє над своїм голосом панувати, лїпше наряд розумїє, ніж такого, що занадто кричить. З того однак не виходить, щоби цїлу проповідь говорити монотонно, одним наголосом і тоном, але треба відповідно до річи і предмету голос підносити і знижати, острїйше щось замаркувати, то знов лагіднїйше. І таке піднесенє або зниженє голосу в відповідну хвилю дуже побудить до уваги і дуже порушить серця слухачів. —

Раз Христос проповідючи перед великим здвигом народа, закликав: „Іміяй уши слїшатї, да слїшит“. З того бачимо, що Христос не говорив цїлий час одним голосом, лиш піднесеним голосом сказав слова: „Іміяй уши“.

Проповідники, що дуже кричать, довго не пожиють. Они самї собі шкодять, бо скорочують своє житє. А люди як привикнуть до такого крику, зовсїм спокїйно по кутах сплять. Они привикли так до крику, як пес коваля. Він спокїйно спить під ковалом, хоч коваль кує на ковалї желїзо. А се всьо не мало-би мїсця в цєркві, если-б проповідник умїв добре голосом оперувати і его відповідно змінати.

На спосїб говореня, модерowane голосу і на зверхне захованє ся бесїдника звергали велику увагу і погане. Пр Айсхїн, коли мешканці острова Родос подивляли написану бесїду Демостена проти него, так сказав: „А що ви-би сказали, як-би ви почули, як тота бестїя сама говорить?“ Велике отже має значїне вмїснє модерowane і уживанє свого голосу.

10. Проповідники не повинні бути сьміхованцями, повістярями і байкарами, лиш повинні з цїлою увагою, з намащенем, поважно і маєстатично трактувати слово Боже. Часом можна умучених слухачів розвеселити і заохотити відповідним оповїданем або приповїдкою, але не старати ся сьмішними жартами і оповїданями прїтягнути до себе людей і з'єднати собі багато слухачів, бо се не пристоїть на проповідницю, лиш на иньше

місце. Дятого сьв. Павло наминає Тита, щоби він був взором в поступованю і повазі, а слово яке проповідает, щоб було здорове і ненаганне, щоби противник не важив ся ему щось злого закинути (Тит 2, 7, 8).

11. Проповідники не повинні також довго говорити, особливо в часі спеки або зимна. Лучше є пустити слухачів зацікавлених і з охотою ще дальше слухати, ніж пустити їх так пересичених, що часто не можуть собі зі всього здати справи. Лучше є, щоби люди казали: я того чоловіка слухав-би ще зо три години, ніж-би мали сказати: Ой як він довго нині говорив! Треба отже умірковано говорити, щоби слухачів не знудити і не перетяжати, бо і страва переварена несмачна. Розумний моряк знає, коли має причалити до пристани, так і проповідник повинен знати, як довго має говорити і повинен на се памятати, що не мусить нараз все виговорити, бо і на другий раз треба буде сказати якусь проповідь. „Глухий в гніві — каже письмо сьвяте — все виговорить, а мудрий задержує все на будуче“ (Прич. Сол. 29, 11).

Деякий проповідник то так любить ся в своїй бесіді і так радо себе слухає, як той бузюк, що любить ся своїм клекотанєм і доти невдоволений, доки до сита не наклекоче ся. Такому проповідникови нічо не бракує, як лиш троха чемности і троха рефлексії.

12. Проповідник не повинен — як то каже ся — садити ся на якісь високопарні слова, на якесь вишукуване субтельного і непотрібного предмету, але повинен приноровити ся до простого народу і учти на проповідниці лиш річі хосенні і зрозумілі. Як каже Господь Бог через пророка Ісаію: „Ізъ ельміз Господя Богъ твоій, навчихъ тѣ, еже обрѣсти твѣѣ пѣть, по немъже пойдении“ (48, 17).

Так само сьв. Павло єпископам Титови і Тимотевви приписав, що они мають проповідати богачам, що старшим, що молодшим, що вдовцям, що слугам, що підданям і т. д. (Тит. 2), і кінчить словами: „Сквернихже тщегласій отметаи ся, найпаче бо преслѣвють въ нечестіе“. По більшій часті стрічаємо слухачів неучених, а десть не десть можна стрінути якогось ученого Чомуж отже проповідник має руководити ся одним, а сотки иньших легковажить і ігнорує? Можна деколи і до учених дещо сказати, але зовсім не хвалить ся сего, если проповідник хоче імпонувати і много філософує. Звичайний простий чоловік нічо з тої проповіді не винесе, хіба можна почути від него, що парох нині дуже мудру проповідь говорив. Коли-ж спитати его, що властиво говорив парох, то він каже: Я не знаю; тепер собі так не пригадую, але що мудро говорив, то знаю.

13. Проповідники, що постановили при помочи ласки Божої з'єднати много душ і запровадити їх до Христа, не повин-

ні також і на себе забувати. Бо що їм з того, як-би цілий світ з'єднали а на своїх душах потерпіли шкоду? Нехай не будуть подібні до тих будівничих і теслів, що то для Ноя збудували корабель, а підчас потоцу лиш він сам спас ся, они-ж потопили ся. Також нехай не будуть подібні до дзвонів, що до церкви екликують, а самі не можуть ввійти. Або до дорогосказів, що другим показують дорогу, а самі спокійно стоять. Памятати треба слова сьв. Апостола: „Внимај севѣ и зченію, и превикай кх ниуж- сіа во ткорѣ и самх спасешн сѣ и поглядшающїи тебе“ (1. Тимот. 4, 16). Отже виразно сказано: вперед себе самого спасти, а опісля других. Відтак в п. сьв. каже ся: „радше же прїидѣтх радостію, кземлющ, рѣкоти скол“. Не самі отже душі, які ти придбав, мають йти до неба, але ти сам проповіднику маєш разом з ними прийти і з радостію явити ся на страшнім суді; ти маєш сам особисто представити Богови ті корчі і хабазе, яке ти повиривав з душ людєких і почути любий голос Божий: „Докре раве влагнїи і крїнїиє кнїиди кх радость Господа твоего“.

З вімецкого перевів:

Гребенюк Семєн.

Впов. п. Радникови Ол. Барвіньському під розвагу з нагоди його „відповіді“, даної мені в 73, 74 і 75 чч. „Руслана“.

1) Приватний лист п. Радника, висланий до одного з львівських сотрудників—катехитів мене до нічого не зобов'язував; я-ж про него міг не знати. Закиди були зділані львівському Духовенству прилюдно, так само прилюдно мусіли бути відперті.

В виду того жаль до мене, що я тою „відповідію“ не задовольнив ся, є безпредметовий.

2) На вибілюване намірів Автора дописи з під Львова даремні зусилля, бо не даром сказав народ: „Що зятягнеш пером, не витягнеш волом“. В цілій „дописи з під Львова“ нема ніде навіть згадки, що закиди недбалѣства відносять ся лиш до „деяких сотрудників або катехитів“, як вмовляє в нас п. Барвіньський“. Навряд виразно там сказано: „Руски ми катехитами у Львові іменовані самі сотрудники, котрі

сповняють катехитурю яко побічне занятє“ і т. д., визно звучить закид, не допускаючий ніякого виїмку: „Сотрудники сьвященики замість працювати в хосен своїх парохіян і рускої Церкви, дуже часто не виконують ревно своїх обовязків“ і т. д., або: оо. Василяни повинні у Львові в кожній (отже без виїмку) церкві в сьвята і в неділі з'організувати красні проповіді рано і вечір і т. д. Про те, що сталі катехити при школах св. Антонія і св. Мартина своїм поступованем польщати молодіж, ми довідуємо ся шойно з „відповіді“ п. Радника. В „дописі“ сказано іно, що дїтвора при тих школах польщить ся, а закид польщєня знову здїланий загально, що катехити се „маститі рускїи сьвященики“ і тому „з дїтьми підчас науки катехизму говорять по польськи“.

На сїм місци осьмілюю ся запевнити, що так само польщать ся наші дїти в школі Марії Магдалини, Конарского, Сенкевича і всїх иньших, хоч там катехити Українці, а причина тому не катехит, тільки наші обставини, на які звернути увагу не дозволює п. Раднікови мого русланівська чи там „християнсько-суешїльна“ політика.

3) Моя сьвященича совість що до мого осуду становиска Автора дописи зглядом висших українських шкіл є преспокійна, дарма, що п. Радник до неї апелює. В моїм рефераті гадох дописувателя я доповнив іно те, що він не схотїв доповісти.

Послухаймо: „Тепер взяли ся головно до творєня руских приватних гімназій, щоби сим способом витворити як найбільше рускої інтелїгенції... але забувають о тїм, що десятки лїт вже витворюють сю руску інтелїгенцію, котра на жаль все дєсє пропадає, став байдужною або і винародовлює ся.

Чей же ми вже мали час переконатися, що подавляюча часть Русинів (дїтий) рускої інтелїгенції се були перші відділи всяких московских і польських ренєгатів. Тисячі рускої інтелїгенції вихованої без народної рускої сьвідомости, без рускої Церкви, (чи в руских гімназіях?) винародовила ся“..

„Фактом, є що понад 50% патріотів і чїльних українських дїячів то становлять люди, котрі покінчили польські гімназії. З руских заведєнь і буре виходять сотки ренєгатів — сотки людей без енергії і охоти до праці народної, без любви до свого народа, до своєї рідної мови і рускої Церкви“.

Се ті „видумані“ мною преміси, які автор дописи поставив говорячи про рідні висші школи, а яких правдивости ані не доказав, ані не подав ради, в який спосіб добачуване ним лихо усунути, тільки загально взиває занятися радше народною школою.

Заклучене з тих заложєнь виснуї собі, читачу, сам, а перєсвідчиш ся на основі загально принятих законів льогіки, о

скільки я „перекручую“ і „накручую після своєї вподоби вирвані виїмки дописи з під Львова“, як се закидує мені п. Барвіньскій.

4) Підпису автора дописи під його закидами против духовенства домагав ся я не тому, що я „так чутливий в тім случаю“, але тому, що се доказ безосновности тих закидів; звісна річ, що анонімні доноси кидають до коша.

Від сего обовязку не звільнювало автора поміщене тих закидів в „політичнім дневнику“, яким є „Руслан“. Статі політичного змісту можуть бути непідписані, бо за них відповідає ціла партія, а також тому, що вони нікому лично не шкодять. Статя того змісту, що „допись з під Львова“ повинна була бути підписана, бо вона витикає духовенству хиби, що приносять йому нечестя і підлягають карним законам церковного права; на основі тої дописи наша власть має право виточити против львівських сотрудників і катехитів канонічний процес.

5) „Русланови“ я не закидував ніяких „словних промахів“, тільки зовсім свідомо і з зимною кровю дійсну партійну нетерпимість, що не вмючи ушануваги особи противника проявляє ся у дописувателів „Руслана“ в цілій плеяді обидливих слів, а навіть особистих зачіпок, підозрінь і т. п.

Між „Русланом“, а „Нивою“ нема найменшої аналогії, бо що иньше накидати комусь насильно і некультурним способом свої політичні чи які там погляди, а що иньше витикати комусь його дійсні хибки в вірі або обичайности. В першім случаю я мушу поступати лагідно, обережно і з найбільшим ошаджуванем особи противника, затеж в другім случаю можу унести ся найвисшим гнівом, если того потреба. Сам-же Спаситель, коли ходило о справу чисто політичної закраски, сказав: „козладіте оубо кесарека кесарекн, ѿ волѣа Ногоки“, колиж пятнував лукавство фарисеїв, Він закликав в гніві: „порождение ехідново“ або, „что ма искъшаете, лицемѣри“.

6) Мої виводи про святоюрські відносини є зовсім на місци, бо виказують безосновність закидів против сотрудників-катехитів. Треба ще і то зважити, що в св. Юрі обслугує парохію шістьох людей, щоя. сказати про стан тих львівських парохій, при яких є двох або найвисше трох священників.

7) Я не брат ні сват русофілам, навпаки, я їм дуже противний, все-ж таки і до них примінюю засаду: *Perreat mundus, fiat iustitia*. Повторяю іще раз, що причина неладу в наших львівських церквах рішучо не є духовенство, а сего докази дав я в лихій обороні.

П. Радник закидає мені, що „загально виставлене свідощтво“, дане мною деяким катехитам-русофілам, „не може бути ніяким певним доказом“. — Імена тих катехитів, котрих вважаю за „здібних“ і „дуже ревних душпастирів своїх дітий“, промовчав я з певного рода дискретности. Колиж п. Радник робить з

того квестію великої ваги, то вони є: оо. Алексевич, Гургулла і Яримович. Всі вони учили або учать в школах в обрубі нашої парохії і я сам лично мав нагоду пересвідчити ся про велику їх ревність і любов для своїх шкільних дітей. Діти приміром, що вийшли з під руки о. Яримовича знають знаменито правди св. віри і як найревнїйше виконують релігійні обовязки; се говорю на основі того, що досвідчив учачи релігії в школах, обслуговувані перед мною о. Яримовичем. О. Алексевич доводить свою ревність до того, що для своїх дітей уряджує що суботи сповідь в церкві св. Юра, а про о. Гургуллу знаю, що в мужескій школі Марії Магдалини домагав ся від учителів Поляків з нашими дітьми їх рідної молитви, хоч його попередник, а ним був я, на той крок не відважив ся, а так само він вніс подане о креоване сталі посади при тій школі, хоч знав, що через те може ту школу утратити. Тим не уймаю чести иньшим оо. катехитам, котрих не згадую, бо їх ближше яко катехитів не знаю.

П. Радник осуджуючи безусловно катехитів русофілів взиває до співчуття з собою „всіх руских народ.-демократів, чи они незгодять ся на се, що висловив дописець з піді Львова про русофільских сотрудників-катехитів“.

Можливо, що наші націонал-демократи дивлячи ся через свої партійні очиді згодять ся під тим зглядом з п. Барвінським, однак я виступив в обороні катехитів не яко народ.-демократ, тільки яко свьязченик, котрому повинно ходити о правду без згляду на те, кому треба би її признати.

Не хочу виступати „ментором проти політики „Руслана“ і христ. сусп. стор. нництва“ ні не чую ся в праві давати „поуки“ христ. суспільним дописувателям „Руслана“. Знаю тільки те, що яко свьязченик маю обовязок стояти на сторожі ідеалів католицької Церкви і боронити їх до послідного віддиху против кождого, хто їх нарушував би або перекручував би, хочби се був навіть ангел з неба. По моїм поглядам політика рабської уляглости, аж до самопониження сягаючих уступств одного народу зглядом другого не є згідна з ідеалами кат. Церкви, котра все учила і учить, що всі народи мають однаке право до свого власного, собі цитомого, розвитку і житя. Якраз „Руслан“, що причину всяких нещасть і невдач нашого народу добачує не там, звідки вони дійсно виходять, аби, мовляв, не образити ясне-вельможного пана, що лявірує як може, аби не стрінутися з прикрою конечністю сказати тому панови правду в очи, що вважає за шкідливе своему народови те, що той пан узнає за шкідливе, а за добре, що йому бачить ся добрим, є тою політикою рабської уляглости, що немає нічого спільного з католицькою Церквою. А докази на то? Хто читає „Руслана“ той має їх аж за багато, вже одно безосновне виступлене против українських висших шкіл, якими

дорожить наш нарід, а які противникам нашої народної самоєвѣдомости є сіллю в оці, є для мене таким доказом. Радше нехай п. Радник докаже, що я в моїм погляді на кат. Церков і його політику ошибаю ся. Що більше, я навіть не вагаю ся думати, що „Руслан“ є нашої Церкві більше шкідливий (не „ворожий“, бо може ділає в добрій вірі), чим усі наші антирелігійні часописи, бо приучує нарід глядіти на Церков як на інституцію, що стоїть по стороні могучих сего міра з кривдою слабших і тим неначе потверджує те, що на Ню клеветує її вороги. Нехай п. Барвіньский назве своє сторонництво „руславівским“ або як хоче, але не „християнсько - суспільним“, тоді ні до „Руслана“ ні до його політики не будемо мали найменшої претенсії або нехай його зділає дійсно християнсько - суспільним, тоді всі до него приступимо.

9) Р. Барвіньский опирає свою „відповідь“ против мене на софізмах, а вони є:

a) *Mutatio elenchi*. Автор дописи і я говоримо виключно про катехитів народних шкіл, п. Радник переходить в своїй „відповіді“ якимсь дивним дивом на катехитів середних шкіл і преспокійно доказує з них, що мої вискази про русофільських і сталих катехитів нар. шкіл не згідні з правдою. Так само говорю про теперішних львівських катехитів, не про тих, що колись у Львові були, про парохіяльне і русофільське духовенство, не про „богате Сгавроп. братство“, що не дбає про Усп. Церков, остаючи під його опікою. За мої „крепкі вислови“ не відповідають Настоятелі дух. Семинара, ані крил. др. Щепкович ні Преосв. Станиславівський Єпископ, тільки я сам, на теж я під ними поклав мій підпис.

На згадку оо. Василян зовсім не „випадаю з рівноваги“, овшим все беру собі їх за взір до наслідування і високо їх ціню; в моїй статі я іно зазначив, що „наші проповіді не гірші від проповідій, голошених в церкві оо. Василян“, а за се вони певно не можуть гнівати ся.

Слова „віо-карій“ або „герета“ подаю в моїй статі в знаку наведена і зазначую, що вони наведені — іно для характеристики даної обставини, проте нема причини заключувати, що моя „стилістика не може бути для нас взірцем“ і т. д., бо я сам се досить ясно зазначив, що не вважаю тих висловів за взорець „стилістики“.

Моє речене: „Сі сотрудники-катехити (себ то ті, що подали подана о креоване сталих посад при їх школах) певно не думали зайти новокреованих посад, бо двох з них, о скільки мені відомо, навіть не мають в гадці посвятивати ся виключно катехитичному званю — видно проте, що ними зовсім не руководила власна користололюбивість, а більше добро повірених їм дітей“ — се у п. Барвіньского „докори проти деяких сьвященників“, що „не мають в гадці і т. д., хоч опинили ся у Львові і сповняють

к катех. обов'язки". А чиж злом є, що хтось волисть зайняти ся парохіяльною працею, а не катехитурою?

в) *Circulus vitiosus*. Для очищення автора дописи з того, що він сказав про гімназії, п. Барвіньський наводить його вискази про народні школи, затеж, щоби виказати, що мое пересвідчене про львівських народних катехитів є не вірне, бере до помочи гімназіяльних катехитів.

г) *Fallacia ex silentio*. П. Барвіньський цитуючи те, що автор дописи сказав про ваші середні школи, промовчує такі його реченя, які оправдують мій осуд про нього. Крім того додає від себе до його виводів новий уступ, про який авторови дописи і не снило ся, а який злагоджує його острій виступ против середних шкіл, а се *fallacia locutionis*.

Чи се річева і до ціли ведуча дискусія, кожний легко осудить.

Я з найбільшою почесністю до Вашої особи, п. Радник, Вашого становища і заслуг, однак се мусїв сказати, бо і мені „amicus Plato, amicus Cato, sed magis amica veritas". А вжеж amicissima мені моя совість, яку в цілій своїй „відповіді" кілька разів квестіонуєте, а без якої і veritas є немислима, а коли так, то що сказати про тих, що свою совість піддають під руководство моєї совісти. І се одинока причина, що я вважав за відповідне отсі мої уваги до Вашої „відповіді" піддати Вам під розвагу.

Якби не то, я на Вашу „відповідь" зовсім не реагувавби.

Страхане мене анонімним дописувателем з піді Львова є безпредметове, він може собі спокійно „висловити свої замітки про мою оборону", як се Ви мені грозите; я з гори заявляю, що на „замітки", если вони будуть так само безпредметові, як „відповідь", відзивати ся не буду.

о. М. Щепанюк.

О. Евстахій Цурковский.

Відповідь

на „Політичну Саламаху" п. Ол. Барвіньского

уміщену в „Руслані" Ч. 76—78 на мою статю в „Ниві" Ч 5 і 6.

Прочитавши рецензію п. Ол. Барвіньского на мою статю уміщену в „Ниві" Ч. 5 і 6 під з. „Вплив радикалів на нашу

політику і наші суспільні відносини“, затитуловану рецензентом „Політична саламаха“, гадав я, що знайду дійсно щось, що моглоб сей заголовок оправдати, тимчасом взявши ся до читання, пізнав я лиш, що пан рецензент єсть майстром від „саламахи“ і видить її там, де її нема і препарує, щоби була.

Для пересвідчення ся прошу ласкаво приглянути ся зі мною рецензії п. Барвіньского.

Політичну свою саламаху починає п. Барвіньский від заміту против стилістики. Бе в очи п. Б. зараз перше речене, котре висказане єсть в довгим періоді, але будові не має нічо закинути, говорячи лиш, що не годен єго прочитати не задихавшись. Віру в тоє, але авторови розходилось о те, щоби ту велику ріжнородність представити в цілости і ціль ту гадав осягнути через період і осягнув. Роздробивши, не осягнувши був того вражіння. Стилістика се механізм, яким розпоряджає автор після своєї індивідуальности і приписів, кілько віршів яке речене має обіймати, на те нема; впрочім не подав їх п. Б.

Дальше приступає п. Б. до річевої оцінки статі і має до замічення мені, що я подаючи огляд національно історичного розвитку нашого народа, ділю історію на два періоди, а то: 1) від часу, як ми прийшли з під Польщі під Австрію до утворення народно демократичної організації і 2) від сеї організації до теперішних часів.

П. Б. каже, що не хоче розводити ся над оцінкою такого поділу, бо се вже свідчить, як автор важить значіне історичних подій.

Не знаємо, які то суть історичні події у п. рецензента, що служать за основу до поділу історії, я взяв собі за основу організацію яко той центр, коло котрого осередоточуєсь ціле жите без огляду на якісь спеціальні події і яко той чинник, котрий відповідає перед історією — отже тому уважав я за найвідповіднійше взяти єго за основу до такого поділу. Впрочім скажу словами п. рецензента: се вже свідчить, як він важить значіне історичних подій.

Дальше наводить п. рецензент баламудства автора, котрі містять ся в тім, що рускі проводирі після Йосифа II розбудили нарід, освідомили, освітили... і каже, що на се треба буйної фантазії.

Колиб хто відносив все сказане до часів після цісаря Йосифа II, то певно требаби на то буйної фантазії але хто читав, то єсьм певний, не відносив се виключно до часів по Йосифі II, але до цілого часу організації — а пишучи о розвою, не хотів я повтаряти ся зглядно вертати ся до порушеного предмету, тому написав відразу усе. Щоби хто хотів так розуміти, як зрозумів то п. Б. на те треба уже великої наївности, якої в нікім не допускаю.

Дальше ставить п. рецензент заміт до мене за висказ, що „висунене церковного язика дало підставу до жадани о призна-

не права для него, признане розвитку на тій мові і що то була причина, для чого Русини добили ся в тодішних часах катедра на університеті і школах.

П. рецензент поставив се яко заміт до мене, але що не сформуловав его і не знати, що мав до замічення, тож не могу інакше, як лишити его без відповіді.

Дальший заміт п. рецензента відносить ся до мого висказу, що въ 1848 р. всі як оден муж згорнулись коло народного прапора і що партій противонародних не було.

В заміті своїм каже п. В.: „хоч о тім міг би із шкільного підручника (огляд історії укр. руськ. літератури і наводить ціну) перекопати ся, що вже тоді заклонула ся „Погодинская Галическо-русская колонія“ з Денисом Зубрицьким на чолі, що відтак приєднала Я. Головацького, В. А. Дідицького і інших, а противники народного язика на візді „руських учених“, що мешкали в духовній семінарії на дверах числа, в котрім був Рудольф Мох, приліпили ему на перекір великаньске Ъ.

Підручник шкільний відносить ся до історії укр. русь. літератури, а не історії, а я представив 1848 р. яко історичну подію, де межі представителями рускими не було ріжниць і всі висказали ся однодушно, що ми єсьмо самостійний, окремий народ від польского і російского. Інцидент, що хтось на дверах мешканя в семінари Рудольфа Моха виписав великаньске Ъ, до подій історичних чейже вчислити не можна, хочби оно само було в розмірах не знать як ще великаньске.

Дальше робить п. рецензент ніби заміт до мого уступу, де я кажу о народній партії, котра була перед конституцією слабонька і без більшого значія, з ударом години свободи, стала розвивати ся з силою елементарною.

До сего уступу робить п. рецензент одиноку замітку в скобках при словах з ударом години (вже друга!) свободи.

Що дійсно була се в р. 1861 друга година свободи, о тім нехай пересвідчить ся п. В. з підручників шкільних або нехай кого спитаєсь. Що до змісту уступу нічо не простує; тож вискази такі, як „Вельми фантастично зображує о. Цурковський“, уступу сего ослабити не може.

Щоби же конець того уступу, де я кажу: „А найкрасше нехай зілюструє его обставина, що Русини до тодішнього сойму вибрали 46 своїх послів, повне число, яке могли вибрати“, називати аж молодечою школярскою фантазією, бо тих 46 послів руских в 1861 р. вибрали не Русини а старости, се чи не забогато. Рецензент якого будь народа не посьмівби так цинічно поступити собі при осуджуваню фактів в одушевленій порі — впрочім годі припустити, щоби при загальнім одушевленю не захопив той дух і селян. Нехай п. Барвіньський нагадає собі, як селяне їздили тогди до нашого театру, як приїзджали на всілякі наші Богослуженя, тож побачить, що не була се така без-

душна маса, щоби робила усе іно по вишому приказу старостів!

Тут цинїзм посунений за далеко.

Дальше приходять під заміт мій уступ, де стр. 149 я кажу, що по Кеніґреду прийшла р. 1867 інша конституція, котра принесла нам кислиці, віддала в зависимість Полякам, наслідком чого давнійші проводирі, котрі називали ся тепер партією старою, видячись опущеними державою і засудженими на загибду, проголосили: „Ми і Росіяни один народ“.

До сего уступу дав п. Барвіньскій такий заміт: „Представляя отже о. Е Цурковскій справу зовсім хибно, історично невірнo, бо се що було prius віл кладе posterius. По нещаснім бою під Кеніґредом в 1866 р. оповістив Наумович в „Слові“ маніфест: „Ми не Рутени а Рускіє!“, а наслідком того державний канцлер тодішний гр. Байст сказав: „sollen die Ruthenen Russen sein, so mögen sie lieber Polen werden!“ і з того часу, коли Поляки заявили свою льояльність Короні („Przy Tobie, Panie, stoimy i stać chcemy“), а Русини почали весги москвофільску політику, державна політика обернулась против давних „Тирольців Сходу“.

Бажав справу сю направити пок. віцемаршалок Лаврівскій, однак і тут з одного боку москвофільскі крамольники витворили в некритичних верствах рускої суспільности заслуженому для розвитку руского народа Лаврівському опінію „народного зрадника“ „польского прислужника“, а часть Поляків, що ішла в напрямі Лешка Борковського (Niema Rusi, jest tylko Polska i Moskwa) приложила також руки до ударемненя змагань розпочатих Лаврівским“.

Признаю, що дата сказаних слів в маніфесті єсть подана мною історично невірнo, бо слова сі оповіщені були дійсно 1866 по нещасній війні під Кеніґредом, як говорить п. Б., однак іно тільки єсть хибн, а не більше і як покаже ся, чи слова ті сказані posterius замість prius, річ зовсім не зміняють. Шавую дуже погляд п. рецензента, однак зволить мені вибачити, що на сей єго погляд, будьтоби мало змінити річ на ващу некористь і правительство наслідком того змінити мало політику супротив нас, годитись ані руш не могу.

Маніфест сей оповістили старі Русини 1866 р. по нещасній війні під Кеніґредом і прускі войска стояли під Віднем і знайшов ся для постулятів сильних і могутних в державі народів пригожий час, з якими они виступили, в наслідок чого прийшло до пактів, а опісля до переустрою держави на Австро-Угорску і до зміни конституції в духу автономічно краєвім. Старі Русини знаючи, на що заносить ся і що слабі не заваять на важках державної керми, яко давнійші політики прагтики старали ся для себе о плечі і проголосили: ми не Русини а Росіяне. А що міркували добре, видимо по тім, що Поляки уже по отриманю самоуправи дістали приказ зробити з Русинами угоду, що прийшло на порядок днєвний сойму 1868.

Щож до успіху акції, то я позволю собі в тім вигляді бути гадки відмінної від тої, яку подає п. радник В. Неудалість акції я виджу як раз в становиску віцемаршалка Лавровского, що відділив ся від прочих послів. О се розходило ся. Що сойм міг робити собі з партії Лавровского в часах, де елемент демократичний не мав особливого значіння? А що так єсть, нехай пересвідчать п. В. его власні слова, де він каже: а часть Поляків, що ішла в напрямі гр. Лешка Борковского, приложила також руку до ударемненя змагань розпочатих Лавровским.

А щоби випровадити на чисто з блуду п. Барвіньского, що не „москвофіли крамольники“, як говорить він, утруднили нам справу, хочу п. В. напровадити подію з пізнійших часів, яка зайшла при сприяючих уже обставинах. Нагадаю п. Барвіньскому часи президентури міністра бар. Бека. Русини не були тогди в організації з москвофілами, не мали з ними нічо спільного і мали приречене самого міністра президента в часі, коли парламент був вибраний на основі загального безпосередного права, отже здемократизований — а мимо того з приречень Русинам не прийшло нічо, іно длятого, що спротивились тому Поляки.

З того нехай п. В. зрозуміє ясно, що ситуація така витворилась вже в 1866, зреалізована 1867, де виданий остав на нас циркуграф, а Лавровский своїм відступством промостив ему дорогу.

В виду того наведене п. Барвіньским се іділя, в яку ніхто не повірить.

Дальше відносить ся заміт л. Барвіньского до мого уступу, де я кажу: Партія молода уважала таке становище (т. є. нахил до церковцани) старих чимсь природним, бо всюда так було, що давнійше річи наукові писано мовою церковною, тай хто знає літературу польску, знає добре, коли входило живе слово до літератури, то ті початкові твори суть перецовнені макаронізмами.

Ось як виглядає на се заміт п. В.

Наперед пише стереогипно: Зовсім баламутно представляє о. Цурковский... а потому: „Тимчасом о. Цурковский зовсім помиляє ся, бо в Польщі писано спершу латиньскою мовою — а макаронічна доба є добою занепаду польского письменства“.

З того цілком не могу пізнати, в чім помиляю ся. „Що сказав я, що давнійше річи наукові писано мовою церковною“ — се признає сам. п. В. кажучи, що в Польщі писано спершу латиньскою мовою. Яж не сказав ніде, щоби в Польщі писали по старословянськи, а сказав по церковному, то розуміє ся по латиньськи, а сказавши, що твори були переповнені макаронізмами, то розуміє я під тим мішанину живого язика з латиньским, що признає і п. В. пишучи, що було се в XVIII століттю. Спротив таких виводів п. В. я не годен ані раз пізнати, чому я баламутно представив і в чім помиляюсь.

Впрочім, як п. Б. повинно се бути відоме, і мова уживана в письмі старою партією не була чистою церковщиною, а макаронізмом, а відоме се повинно бути з учебника релігії уложеного о. Л. Цибиком, з котрого училисьмо ся разом.

(Конець буде).

Церковна літопись.

Напасти на руске духовенство. До гурту часописий, яких головною ціллю підкопувати і так надщерблену вже місцями повагу руского духовенства, прилучив ся в послідних часах, на жаль, також „Руслан“. Та коли інші часописи, радикальні, соціялістичні, русофільські і польонофільські („Руский Селянин“) мають в нищеню руского духовенства підклад, скажім, засадничий, то „Руслан“ робить се тільки із чисто партійної рахуби, він мстить ся на руских съвящениках за те, що вони не вступають до его партії. Рекорд в напастованю нашого клиру взяв безперечно сам голова „християнско-суспільної партії“ і головний шеф редакції „Руслана“ — п. А. Барвіньский. Ми з дива не сходимо: поважний, заслужений, старий чоловік, голова християнської партії і — напасник на своє духовенство! Як се з собою погодити? Чоловік на такім становищи, часопись з такою програмою — повинні радше боронити духовенство, а тут противно. Чи ж справа партії дорожша для них, як справа духовенства, Церкви? На се виходить. Се очевидно. Але чи в такім разі може та партія зватись християнською? Припустім, що серед львівского духовенства знаходять ся справді деякі хиби, що деякі съвященики не сповняють як слід своїх обовязків, то чи християнська часопись, коли ті хиби не суть надто разячі і згіршаючі, буде їх підносити і узгаальнювати? Ми говоримо виразно: припустім, бо справді таких хиб у львівского духовенства, спеціально між львівскими катехитами — зовсім нема. Хто, як хто, а львівські катехити, майже без виїмку, гарують як чорні воли. Сего ніхто не сьміє заперечити, коли хоч трохи знає львівські відносини. Посуджувати їх о неробство може хиба той, що не любить правди. Коли перейдемо до спеціальних закидів, так насамперед аж бє в очи неможливість „факту“, щоб якийсь катехит аж через два місяці не ходив до школи, бо „ему не дали поділу годин“. Се чисті кпини з читачів „Руслана“. Преці п. Бар. знає добре, що над катехитом

стоїть і директор і комісар Ординаріятський і інспектор і сам Ординарій. Або закид, що один катехит, котрий має вже двацять і кілька літ служби і відзначає ся красноріччивістю, не приготовляє ся до екзорт... Або що в якійсь там школі інший катехит сбдурив свого комісара, бо ученики не знали свого предмету.

І з такими закидами виступає не якийсь первак перед своїм товаришем, а Радник Двору перед читачами „Руслана“! Сором! Або такий закид, будьтоби деякі катехити займались банковими та купецькими заняттями і брали за се зовсім поважні платні. Се погана неправда. З поміж усіх львівських катехитів всяких шкіл всього один катехит побирає скромну винагороду за свою працю в сьвященничім товаристві „Доставі“. Отсе всьо. Отсе і правдомовність пана Барвіньського! Вкінці одна увага. Чи не красше булоби, наколиби п. Барв. полишив оклеветуване руського духовенства, котре стоїть поза его партією, безвусим редакторам „Громадского Голосу“, „Землі і Волі“, „Руському Селянинови“ та русофільским юргельтникам? Якось воно, ще раз повтаряємо, не лищое, щоби в одній особі був і голова християньскої партії і клеветник християньского клиру. —

Міжобрядові непорозуміння в східній Галичині. В ч. 2. „Ниви“ (ст. 53) написали ми таке: „Редакція „Gazet-и kość.“ просить о факти деморалізації учеників через обіцянки стипендій. В сій справі — за фактами — просимо редакцію „Gaz. kość.“ удати ся хочби до заведеня ОО. Воскресенців при ул. Пекарській, а саме до кс. ректора Нетчука. Він сам може достарчити безліч автентичних фактів, потрібних польській редакції. Просимо лише пригадати ему учеників, давніших або теперішних, як Штойка, Бачиньского, Томашівского, Калиновича, братів Пришляків, Петрика і багато-багато інших“... У відповідь на се помістив Вп. кс. Нетчук в „Gaz. kość.“ (ч. 19) спростоване, в яким читаємо таке: „Перед р. 1904 не було ані одного випадку зміни обряду грецького на латинський, хоч стипендистами були самі Русини. За те від р. 1904 мав я дійсно два випадки зміни обряду гр. на лат. через моїх вихованків, що походять з подруж мішаних, а не руских, а сі два перед доконанем того акту були старанно поучені і ушімнені мною, що при зміні обряду не вибирають нічо ліпшого для себе. Отже мої вихованки самі і добровільно, спонукані єдино множеством поважних зглядів приватної натури, дотеперішним їх домашним вихованем, родинними відносинами, як також здоровійшою католицькою культурою, змінили за згодою і порозумінем з родичами обряд гр. на лат. Однакож ані Томашевский ані Бачинський ніколи стипендистами не були... За те ані Пришляки, ані Штойко, котрі справді були стипендистами, свого гр. обряду не змінили. Не змінили его рівнож ані Калинович ані Петрик... Отже правдою є тільки те, що від року 1904 до 1912 двох лише вихованків, в родиннім домі вихованих

не по руски, змінило свій гр. обряд, одіичений лише по батьках, а і сі два вихованки не були стипендистами нашого заведення. Закид отже „frymarzenia“ стипендіями і деморалізації вихованків через обіцянки стипендій в цілях намови до зміни обряду, є безпідставний і цілком незгідний з правдою“.

Не тикаємо слів католицького сьвященика, по якого думці сини мішаних подруж, спонукані приватними зглядами, оправдані змінити свій обряд. Не рухаємо також „здоровійшої“ католицької культури. Не маємо також заміру поучувати кс. ректора, що одинокою у нас найвисшою інстанцією в справі зміни обряду є Апостольська Столиця, а не львівський, хоч і чисто польський, магістрат. Ми займемо ся лише заквестіонованем правди наших слів, висказаних в 2. ч. „Ниви“. Отже вперед констатуємо, що ми не сказали, немовто всі наведені нами ученики змінили обряд. Ми лише написали, що їх деморалізовано обіцянками стипендій. Кс. Нетчук пише, що не всі наведені ученики були, суть і будуть стипендистами. Се можливо. Нам годі знати докладно про всіх, хто є стипендистом, а хто ним не є. Досить, коли знаємо, що кс. Нетчук намовляє до зміни обряду, коли знаємо, що при намові бодай у двох — трех входить в гру надане, удержане або відобране стипендій, коли вкінці знаємо, що ті намови не лишаются без успіху. Супроти сего можемо з цілою сьвідомістю і рішучістю повторити те, що ми сказали в 2. ч. „Ниви“. Кс. Нетчук всього того випирає ся і наш закид зове „безпідставним“ та „незгідним з правдою“. Мусимо отже висказати ся трохи яснійше та дещо пригадати кс. ректорови, що він, як видно, вже забув. І так насамперед що до намови до зміни обряду. Чи кс. Нетчук може заперечити, що не намовляв до такої зміни Штойка, Кульчицького, Бачинського? Пригадаємо тільки те: Коли Штойкови і Кульчицькому грозило виключене з інтернату, чи не намовляв їх обох кс. ректор до переходу на лат. обряд? Чи не посилав їх до лікара Д-ра Сербеньського з тим, що він, сей лікар, переведе сам цілу справу переходу, нехай тільки до него зголосяться? Забув про се кс. ректор? А Бачинського, чи не намовляв до переходу? Маємо на се сьвідків, та з огляду на те, що вони еще учениками, промовчуємо їх імена. Прийде однак час, коли будемо могли і се зробити. А Петрика, Пришляка, Літинського, Калиновича, чи не перерабляв на Польків, аби їх відтак перетягнути на лат. обряд? Що до „frymarzenia“ стипендіями, то було се при згаданих вже учениках Штойку і Кульчицьким, обох стипендистах. І якраз через те, що вони не хотіли упідлитись і послухати кс. Нетчука, відобрано їм стипендія. А чи при намовах на лат. обряд або на польскість інших бідних учеників могло обійтись без грози відобрання стипендії або без обітници надання її, коли знаємо, що було із Штойком і Кульчицьким? Ані Томашевський не такий багатий (его отець приватним офіціалісгом у якогось властителя дібр), ані Бачинський,

син лікаря із Зборова. Ми знаємо ще богатших людей, котрі старалися всіма силами о стипендії у ОО. Воскресенців.

— Вкінці, що намови кс. Нетчука не полишилися без успіху, се признає він сам, бож двох его вихованків, а се Бачинський і Томашівський, справді перейшли, як то кажуть, на „магістрацьку віру“. — Супроти того сиростане кс. Нетчука являє ся справді безпідставним і незгідним з правдою...

Чи учитель може бути соціалістом? На се відповідає пруский міністер просвіти так: „Розуміє ся само собою, що учитель не може бути соціалістом. Коли собі пригадаємо засади соціальної демократії і подумаємо, чого учитель, виконуючи свою задачу, має учити своїх учеників, то спостережмо, що ті дві річі цілковито собі спротивляють ся. Се річ зовсім неможлива, щоби соціаліст яко учитель сповнив своє покликане, як его повинен сповнити. Хто є соціалістом, а рівночасно учителем, сей мусить щодня лицемірити. А хочби лише внішно, алежав до соціальної демократії, повинен покинути учительський стан. Але соціальної демократії не вдасть ся позикати ґрунту між нашим учительством; вона може еще много трудити ся, але всякі зусилля розібють ся о здоровий ум нашого учительства“... Так говорить в кінцевім реченю пруский міністер просвіти про пруске учительство. Чи так само можна сказати і про наше учительство? На жаль ні! Давнійший „Промінь“, а теперішній „Прапор“ (передовсім від часу, як редагує его п. Баран) говорить нам про щось зовсім иншого. Пропаґанда „вільної школи“ та поручуване „Spraw i robotniczej oі“ Врублевского — ілюстрацією до сего.

Відносини церковні в Сполучених Державах. В „Gazet. Kość.“ (ч. 14) знаходимо інтересну нотатку про церковні відносини в Сполучених Державах, яку отсе передаємо в перекладі: „Як відомо, нема в 48 Державах жадної державної Церкви. В жадній школі, удержуваній державою, нема науки релігії (в многих однак Державах позваляє ся в школі читати сьв. Письмо), університети не мають богословських виділів. Церкви і секти не мають жадної помочи від держави, але також тішать ся цілковитою свободою. А число їх доволі велике, одні часлять їх 145, другі 170. Суть там англікани епіскопалісти (близко 3 мільони), конгреґаціоналісти (близко 2 міль.), баптисти (19 міль.), квакри і пресвітеріяни (7 міль.), методисти (20 міль.), між ними 10 міль. муринів, „ученики Христа“ (5 міль.) і т. д.. Найбільше росте з року на рік число католиків в наслідок еміґрації Італійців, Ірляндців, Поляків, Русинів) і т. д. Число їх доходить до 15 міль. На науку релігії (надобовязкову) громадять ся ученики в неділю; сю науку уділяють переважно учительки, котрих в Чикаґо пр. є 79%, а в інших державах навіть 93%. Деякі протестантські секти суть на стільки свободні від всякої виключности, що запрошують пр. в Нью-Йорку одного рабіна до голошення проповідий в часі свого богослуження! Місце богослужень займають в їх святинях проповіді і музикальні продукції. — Взагалі Америкачець шанує

духовників і релігію; є однак там 6—8 міл., передовсім між робітничою верствою, що не належать до жадної церкви і виховують свої діти без жадної релігії. Між іншими інтересна є секта „сцієнтистів“, або прихильників „християнської науки“, котрі кажуть, що своїми молитвами можуть привернути здоровле; вони числять вже імовірно 542 церквей, хоч секта повстала доперва в році 1876“.

Греко-католицкий єпископ в Царгороді. Свщ. Ісаія Пападопулос, гр. кат. свьяшеник, зіваст іменованій через Апостольську Столицю титулярним єпископом граціянополітанським з юрисдикцією над гр. католиками, що замешкують вікаріят царгородський. Доси сї католики, залежали від латинського апостольського делегата, що резидує в Царгороді.

Всячина.

Ernest Hello про сьвіт.*) Що є сьвіт? Які єго цїхи? Чим відріжняєсь він від сьвіта, де панує дух Христовий?

Се суть питання, з якими ми на кожнім кроці стрічаємось а так мало увага на них звертаємо; густо часто переходимо попри них, не діткнувшись їх хочби і злегка. Питання ті здають ся бути або і суть для нас чужими, малозрозумілими.

Що означають ті страшні слова Христові: „не о мірѣ молю“¹⁾²⁾ Безперочно мусять они означати щось дуже страшного; бо ті слова „не за сьвіт я молюсь“ — говорить Той, що умирає за грішників і молить ся за тих, котрі єго опльовують, до лиця бють, на хрест прибивають, словами: „Свѣ, ѿвѣсти ѿ нас: неждатк во чтѣ творѣтх.“³⁾ — Чи грішники належать отже до сьвіта? Певно, що ні. Грішницею прецінь була сьв. Магдалина, Марія єгипетська, грішником були Мойсей муриян і сьв. Августин. — Чи сьвіт може грїх означає? І то ні. Однак без сумніву сьвіт лежить в границях грїха.

Щож отже є сьвіт?

Hello дефініює єго так: сьвіт — то коло зачеркнене в країнах грїха уміркованою літною теплоотою — літеплом; — сьвіт

1) Сьвіт бере ся тут в знач. морально-духовім.

2) Йоан 17, 9;

3) Лука 23, 34.

то гріх, що злітнів через розум — став ні зимний ні горячий. Сягає він так далеко, як далеко сягає літна температура; уникає сфер занадто зимних і горячих. Оправдане свого етимологічного походження (*mundus* в лат. яз. означає чистий; *Κόσμος* в грецкім означає ладний, в значіню лад) знаходить сьвіт в сьвітлі власних очий, бо визначаєсь ладом серед великого неладу гріха (бо гріх се наглядний нелад, що все бурить) і позірною чистотою серед бруду гріховного.

В поступованю сини міра оглядають ся лише на себе і на опінію сьвіта, а не на правду і добро. Сьвіт має уподобанє в грісі, але не знає ні великої до него любови, ні великої ненависти⁴⁾. Грішником руководять налоги, сьвіт має лише уподобанє в злім, а не наліг; любить веселі і не дуже моральні забави, но незанадто разячі⁵⁾.

Опінія сьвіта⁶⁾ має ту особлившу прикмету, що не виключає опіній противних; они укладають ся радо побіч себе, хотяй би були до себе впрост противні. Завсїгди бо відповідають собі чимсь, а ненависть засаднича, літна лиш на позір, до весільного ворога — правди — лучить їх. Опінії сьвіта навіть тоді, коли борять ся зі собою, суть получені якимсь тайним союзом проти правди⁷⁾. Всі боги знайшли місце в римскім Пантеоні крім Христа⁸⁾. Сьвіт то притуловище, де ріжні подорожні шукають приюту. Коли до дверей закупає блуд, то добрі товариші стиснуть ся і місце при столі найдесь — але ніколи не найдесь місця для правди; бо сьвіт хоч ограничений, то мимо того має чудний спосіб відчуваня, розпізнаваня і відпиханя не своїх

⁴⁾ Мораль сьвіта дасть ся замкнути в сих словах: „Tue das Böse, aber hüte dich vor den schlimmen Folgen deiner schlechten Handlung“ (Falsche Ideen G. E. Naas S. 157 olympische Moral).

⁵⁾ Сьвіт каже: „тільки чоловічого, як чоловік уживє собі сьвіта“. Але як то уживанє сьвіта вийде на вві, то сьвіт гіршить ся і остро осуджує. А добра мати Церков подає в сьв. Тайні Покаяня руку і каже: „грішнику встань. очисти свою душу“, і пестить і голубить упавшу овечку.

⁶⁾ Сьвіт переконань не має, лише опінії.

⁷⁾ Ту вистарчить кинути коротко оком на нашу ліберально-націоналістичну, соціалістично-радикальну і русофільську старокурсну і новокурсну пресу, а побачимо, як правдиві суть ті слова.

⁸⁾ Всякі системи філософічні, що нераз грішать проти здорового розуму; всякі віроісповіданя приймає сьвіт на своє лоно, лише релігія Христова не має у него приюту „занє не єсть мѣсто во ѿвѣтан“ (Лука 2. 7) говорять сьв. Дух — У нас все можна порушувати: справи національні, просьвітні, господарсько-економічні, тільки не Христові, бо на се кажуть у нас: се або не на часі, або противне наредній праці, може когось роздразнити, а нам треба злуки сил.

людей, а найважнішою его річю є утеча перед лицем сьв. Іоана ⁹⁾).

Гріх не є так замаскований, як сьвіт, не скриваєсь так з тим, що робить; — сьвіт завсїгди лиш обріхує і ніколи не виявить того, о що єму ходить, на денне сьвітло. Чоловік сьвіта не боїть ся робити зло, він тільки лякає ся разити.

Сьвіт любить ненавидїги, але та ненависть мусить прибрати лїтну температуру сальонів, любить зло, але зло обмите, зачесане, убране після моди сьвіта, любить гріх, але гріх прикрашений.

Сьвіт не любить правди. Грішник може по неправді сказати — правду — сьвіт ні; він говорить неправду і тільки неправду, а навіть тоді, коли правду каже — лже ¹⁰⁾. Правда стаєсь брехнею, скоро перейде через уста сьвіта; бо сьвіт говорячи правду, уважає єї за опівїю, так добру, як кожду иньшу, уміщує єї поміж брехнями і каже їй жити з ними в згодї. Колиж правда, котру сьвіт приняв під свїй покров, через добірне товариство брехнї стане так брудною, що єї розпізнати вже не спосіб, тоді сьвіт вже узнає єї і зносить, дозволяє їй засїдати до спільного стола; сталась бо вже брехнею і то брехнею дорогоцінною, бо ослонює своєю повагою давної правди иньші брехнї, додає їм більшого права. Правда, що сталась брехнею через свїй тон і ріжні додатки помагає до затертя границї межі добром і злом, — з чого сьвіт розумїє ся дуже вдоволений ¹¹⁾. — Чоловік сьвіта висказуючи правду прибирає тон єї протектора; в імени безсторонности дозволяє правді гостити в своїй мові, але то не задармо; вже зараз на місци каже собі за то платити і то цілою ціною своєї вартости ставляючи правду на рівні з брехнею. — Тому улуда безсторонности є найбільше небезпечною лапкою, якою сьвіт любить ся послугувати.

Мішанина правди і блуду, що пливе з уст сьвіта, є застрашаюча в своїх шкідливих наслідках; надає бо правді позори блуду, а блудам позір правди і уможливляє відбирати правді честь, яка їй належить ся. Правда в устах сьвіта знайшлась в так тісній сполудї з блудом, що їх вже трудно від себе відріжнити; дружба їх так приязна, що короткозорї беруть їх за одно.

Не думайте, що дух сьвіта ограничає своє панованє до сальонів і місць, котрі звичайно уважаємо за его упривілейоване мешканє. Ні він може наповнити і наповняє доми самїтні і обідрані стріхи. —

⁹⁾ Лице сьв. Іоана т. є. все то, що лише пахне правдивим духом Божим, духом Христовим.

¹⁰⁾ Кажуть наші люди: „сказав раз правду і то збрехав“.

¹¹⁾ Фраза: нема ні абсолютного добра, ні зла; все є лише взглядно добре або але.

Голос сего духа чути скрізь...

Такі гадки про сьвіт подає Hello в своїм творі „Чоловік“. Hello, родом Француз, боронив в минулім віці цілою силою свого незвичайного ума єдності Правди, Добра і Красиоти проти цілої навали синів міра сего.

Генрик Lasserre каже про Nella: се найбільше ударяюча личність XIX. віка. — Ч. Т.

„Церковный Востокъ“ — і ще СС. Василянки.

Редакція „Церк. Востока“ в вип. за 1912. р. (стор. 12-44) одобрила вповні поступоване Совіта Нар. Дому в знаній справі викинення СС. Василянок з реальности при ул. Зибликевича. Се нікого не дивує, бо ред. „Церк. Востока“ — се люди „з тої самої парафії“, що й Совіт Нар. Дома. Но редакція „Церк. Востока“ викинула при тій нагоді на СС. Василянок стілько ложи і клевети, що просто годі зрозуміти, як она се може погодити з честію і совістію сьвященничю.

1) Закинула редакція СС. Василянкам, що они наміряли хитрим способом обманити Народний Дім, та на свою власність захопити власність Народного Дома. Імпутує їм впрост — злодійські наміри. Є се крайна лож і неімовірна клевета.

Редакція сама констатує, що СС. Василянки просили Совіт Н. Д. о продовжене контракту найму тоїж реальности, бодай ще на оден рік, доки би не побудували собі власної хати. Колиж просили о продовжене контракту найму, то тим самим дали достаточний доказ, що они право власности до тої реальности Народному Дому признавали і его не оспорювали.

Се, чого СС. Василянки не признавали, і чого ніхто з чесних людей ніколи не признасть сегочасним господарям Народного Дома і около чого головно обертав ся спір, се тичить ся иншого права, а то права: усуняня зі згаданої реальности СС. Василянок в такий спосіб і серед таких обставин, як се збуло ся. То дві річі цілком ріжні. А і сего права не оспорювано господарям „Народного Дома“ з точки державних законів (справую з сего боку Сестри зовсім не займали ся і коли в часописях, чи деінде зачіплювано діло і з сего боку, то за се СС. Василянки цілком не відвічають), а оспорювано его з'огляду на права висші від державного закона, з'огляду на права християнсько-церковні і народні. Сі права Совіт Нар. Дому, маючи за собою нагу букву державного закона, нелюдски потоптав і з сеї ганьби не обмиє Совіта Народ. Дому редакція „Церк. Востока“.

Народний Дім — то не приватна особа і его маєток — то не маєток приватної особи ані не маєток управляючого Совіта. Винайману СС. Василянкам реальність, віднаймав той Совіт зноваж не приватній особі, а інституції церковно-монашій. Ціль вкінци, на яку ту реальність віднаймано, се рівнож не

ціль приватна, а релігійно-народна. Права власности, при-
 слугуючого Народному Домови, інституція СС. Василянко не
 нарушувала, і нарушувати її не мала наміру во віки. Але за-
 ховуючи формальности контракту найму і сповняючи ціль, ко-
 тру Народний Дім і сам сповняти є обовязаний, коли би через
 сегочасних своїх господарів не став ся ренеґатом народних ідеа-
 лів, інституція СС. Василянко мала право (хоч і не оперте на
 букві державних законів) позіставати в умовлених з Совітом
 Народного Дома відношеннях так довго, доки ту свою ціль цер-
 ковно-народну сповняти могла, зглядно так довго, доки яке
 вище добро, або бодай рівне, однак з інтересами катол. Цер-
 кви і нашого народу згідно Совітом Народного Дому замірене,
 не віднялоб СС. Василянкам набутого ними права. Сим правом
 — право захисту, яким католицька Церква оточує інституції
 монаші в їх етвованю і сповнюваню прийнятих релігійно-цер-
 ковних цілій; сим правом — то право захисту, яким народна
 честь оточує свої виховуючі інституції в сповнюваню загаль-
 ного добра народного.

Сих прав не узгляднив Народний Дім, а через се дійсно
 інституцію церковну скривдив, загальне добро народне потоп-
 тав і хоч не став винним перед буквою державних законів, став
 однак тяжко винним перед Церквою і народом.

Вина є тим більшою, що Совіт Народ. Дому зовсім ясно
 і виразними словами дав був в р. 1902. при нагоді відновлення
 контракту найму СС. Василянкам запевнене, що се відновлене
 контракту має на ціли лишень безпеку права власности На-
 родному Домови до реальности, і докладнійше уложене відно-
 сян, які мають бути межі Нар. Домом а СС. ВВ., та що не
 тільки о якімсь усуваню Василянко з реальности, але навіть
 о розвязаню контракту в будучности Совіт не думав і не думає
 і не припускає, щоби до того дійшло. Се запевнене дане було
 мені, підписаному, на засіданю комісії Совіта Нар. Дому до
 уложєня пунктацій контрактowych кілька разів скликуванім
 в комнаті Нар. Дома. Дав его п. др. Кулачковский, тоді секре-
 тар прокураторії скарбової і член згаданої комісії, в присут-
 ности голови Совіта пок. о. д-ра Делькевича, о. совітника Па-
 човского з Ворцєва, п. Лаголи, секретаря і ще одного чи двох
 членів комісії, котрих імен тепер вже не тямлю. Заперечуване
 сего факту, як се ділає редакция „Церк. Востока“ (стор. 32.),
 є вічим иншим, як до сповненої кривди докидати ще й лож.
 Ціломуж сему ділу підсувати з боку СС. Василянко ще й намір
 присвоїти на свою власність, власність Народного Дома, себ то
 намір простого злодійства — се значить завершити кривду і лож
 нечуваною клеветою.

Даремна робота редакції „Церк. Востока“ хотіти крутії-
 ством вибілити се, що таке погане і неморальне. Ліпше булоб
 смоли не доторкати ся, бо она тепер і до редакції прилипає.

2) Другою лежею і клеветою є твердження редакції „Церк. Востока“, що інокії „не исполнили приказа Высокопреосв. Митрополита, повелѣвшего отдать ключи отъ церкви и тѣхъ не отдали“. (ст. 38). Фактом є се, що Ексц. Митрополит абсолютно ніякого приказу ані навіть порученя не давав і не дав СС. Василянкам, щоби тіж передали ключі від церкви совітови Н. Д. чи кому будь з его рамени ділаючому або его сторону заступаючому.

Злоба закиду зділаного редакцією СС. Василянкам є в тім, що закид кидає пляму на обіт сьв. послуху, який тіж складають, а якого будьто не сповнили на розказ свого Єпископа. Сестри поступили вповні вірно і згідно з інструкцією, яку дотично ключів церковних отримали були від своєї власти церковної.

3) А вже найпоганійшого порушеня і чести і совісти СС. Василянок допускає ся редакція „Церк. Востока“, обвиняючи їх о спрофанованє дому Божого і сьвятотатство. (39, 40). — Чи ж не складає ся редакція „Церк. Вост.“ з самих сьвящеників, що колись вчили ся моральної теології? Чи відвічальним редактором не є о. прлат Бачинський, що колись навіть печатав богословські книжки?! Чи проте годило ся сьвященикам, і то ще репрезентуючим духовно-церковне Общество, аж так падати, щоби перекручувати елементарні понятя моралі, і то в сій цілі, щоби опоганити Монахині закидом сьвятотатства і профанації церкви за діло, в котрім они абсолютно жадної вини не сповнили, а не то таких неімовірних?! — Чи ж бо не само Боже право, згідно з правами всіх народів дає повну власть льокаторови, що наймав для свого ужитку дім і церковний будинок, при окінченю найму забрати з собою все те, що було его власністю, чи оно служило ему в хаті до звичайних потреб, чи в церкві до потреб богослужбених?! Чи одні тільки Василянки мають бути виключені від того Божого і людського права? Коли Вам, отці редактори, се не вистарчило для розрізнєня діла сьвятотатства і профанації церкви від діла, в котрім нема тїни тих злочинів, то зверніть ся з закидами вашими до Влади церковної, котра Василянкам приказала забрати з дому і церкви все те, що становило власність їх інституції.

І по тім всім ви маєте совість відпирати від себе закид, що з СС. Василянками не обійшли ся ви так, як французкі атеї і португальскі масони з законницями свого народу? О так, бо темні забирали законницям лиш їх материяльний маєток, їх же чести і совісти не торгали і не поганили, а ви — не забрали вправді їх материяльного добра (хоч і з сего боку привели їх до величезних страт), але за те ви поганими ногами задумали потоптати їх невинну совість і душу, і змішали з болотом їх сьв. честь. Ви не обійшли ся зі своїми інокіями так, як португальскі і французкі атеї зі своїми!

Будьтеж увірені, отці редактори і представники духовно-церковного общества ім. св. І. Златоустого, що з такої ганьби, якою ви себе вкриваєте, не вибілять вас навіть се, що ви підшиваєте ся під покровительство Екск. Митрополита.

Як не одобряв і ніколи не одобрить Екск. Митрополит поганого вчинку сегочасних господарів „Народного Дома“, сповненого на СС. Василянках, (в своїй благородности Екск. Митрополит до послідної хвилі не припускав навіть, щоби Управа Н. Дому могла дійти до такої мерзости), так само Ёго Високе Покровительство дане обществу ім. св. І. Златоустого, ви, редактори „Церк. Востока“, компромітуєте, беручи в свою оборону се, що таке мерзке, та довершуючи его ще гіршим атентатом на наші монахині. —

Плятонїд Філас, Ч. С. В. В.

Москвофіли і схизма.

Відповідь „каволіческимъ Іереямъ“ з „Церковного Востока“.

Дня 22. січня с. р. відбуло ся у Львові „III. общее собрание Общ. ім. св. І. Златоустаго“¹⁾. На тім „собранію“ мав о. др. Дорожинський реферат про „Пропаганду т. зв. (!)²⁾ православія въ галицької церковной провинці“. Реферат виголошений „язичієм“ мусів, розуміє ся, мати за тему „политиканство“ спеціально „украинцевъ“. Се „собраніє“ можна сьміло назвати антивасилиянським, бо хто лиш з „доблестних“ учасників дірвав ся до слова, то мусів переїхати ся по Василянках (пр. оо. А. Кучма, Л. Воднарчук, др. Дорожинський, Дм. Яцев, І. Станчак і др.).

Особливше „впечатлілївє“ зробив на учасниках „собранія“ саме реферат д-ра Дорожинського, де він „устреми ся аки левъ“ на Видавництво ОО. Василян а з окрема на „Місіонаря“ (1912. ч. I.), з котрого наводить оден цілий уступ „въ подлинномъ видѣ“.

Сей уступ „Місіонаря“ звучить ось так:

„Як ми маємо перед собою москвофіла, то вже маємо і схизму. Бо москвофіл а схизматик є тепер одно і то само. І се власне є дуже сумне і застрашаюче, бо москвофілами є переважно самі сьвященники, котрі називають себе „твердими“. Та ніби в чім они „тверді“? Чи може в любові до руського народу? Де там! Они такі мягонькі аж страх! Як задзвонить „рубель“, то они аж розпливають ся і запродують руський нарід Москалеви. Чи може они тверді в вірі католицькій? І то ні! Они ще мякші в вірі, як в патріотизмі“.

¹⁾ Се „общество“ засновали, як відомо, москвофіли проти „Тов. сьв. Апост. Павла“ — (Ц. В. ч. II. ст. 79. 1912. р.).

²⁾ Москвофіли дуже не люблять називати „вещей“ по імені і тому слово „схизма“ є у них „запрещенное цензурою“ а заступлене дуже „методичним“ висказом: т. зв. православіє, щоби мовляв не уразити „Державной Росії“.

„Хто тепер в Галичині розширює впрост схизматичкі газети і книжки? Московфільські св'ященники! Они висьмівають католицьку Церкву, Св'ятійшого Отця, католицькі набоженства, католицьких Єпископів, Пресв'яте Серце Ісусове, св. Йосафта іт. д. Чиж проте може в вірі катол. є московфіли „твердими“? Ні! А в чімже они тверді? Они є тверді в карку, котрого не хотять зігнути, ані перед наукою Ісуса Христа, ані католицької Церкви“...

В сїм отже уступі „Місіонаря“ добачив д-р. Дорожинський „клевету на собратей священникѡвъ, пѡдбурене стада проти пастирей, пѡдриване у вѣрнихъ значенне Церкви“ і т. и..

По так „глибоко наукомъ докладѣ“ слїдувала дискусія, в котрій о. Яцевъ пальнув „пламенную рѣчь“, предлагаая „отнестись до ОО. Василянъ, щоби откликали свои прямо не понятны инсинуаціи“¹⁾.

Коли так „искренно“ просять „отцы синода“, було би з нашої сторони нечемно, як би ми їм не відповіли. Цїлий камєнь преткновєнія полягає на тїм, що „Місіонар“ зідентифікує московфілів зі схизматиками, а сего погляду о. Яцевъ et Comr. „не восхотѣша разумїти“. Проте мусимо справу пояснити.

Ми є певні, що кождий щиро-католицький св'ященик, коли прочитав нашу статю, то не лиш не буде жадати відкликания наших висказів, але і сам скаже: „московфіл є схизматиком“.

*

*

*

Щоби добре зрозумїти справу, треба єї брати в конкретнім видї так, як она є в дійсности, а не так, як хтось собі єї ви-фантазує. І проте, коли бесїда про московфілів, то берім їх в тїм видї, в якїм они є **тут у нас в Галичинї** а не н. пр. в Італїї. Дивім ся на московфілів так, як они є на поли особливо віри і католицької Церкви а не за таких, за яких они хотять ух о д и т и. Вож певно, що коли би ми мали дїло з такими московфілами, яких змалював на тїмже собранїю о. пралат Бачинський, то наша дефініція була би неправдива²⁾. А сказав о. пралат ось таку дефініцію московфілів: „Мы всемо руссофилами; то значить мы любы мъ цѣлюю Русь такъ тыхъ, що мешкають за кордономъ чи то въ глубокой Россїи, чи на Украинѣ, чи въ Америкѣ, чи въ Прусахъ. Соединяе насъ всѣхъ одинъ обрядъ и одинъ языкъ а стараньемъ

¹⁾ Шкода, що не затребувал ссылки „ісауто-бааиллянь“ в Сибїр..

²⁾ Інша річ, що ми в означенє московфілів о. пралатом не віримо, бо сам Церк. Вост. показує щось зовсїм инакше, себто стверджує лише те, що ми сказали.

нашимъ єсть, щобы мы з'єднали собѣ ихъ для нашої св. католической церкви и були з нами одно стадо Христове¹⁾.

Хоч ми не годимо ся з твердженням голови общества о пралатом, що нас Русинів „соединяє“ з мешканцями глибокої Росії (Москалями) оден обряд і оден язик (бо ось і сам о. пралат не вмів того „свого“ язика і лиш язичить ні сяк, ні так), се однак не давало би ще достаточної підстави до посуджуваня о схизму москвофілів, коли би москвофіли були справді такими невинними „агндами“, що нічо иншого не бажають, як лиш любити цілу Русь і стреміти до зєдиненя всіх в одно стадо Христове в католицькій вірі. Коли такими москвофілами є о. пралат і прочі члени общества св. Зл., ба навіть і другі москвофіли, то річ ясна, що до таких наш висказ в „Місіонари“ не відносив ся.

І хоть хибним є друге твердження о. пралата, себто, що нас і Москалів лучить оден обряд, то однак і се ще не вистарчало би нам на те, щоб подавати в сумнів щирість католицьких почувань москвофілів.

Москвофіли, про котрих ми писали в „Місіонари“ і тут пишемо, се люди зовсім иншої душі і серця і переконань і роботи, як ті „невинні“ раби Божі, яких нам вивів на свѣт о. пралат Бачинський. Се люди справді крайно небезпечні для нашої католицької віри і Церкви і тому наших висказів поміщених на їх адресу в І. ч. „Місіонаря“ і не думаємо відкликувати.

ОО. Дорожинський і тов. з „общества“ хіба не знають таких москвофілів або удають, що не знають, коли так дуже погнівали ся на нас за те, що ми таких москвофілів так нап'ятували, як нам велѣла совість і любов до свѣт. катол. Церкви. ОО. Дорожинський і тов. хотять видко знати лиш москвофілів типу о. пралата Бачинського і до них приложили вискази, поміщені в І. ч. „Місіонаря“. Хіба ви „отцы собранія“ у рака собі очий позичили, коли не видите сегд, що коло вас діє ся, а крайна вже пора отворити і собі очи і нашому народови на сю підпольну роботу ворогів катол. Церкви та побачити, що крім москвофілів типу о. Бачинського є ще багато инших москвофілів з клеймом схизми на чолі.

Так є!

До сих отже послѣдних відносять ся наші слова в І. ч. „Місіонаря“, що „як маємо москвофіла перед собою, то вже маємо і схизму“, бо такий „москвофіл а схизматик є тепер одно і те саме. І се власне є дуже сумне і застрашаюче, бо москвофілами (після нашої дефініції а не з типу о. пралата — є переважно самі свѣщеники, котрі називають себе „твердими“.

¹⁾ Церк. Вост. 912, вип. II., стор 57. і 58.

Як ми розуміємо сей висказ, що „москвофіл а схизматик є тепер одно і те саме“? Чи ми може кажемо, що кожда одиниця, яка попала в сіти тої фракції москвофілів, вже тим самим є формальним¹⁾ схизматиком, або що тяготить до формальної схизми? Ні! Недавно тому писали ми в IV. ч. „Місіонаря“, що переважна часть простих людей, хоч дала ся втягнути до москвофільської фракції є мало що не такі як „русофіли“ о. пралата. Кажемо „мало-що“, бо се звісно, що они „крещені“ — „прості“, „не съвященні“, та що до москвофілів причаляли не так по своєму „убѣждені“, як радше по вѣішньому „наваждені“.

Чи однак з тої причини розрішимо їх від всякої вини? Ні! Ми думаємо, що і они в дечім винуваті. Прецінь є чимало християн, що належуть н. пр. до соціялістів або лібералів, а однак є віруючими католиками і проти релігії та Церкви не виступають. Чи проте они цілком без вини? Ні! І они винуваті. Бо через свою приналежність до антицерковної і антирелігійної організації тим самим є підпирають а себе виставляють на небезпеку зістати формальними соціялістами. Таке і тут. Через саму приналежність до фракції москвофільської, котра стоїть днесь під пятном схизми і ті прості та незрячі наші люди стають ся винними, що та фракція змагає ся і кріпшає, а самі наражають ся на небезпеку стати ся з часом і формальними відступниками від католицкої Церкви.

Може в сій аргументації заперечуть нам Всесвѣтлѣйшія законоучителѣ *paritatem*? Здаєсь, що се буде тяжко. А коли так, коли наш висновок є логічною конечністю, то чи може хто з католиків брати нам за зло, що ми остерігаємо нарід перед таким страшчым небезпеченьством утрати віри? Чи сьміє хто з католиків осуджувати нас за се, що ми людям вказуємо, **звідки** загрожує їм ся небезпека?

*

* *

А спитаєте може, де є тоті москвофіли ідентичні з схизмофілами? Де они є? — Ми мали би скорше право запитати о. „предсѣдателя общества св. Злат.“, де властиво є ті „русофіли“, що цілою сутію їх москвофільства має бути любов всеї Русі і змагане з'єдинити тую цілу Русь в одно стадо Христове під крилами католицкої Церкви? Але говорім „не обинуя ся“.

В згаданім числі „Місіонаря“ подали ми характеристику тих москвофілів, котрих змаганем є обединительная ідея себ то

¹⁾ „формальний“ не значить „pro forma“ — „мнимий“, але справдешний-дійсний.

злука з „державной Россіей“, де панує „віра чистійша, твердша і ліпша“. Однак видно діло, що сеї характеристики „не восхотѣша розумѣти“ оо. Дорожинський, Яцев і тов. Тому повторимо її ще раз з точнішими поясненнями.

Отже першим знаменем таких москвофілів є їх назва: „тверді“, хоч на ділі є вони неімовірно податливими а той змінчивими як в почуваннях національних, так і переконаннях католицьких. Се люди продайні. За гроші продають свою рідну мову і кат. віру.

Чи, Всесвѣтлѣйші Отцы, не чули случайно про яких отцовъ, що „хлопотали“ ся в „державной Россіи“ о „денежніи подержки“ на „русскіи організації и общества“? Чи не чули ви про яких там „отцовъ“, що вивозили чужі діти до „схизматических“ „воспиталищъ“? А може бодай чули ви про „отцовъ“, що свої рідні діти виховують в Росії або по крайній мірі спроваджують собі „русскіи учительниці“, щоб в їх домі вщипляли в їх „ребенковъ“ привязане до... католицькой Церкви? А може вам відомі деякі многолітствія, співані в католицьких церквах в честь гр. Бобрінського? Погані се душі, правда?

Отже ми остерігаємо нарід перед тими москвофілами, котрих першою чертою є фарисейство і продайність.

Другою чертою таких москвофілів, про котрих ми писали, є се, що они „висьмівають кат. Церкву, Свѣтїйшого Отця, католицькі набоженства, католицьких Епископів і т. д. а величають російскій обряд, російскі храми, епископів, прокурорів і т. д.

Чи не читали ви, Всесвѣтлѣйші, панеґірики в честь Саблера, Наумовича, Маркових і т. д.? А про Івана Кронштадского, про нового Серафима, про князя Михаила Черниговского і боярина его Феодора? Чи не читали ви случайно про паломництва до Почаєва, до Києва, до Сучави? Може ви читали деколи якісь там „приглашенія“ на богослуженє до схизм. церкви у Львові або про „гоненія православныхъ“ в „конституціонной Австрії“?

А про „монахинѣ-анархистки“, про „украинскихъ“ „біскупів“ Хомишина і Ортинского, що лиш шкоду (!!) и ганьбу (!!) приносять нашой церкви“⁸⁾, про наб. до Пресв. Серця Ісусового, про наші василиянські видавництва. А може ви читали „Иллюстрированный русскій календарь на годъ простый 1910. Изданіе „Галичанина“ и „Русского Слова“?

Ет! Та бо ви нічо не читаете а хочете, щоби „Місіонар“ за вас всьо читав. Читайте собі самі!

⁸⁾ „Русское Слово“ — Львівъ 3. (16.) лютого 1912 стор. 2. Сї слова є доказом, що мав рацію о. д-р. Дорожинський, коли „превознесъ“ похвалами „Русское Слово“ за те, що оно „підняло високо прапоръ борьбы противъ православія (?) — Гл. II. вип. „Церк. Вост.“ 1912 р. ст. 85. — Я. Ф.

Третою чертою таких москвофілів є се, що они „тверді в карку“ і не хотять єго зігнути перед наукою катол. Церкви. Они мають „свою“ теологію і етику і право церковне і т. д.

Чи не чули ви, отпы, про таких людців, що називають рішєня замоїского Синоду, (апробованого in forma speciali Апостольским Престолом) відступством (!) від догматів восточної Церкви? А може ви чули про таких, що мимо заказу львівського Синоду, кажуть співати в церкві на Вечірні і Утрени: „утверди, Боже, віру православную?“ А може ви чули, що якесь там общество, зложєне з самих ієрєїв, поставило собі за програму свого поступованя таку девізу: „Мы будемъ взглядомъ Начальства (церковного) сдержанны и осмотрительны“?

Аж дивно нам дуже, що маючи стільки знаменних черт, не могли оо. собранія пізнати з них таких москвофілів, (не тих „невинних“ о. пралата), про яких писав „Місіонар“.

Отже є москвофіли, про яких ми писали, і то о дуже знаменних чертах, по котрих легко буде їх відшукати. Они є дуже численні і „згуртовані навіть в одну фракцію“. І се власне дуже сумне, що до тої фракції належить чимало і священників небачних на сю обставину, що тая фракція стоїть днесь під клеймом... **СХИЗМИ!**

І до тої то фракції ми адресували слова, що „москвофіли є схизматиками“.

Оо. собранія видять лишєнь кількох агєнтів схизматичких і що найбільше „русофілів“ типу о. пралата, себто людців невиннєвких, що хотїли би любити цілу Русь з'єдинєну в катол. Церкві.

Ми однак не встидаємо ся нашого погляду на свїт і на людий та їх діла і хоч наші погляди є відмінні від членів общества св. Зол., то однак ми бачимо крім агєнтів схизматичких і „русофілів“ о. пралата з їх універсальною любовю до „всеї Руси“ і з їх стремленєм з'єдинєня єї з катол. Церквою, ще й цілу велику фалангу москвофілів, котрим зовсїм не ходить о з'єдинєнє всеї Руси в катол. Церкві, але противно о відірванє від катол. Церкви тих Русинів, котрі належуть з давєн давна до тої кат. Церкви.

Заявляємо ще раз, що ми не кажемо на кожного поодинокого москвофіла в силу самої єго приналежности до москвофілства, що він є формальним схизматиком, бо се було би для деяких членів кривдячим, однак ми є сєго свїдомі, що крім формальних схизматиків є ще і другі матеріальні або иншими словами: що крім скінчених апостатів є ще пів-апостати а ще инші кандидати на апостатів а ще инші подаючі себе в небезпєку апостазиї. Надто знаючи, приповідку: „який пан, такий і крам“, мусимо судити о якійсь

партії не з її членів незрілих і несвідомих або напів свідомих, але з членів проводирів, що надають тон і напрям цілому товариству.

Видячи отже, що днесь тон і напрям в москвофільській фракції є вже то явно, вже то (і се найчастійше) скрито звернений до московського правоваля, ми мусимо осудити тую фракцію, яко таку, **підозрілою о схизму** а послідовно уважати всяку приналежність до неї яко небезпечну, недозволену і неморальну.

Хоч проте о всіх членах тої москвофільської фракції (говорячи in individuo) не кажемо, що X, Y, або Z є схизматиком (се сам Бог — серцевідець знає), однак про кожного кажемо, що належачи **днесь** до москвофільської громади такої, якою она є, а не за яку хоче її дехто мати, сповняє річ небезпечну для св. віри, недозволену для католика, неморальну для вірного сина катол. Церкви.

Говорячиж загально о нинішнім москвофільстві, думаємо, що заключаємо льогічно і стисло, коли кажемо: „мавш днесь москвофіла, то мавш вже і схизму, бо тепер москофіл а схизматик є одно і те саме“. Кажемо, що се заключене є льогічне, бо в загальнім твердженю ми не є обовязані специфікувати всіх поодиноких степенів москвофільства, але вільно нам скваліфікувати громаду на підставі її головного виду. З другої сторони — додаючи москвофілови в загалі загальний присудок „схизматик“, не висказуємо ще тим самим формальної і скінченої а постазиї від катол. віри, але п'ятуємо схизмою навіть саме добровільне небезпеченство зараження схизмою через приналежність до такої громади зовсім анальоґічно, як коли говоримо: „мавш соціяліста, то мавш вже і ворога св. Церкви“.

Справді ми не видимо, що сій нашій аргументації можна би льогічно закинути.

Ми розуміємо се добре, що наш погляд висловлений в „Міسیونари“ мусить дуже болючо вразити неодного, що понав ся в ряди теперішніх москвофілів. Та через те правда не перстає бути правдою.

Нинішнє москвофільство се зовсім не те саме, що було ще літ тому 10 чи навіть 5 взад. Тимто нам і ясно, що люди навиклі глядіти на москвофільство очима з перед десяти літ, обурюють ся на наш погляд. Але дарма!

Є люди, що фізично зістарівши ся, не вміють вже сучасних подій оцінювати инакше, як оцінювали ще коли сь свої давні спостереження, а є і такі, що ще не постаріли ся фізично, але в деяких поглядах на сучасність волять бути консерватистами, хоч би і виділи, що такий їх погляд веде до погубних наслідків. Хоч проте нинішнє москвофільство дає нам найяснійші докази, до чого оно йде і до чого веде, то од-

нак є люди, що волять на се все мати сліпі очи, а сю свою сліпоту оправдують поглядом на москвофільство з перед 10 літ, або москвофільством вифантазованим на лад того, яке нічо иншого не бажає, як лиш любити всю Русь та соединяти єї з катол. Церквою!

Берім річи конкретно! Дивім ся на факти! А факти говорять, що ціла москвофільська фракція, згуртована около своїх центрів як: „Прик. Руск“, „Голосу Народа“, а не менше як і коло „Галичанина“ і „Русского Слова“ і всяких инших обществ і „изданій“ навіть на зовсім схизматичким духом рїжної краски — і не вмє чи не хоче sentire cum cath. Ecclesia. Чи перед таким лихом не треба остерігати вірних?

А тепер ще слово о. д-р. Дорожиньському.

О. Дорожиньский називає статью „Міسیونаря“ „низкими клеветами на собратей священникѡвъ“ і „підбурюванємъ стада противъ пастырей“¹⁾. На се єму така відповідь:

Ми доказали фактами правдивість нашого твердження. Сї факти є списані в публичній пресі, котрі може о. Дорожиньский переглянути. А деякі факти описав сам о. Дорожиньский в „Церк. Вост.“ стор. 87. А звідси по чий стороні клевета?

„Издатель „Міسیونаря“ підбурюють стадо противъ пастырей“ — закидає о. Дорож. Або се правда? Ми зовсім анї не „підбурюємо“, анї проти „пастырей“, але ми остерігаємо стадо Хр. перед наемниками, що то не лиш „видить волка грядуща“ і **продас** єму „овцы и не радить о овцахъ, яко наемникъ єсть“. Чи вивожене дітий католицких до схизматичких воспиталищ не є то продаване овецъ вовкови?

„Провинились чимъ священники руссконародной партіи — каже о. Дорож. — „такъ законъ евангельскій позволяє употребити братного упомненя“.

Згода! Колиж бо їх вже нераз упоминали! А посланія всіх трех Владик — то не упіменєне? Я ще більше скажу. Се не лиш упіменєне — се голос Церкви! А чи „русскіи священники“ послушали Церкви? Правда, що ні? А що каже на тім самім місци „законъ евангельскій“ про таких непослушних? Каже таке: „Аще же и церковь преслушаетъ, буди тебѣ якоже язычникъ и мытарь (Мт. 18, 17) Чи „язичник і митар“ ліпше від „схизматика“?

І се нехай на разі виставе для доказу, що погляд „Місіо-

¹⁾ „Церк. Вост.“ вип. II. з 1912 р. ст. 90.

наря" в справі схизми логічної і що закид клевети звертає ся не проти „Міسیونаря“.

Львів, 11. цвѣтня 1912 р

Яким Фецак Ч. С. В. В.
редактор „Міسیونаря“.

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнанє всяких залеглостей. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еще доси посліплати. Та коли би ся неувага мала тревати дальше — ми мусіли би хиба здержати їм висилку часописи.

ПОРУЧАЄ СЯ

Всечеснійшому руському Духовеньству до
ужитку свого і церковного

„НАШІВНИК ЦЕРКОВНИЙ“

(Гн. Полотнюка)

поручений Всесьвітл. Митропол. Ординария том.
Половина чистого доходу зі спродажи, призначена на
ціли Руского Товариства Педагогічного.

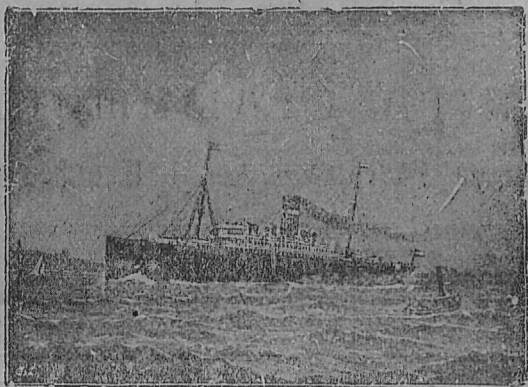
Ціна книжки К. 3. оправл. 4. К.

Замовленя слати до Канцелярії Руского То-
вариства Педагогічного

у Львові, Мохнацкого 12.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
свѣщ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефца.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини,
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білети залізничні до кожної місцевости північно,
і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священ-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шиф-
карту до:

Генеральна Агентура Північно-Німецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА
у Львові, ул. Рицерська ч. 18. — Телефон 1707
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля

„ДОСІЛІВІА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів

для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6⁰/₀,

уважаючи вкладчиків спільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексселенция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вибудована на найсоліднійших основах.
„Карпатія” приймає забезпечення на житє у всіх
найдогіднійших комбінаціях при найкористній-
ших условинах: на дожитє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія” дає забезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки забезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія” основана на взаємности і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на житє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ”.

„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агентуру.

Блисші інфрмациї що до обезпечень і агенцій уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошеня внесків на
обезпеченя на житя і ренти.

Одинока радикальна поміч для терплячих на пропуклину.

М. ФРАЙЛІХ

у Львові, ул. Городецька ч. 35.

Винахідник бандажів припуклинових, патентованих ц. к. Міністерством торгівлі і промислу на багато виставах краєвих і заграничних, а передовсім у Відні на гігієнічній виставі „Das Kind“, в році 1907 під протекторатом архикнязя Фердинанда Карла. Яко спеціаліст лічення недуг пропуклинових відзначений в Римі крестом заслуги на виставі в році 1908, рівнож властитель дипльому почесного „Société hygienique“ в Падуї (Італія) — зеднав собі уже світову славу своєю методою цілковитого усуняня пропуклини без жадної операції, лишень при помочи ужитя бандажа власного винаходу.

Тисячі людей терплячих на пропуклинувилічив М. ФРАЙЛІХ цілковито, так, що вповні заслугує на загальне признание та імя добродія терплячої людскости.

Світіле ц. к. Міністерство торгівлі у Відні розпорядженем з дня 25. червня 1895 до Ч. 2297, уділило М. Фрайліхови, яко спеціалістови бандажів пропуклинових власного винаходу привілей на виключне виконуване тихже, а ц. к. Наміспитство у Львові дозволило ему уживати Цісарского Орла. Сотки листів з подякою та признання не тільки від хорих пацієнтів зі всіх частин світа, але і від багато лікарів потверджують ту опінію, що

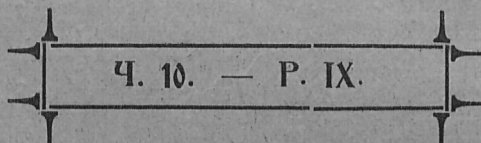
бандажі М. Фрайліха

суть безауслівно певним средством до цілковитого усуняня терпіння пропуклинових.

Поручаємо кождому з наших читатів зажадати від М. Фрайліха у Львові ул. Городецька ч. 35 книжки під заголовком Пропуклина і наслідки ново-винайдених бандажів через М. ФРАЙЛІХА, Львів, ул. Городецька 35., котру то книжку на жадане franko кождий може одержати. — Кождий хорий мусить явитись безауслівно в заведецію М. Фрайліха в ціли збадани, де мусить позістати через кілька днів.

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 10.

З М І С Т:	<i>о. Евстахій Цурковский</i> : Відповідь на „Політичну Саламаху“.	297
	<i>Іван Ших</i> : Сьв. Іван Новий Сучавский.	308
	<i>Проф. др Йоган Гшпан</i> : Багато бо званих, малож вибраних	313
	Церковна літопись.	318
	Всячина: („Умственная сдержанность“ русофільського духовенства. — „Здоровле“. — Конкурс).	324
	Від Адміністрації:	328

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТР”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911. виносить зворот 10⁰/о.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

* дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати пожичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

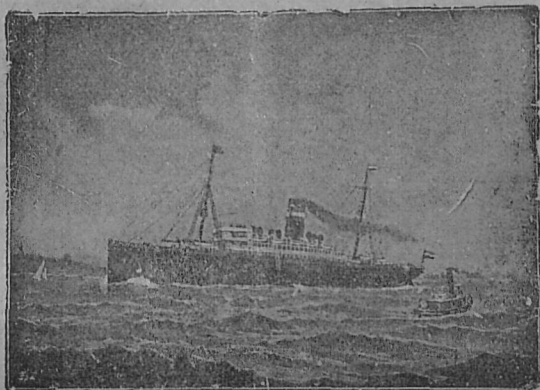
Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1911 року

3,353.305 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбинациях (на жите, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить.

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского сьвященника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 10.

Львів, 1. мая 1912.

Рік IX.

О. Евстахій Цурковський.

ВІДПОВІДЬ

на „Політичну Саламаху“ п. Ол. Барвіньского

уміщену в „Руслані“ Ч. 76—78 на мою статю в „Ниві“ Ч 5 і 6

(К о н е ц ь).

Тепер приходить мій уступ про часи формальної консолідації, які назвав я порою нашої найбільшої слави і часи попереджаючі ту консолідацію, в які припадає процес Ольги Грабар гесте Наумович-Добрянський і „нова ера“.

Уступ сей наводить в цілости від слів: „Голос тревоги досягав усіх“ — по „І дійсно пора та єсть в історії нашій порою найбільшої слави“.

Против сему уступови єсть звернений найголовніший заміт п. Б., бо сему уступови єсть присвячених два числа.

Тут знов починає п. Б. від свого: „Так само баламутно і зовсім невірно представляє о. Ц. часи т. з. „спільної політичної акції народовців з москвофілами в 80 і 90 роках XIX в., переплутуючи події так, що пізнійші події у него являють ся причинами, а давнійші наслідками“.

Що до „нової ери“, повідає п. Б., о. Ц. повторив загальники, які звичайно торочать наші вічевики.. а також народно-демократичні часописи накручуванем дійсних подій і обставин.

Що до старої партії то каже: противоавстрійські і протикатолицькі змагавя галицьких москвичів вийшли наглядно на яву в процесі Ольги Грабар recte Наумович і Адольф Добрянський.

А скільки лиха наробила „консолідація“, котра тревала від 1893 аж до 1898 р. включно, яка здеморалізувала нашу суспільність і широкі верстви народні, в яким світлі поставила народовців... як сей кий нібито з підмогою москвичів приготований на Поляків, обернув ся відтак за ґр. Пінінського і Потоцького против народовців і таке дальше перемішане з спорим рядом грубших їх провин.

З провин очищати старої партії не беру ся, позаяк заложеном моім не було говорити о партії старій, а говорити іно о стільки, о скільки ішлисьмо в спільній роботі разом і в тім духу буду тепер і дальше говорити.

Відповідати на поодинокі точки також не буду, бо при історичних подіях, де вяже ся все до купи, такого порядку тримати ся годі і тому відповідати буду при нагоді обговореня історичних подій.

В навязаню до попередно описаних історичних подій підношу тепер, що 1867 р., то єсть „конституція“ в посліднім виданю, єсть для нас точкою вихідною, супротив якої наше становище може бути унормоване.

Конституція та, котра видала нас відразу на ласку і неласку Поляків, де ми у центральних властей о щось іно via Поляки можем добиватись, заакцентувала, чи то взяла в основу Ягайлоньську ідею.

Рік 1868, де сойм мав приказане зробити угоду з Русинами, був роком пробним, чи і на скільки має устояти ся та конституція.

Виступити в опозиції для наданя ваги і серйозности нашій акції, я не знаходжу лучшего пляну, який уложила стара партія і який в даних обставинах для держави був зрозумілий і з яким держава конечно мусіла би числити ся.

Відступлене Лавровского від послів старої партії і пятноване старої партії московскою, що мало виправдувати відступлене, — не було актом політичним, значило се розбите опозиції, а з нею і убите національної автономії. Партія молода солідаризуючись з Лавровским, допустилась самохіть народної зради, згодившись за уступства на стан річи, кладучи дальші для себе уступства на вексель без дати платний Поляками — дала свою печать на Ягайлоньську ідею.

Дивує мене дуже, що опінія публична випустила з памяти Юліана Лавровского, а представителем політики приноврюючої ся до ідеї Ягайлоньскої знає одиноко лиш п. Олександра Барвіньского і того остатного лиш громлять.

Придивім ся тепер справі, чи справедливо.

По успіху соймовім 1868 р. лицалось дві альтернативи, або згодитись з Лавровским і пійти дорогою, яку обібрав пізнійше п. Барвіньский, або злучити ся назад з старою партією і провадити опозицію в найможливіший спосіб. Іншої дороги не було. Свьідчать успіхи. Всі здобутки, які маєм, походять або з часів нашої опозиції з старими, або з доби т. зв. „нової ери“. По за тими організаціями маємо еше станиславівську гімназію, але та есть більше за впливами Екцеленції нашого Митрополита, котрий взяв собі її за точку своєї чести.

Зваживши, що крок сов. Лавровского був публичним актом, тож опозиція самих народоців мусіла поборюватись і не могла мати поводження і поважнійшого значіння, приносячи з собою виголодження.

Супротив того скаже п. Барвіньский: длячого назвав я акт его, актом соромним?

Актом соромним назвав я длятого, що пристаючи на ідею Ягайлоньску, значить то само, що добровільно зрікатись на рівноправність в конституційній державі і згодитись на давну панщину в іншій формі.

На се скаже п. Барвіньский: сему я не винуватий, що зложились так відносини і я приноровлюючись до того положення, яке витворив віцемаршалок Лаврівский, заінавгурував політику в тих рамках найможливішу, політику реальну чи то компромісову з міродатними кругами.

Зі згляду на тактику, не маю нічо до замічення, іно зі згляду на обставини, серед яких п. Барвіньский попровадив свою політику.

А. Барвіньский заініціював свою політику в пору, коли опозиція враз з старорусинами, хоч не в формальній консолідації, допрвадила до тої стадії, де прийшов приказ звисше, що з Русинами мусить зробити ся правовий лад, *modus vivendi*, не опертий на примхах, а на правових відносинах.

Тогди то актом в соймі повторило ся то само, що зробив 1868 р. Лавровский і тому то зі згляду на обставини і на досьвід, назвав я сей акт соромним.

Русини побачивши, що кромі концесій правові відносини в нічім не змінились, не могли такої „ери“ зрозуміти і до такої угоди належати і тому головна їх часть під проводом посла Романчука, котрий був тогди головою соймового клюбу руского, від тої угоди відступила і получила ся назад з старою партією до дальшої опозиції, утворивши з ними тепер „консолідацію“ формальну.

Що назвав я ту пору порою нашої найбільшої слави, сего не запру ся і десять раз повторю. П. Барвіньскому чейже nebude се тайною, що на ту пору припадають перші керваві вибори, масові арештовани, де духовенство і селянство за сповнюване своїх обовязків ішли радо до вязниць, як войско не мо-

гло застрашити людей і як тоє войско було сьвідком, як за арештованими рвало ся все іти до вязниці, як войско спияло і подивляло сей підєм духа. Єсть то пора, де нарід з найбільшим пожертвованем пильнував виборів, яких переведене переходило в помисловости найфантастичнійші казки. Описи тих виборів, які знаходять ся в наших часописах, запевняють нашому народови і перед найгіршими ворогами вічну славу і честь. Підєм духа і жертвоване ся для загальної справи суть то річі, котрі все і всюди високо цїнили і цїнять ся і тому на осуд такий п. Б., що „консолідація“ здеморалізувала нашу суспільність і широкі верстви народні, пристати ніяк не могу.

Що до неприятя Цісарем нашої масової депутації будьто з причини, що виїхала в той день, коли нарід витав в столиці прибувшого свого князя церкви нововідзначеного достоїнством кардинала і що винна ту стара партія, подивляти треба наївність п. Б., що в тую казочку вірить. Одно другому нічо не перешкаджало, а агітації якоїсь проти прийнятя не було, прийняте випало дуже величаво, а на скілько пригадую собі, взяли участь в прийнятя і всі члени депутації, котрі якраз того дня по прийнятя до Відня всі виїзджали. За се не ручу, але так здає ся мені.

Що в таке вірити належить до наївности п. Б., наведу п. Б. для пересьвідчення другий такий сам факт без зайшого уже інциденту. Фактом таким єсть масова депутація Румунів угорських у Відни, яка з меморіялом хотїла р. 1892 явитись у стїп трону і цілком навіть припущена не була, та ще членів депутації Угри тягали навіть до судів і 14 з них засудили.

А чому не були прийняті? Во того не бажали собі Угри. З того внесене то саме, наших прийнято терпко, бо так бажали собі Поляки зглядно Вадені, котрий був тогди міністром президентом. П. Б. яко бувший посол і якби муж стану повинен на таких річах розуміти ся і не теревенити небелиці.

Тепер зверну ся до найдражливійшої точки, точки процесу Ольги Грабар гесте Наумович і Адольфа Добрянського, котра по думці п. Б. має бути тою, де вийшли наглядно на яву протиавстрійські і протикатолицкі змаганя галицких москвичів.

Щоби вийшли на яву протикатолицкі змаганя, сего ніяк не розумію, як міг п. Б., опираючи ся будьто на процесі, прийти до такого заключеня, бо на скільки процес має бути рішаючим в тій справі, то той процес виказав як найнагляднійше, що в справі зголошена Гниличок на православе ніхто не був винен, як одиноко граф de la Scalla, дідич Гнилиць і Гниличок, котрий по походженю був Волох і мав цілу свою родину православну на Буковині. Процес виказав се як найнагляднійше і не можна посуджувати єго о якусь сторонничість на користь обжалованих, бо на ту обставину були покликані на сьвідків сусідні дідичі, як Канський з Голоток, Мечковский з Терпилівки, з котрими він жив і перед котрими навіть хвалив ся з тим і они ті свої

свѣдоцтва під присягою зложили — впрочім найкрасше нехай посвѣдчить сам трибунал, котрий обжалованих від сеї вини увільнив, а засудив графа de la Scall-у. Трибунал о зторонни-чѣсть в користь обжалованих чейже посуджувати не можна.

А чи і противавстрійскі змаганя вийшли на яву, сего також твердити не можна, щось позитивного не викрило ся нічо, а на скільки знаю тодішну опінію публичну з кругів юридичних, то німецкі часописи, особливо заграничні, які мали своїх репортерів при тїм процесі, писали о тїм процесі однодушно, що засуд був Justizmord — я тут свої гадки невисказую, бо не єсьм правником, а говорю, як лишило ся мені в пам'яті.

Процес сей єсть цікавий, але не з боку правничого, а з боку историчного, бо кидас дуже характеристичне свѣтло на тодішні взаємини Поляків з Русинами. Час сей нагадує слова сьв. Євангелія в місци, де для вираженя загальної тревоги каже ся: „глас в Рамі слышан бисть“..., був се у нас час загальної панїки, перед якою никне теперішній виїмковий стан Хорватів, здавалось, якбисьмо стояли уже у порога страшного суду. Був се час трусів, арештовань, доносів, слїдств, патрульовань, вештапини тайної поліції, час, в яким не було Русина, щоби почувавочись Русином, чув ся певним в своїй хаті, що не спаде на него трус, або був спокійним о свою особу, що не буде ескортований до вязниці. В яким положеню находились тодішні Русини, найкрасше нехай свѣдчать самі власти, котрі виділись зневоленими накликати польску публику, щоби гамувала ся з доносами, бо се, що уже єсть, єсть матеріялом надмірним, на який не може старчити ні персонал, ні будинки. Здавалось, що патріотизм польскій не бажав собі кращого свѣдоцтва, як заявити солідарність в бажаню і заходах, щоби кождий Русин повис на шибеници або дістав ся на все до тюрми. Хвиля була катастрофальна. Як затьміне сонця приходить серед ясного неба, так без ніякого пречутя спало затьміне на руский небоскляс. Сусіди стали непізнавати себе, нація домінуюча перекинулась в Каїнів і Русини пізнали тогди в цілій повні, що то значить не мати над собою даху, бути відданими під чужу і противну собі власть.

І такі відносини не стягались іно до самої старорускої партії, обвиненої о державну зраду, але до всіх.

Для зілюстрованя наведу ось такі факта:

В тїм часі приїзджая до пок. о. Стефана Качали з Шельпак, який мав загально звісну марку яко головний представитель народовців, котрого Поляки вибрали свого часу послом на Мазурах і знали єго добре з сеї сторони, що він з партією москвофільскою не має нічо спільного. Застая єго заклопотаного і то не менше, але може єще гірше від інших. Причина: Боязнь перед ревізією і арештованем. Кажу: І Ви єще малиби чого бояти ся, така наша повага?! В таких разях нема доброго, перший лучший донос вївечить все. Якаж, Кажу, причина, щоби

Ви мали боятись? То найгірше, що маю причину, маю в моїй бібліотекі російські книжки, яких потребую до моїх історичних студій, а нищити їх мені шкода, бо досить коштують мене. І то, кажу, малоб пошкодити Вам? Вистарчає, відповідає, в таких разях не перебирають, суть російські книжки, єсть наразі *corpus delicti*, щоби дістатись до слідчої вязниці — а се на старі мої літа та під зимову пору при моїм слабім здоровлю не було би мило мені.

Кажу тогди до него: тай я маю одну російську книжку ілюстровану історичну з описом послідної війни російсько-турецкої. На тоє повідає мені покійний: Знищити, безусловно знищити, страта невелика, а клопіт можете мати великий, Ви відай не знаєте, що то є нагінка.

І зійшлисьмо на причини. Покійний каже: Видите, сидимо під самими Гниличками, під жерелом лиха і не знаємо нічо, щоби творилось що, ані ніхто не видить нічо, а в краю такий огонь! І судячи по голосах преси, став покійний бити на Наумовича. Тимчасом я, сидячи під самими Гниличками, бо був тогди завідателем парохії Нового села, довідав ся, що причиною до зголошеня на православє Гниличок не був Наумович, а граф de la Scalla і оповів єму. Тогди покійний відітхнув лекше і каже до мене: А чи на случай потреби годні Ви сьвідками доказати того? За то ручу Вам. І тогди то покійний написав до „Діла“, представивши факт в властивім єго осьвітленю. А що граф de la Scalla був резервовим офіцером, тож дістав наказ з коменди, щоби під загрозою деградації виточив процес против „Діла“ і підписаного дописувателя. З тої причини прийшло до процесу, котрий цілій справі надав інший оборот, бо як сказав я висше, процес сєй о. Качала і „Діло“ виграла, причім редактор єго п. Володимир Барвіньский мав сьвітлу мову, котра грубо компромітувала тих, що стали ся авторами того процесу.

Другий факт такий:

Зараз по арештованю людей з Гниличок появилась публікація в „Czas-i“ і „Gazet-i Narodowej“, що зголошенє людей з Гниличок на православє стало ся за намовою і пропагандою православя о. Наумовича, Качали і Цурковського. Приїзджаю з тими числами до о. Качали. Покійний прочитавши, був сильно огірчений. Питаю ся єго, що буде робити, — чи буде простувати? Покійний каже: ні! — Коли не пізвали мене доси, то уже за пізно на мене, щоби я заслугував собі на їх довіре, нехай стоїть собі то до кінця процесу, а конець висьвітить, як мені не вірять, то і мєє спростованє не поможе мені, не знати, чи і помістили-б, впрочім не позволяє мені на то моя честь, щоби я по польских газетах оправдував ся, буду чекав кінця і зробить все час.

Ви, каже до мене, простуйте, Вам інакше, Ви єсьте в промоді, то Вам того конечно потреба, но і булоб з Вашої сторони зле, якбисьте не простували.

Я спростоване вислав, „Czas“ умістив, а „Gazeta Narodowa“ ні.

Як ті факта свідчать, обвиняли о зраду не іно так званих москвофілів, але і народовців, показала в тім наглядно іно система, яко монументальне memento для нас.

Нагінка та мала до себе то, що розмірами свого розгону отворила з одної сторони очи найвисших сфер на той modus vivendi, який вище виславлявся ідилічно, а як у властивім місци виглядає він, а з другої сторони звязала тісніше узи партій межі собою, мимо упімнення, яке дав редактор „Діла“, як згадує п. Б., в своїй статі п. з. „По процесі“, щоби народовці на будуче не входили з москвофілами в консолідацію. З того видно, як практика не все іде в парі з теорією. З становища теоретичного в засаді оно виглядає, що марка платить, тимчасом в практиці показалось, що як бють, то на марку не дивлять ся, а бють всіх, а питають за маркою, коли треба що дати, на то, щоби як найменше дати — тож мимо розумовань брав верх інстинкт самоутримання і тепер якраз до купи збились дужше усі.

Памятна то для Руси хвиля, коли в тілах уставодавчих не було на той час роздору, як усі послі знаходились в однім клубі під головством п. Романчука народовця, як уся робота ішла пляново і дисципліновано. Бесіди їх вливали духа і та одність і дисципліна послів переносились на всіх. Правда, не було тогди „Соколів“ і „Січей“, але була армія уоружена в дух патріотичний, що складала з інтелігенції і народа одну цілість, зрозумілу і поворотну на кожний поклик, котрої паролею було не сигнал кошового, а сигнал вітчизни. Так проваджена опозиція показала свою силу, ішла до ціли і звертала на себе увагу рішачючих кругів.

Щоби поперти мною сказане, напроваджу, що помістив посол п. Будзиновский в святочнім „Ділі“ з 6. цвѣтня ч. 78. за тодішні часи. Дня 25 марта 1890 року відбула ся конференція руських політиків, скликаних соймовим клубом руським. Предметом ухвали сеї конференції була точка поділу Галичини. О тій ухвалі пише п. Будзиновский дальше таке: Ситуація міжнародна, котра все рішала о внутрішній політиці керманчів нашої держави, була тоді така, що Поляки не могли згаданой ухвали легковажити. В тій дописи пише п. Будзиновский, що центральне правительство і двірські круги інформувались поза плечима цивільних властей. Дальше пише п. Будз., ухвалами рускої конференції заняла ся вся австрійска преса і пише о тім так: Часописи прихильні Полякам атакували Русинів за домагане поділу Галичини, а ті, що польській буті хотіли троха підтяти крила, бачили в тім жаданю не тільки річ справедливу, але і корисну для Австрії. І наводить одну польонофільську часопись Wiener Allgemeine Zeitung, в якій оден дописуватель виступає дуже остро против поділу Галичини, мовлячи: „Haben

wir keine andere Sorgen?“ Але зараз другий писав в тій самій часописі: „Wäre dieser Umsturz nicht gleichbedeutend mit einem Umschwunge zum Besseren?“

Крім того появлялися в Münchener Allg. Ztg. постійно дописи з Відня про внутрішні справи австрійської держави з жерела близького двірським кругам, доносячи про ухвали рускої конференції з тим, що поважні круги у Відні вважають такий спосіб за найвідповідніший.

Колиж справа руска була на добрій дорозі і прийшов натиск до краевого правительства, щоби з Русинами зробити конечно лад, прийшло до пактів, в котрих п. Ол. Барвіньский грав головну роллю, в наслідок яких прийшло в соймі до проголошення так зв. „Нової ери“. „Нова ера“ містила ся хіба в тім, що спровадила нас на дорогу вчеплення ся воза ідеї Ягайлонської, і відвернула від дороги будованя над собою власного даху — давний дах полишав ся по старому без найменшої зміни, виставляючи нас на хуртовину, плюту і вихри. Щоби „ягайлонська ідея“ знайшла для себе ґрунт, потребувала конечно зміни організації у Русинів, зірвана з старою партією, яко тими робітниками, з котрими доходило ся найцевнійше до ціли. І сего Поляки при „новій ері“ осягали. І то єсть причина, для чого назвав я той акт соромним, що з ситуації не скористали ми, а Поляки і „новою ерою“ можуть похвалити ся хіба они самі.

Вудучи звич столітя діянцями Руси і шкодуючи, щоби їх вікова праця не ішла на дармо, не брала такий соромний конець, старорусини зважились з молодшою партією ввійти еще раз в союз і заключити з ними тепер консолідацію формальну. А зробили се, коли сторонники Романчука, побачившись оманеними, відступили від проголошеної згоди.

Мимо утрудненої ситуації в поновій сполуді прийшло знов до скрутного для міродайних сфер краєвих положеня.

Тим разом прийшли Полякам в поміч радикали, вибавляючи їх з клопоту, розбиваючи радикально бувшу організацію.

До якої прийшло зміни межі Русинами, се відомо і тут повторяться не буду.

Радикали розбивши давну організацію, утворивши ніби нову і непокинувши своєї, заняли становище супротив усіх партій воруже.

Усі партії, які доси були, кожда мала щось, що лучило її з другими і кожда на свій спосіб дбала о Русь і зводила борбу о неї і нехай називалаб ся, як хотіла, все була то партія, з якою противник не чув ся безпечним, яка противникам стояла на заваді.

Радикали висунувшись яко новий чинник і причисляючись до партії, поставились до усіх партій в сей спосіб:

Усі партії, які були, суть в очах їх дурні. Ідеали, яких ті партії тримались, не відповідають уже вимогам теперішньої науки. Націоналізм і церков суть то річи, котрі суть уже застарілі, „назадницькі“, „клерикальні“, „заскорузлі“.

В сей спосіб єсть то партія, котра утворилась на побиванє своїх і промощуванє приступу противникам. Якї наслідки викликав уже у нас радикалізм, о тім висказав ся я уже переднійше. Додати тут єще маю важну річ, яку піднести залишив я попередно, а нею єсть противленє ся церковним шлюбам. Додаю се і підношу яко важну річ, бо єсть се мостик для жидови, щоби могла дістати ся до наших господарств і замінєня Галичини в Галилею. Хвиля та здає ся булаб для бувших працьовників „Діла“ вершком поступу, бож „Діло“ писало, що за панцини духовєство рускє було для народа гірше, як Жиди, хоч історія зовсім що іншого говорить.

Признака діяльности радикальної партії єсть уже доси не аби як замітна. Відпаданє від обряду нашого і перехід на обряд латинський, як не було сего єще ніколи, хоч пресія річ не нова, і єсть річю, котра приходить безусловно на користь Поляків. Виступаючи против знамени креста сьв., котрий учить нас відречєня і пожертвованя, допровадив до розлюзнєня обичаїв, як згадав я попередно і єсть річю, котра в переважній часті виходить і вийде на користь сьвіта промислового і гандлевого, се єсть на користь жидови.

Єсть се партія, котра дає найвисшу оферту своїм членам в свободі, якій ніяка партія дорівнати не може. Приступаючи до розвязаня руского питання, розвязує в сей спосіб, щоби розлізло ся само і не робило каменя приткновєня нікому, розлізло ся межі елемент окружаючий Поляків і Жидів. Єсть се партія дійстно поступу, котра уміє свою акцію так провадити, що виходить на пословицю, щоби і вовк був ситий і коза ціла, то єсть і задоволені єї члени і панували они і нагороджали їх противники, як бачимо се в наділеню концесією будови желізницї д-ра Трильовского.

Наша партія радикальна єсть тою бусолею, котра показує нам, як далеко ми відступили від точки, при якій будуючи були і відбили ся від громади народів, котрі хотять самостійно утриматись.

А до сего, як сьвідчать ревелациї п. Будзиновского, уміщені недавно в фейлетоні „Діла“, приложив камінчик п. Барвіньський в сей спосіб, що намовляв ту молодіж радикальну до розбитя консолідації.

Каже п. Барвіньський: Здає ся, що о. Е. Цурковский зовсім не бачить і не памить, що посеред нас тепер діє ся, не чув нічого про джентельмена Дудикевича, про батюшок Гудиму, Сандовича, Ілевича, не бачив і не читав „Прикарпатскої Руси“, „Голосу Народа“, „Лемка“...

Знаю се на жаль, і якраз то, що знаю, було поводом, для чого написав я мою статю, де на стр. 146 пишу як найвиразнійше: „єсть то плодом з нашого посіву, цілком природним процесом з тої організації, яку утворилисьмо покинувши давнійшу нашу організацію, яку малисьмо, так звану „консоліда-

цію". Чому тикає мені п. В. згаданим уступом, сего не розумію. І се є якраз з боку п. В. препарованем саламахи.

Як з мові „Відповіді“ виходить, заходить межи знанем моїм, а знанем п. В. ріжниця, котра лежить в тім, що то, що видить п. Барвіньский, не виджу я, а що виджу я, не видить п. Барвіньский.

Віддаючи суд честним читачам, здає ся мені, що все, що я сказав, достаточнo умотивував і задивляв ся на справи без упередження, без стіснюваня ся, або якоїсь суггестії, а свобідно і об'єктивно.

Супротив сего виходилоб, що вся та фантазія, непорозуміве, баламутство, яке п. В. приписує мені, не лишають ся по мойй стороні, а по стороні п. Барвіньского.

Беручись до пера, мав я власне на ціли не що іншого, як дивитись на факта в нашім розвою історичнім у властивім світлі без засліпленя партійного, щоби в сей спосіб звести нашу історію до гідної єї цілости, віддати кождому з діячів, що собі заслужив і розкрити перед нами перспективу. Певно, що знайде ся щось, що не буде сходити ся з утертими у нас доси партійними поглядами, особливо що до старшої партії, але я виходив тут з засади, якої тримати ся приказав нам Христос, рекши: „істинна свободит ви“.

Кожда партія, яка завязувалась у нас, виходила з сего погляду, що з нею починає ся доперва початок, не кажу світа, але історії, тому уважала все то, що її попереджало, за небуле, зглядно роблене нерозумно і партія касувала партію, мазала і обмазувала попередну і ставила початок історії від себе. Чи такий процедер міг корисно виходити для нас в очах других і для нас самих, а то загрівати і причиняти ся до нашого розвою, відповісти на се поlishаю кождому собі самому. Чи не значить то робити ся вічно молодим народом і давати засновок до пайдократії? Такої авальогії в історії других не подибаєм. Писали по церковному всюди, але за те не відсуджує їх від своїх ніяка історія, ані ніхто їх не відрікає ся. А коли зважим, що наш церковний язык єсть старославянський, то ми маємо до сего еще менше причини від других.

Возьмім хочби якийсь невеличкий період з нашої історії, возьмім приміром роки 1870 по 1882, в яких припадають у нас місії в цілім краю, котрі причинили ся много до отвереження і уморальнення нашого народа. Головна заслуга в тім спадає на партію стару. А сиі воно робилось се?

Чи се справа клерикальна, аристократична, чи не робилась она для нашого народа? І можнаж їх відтяти з нашої історії? А річ се не іно, що не мала для нашого народа, але она гірко сплетена з долею тодішних діячів. Брав я сам участь в тій діяльності, знаю добре, чим оно пахло. Пропінація належала тогди до власности більших властителів, тож карсзма називала

ся święta. В той спосіб виражались дідичі в соймі. Проповідати против п'янства, значило тільки, що наступати на stan posia-
dania і рівнало ся провині гірше зради державної, з якою ви-
дали ся всілякі річі, щоби зривати всі власти на уряджуючих,
місіонерів і збираючих ся. То не були переливки, акція та єсть
великою картиною з нашої мартирольогії і не аби якого герой-
ства нашого духовенства.

І за се потомність малаб мати на них камінь, вими помі-
тати і віддавати їх на посміховиско, не знаходячи на них до-
брого слова?

Або возьмім, що увзяли ся ставити над нами дах, допро-
вадити до поділу Галичини або бодай якої такої національної
автономії. Липарам свободи і поступу може видаватись се страш-
ним, але на кождий случай не заслугоучим на їх поневірку.

Пан Барвіньский може правити много о деморалізації, але
щоби були партії і взяли собі за своє ремесло ширити такі по-
гляди, се належалоби уже до великої знікчемності народа.
Щоби навіть не належали до народу, але причинялись до до-
бра того народу, то із того згляду яко добрі наші союзники
заслугувалиб на пошану. Бачимо, як нині Франція обстає за
Росією а Росія за Францією, хоч чужі собі, але союзні народи.

Порушивши наші справи партійні по мому найлучшому
розумію, хотів я з одної сторони достроїтись до заповіди Бо-
жої, котра не на дармо в ушлипаніє всіх кличе: шануй отця...
щобись довго жив на землі і добре тобі поводило ся, а з другої
відвести від нашої партикулярности і спровадити на шлях, яким
ідуть другі культурні народи, що не прикладають до себе ме-
тоди убивання, а громадного о себе побивання. Відкинувши оку-
ляри партійні уможливить ся нам до сего дорога, бо за роздо-
рами іде розклад, від якого маєм уже партію. Впрочім якби не
було, зробив я пробу до перевентельованя сего питання, уважа-
ючи, що зможе оно нам придатись. І в тім як раз був би знак
нашої свободолюбности, якбиьсмо не дозволяли роздорови і роз-
кладови робити межі нами торжественний похід, — а против
роздорови і розкладови робили ми похід, бож дивім, до чого
прийшло? Нищеве, якого еще ніколи ми не переживали. Маємо
два огні розжарені рівночасно против нам. Оден хоче знизити
нас з нації, другий зробити з нас руїну моральну і знечулити
на все, зробити з нас асиміляційний матеріал, погребати нас
живцем. До такого кінця доводить партійність, котра вводить
ідолопоклоньство, де партія єсть божок, веде до засліпленя
і зарозумілости, що лиш она одивока єсть спасаюча і вигриває
ненависть і завзяте против другим і свою діяльність закладають
головно на вбиваню ножа в себе, отже над власною руїною.
Така практика водить ся в Індіях і єсть причиною, що горстка
Англійців панує над тільки міліонами — але порівнюючи їх
з нами, ми стоїмо не рівно гірше від них, позаяк они мають
много княжеств, що дає поруку до утриманя їх, а іно тим, що

ті днуть ся межи собою, панувати не можуть. Звертати би нам до християнства, то одно уздоровить нас яко таке, котре проповідує любов і на любови основує царство своє. Як другі народи оперті на християнстві руководять ся любовию друг к другу і хоч інколи окремо маширують, але разом бють, нехай і у нас буде так. Поступом нехай називає ся не відступлене від сеї засади, а зближене, як було не так давно у нас. Не верхком клич: не прикасають ся Юдеї Самаряном, а питає, хто називає ся ближній, хто переходив по при Самарянина ледви живого лежачого і заняв ся ним.

На ту дорогу треба справити нам наші кроки і в тій цілі доложити нам молитви до Всевишнього Дателя усіх сил і уряджати місії, щоби ратуватись від огню, який обняв нас, і на який рівнодушно дивитись не можемо.

Іван ІІІих

парох Жидачівський.

Святий Іван Новий Сучавський.

(Д а л ь ш е).

Між тим появили ся писателі, які кляли жите і смерть св Івана на 8-ий або 9-ий вік по Христї; до тих належить в першій ряді гр.-к. єпископ львівський Петро Білянський, котрий в докладі з д. 21 жовтня 1782 до найвищої управи на підставі Мінеї і Тропаря твердить, що св. Іван жив в часах загальної Унії церкви восточної із западною, а в другім ряді професор Wilhelm Schmidt, котрий в своїм ділі „Suczawas hist. Denkwürdigkeiten“, Czernowitz 1876 обстоює гадку, що святий Іван зістав замучений р. 850 по Христї.

І з сторони румунської появила ся праця лучшого історика волоського Мельхіседека єпископа прав. з Романа, поміщена в „Revista pentru Istorie archeologie si filologie sub directura lui Grigoriu G. Tocilescu Anul II. Vol. II. Bucuresci 1884 під заголовком „Viata sf. Ioan cel Nou de la Suceva scrisa in limba slavóna de metropolitul Grigorie Tamblac si tradusa de pre Sf. Sea

Episcopus Melchisedec, в котрій автор силує ся доказати, що свв. Івана замучили не Турки, лиш Татари в 14-ім віці.

Подібного погляду, як єпископ Мельхіседек, суть і Боляндисти в „Acta Sanctorum Bollandiana. Acta Ss. Iunii die 2-a Tom. 1 pag. 264 Venetiis 1741, де сказано: „здає ся, що або Литовці або Татари, в 12-ім або 13-ім віці з Криму на Відгород (Акерман) напали і святаго Івана замучили“.

Дальші писателі про св. Івана слідують в таким порядку:

Bendella (пізнійший буков. митрополит) Bukowina im Königreiche Galizien Wien 1845.

Neubauer Erzählungen aus der Bukowina I.

Буковинський Календарь на рік 1885, Чернівці, „Житє св. Іоанна Нового Сучавского“ написавь Михайль К...

Cf. Stefan Dinulescu Vieta si scrierile lui Dositeiu Metropolitul Moldovei, поміщена в „Candella“, Чернівці, 1885.

Simeon Marian: Santul Ioan Nou de la Succava schita istorica Bucuresci 1895.

Professor Dr. Zieglauer, St. Johannes Novi v. Suczawa, Studie, Kalender Bukw. Nachrichten. Czernowitz, 1897.

Östr. ungar. Monarchie in Wort u. Bild: „Einige Berichte über den St. Johannes Novi aus Suczawa, Wien 1898.

Житіє и страданія св. Іоанна Сучавского съ акавістомъ и пѣвнями, Коломыя, 1899.

Reimund Friedrich Kaindl, „Geschichte der Bukowina“, Czernowitz, 1903.

З польских писателів подав коротку згадку про свв. Івана Sadok Barącz: „Hist. pamiętniki z Łólkwi“, Lwów, 1852.

Маруян Sokołowski написав не порушаючи житя і смерти свв. Івана цікаву і совісно опрацьовану монографію про долю зго мощий п. з. Spadek po metropolacie Suczawskim Doziteusza i jego losy, Kraków, 1899 і вкінци і ks. Władysław Chotkowski в своїм ділі: „Historja polityczna Kościoła w Galicyi za rządów Maryi Terezy“, згадав також о тім святім.

В брошурі п. з. Памятка з Жовкви (зібрав о. Ом. Козаневич Ч. свв. В. В., Жовква 1898) покликує ся автор на Баронія, котрий мав написати, що свв. Іван Суч. згинув 850 року Я не можу поділити тої гадки, бо Бароній подає із писем Евлогія з Кордови (Cordubensis) слідуючу вістку про смерть якогось мученика Івана: „Hunc (presbyterum Perfectum) secutus est ad certamen Ioannes, qui eadem ex causa (бо ворогував проти Морамеда) ad tribunal iudicis ductus, homo laicus, venalia exposita habens, plurimisque verberibus publice per civitatem flagellari iussus, in arctum detrusus est carcerem, quem Eulogius si invenisse testatur, adhuc plagis cruentum, cum ipse in eundem (postea ut dicitur) detrusus est carcerem. „Qui et in fine“ Horum igitur duorum et spontaneus et violentus ad passionem cursus, caeteros in unum eundem-

que consensum dimicandi ultro venire coegit... (Baronius Annales ecclesiastici Lucae 1743. Annus I. Chr. 850 Tom. XIV. pag. 378.). Проте подане місце Баронієм відносить ся до свв. Івана з Кордови, котрий в Кордові був замучений, а не до Івана Сучавського.

Заки подам розвідку про правдоподібний час смерти свв. Івана Суч., гадаю, що не від річи буде навести цікаву історію его мощей, позаяк і они відограли в житю нашої Церкви визначну роллю.

Мощі свв. Івана пролежали в Акермані до р. 1402. В сім році купив їх воевода землі молдавскої Александер добрий від купців акерманських і велів їх привезти до Сучави. Підчас привозу до міста, виголосив Григорій Цамбляк, на той час архимандрит монастиря Пантократор, панегірик в честь святого, тіло его зложено спершу в старій митрополичій церкві миро-вещкій (biserica Mirautilor) недавно відновленої, а в р. 1522 перенесено его до новозбудованої більшої церкви свв. Георгія, де она і тепер в срібній трумні поживає.

Григорій Цамбляк, родом з Болгарії, вихований в Царгороді прийшов в часи володіня воеводи Александра Доброго до Сучави, зістав там архимандритою і професором при сввіжо założеній академії сучавській, в р. 1407 вибрало его руске духовенство митрополитом київским. В р. 1420 повернув до Молдави, зрікши ся митроп. престола в Києві, перебув там короткий час, прийшов до Сербії, де був ігуменом в однім монастири. Десь в р. 1431 або 1432 повернув знов до Молдави і зістав митрополитом сучавским аж до своєї в р. 1450 наступившої смерті. Імя его писали розлично: румунські історики писали Tamblacu, Timblacu, Samovlacu — а російські, як Устрялов (Русская Исторія 1849) Цимвляхъ, а архієп. Філаретъ (Исторія русской церкви) Семивляхъ. Аж епископови Мелхиседекови з Романю удалось віднайти его власноручний підпис слідуячого змісту: „*Свте ѡскащеніе цркви писахъ азъ рдкою моею смиренный Григорій Цамвляка митрополитъ Кіевскій и Галицкій и всея русїи* (Revista-Totilescu Anul II. Vol. II. стор. 46).

Свв. Іван став ся патроном Молдавії; два дни в році: се-реда і четвер по Зелених святах були призначені его памяти. Всі воеводи навіть і найгіршої слави оточували его мощі поче-стю, відпусти змагали ся, від коли почали по призаню святого діяти ся розличні чуда, а в наслідок того взростало столичне місто Сучава в значіне і богацтва. Під кінець 16-го віку пере-несена зістала столиця воеводів із Сучави до Ясс, послідне мі-сто почало підносити ся, а Сучава упадати. Митрополити забра-ли ся до Ясс, але хоть в Сучаві вже не резидували, писали ся завсігди „Сучавскими“; а що рівночасно перевезено і часть ар-хіва митроп. і церковних дорогоцінностей до Ясс, то дала тота обставина товчок до твердження, що і мощі святого Івана за-брано до Ясс, і що Король Собеский взяв їх до Жовкви не

з Сучави, лиш з Ясс. (Димитрій Кантемір „Historie de l'Aggrandissement de la Decaduce de l' Empire Ottoman trad. Ionequieres Paris MDCCXLIII. Tom. II.)

Р. 1686 прийшов король польський Ян Собеский, що вєлавив ся перед трема роками побідою над Турками під Віднем, з війском до Молдаві, щоби вибороти для свого старшого сина Якова престол вєводский, і хоть займив Сучаву і Ясси, однак з причини пожару Ясс, який волохи приписували війску польскому, не міг довше зіставати в Молдаві, бо і пізна осінь наближала ся і Волохи стали проти него ворогувати. Дня 7-го вересня 1686 завернув він своє військо домів і до него прилучив ся Митрополит Сучавский Дозофтей, просячи о дозвіл королівский, забрати моцї св. Івана враз з дорогоцінними ватами і дарунками з архівом і перевезти їх в яке безпечнійше місце в Польщі, бо побоював ся, може і слушно, щоби Турки і Татари, котрі на границях Молдавії ладили ся до війни з Собеским, займивши Молдаву, не розкопили дорогоцінностей, а може і моцїй сьвятого. Король згодив ся на тоє і митрополит Дозитей забравши скарби церковні з Ясс, вступив по дорозі до Сучави і під охороною війска польского взяв моцї сьв. Івана і привіз їх до Стрия. Так подають хроністи молдавскі, Мірон Костин в „Cronica Romaniei edit Cogolniccanu 1872 і Mustea Cronica Romaniei ed. 1874 Neuclea Cron. Rom.

Інакше передав про той факт висше згаданий Димитрій Кантемір, син вєводи Константина Кантеміра, який в р. 1686 сполучив ся з Турками і Татарами проти Собеского; задля того і его реляція що до тої події не може бути безсторонна. Після его реляції, спалив Собеский без причини Ясси, своєю рукою мав підпалити два монастирі, зрабував посуди церковні і взяв насильно моцї сьв. Івана, полонивши митрополита Дозитея, який не хотїв по добрій воли видати моцї і скарби церк. Собеский хотїв вще взяти і моцї св. Параскевії з церкви Трех Сьвятителів, але ігумен тої церкви і монастиря мав ему відповісти, що лиш по его трупі зможе забрати моцї сьвятої. Доперва вислїди новійших румунських істориків звели тоту Кантемірову реляцію на дорогу більшої правдоподібности.

Втогди було двое людей визначних і становищем і просьвітою, котрі сильно вплинули на судьбу Молдавії, іменно великий логофет (по нашому канцлер) Молдавії Мірон Костин і митрополит Сучавский Дозитей, оба були щирими приятелями і прихильниками короля Собеского, і оба володіли добре польским і руским язиком — відай Дозитей походив з руского роду. Мірон Костин написав по польски „Opisanie ziemi mołdawskiej і multańskiej“, присьвятивши тую працю королеви Янови III., а Дозитей перевів після взору Кохановского псалтир на волоский язик в формі римованій. Оба ті мужі числили на побіду християнства над музулманьством і шукали помочи в Польщі; перший з них зістав за приязнь з Поляками в р. 1692 з розка-

зу вовводи Константина Кантеміра замордований, а другий т. є. Дозитей закінчив жите своє в Жовкві.

Дозитей перед вступом в монастир „Леонтій Барила“, був зразу єромонахом в монастирі Побрата, потому єпископом в Гуши, Романю, а від р 1671 митрополитом Сучавским. Скоро по битві хотинській воевода молдавский Стефан Петричейко, що причинив ся до побіди Собеского, приневолений був утікати до Польщі і уступити престол фанаріотови Димитрію Кантакузено, утік і Дозитей, прихильник Поляків, до Польщі і перебував враз з Петричейком в Стрию, котре місто Собеский єму на прожиток був відступив (Zański: Epistolae hist. famil. Tom. I.). В Унівськїм монастири випечатав Дозитей в р. 1673 перевід румунської псалтири і писав жита святих. За помочию свого приятеля Мірона Костина, який лишив ся був в Молдаві, дістав Дозитей дозвіл від воеводи Димитрія Кантакузено вернути домів, де став в друге митрополитом. Єсли таке було відношене Дозитея до Польщі, то не дивниця, що коли Собеский в р. 1686 вступив до Молдави для сторонництва польского в краю, при котрім стояв Дозитей, виправа польска здавала ся бути одним ратунком перед хижими Турками. Перед приходом Собеского утік був воевода Константин Кантемір до Татарів над Прут, а Дозитей на чолі 200 священників витав торжественно короля Яна III. в Яссах, а скоро війско польске по пожарі Ясс почало завертати домів, прилучив ся за дозволом королівским і Дозитей з моцями єв. Івана і прибув з ними до Стрия, де вже давнійше перебував. Що Собеский не забрав насильно моцї єв. Івана з Сучави і не полонив митрополита, виходить також і з просьби Молдаван, написаної до російської цариці Катерини в р. 1769 і з письма молдавского похарника Стефана Буянеску, де сказано, що митрополит Дозитей оглядаючи ся на тяжкі часи і обавляючи ся заглади Молдави, за дозволом упрошеного о тоє короля польского, вивіз єв. моцї до Польщі.

В Стрию перебув Дозитей з моцями єв. Івана пять літ; в товаристві єромонахів сучавских Адріана, Йони і Іляріона, пізнійше прилучив ся до них і Николай архимандрит сучавский. В Стрию висвятив Дозитей Методія Раковецкого на єпископа Мукачівского (Peleş Geschichte der Union), був присутним при рукоположеню єпископа Атаназія Шептицького враз з єпископами Йосифом Шумлянським і другими в місті Жидачеві, а в р. 1691 перенїс ся з моцями єв. Івана до Жовкви, правдоподобно за намовою короля Собеского і дав товчок до заснования монастиря Василян у Жовкві. Посьвідчають румунські хроністи, що Дозитей тішив ся великим поважанєм у короля.

(Дальше буде).

Проф. Др. Йоган Гшпан

Тов. свв. Фльор.

Багато бо званих, мало ж вибраних.

Нераз беруть душпастирі тему на проповідь: Багато бо званих, мало ж вибраних Як невластивою, непрактичною, навіть небезпечною є така тема і як єї з гомілетичної сторони многи не розуміють, вкінци, як повинно ся толкувати ті слова свв. Письма, се виложив дуже старанно і знаменито в IV. зош. лінцкої Theol. prakt. Quartalschrift за р. 1911 ст. 779—789 прсф Др. Іван Гшпан. Сї стрічки для читачів „Ниви“ є перекладом праці проф. Гшпана, під кожним зглядом досконалої.

У Німців вже звертали на се увагу в названім кварталнику в I. зошиті з р. 1884, де то опираючи ся на Юнгмані і Альбані Штольцови вяснено докладно значіне тих слів. У нас, о скілько знаю, вяснив се проф. Др. Комарницький і Антін Добрянський *).

*) Дрґь Госифґь Комарницький, Поясненє святого Еванґелія оть Матеєя, Львѡвъ 1896, Т. I. ч. II. ст. 202—203.

Антоній Добрянський, Науки дерковныи на всѣ недѣль цѣлого року, Перемишль 1861 I. II. ст. 130.

У проф. Комарницького ор. сит. вивід слїдующий: Ті слова виражають відношенє покликаня до вибрана. Провідники Жидів не розріжляли одного від другого, Ісус же показує їм, що власне найперше покликані не належать до числа вибраних... (Schanz)... Жи́ди були найперше покликані, понеже они однакож по більшій части не слухали голосу Божого, ддятого їх Бог не вибрав, но відкинув (але не всїх; мало ж вибраних) а вибрав поган. Ті слова відносять ся отже до Жидів і виражають, що многи з них а навіть всі покликані до Церкви, однак мало їх до неї вїйде. До поган відносять ся они о стілько, о скілько притча учить, що також з тих, котрі до церкви вступають (т. є. поган) не всі будуть спасені. Однак не сказано тими словами, що більша часть членів церкви буде осудженою. Межи покликаними (в притчі) лиш оден оказав ся недостойним (Meschler). Без сумніву в тім однім є ддя нас упіменє, що само вступленє до церкви не єсть достаточним; но як много з церкви земскої немає бути допущених до небесної, о тім нич не говорить ся (Knabenbauer). — (Правопис перекладчика).

Добрянський в гомілії на 14. нед. ор. сит. так поясняє: „Два рази читасмо въ еванґелїю страшное тов изреченіє Господа. Оба рази сказано оно въ тѡмъ смыслѣ: До неба, до щасливости вѣчнои покликаныи вправдѣ мно-

Роз'яснюючи висказ: Багато бо званих, малож вибраних, треба узгляднити 1) контекст 2) паралельні місця. В світлі контексту означають ті слова, які так часто наводять ся, що багато, бо всі¹⁾ Жида покликані до віри в Ісуса Христа, але мало з них вступить до католицької церкви²⁾. Дальший вивід сего пояснення находить ся вже в екзегетичних коментарях, особливо в Мальдона та і Кнабенбавера.

З паралельних місць використовують ті, що фалшиво пояснюють ті слова, слідуєче Мат. 7. 13 і 14: Входить вузкими дверима, бо широкі ті двері й розлога та дорога, що веде до погибели і багато таких, що ними входять. Вузкі бо ті двері й тісна та дорога, що веде до житя і мало таких, що їх знаходять! Але і сей текст дає ся цілком добре вияснити аналогічно до тамтого Мат. 22. 14. Ісус не говорить о цілій людскости ані о всіх грядучих віках, лишень о Жидах того часу, з яких так мало рішило ся йти вузкою дорогою заповідий і рад, о яких мова в попередних стихах Мат. 7. 1—12.

Коли так викладає ся Мат. 7. 13 і 14 і Мат. 22. 14, тоді ті вискази не протирачають иншим текстам (паралельним) сьв. Письма, в яких говорить ся також о царстві небеснім і *implicite* о числі вибраних.

Еслиж хто хоче вчитати з тих висказів безнадійну, сумну правду, що далеко більше число людей буде погублених, тоді приходить в конфлікт з паралельними текстами, які ясно і рішучо говорять о числі вибраних, однак в зовсім противнім зміслі. На прим. Апок. 7. 9.: Після сього поглянув я і ось пребагато людей, котрих ніхто не міг перечислити, з кожного народу і роду і людей і язиків. Що тут мова о царстві небеснім і о вибраних, сього не треба доказувати, вистане прочитати 7. главу тайного обявленя. Сьв. Письмо ані не прибильшає ані не

гін и премногін, але мало зъ нихъ буде такъ щастливыхъ, тамъ дѣстати ся. Многѣ, или лучше сказати, всѣ суть покликаны: всѣ, бо Господь Богъ всѣхъ щастливыми адѣлати хоче. Но мало буде вибранихъ, бо мало есть такихъ, що званія вѣрно слушають, волю Божу чинятъ и ведля вѣры жѣють. Зъ того видимо, побожныи хрѣстіяне, яко тов, що званыи, покликаны есмо, есть ино ласка, а щобъ есмо были выбранныи, при ласцѣ Вожьей дѣтъ насъ самихъ залежить. Если же при тѣмъ розважимо, якъ многѣи суть лѣнныими до набоженства, якъ лѣнныими до правдивого покаянія, якъ рѣдко где кто щиро поправитя, то признаемо, що мало буде избранныхъ, котрыи припущеныи будуть до гостини въ царствѣ небеснѣмъ, якъ колись у Жьдѣвъ, котрыи тысячами вышшии зъ Египту а ино двохъ дѣстало ся до краю обѣцаного.

¹⁾ Багато зн. в сьв. Письмі часто всі, пор. Дан. 12. 2. Рим. 5. 19.

²⁾ Tanquerey Ad. Synopsis theologiae dogmaticae specialis I¹¹ (Рим—Париж 1907) 168.

уменьшає, его слова треба брати в повнім значіноу. Якаж протирічність була би між Мат. 22, 14 і Об'явл. 7. 9, на колиби слова першого треба було би розуміти о вибраню (спасеню) і о людскости! ¹⁾

Знане є порівнане з рілею, на якій посїяв ворог в ночи кукіль. О сім пише А. Штольц (в *Wilder Honig*): Хотяйби ворог засїяв дуже багато злого насїня, все таки буде властивого насїня, бодай тільки, що й злого!

Найважнїйші порівняня царства небесного і їх означене о числі вибраних Божих збирає разом славний Ораторіянець Фридрих Вілїям Фабер і так говорить: Солїдний і добре обзнакомлений дух не уляже сумнївним поглядам... Если притчі Євангелїя мають служити за докази, то треба радше прийати, що більша часть людей а не меньша буде спасених. Іс. Христос порівнує при страшнім судї розлуку добрих від злих з віддїленем доброї пшениці від кукілю; та на добре справленій ріли завсїгди більше є пшениці, нїж кукілю. Ще порівнує їх з віддїленем доброї риби від злої; який-же рибак зловив коли більше злої риби, нїж доброї? З десяти дївиць дістало ся пять до чертога весїльного. В притчі о талантах нагороджено двох слуг і лише оден з них покараний а в притчі о весїлю лише одного програно ²⁾.

Фабер подає перегляд богословів і аскетів ріжних народностей і їх становиско склонює в користь нашого problemu. Наконець ресумує: Дуже багато є авторитетів ³⁾, які обстоюють лагідний погляд а уживаючи біблійних доказів, побїда є цілковита по сторонї лагідній, коли противно ригористи навіть не можуть біблійних місць ужити для себе ⁴⁾.

Тепер пригляньмо ся поодиноким конфесиям і релїгіям з точки практичного питаня: Кілько з них буде спасених? ⁵⁾ Щодо католиків, то є загальний погляд, що навіть з дорослих більше буде спасених, нїж погублених. Закид, що майже всі доросли католики тяжко грїшать, не дасть ся утримати. На тяжкі грїхи є лїк в сповїди а прецінь через сповідь більше поправляє ся. Навіть, хотяйби який католик в тяжких грїхах, дов-

1) Хотяй гомілії бл. п. о. Добрянського у нас, Українців, мають велике значіне, однак треба піднести, що він ор. cit. Мат. 22, 14. фалшиво впожив, розуміючи сі слова о спасеню і о християнах католиках. — Прим. перекл.

2) Faber, Dr. F. W., *Der Schöpfer und das Geschöpf, oder die Wunder der göttlichen Liebe*. Aus dem englischen bearbeitet von I. A. Stelzig. Regensburg 1858, 370 (Mit Berufung auf Bergier, *Diet. Theol. au mot „Elus“*, *Traite de la vrai Religion* t. 10. p. 355 und Lacordair, *Conferences* IV. 168).

3) Faber a. a. O. 375.

4) Ebd.

5) До слїдуючого efr. Tanguerey a. a. O. 169.

гі літа не сповідав ся або відкладав поправу аж до смертної постели — то однак в католицьких сторонах лучає ся рідко, щоби хто перед смертю не хотів каяти ся гріхів і прийняти Тайни ¹⁾. Влучно замічає почитаний аскет Фабер: Треба старанно робити ріжницю, що однак часто забуває ся. Треба конечно розрізнити католиків, які тепер не живуть так, щ би зараз могли бути спасені, від католиків, які вкінці такими були би .. Є дуже багато людей, які мають в своїм житю дуже злі періоди, які часто десять, двайцять і більше літ тревають, однак несподівано навертають ся, начеби порушені якою вульканічною матерією ²⁾.

Та чи се не виглядає для християнина-католика яось троха нужденно, доперва на старість змінити ся? Тоді звертати ся до Бога, коли не можна грішити? Сяк, чи так, але то певне, що таке відкладане навернення дуже небезпечне. Однак, еслиж найдобротливіший Бог ласкаво его приймає, то ми не маємо жадного права судити тої повної любови поблажливости, бо може ми сами коли того потребуємо.

Сьв. Леонардо а Порто Мавріціо каже в проповіді на 3. нед. поста, що много католиків длятого буде погублених, що їх сповіди є неважні для браку правдивого жалю ³⁾. Противно сьв. Альфонс з Лігуорі уважає певним, що ледво чи оден буде погублений з всіх тих, котрі слухаючи місійних проповідий, вмирають в протягу того року (! ^{4*)}

На погляд сьв. Леонарда треба замітити, що неповинно ся знов пересаджувати зазиву до несовершенного жалю. Для несовершенного жалю вистарчає біль і обриджене до гріха з якого надприродного мотиву. В кождім разі несовершений жаль лекше взбудити, як совершенний. Алеж не так то знов надмірно тяжко взбудити совершенний жаль! Щоби се було нагляднішим, через пересадні твердження аскетів-ригористів, розважмо слідуєче: В Старім Завіті, перед Ісусом Христом був совершенний жаль тисячі літ єдиним способом для всіх людей, щоби достигнути прощення гріхів і дістати ся до неба Але і нині жие міліони поган і суевірців, які не мають тайни сповіди; ті з них, що будуть уратовані, стануть такими виключно і єдино через совершенний жаль. Тож годило ся любому Богу зділати можливість відпущення гріхів зависимою від услівя доступного всім, а не від надмірно утяжливого, бо він не хоче смерги грішника ⁵⁾.

1) Suarez, Franciscus, De praedestinatione lib. VI. cap. 3.

2) Faber, a. a. O. 378.

3) Quaresimale pag. 195.

4) „Difficilmente si dannà“ leff. 2. Instruzione ai predicatori.

*(!) Оклічник автора, зам. перекл.

5) Pop. Drisch, I. von den, Die vollkommene Reue 167.

А тут, чи мало би піти на погибіль много католиків через неважні сповіди, через те, що їм бракувало при сповіді правдивого (несовершенного) жалю?

В користь нашого погляду промовляє ділане тайни елеопомазаня і звісне усліве, що сповідь лише формально потрібна. Елеопомазане стоїть по середині між тайною живих а мертвих. Хотяй Белярмин, Турнелі, Сен-Бєф, Теп... ідуть за далеко твердженням, що елеопомазанс *per se et directe* призначене до відпущеня смертних гріхів, все таки можливий случай, що елеопомазане відпускає смертні гріхи: коли тяжко хорий не може висповідати ся своїх гріхів а має заразом лише несовершений жаль. Если би він в тім стані умер, був би погублений. В полученю з тайнственным обрядом елеопомазаня, будуть невисповідані смертні гріхи усунені *ex opere operato*¹⁾. „Отже елеопомазане доповнює не лише тайну сповіди, але заступає єї (*ersetzt es*) в певних случаях“²⁾. Як часто може так лучати ся! —

Сповіди вимагає ся, як відомо, лише формально. Дятого може зайти случай, що хтось, не сповідаючи ся довгі літа, сповідає ся на смертній постелі з жалем принайменше несовершеним з того, що собі *hic et nunc cum debita et diligenti praemeditatione*³⁾ пригадає. Але як часто морально неможлива така *debita et diligens praemeditatio: a ad impossibilia autem nemo tenetur*.

Застановім ся еще побіжно над цілим християнством, католиками, протестантами всіх обрядів і схизматиками. Багато є того погляду, що більшість з них буде засуджена. Противний погляд є більше правдоподібний. Третя часть всіх людей вмирає, заким прийде до розуму. Але, позаяк далеко більша часть з них є охрещена, тож буде спасена; хто неохрещений, також не буде погублений, та о тім низше. Ті, що много зносили ся з протестантами і схизматиками, говорять, після зрілого досьвіду, що много еретиків і схизматиків є ними в добрій вірі (*bona fide*). Дятого можуть, хотяй би знов попали в тяжкі гріхи, наново з Богом помирити ся актом совершеного жалю. Що більше схизматики можуть навіть через сповідь (яка принайменше *in articulo mortis* є важною) увільнити ся від гріхів, бо церква доповнює юрисдикцію при заходячим небезпеченьстві смерти. Дальше не може бути сумніву, що Божа поміч зглядом ближних, коли заходить найбільша потреба, власне в послідних хвилях жита чоловіка, уділяє особливої ласки до жалю гріхів. Тож може бути і певно буде з $\frac{2}{3}$ частий дорослих всіх

1) Pop. Pohle, Dr. I. Lehrbuch der Dogmatik III² (Paderborn 1906) і Pesch, Chr., Praelectiones dogmaticae VII³ (Eriburgi 1909) 270 sqq, Kern, J., De sacramento extremae unctionis (Ratisbonae 1907) 168 sqq.

2) Oswald, Dr. J. H., Die dogmatische Lehre von den heiligen Sakramenten der katholischen Kirche II⁴ (Münster 1877) 282.

3) Trid. (Denzinger—Bannwart N. 917).

християн багато спасених. Хотяй деякі отці острійше відносять ся до еретиків, то се відносить ся до формальних еретиків, не матеріальних.

Не бракне також вибраних з поміж нехристиянських релігій. Жи ди вірують в одного Бога, який є надприродним нагородителем і заховали деякі фрагменти старозавітного об'явлення і Мойсеевого до наших часів. Магомедани є також монотеїстами і вірують в надприродну нагороду. Більше не вимагає Апостол народів: „вірувати мусить бо, хто приходить до Бога, що Він єсть і хто Його шукає, тих нагороджує“ (Евр. 11, 6). Щодо конечности віри в обі догми Н. З. Вовлоченя і Тройці, дуже поділені погляди богословів а іменно, чи віра в них є конечна *necessitate medii*, чи ні.

(Конець буде).

Церковна літопись.

Міжобрядові непорозуміння в східній Галичині. Дня 6-го грудня 1910 р. явив ся кс. Відавский, експозит в Підмихайлю, до школи в Рипянци дек. Калуского, де були зібрані діти І-ю степеня, між котрими була одна дитина лат. обр., та він поминає її, а приступає до дитини обр. гр. кат, Дмитра Артимовича і з криком каже: „*żegnaj się po polsku!*“! а коли дитина дрожаючи з плачем сказала: „я Русин!“ тоді закричав кс. Відавский: „*nieprawda, ty polak, bo ksiądz ruski bresze, twój tato bresze i matka bresze.*“ Дитина дрожала і плакала. Тоді виймив кс. експозит образок і цукорок, а даючи дрожащій дитині, сказав: „*na masz cukierki i obrazek, ale ty polak,*“ та дитина се неприняла. На се розлючений кс. Відавский з криком сказав: „ти не варта ходити ані до косьцьола ані до церкви, але ходи до божниці“. Другого дня сї зізнання дітий списав я в школі в присутности місцевого учителя, на що маю его посвідчене. При списаню зізнань дітий каже до мене учитель: „отче совітнику! то еще дурниця, що він тут наговорив, але що він в кухні шк. говорив перед простою дівкою, се аж стидно мені казати“. — Тут розповів все то дословно, чого я опісля від дівки довідався, додаючи: — „Прошу спитати Мариню Мельник, а вона всьо розкаже“. Я так зробив. Другого дня прикликав я до канцелярії парох. Мариню Мельник, а вона під присягою так зізнала: „Я прала в кухні, в тім влі-

тає кс. польський і з криком каже: „я тобі кажу, кс. Петро Яцишин не є ксьондзом, бо він має жінку, з котрою лайдачить ся що ночі; я є ксьондз, бо я жінки немаю, скажи сестрі і швагрови, аби з Петром Яцишином ішли до божниці до Landestreu, я всюда то скажу, аби донесло ся до Петра Яцишина“. За нанесену обиду вніс я дня 10, 12 1910 до Всесьв. Митр. Консисторії зажалене, та мимо одноголосної ухвали Соборчика дек. в р. 1911, якою просить ся Всесьв. Консисторію, щоби стала в обороні чести не тільки о. Яцишина, а більше цілого жонатого руского сьвященства, я жадного рішення дотично мого зажаленя не отримав. Тимчасом кс. Відавский дальше голосив, що я не є ксьондзом, що моя жінка то проста dziewczka і то між дїтворою шкільною, як се мало місце в школі в Мислові. Управитель школи п. Михайло Красьніцкий, Поляк, оповідає мені: „Оногди приходить мій хлопець з науки релігії тай каже: czy prawda tatku, że ksiądz ruski niema żony, tylko?... Я на се: Stasiu! kto ci to mówil? — „Ta nasz ks. Widawski! — „Nie prawda, to tobie się przysłyszało!“ — „Ale mówil, mówil“. Від тоді перестав управитель посилати свою дитину на науку релігії. Маркантійше в присутности многих громадян в Підмихайлю повторив повисщу обиду кс. Відавский при слідуєчій події, яка ілюструє шовінізм кс. Відавского і ему подібних. Дня 28/1 1911 приносить мені мій парохіянин Дмитро Капушак від кс. Відавского „ad proclamanda banna commendantur“ ч. 13., та я звертаю увагу, що він посвоячений в II. степ. зі своєю нареченою і що треба подавати о диспензу до Консисторії і Намістництва. На се він мені каже: „та ми се говорили ксендзу польському. Він з початку нехотїв позволити нам побратись, потім намовляв мене, щобим перейшов на польске, що шлюб дасть за дурно, що у Львові Русини переходять на польске тай їм добре. А коли я на се непристав, тоді сказав: „Ну, то маєте письмо, ви не є крєвні, бо я шукав в метриках і нема ніде, щоби ви були крєвні“. Підозриваючи кс. Відавского о підступ, я в тиждень пізнійше закликав Дмитра Капушак і сказав ему, щоб еще раз пішов до польского ксьондза і заявив ему, що вони крєвні. Він послухав. Вернувши, так мені сказав: „Як я сказав ксьондзови, що егомосьць мені говорили, що ми крєвні, тоді польський ксьондз зі злостию сказав: „Ваш Петро Яцишин дурень, він не є ксьондз, бо він з жінкою що ночі лайдачить ся, я є ксьондз, бо я жінки не маю“; — „тай казав польський ксьондз, що ми не посвоячені“. В два дни перед шлюбом присилає кс. Відавский лист до Капушак, що шлюбу не буде, бо вони крєвні. Що дальше діяло ся, годї тут описувати, кєнець кінцем, Анна Мельник, наречена Дмитра Капушак, перейшла на гр. к. обряд. З милосердия я вистарав ся у Властидух. і сьвіцкої о диспензу і дав шлюб, з чого скористав кс. Відавский і по часописях польских очернив мене, що я без диспензи дав шлюб его парафіянці. Яких нападів допускав ся кс. Відавский на парохіян обр. гр. к. і на о. пароха в Підмихайлю.

о тім треба би томи писати, розправи судові і засуди (остатній засуд карі 10 місяців або 410 кор.) з'їлюстровалиб добре патріотизм лат. св'ящеників на Русі.

Повисшими под'їями скривджений кс. Відавський, бо його Rusini przesładują, жагадав комісії дух., до якої делегований зістав від Консисторії руск. Впр. о. декан долиньський Ник. Курбас, а зі сторони Консисторії польської ks. dziekan Zareba, парох Долини. Розправа ксмісії відбувалася дня 23/4 1912 о год. 8¹/₂ рано в канцелярії громадській в Підмихайлю. Цікава вона. В терміні прибув Впр. о. делегат Курбас. Чекалисьмо кілька годин на кс каноніка Zarebu, а не знаючи, чи він приїде, перевів на мою просьбу Впр. о. Курбас після всяких форм і по заприсяженю переслухане моїх двох свідків — вони не могли довше чекати задля своїх обов'язків — які е ще маркантнійше повторили обиду кинену на мене кс. Відавским. Для характеристики примічаю, що кс. Відавський в неділю перед розправою оголосив в костелі, щоби всі, що знають о шизмі, явили ся перед комісією, бо его не буде і того дня порозсилав многим завізваня.

По полудни того дня дають знати, що кс. канонік приїхав, тож сейчас удали ся ми, се е: Впр. о. Курбас, Впр. о. Скородинський і секретар тойж розправи Всч. о. Вергун до канцелярії гром, де застали уже ks. Zarebu. По взаїмнім привитаню заявляє Впр. о. Курбас, що відобрав від двох свідків зізнане під присягою і їх перечитав. На се кс. канонік Zareba з іронією відповідає: „szkoda było przysięgi, my mamy załatwić spory co do przejścia z jednego na drugi obrządek, a tamto nas nie obchodzi“. На се звертає его увагу Впр. о. дек. Курбас, що его Консисторія поручила ему крім повисшого zbadać stosunki wzajemne i zażalenia obustronne, а в тім містить ся власне зажалене о. Петра Яцишина. Кс. кан. Zareba запитує мене, на якій підставі я прийняв перехід через староство Михайла Стронціцкогo і дав щлюб? На підставі, відповідаю, душпастирського досвіду, з якого пересвідчив ся, що клир латинський від давних літ не захоує конкордії, що на тій самій підставі кс. Тржопінський прийняв через староство і повинчав майже половину парохіян обр. гр. к. в Руді, що на тій самій підставі в сусідстві моєї парохії в Боднарові многих лат. св'ященик поприймав обр. гр. кат. перейшовших через староство на лат. обряд, що на тій підставі кс. Вінавський перейшовших на лат. обряд через староство в Підмихайлю і в Бережници прийняв, а навіть до переходу намавляв. Зі сторони моєї се тільки реакція. На се відповів мені кс. делегат, „że nas nie obchodzi gdzie indziej, а chodzi nam tutaj“. На тім скінчилася розправа першого дня. Другого дня урядоване розпочалося списованем душ обосторонно забраних і показалася яскраво робота księży expositów в Підмихайлю. Кс. канонік побачив се, встав і каже: „Nu bez ks. Widawskiego nie możemy nic zrobić — jeszcze raz tu komisya będzie. Ja zawiadomiłem go na tydzień naprzód, ale go usprawiedliwiam — on pojechał z kazaniem“.

— „Та щож буде з моїм зажаленем, питаю, кс. Відавскі мені кривду зробив, я жадаю сатисфакції. Можеб мене бодай перепросив. — „On tego nie zrobi, відповідає кс. кан. Zaręba — on skończony warjat, zresztą to tu nie należy, ale ja odniosę się do swej władzy w tej sprawie“ і на тім розправа комісії скінчилась. Відай кс. кан. Заремба побачив, що хтось інший pokrzywdzony, відложив справу ad calendas graecas, а кс. Відавскі зістане винагороджений за деморалізацію, яку ширив в своїм патріотизмі. За такі поступки руский святицик міг бути суспендований, а ксьондзу Відавському нич не станесь, бо він після гадки кс. кан. Заремби skończony warjat, яких зсилають в східну Галичину, щоби затроювали жите руским святицикам очерненнями, їх тероризували і в той спосіб Польщу будували.

о. Петро Яцишин

парох в Рівлянці.

„Переслідуванє“ православя в Галичині. В ч. 7. „Додатку до Церковних Відомостей“, органу петербурского Синоду, читаємо на стр. 264—265 звістку про „переслідуванє“ православя в Галичині. Говорить ся тут про батюшку Івана Ілечка, бувшого дячка, та про розпоряджене Сокальського старости, наказуюче відправляти Ілечкови духовні функції, поки не викаже ся, що є справді святициком. Отсим „переслідуванєм“ Ілечка дуже гіршить ся орган російского Синоду, бо в Росії мабуть люди не призвичаєні до яких небудь переслідувань... Та вкінци потішає себе редакція тим, що помимо всього, православє в Галичині таки ширить ся, бо ось на иорданське свято „православна церква у Львові була переповнена (!) уніятскою молодіжю, в тім числі і вихованками духовних семинарій“... Більш скомпромітувати ся, як скомпромітував себе С. Троицкий, автор отсеї вістки, а враз з ним і редакція „Церковних Відомостей“, пишучи про участь в Богослуженю в православній церкві „воспитанниковъ духовныхъ семинарій“ (!), мабуть вже годі...

Терпимість православного святицеля, „великаго свѣтильника и непреклоннаго борца за православіє“, Гермогена († 1612), якого сего року почтила православна Росія 300 літнім ювілеєм, показуєсь із отсих его власних слів, наведених в додатку до петербурских „Церков. Вѣдом.“ — „Приходское чтение“, (ч. 8. ст. 525—531): Коли самозванець Димитрий хотів оженити ся з Полькою, католичкою Мариною Мнїшек, Гермоген сказав: „Недостойно православному християнскому царю женить ся на некрещеной (sic!)... Такой бракъ будетъ незаконнымъ (!!)...“ — Другий доказ терпимости святицеля російской церкви: Гермоген заявив боярам, що згодит ся тоді на призване Володислава, польского королевича, на російского цара, коли той між иншим „дасть клятву... казнить смертію тѣхъ, кто перейдетъ изъ православія въ латинство“...

Таким християнським духом відзначають ся „світила“ російської, православної церкви.

В справі Евхаристийного конгресу. Ві второк, 13. м. м. відбуло ся зібране львівських пань в салі школи Тов а педаг. при ул. Мохнацького. Іменем Комітету пань повитала присутних пані В. Литинська. В довшій краснорічивій, з серця пливучій промові вказала бесідниця на велике значіне і вагу Евхаристийного конгресу так для поодиноких людей, як і для людства під зглядом релігійним, моральним і народним; дальше познакомила присутних з ходом діла в справі теперішного конгресу згадуючи: 1) про головний плян торжества у Відни, 2) про завязане комітету Пань у Львові, 3) про завязане комітету загально львівського, до котрого війшли відпоручники всіх товариств. При другій точці подала п. Л. плян комітету Пань в справі обходу Евхаристийного як у Відни так і у Львові, а кінчаючи свою промову горячо загрівала присутні пані до популяризованя ідеї конгресу серед суспільности та до як найчисленнішої участі в нїм і просила присутних, щоби прилучили ся до спільної акції з основаним комітетом. Відтак забрала голос голова комітету пані Студинська і на основі свіжо надісланого комунікату познакомила присутних з діяльністю Віденського комітету Пань та показувала переслані тимже комітетом переписні листки, марки, відозви і заохочувала до складаня жертв на ціли сего торжества у Львові. В дискусії, що відтак наступила, виявила ся повна єдність і однодушність зібраних пань як в почуваннях так і поглядах на се торжество і спосіб обходу його, а ся гармонія виявила ся навіть в справі односторів для пань та панночок. Висловлено однодушну гадку, що добре було би, якби могли наші пані і панночки виступити о оригінальних наших народних строях, та збільшити тим вражїне народної окремішности нашої національної групи. Взагалі цілий хід нарад вів ся в спосіб поважний та незвичайно миле на присутних зробив вражїне, чого найліпшим доказом се, що многі пані просили, щоби незадовго уладити знов таке зібране, та заявили готовість до співділаня з основаним комітетом.

Участники евхаристийного конгресу у Відни будуть могли користувати ся значними знижками ціни на австрійських державних залізницях, на деяких угорських залізницях і на кораблях тов-а плавби на Дунаю та австрійського „Льойда“. Знижки виносять: I. На залізницях. 1) Ізда I. і II. кл. на віддаль понад 50 клм.; а) звичайними поїздами за заплаатою половини ціни їзди поспішного поїзда; б) поспішними поїздами за заплаатою цілої ціни їзди звичайного поїзду. 2) Ізда III. кл. на віддаль понад 50 клм., чи то звичайними, чи то поспішними поїздами за заплаатою половини ціни звичайного, зглядно поспішного поїзду. До їзди експресовими і люксусовими поїздами нема ніякої знижки. Поодинокі комітети товариств повинні подбати о окремі поїзди, при чім будуть мати великі полекші. Зі знижок можуть користу-

ватись ті учасники, що викажуть ся відповідними остемпльованими легітимаціями, які дістануть при зголошеню в осередній канцелярії евхаристийного конгресу. II. Знижки на кораблях тов-а плавби на Дунаю: 1) Для учасників конгресу в гуртах що найменше 30 осіб дає тов о плавби 50%, знижки там і з поворотом на всіх лініях дороги того тов-а; 2) менші гуртки, як також і поодинокі учасники конгресу мають такі знижки: а) для їзди I. кл. за заплаотою II. кл., б) для їзди II. кл. за заплаотою III. кл., в) для їзди III. кл. за заплаотою половиною II. кл. Також і ту подорожні мусять виказати ся легітимаціями.

Приготованя Русинів до евхаристийного конгресу у Відни. На поклик віденьского осередного комітету XXIII. світового евхаристийного конгресу у Відни, що відбуде ся від 12 до 15 вересня с. р. відбули Русини за ініціативою Й. Е. Митрополита кир Андрея вже двічі с. є 10 і 18. цвѣтня в салі засідань Митрополитчої Консистоїї збори. В дотеперішних нарадах брало участь 57 товариств і редакцій, як і комітет наших пань, що видав поклик до українського жіноцтва в сій справі. На внесене о. радн. Лежогубського війшли в склад організаційного комітету по 1 представникови запрошених на збори товариств, по 1 представникови капітули, дух. Семинарії, львівського парохіяльного духовенства та львівських катихитів. Референтами справи організації участі в конгресі вибрано о. ректора д-ра Боцяна, о. д-ра Яремка і д-ра Ковшевича. На засіданю з дня 18. цвѣтня проводив зборам в заступстві перешкодженого Митрополита Впр. о. мітрат Туркевич. По рефератах о. д-ра Боцяна і д-ра Ковшевича вибрав комітет комісію-матку, що по півгодинній нараді установила склад сімох секцій, які мали до 8 днів уконституовати ся. Склад поодиноких секцій слідуєчий: 1) Адміністраційна секція: д-р. Гладішовський, радн. Лепкий, о. Лужницький, о. Залужний, д-р. Павенцький і д-р. Сушкевич. 2) Секція пропаганди: О. Лежогубський, о. Лопатинський, о. Стефанович, ред. Горук і д-р. Павенцький. 3) Інформаційна секція: о. Рудович, о. Лициняк, д-р. Ковшевич, дир. Хойнацький і Вол. Паславський. 4) Обрядова секція: о. Гузар, о. Будка, о. Давидяк, д-р. Федак і о. Давидович. 5) Рефератова секція: о. ректор д-р. Боцян, о. д-р. Яремко, о. Малицький, о. д-р. Богачевський і проф. д-р. Мишковський. 6) Шкільна секція: о. д-р. Дорожинський, о. Туркевич, о. Алеськевич, о. Яр. Левицький і о. Лиско Василь 7) Кватирункова секція: дир. Грозик, о. Паньківський, о. Куницький, Ант. Павенцький і Пісецький. До комітету пань входять: Гальшка Гузарева, Леонтия Студинська, Варвара Літинська, Емілія Цеглинська і Клементина Марія Лужницька. В найближшій часі має завязати ся і комітет академічної молодіжи.

Всячина.

„Умствена сдержаность“ руссофільського духовенства. (Після рецензи „Церковного Востока“).

На посліднім надзвичайнім соборчику деканату мушиньського в справі схизматичких і радикальних агітацій були ми свідками дивних сцен: з одної сторони подано нам руки до згоди, до занехання підкопування нашої поваги у вірних, хоч і се не з чистих мотивів, а тому, щоби також дати добрий примір „горі“, т. є. висшій духовній власті, як виражав ся о. Гнатишак, а з другої знов сторони бачили ми щось, що нас всіх мусіло здивувати, та до крайности обурити.

Ото за горячу, правдиво архипастирську печаливість нашого Пресвященного Єпископа не почували ся зібрані на тім соборчику „русскіі“ священники до виявленя свому Архипастиреви не то своєї синівської вірности, але навіть звичайної людської вдячности. Нам всім кров в жилах стинала ся, в нас росло обуренє. Та знаючи з досвіду, до чого могло би довести хочби найменше наше словечко, сказане в обороні правди, ми з зимною кровю, з видимим поборюванем себе спокійно виждали до кінця, щоби бути свідками не лише повисшої чорної невдяки, та иньших нападів на нашу церковну власть, називану згірдно „князями і сильними міра сего“, (на яких не треба надіятись, а зглядом котрих треба показати відвагу і сміливість, як свв. Отець Николай на соборі нікейскім, — сл. о. Гнат.), але і на нашого свв. свщм. Йосафата, о котрім виразив ся о. Гнатишак загадочно: „бо і він не без крови“, та заявив, що ми повинні почитати не лише свв. Йосафата, але й святих автокефальних церков; дальше, недорічного висміюваня назви „Українець“, а вкінци навіть заперечувань схизматичких агітацій в нашім деканаті. А деж вилетіли вам, Всч. Отці, з памяти всякі агітаційні брошури, газети, листи прислані тут з Америки, або й ті тут-краві через вас самих розширювані календарі і популярні газетки, та всі другі „предтечі“ Сандовичів, Цимбалів, Ілечків? Чи вам отворять ся очи аж тоді, як у ваші села завитають самі істинні місіонарі схизми, і своїми довгими бородами та „твердим“ обрядами будуть баламутити і так уже баламучений нарід? Дивні з вас люди! Тай мало що не ухвалено, щоби в нашім деканаті не непокоїти вірних научуванем о католицкій церкві, о единстві стада Христового, о первенстві Папи римського!

Доперва, коли котрийсь священник звернув увагу, що прецінь годі зажмурювати очи на грозяче лихо, яке в сусіднім бріцкіім деканаті вже розпаношуєсь, зачали деякі йому призна-

вати рацію, а о. Гнатишак оповідав з власного досвіду, як він научав повернувших з Америки, а схизмою збаламучених людей, іменно: Папа, яко чоловік, може бути грішний, однак при нїм єсть свята власть найвисша, верховна, і ту власть треба узнавати, бо она походить від Ісуса Христа.

В тих словах о. Гн. видно знов вплив рецепти „Церковного Востока“; „умственно“ власть узнавати, але зглядом неї заховатись „сдержано“ і „осмотрительно“. Та коби хоть тільки „осмотрительно“, а то буває, що під тую „сдержаність“ підкрадаєсь часами ще иньше, не так дуже „сдержане“ чувство! Знаємо, що і злий дух „узнає“ Бога, але Його ненавидить! За мало „узнавати“; треба мати ще довіре, любов і послух до тої власти!

Ствердити однак мусимо, що на тім соборчику не запала ніяка конкретна ухвала що до спільного протиділаня агітаціям схизматичким. О. декан мовби нарочно і з видимим легковаженем запровадив лише три способи утверджуваня народа в католицизмі, ухвалені між иншими на з'їзді ОО. деканів в Епископській палаті, а то: 1) ширене культу Пр. Серця Христового і 2) св. Йосафата, та 3) запроваджуване майских богослужень. О. декан, сказавши се, зробив великі очи, та заповів, що другі антисхизматичкі средства будуть подані в Епархіяльнім Вістнику.

Зауважати було можна, що декотрі „русскіі“ отці не мають належного понятя не лише о св. Йосафаті („бо й він не без крови“), але й о св. Причастію, і хто знає, чи тих мильних понятя не ширять межі вірними. Твердять они іменно, що св. Причастье мусить бути уділюване під обома видами, бо таке лише причастье установив Ісус Христос, коли сказав: „пийти з чаші всі“. То слово „всі“ має після них означати приказ Христовий, щоби всі причащали ся під обома видами.

Насуває ся мимоволі питанє, де ті отці набирають ся таких поглядів, незгідних з наукою нашої церкви. Відповідь на се така: науку з університетских часів забуває ся, а тепер читаючи різні богословскі виданя російської церкви, мимоволі пересякають релігійними поглядами російської схизми, подібно як знов при читаню політичних „общерусских“ писем, набирають ся мильних поглядів на нашу народність.

Чи єсть яка шкода від таких отців для нашої церкви і народности? На жаль, треба відповісти, єсть, і то велика! Не маючи в своїм серцю кромі „умственного узнанья“, ніякого синівського привязаня, синівської любови ні довіря до свого верховного духовного начальства, не можуть тоїж любови і довіря захищати і в серцях свого стада. А де нема довіря, нема любови, чи може там бути бесіда о належнім послуху хочби до як спасенних заряджень тої власти? Де нема довіря, де нема любови,

там все найдесь якась вимівка, якийсь викрут, щоби лише не піддатись, не покоритись, не сповнити того, що висша власть уважає за потрібне і хосенне зарядити.

Знаменним приміром можуть тут послужити збори Тов. „Бурса им. Мейского“ в Н. Санчи, коли ходило о те, щоби площу, на котрій маля построи ся гр. кат. церков, на туюж церков яко окреме гіпотечне тіло заїнтабульовати. По сварливій дискусії наші „руські“ отці заховались „осмотрительно“, іменно, самі голосували за, а імости і селяни голосували проти!

То з сторони церковної.

А з боку національного они тоже не суть апостолами любови. Бо не лише не поперестають на тім одним нечуванім насильстві, що заціплюють у нас „московско-руську“ літературну мову, у нас, 30-мільонового укр.-русского народа, який прецінь має в своїй власній народній мові стільки собі спільних, а від кожної иншої славянської мови відрубних знамен своєї власної незалежної самостійности, та своєї власної національної краси, що ніяка поважна наукова інституція нині їх не заперече, они не поперестають на ширеню руссофільских радикальних популярних видавництв, тих ганґрен нашого народного організму, але ще враз з тими газетками с'ють ворожнечу межі народом до тих, котрі в своїй праці мають на згляді найперше укр.-руську країну з її населенем, яке огортають любовию свого серця, та старають ся всякими способами здобувати, тай здобувають для нього як найбільше народного добра, народних прав, мимо того навіть, що стільки синів укр.-русского народа не лише в тій борбі о красшу долю не помагає, але ще ставить величезні перешкоди, нашим борцям колоди кидає.

Наслідки тої сліпої роботи руссофілів вже видно межі нашими людьми. Зауважати вже можна межі нашим населенем не лише брак довіря, але й явне ворогованє на свою власть духовну (гляди: резолюції по руссофільских вічах!). Видно дальше не лише початкові суперечки, але й шалену ненависть, сліпу ненависть отця до сина, дітий до родичів, сусіда до сусіда, ближнього до ближнього.

Чи таких наслідків чекає Спаситель від праці своїх „ділатель“?

О, крайня пора, опам'ятатись і служити Богу, котрий — „любов єсть“. Так, Богу єдиному, Богу любови віддати в жертві своє жите, а не князеві псевдонаціональної політики. Крайня пора, Вожим слугам провадити політику Вожої любови, а не політику „сдержаности“ і „осмотрительности“!

„О. к. в.“

„Здоровле“, орган посвячений савітарно-гігієнічним справам українського народа. Виходить у Львові. Видає Руське Товариство лікарске. Предплата на рік 3 кор.

От такий місячник появил ся сего року. І маю в руках вже третє число, но що оно досить інтересне, то звертаю на сю часопись увагу Всєч. Собратів. Єсть се популярний поради́ник лікарский, дає розвідки дуже приступно зладжені про ріжні слабости і справи до гігієни і вихованя. У тім числі приміром маємо розвідку Д-ра Е. Озаркевича: Запалене сліпої кишки з ілюстрацією. Д-ра С. Дрималика, знаного автора дуже доброго популярного підручника слабостей дітей і других: — Про поцілуї. Петра Франка: про нову методу вихованя молодіжи в Англії „Пласт“, „Всячина“ і „Поради́ник“, в котрім розвідка „про гігієну зубів“, тай в кінци „Хроні́ка“ і „термінольо́гічний кути́к“, в котрім не оден з Отців міг би дещо подати цікавого для панів докторів.

Взагалі мене сей місячник заняв і займе не одного з отців — тож поручаю єго.

Р. В. В.

Конкурс.

Супроти недостатчі відповідної лектури для нашої молодежи розписує отсим Виділі Руського товариства педагогічного у Львові (ул. Мохнацкого ч. 12.) конкурс на оповіданя і повісти, поезиї, драми, комедийки, казки, описи подорожий, популярно-наукові розвідки і т. и. і просить їх присилати по змозі як найскорше або на адрес виділу або прямо на адрес голови видавничої Комісії товариства Д-ра Остапа Макарушки (ул. Мохнацкого 12). Пожадані є передовсім оригінальні твори, що будуть ремунеровані по 60 корон (виїмково і више) від аркуша друку (мала вісімка), але будуть приймати ся й добрі переклади з європейских літератур — гонорар за них після умови Особливу увагу звертає ся на недостатчу у нас історичних оповідань і повістей, патріотичних поезій і сьпіванок для молодежи. Проте виділ товариства видав би радо збірник деклямацій і збірник пісень з нотами.

Свої твори можуть автори присилати колинебудь, не вяжучись ніяким речинцем, однак добре би було випечатати деякі твори як найскорше, щоби вже сего року могли послужити на премії для шкільної молодежи. Однак звертає ся увагу, що мірилом вартости творів не має бути питанє, чи який твір узискає одобрєне Ради шк. кр. на премії для молодежи, чи ні, тільки питанє, чи він справді буде цінним для неї духовим кормом. Обєм твору може бути довільний.

За Головний Виділ

о. Тит Войнаровський
голова.

Константина Малицька
секретарка.

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнанє всяких залеглостий. Не думавмо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еще доси посліплати. Та коли би ся неувага мала тревати дальше — ми муіли би хиба здержати їм висилку часописи.

П О Р У Ч А Є С Я

Всечеснійшому руському Духовеньству до
ужитку свого і церковного

„НАШІВНИК ЦЕРКОВНИЙ”

(Ігн. Полотнюка)

поручений Всесвітл. Митропол. Ординариятм.

Половина чистого доходу зі спродажи, призначена на
ціли Руского Товариства Педагогічного.

Ціна книжки К. 3. опрaвл. 4. К.

Замовленя слати до Канцелярії Руского То-
вариства Педагогічного

у Львові, Мохнацкого 12.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
св'ящ. Ярослав Левицкий.

В друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефца.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича

ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Рицерска ч. 18 — Телефон 1707

поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів

для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6%,

уважаючи вкладчиків спільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексселенция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вибудована на найсолідніших основах.
„Карпатія” приймає забезпечення на життє у всіх
найдогідніших комбінаціях при найкористніш-
ших условинах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія” дає забезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки забезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія” основана на взаємності і має на увазі
лиш хосен своїх членів Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ”.

Обовязном кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ”.

„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агентуру.

Блисші інфрмациї що до обезпечень і агенцій уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановського
ч. 12. Дирекция приймає також зголошення внесків на
обезпечення на життя і ренти.

Одинока радикальна поміч для терплячих на пропуклину.

М. ФРАЙЛІХ

у Львові, ул. Городецька ч. 35.

Винахідник бандажів припуклинових, патентованих ц. к. Міністерством торгівлі і промислу на багато виставах краєвих і заграничних, а передовсім у Відні на гігієнічній виставі „Das Kind“, в році 1907 під протекторатом архикнязя Фердинанда Карла. Яко спеціаліст лічення недуг пропуклинових відзначений в Римі крестом заслуги на виставі в році 1908, рівнож властитель дипльому почесного „Societe hygienique“ в Падуї (Італія) — зеднав собі уже світову славу своєю методою цілковитого усуваня пропуклин без жадної операції, лишень при помочи ужитя бандажа власного винаходу.

Тисячі людей терплячих на пропуклину вилічив М. ФРАЙЛІХ цілковито, так, що вповні заслугує на загальне признание та імя добродія терплячої людскости.

Світіле ц. к. Міністерство торгівлі у Відні розпорядженем з дня 25. червня 1895 до Ч. 2297, уділило М. Фрайліхови, яко спеціалістови бандажів пропуклинових власного винаходу привілей на виключне виконуванє тихже, а ц. к. Наміспіцтво у Львові дозволило ему уживати Цісарского Орла. Сотки листів з подякою та признаня не тільки від хорих пацієнтів зі всіх частий світа, але і від багато лікарів потверджують ту опінію, що

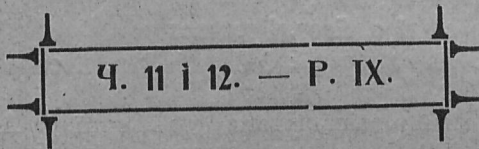
бандажі М. Фрайліха

суть беауслівно певним средством до цілковитого усуваня терпінь пропуклинових.

Поручаємо кождому з наших читатів зажадати від М. Фрайліха у Львові ул. Городецька ч. 35 книжки під заголовком Пропуклина і наслідки ново-винайдених бандажів через М. ФРАЙЛІХА, Львів, ул. Городецька 35., котру то книжку на жаданє franko кождий може одержати. — Кождий хорий мусить явитись безуслівно в заведеню М. Фрайліха в цілі збаданя, де мусить позістати через кілька днів.

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. II і 12.

З М І С Т :		
<i>Ю. Дуткевич</i> :	3 нагоди петицій нашого духовенства о дорожньий додаток.	329
<i>Антін Стельмах</i> :	Синтеза сьвітоглядів.	333
<i>Іван Ших</i> :	Сьв. Іван Новий Сучавский.	345
<i>Проф. др Йоган Гшпан</i> :	Багато бō званих, малож вибраних	350
	До статї о. Евст. Цурковского.	354
<i>Ізид. Дольницький</i> :	О Службі Сьв. Йосифа і Найсвят. Серця Ісусового.	360
Всячина :	(Котрі віроісповіданя суть пинї в Австрії признанї яко стоваришеня релїгійні. — Театрально-організаційна комісія Товариства „Просьвіта“. — Малярство релїгійне. — З головного видїлу Товариства сьв. Ап. Павла. — Що каже статистика Галичини за послїдне 10-літе? — Монашества у нас брак.)	366
Від Адміністрації :		376

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносять зворот 10%.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дає підмога Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

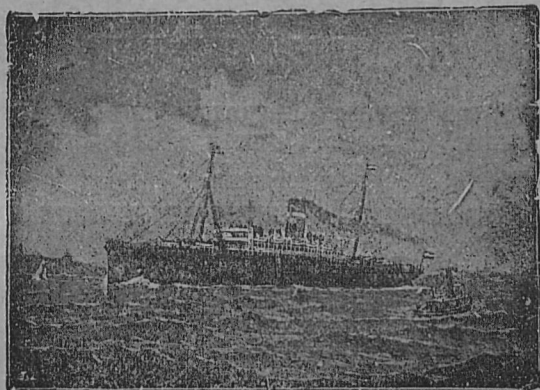
Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1911 року

3,353.305 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на житє у всіх догідних комбинациях (на житє, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини,
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевости північно,
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

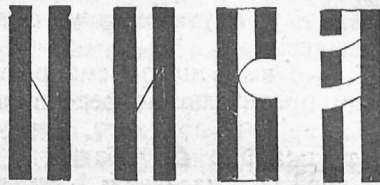
найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремi.

В Бремi се товариство удержує руского сьвящен-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агентаура Північно-Німецького LLOYD'a
у ЛЬВОВI, Городецьна 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 11 і 12.

Львів, 15. мая 1912.

Рік ІХ.

З нагоди петицій нашого духовенства о дорожняний додаток.

Нераз нарікаємо на наших селян, що вони „пізні Івани“, але коли ми глянемо в дбайливість про наші власні справи, побачимо, що ми невідродні сини того самого народу, до котрого і наші Івани причисляють ся. Бо коли Іван будить ся пізно і бодай пізно за себе подбає, то ми ніколи не будимо ся, щоби про себе самих подбати, а спихаємо сю роботу на кого иншого.

Правда, що доля нас трохи обдарила за многими дарами, бо з одної сторони поставила нас на рівні з латинськими холостяками, через те, що ми католики, — а з другої сторони дала нам обовязки супружі і, — що за тим іде, обовязки вітцівські і зрівнала нас з православними Буковинцями і Дальматинцями. З першими лучить нас те, що з другими нас розлучає, і vice versa — коли в справах житевих ми повинні йти лиш з православним духовенством, а саме з причини обовязків родинних.

Ми любимо здавати ся на правительство, уповаючи много на віроісповіданє Корони, але бо правительству все одно, ким буває обслуговане в духовних потребах населене: чи латинськими холостяками, чи духовниками обтяженими обовязками зглядом громадки дітий, або бодай зглядом жінки.

Тим то ми повинні шукати виходу з тої для нас досить не корисної конюнктури і старати ся о поправу нашої, а також і наших вдів і сиріт долі.

Тепер, коли ми рушаємо ся з петиціями о дорожняний додаток, не від річи буде пригадати собі, що є много инших рі-

чий, о котрі ми повинні упімнути ся, а не о дорожняний додаток, котрого ми не одержимо

В першій лінії маю на думці заосмотрене наших вдів і сиріт. Думаю, що коли правительство бере в опіку родину кожного урядника і дбає не лиш про него, але і про заосмотрене его вдови і сиріт, то повинно би дбати і о діти та вдови по нас, що служимо і державі і населеню і наставляємо себе кожоді години нашого житя нераз на певну смерть.

Нині ся справа має ся так, що вдовиця по съвщенику дістає 600 корон, а сироти по 80 к. Та і се не є з руки правительства, а лиш з ласки Найяснійшого Пана; се не є обезпечене ніяким законом, ніяким статутом, бо до сего самі інтересовані не причиняють ся ані сотиком.. Жебраниною жие наше духовенство ціле жите, жебраниною по своїй смерти годує свої вдови і сироти.

А правда! Є фонд запомоговий, дисецезальний! Є, лиш ніхто не хоче до него докладати, а фонд той замість рости — маліє, а если часом о якихсь 1.000 корон зросте, то лиш кривдою тих вдовиць, котрим рікрічно обтягає ся яких 2.000 корон — на підставі дуже мудрого статута, котрий, щоби збільшити фонд желізний, каже теперішнім вдовам босо ходити і потішає їх, що, як „ваші внучки повдовіють, тоді дістануть стільки, що і на лякерки їм вистане“.

Впрочім що говорити про таку запомогу: вдовиця дістає аж 100 корон річної запомоги. Еслиб не цісарска ласка, то подати ся їй хиба до дому убогих, або, если є єще трохи сил, продавати печиво. А прецінь мимо такої нужди вдовиць, мимо того, що ласка цісарска може часом зменшити ся, ніхто не думає про долю вдовиць та сиріт по съвщениках.

Вже перед 15—16 літами справу ту порушувано. Еслиб не бл. п. О. Тянякевич, (котрому приписують загально, хоч не зовсім слушно заслугу випрошеня тої цісарскої ласки), може справа та була би увійшла на добрі тори і рускі духовні були би прийняті в статут пенсійний урядників, а їх вдови не брали „пенсій“, які хиба вдови по магістрацких стражаках побирають, але були би зрівнані з вдовами по урядниках що найменше IX. і VIII. кл. ранги.

Та ласка цісарска, кидаюча з державного жолоба милостиню вдовам съвщеничим, так осліпила великих патріотів (принціпальних — тоді), що о. Тянякевич зателеграфував Цезарівські слова: *veni — vidi — vici!*, а рускі послы вернули до краю, щоби тут збирати благословеньства вдів та подиви і компліменти від всього духовенства, котре, як правдиво руске, почало „распрю“ між собою на тему: чи сей здобуток руского народнього заступства приписати просьбам п. Барвіньского, чи грозьбам о. Тянякевича.

В кождім случаю съвята Русь вдоволена була з тодішної каденції, а особливо духовні: бо вдови і сироти дістали „пен-

сію“, а дурні Німці навіть нічого не зажадали за се від Русинів, бо ані не казали сьвященикам нічого платити, ані не витягнули руки по зложені капітали вдовичо-сиротинського фонду, котрого — скажім се потихоньки, — не стало би на покритте тої „пенсії“ через три роки...

Що правда: сьвята Русь не мала ніколи „довіря“ до австрійського правительства, особливо в часах конституційних: тогди почало ся родити і довіре, а навіть, сказав бим, — вдячність. І многі „успоша в блаженстві“... вдоволені, що лишають свої вдови добре заосмотрені. За кілька літ показало ся, що того всього за мало і вдови почали стару біду, яка продовжає ся і з кожним днем високо росте.

Тож не занедбувати нам тої справи, бо вона тяжить на нас тяжким каменем і давить нас так, як ніякого иншого стану не тисне. Конечно треба нам старати ся вдови наші забезпечити і з інших зглядів. Днесь на богослове майже не йдуть сини сьвящеників. Коли давнійше сьвященики брали ся майже виключно з духовних родин, днесь навіть 10% семинарских питомців не є сьвященичими синами. Отже мати — вдовиця лекше давнійше примістила ся у сина-сьвященика, як днесь у сьвященика зятя.

Вдовиця по сьвященику мусить днесь помагати собі до житя еще і тяжкою працею — найчастійше держанем „студентів на станції“, але сей хліб — се brodlose Kunst... Дає много занятя, еще більше журби, а найменше доходів і вигоди.

Тож если рускі послы хотять зробити що для народа — не цофаю слова сего, бо духовенство наще єсть важною частию нашого народа, то нехай зроблять крок до усуненя сеї жебрачої „пенсії“ — а подбають о належне заосмотрене наших вдів.

Вдовичо-сиротинський фонд, який находить ся по діецезіях, може бути ужитий лише на надзвичайні запомоги тим родинам, котрим Бог нашле тяжші обовязки — тяжшу недолю. Если наші послы се зроблять — понесуть велику заслугу.

Друга річ, котрою наші послы повинні зайняти ся, є так званий: Sterbe Quartal. Всі урядиики — активні і на емеритурі мають забезпечене коштів похорону у виді 3 місячної платні, яку побирали за житя. Коли нас забирає Бог зі сьвіта, похорони відбувають ся Бог знає за що: Часто на кредит, котрий оплачує ся складками родини, а буває і таке, що якийсь добрий парохіянин „за ласку“ зробить трумну. Є що правда і случаї з мурованими гробівцями та металевими трумнами, але сей, на мою гадку, сьмішний люксус — буває дуже рідкий.

Доси сьвященики з засади господарили самі: лихо, лихо, але все самі. Днесь кажуть, що услівя господарки погіршили ся, а посесори всім властителям піднесли ціну посесії, і грунт в ціні пішов о 300% висше — тож що раз густійше видно по плебаніях „наших любих Зельманів“, до котрих наш народ має

історичну „симпатію“... Якжеж любо парохіянинови направляти будинки господарські для... Жида! Та се інша квестія, про котру колись ширше поговорю...

Отжеж коли сьвященство сам господарив, то і мав якийсь інвентар, котрий „по хвостови“ випроваджував ся із стайні на доктора, ліки, а в кінці і на трумну.

Днесь „хвостів“ вже по многих ерекціях нема, а — почцівий Зельман не дасть і сотика на перед, бо хочби він був законтрактований через Ординаріят і Намістництво — все буде оглядати ся: бо хто знає, який „кшендз“ приїде, і яково воно буде...!

Єдина надія на.. *Sterbe Quartal*: коби був! Тож коли просити о щось правительство, то просити о се, а скорше се осягне ся, як дорожняний додаток для „псевдо продукційної верстви, бо ми повинні належати до не псевдо — але до правдиво і то взірцево продукційної верстви. В кінці єсть єще одна аномалія, що діймаючо нас кривдить! Наша емеритура!

Коли будеш парохом через 40 літ — дістанеш емеритуру платну 2-го кожного місяця в квоті 167 К. 66 сот. Так є: і ся сума вистане тобі на спокійне безжурне жите в твоїй старости, немочи, коли ти з трудом будеш міг зробити 10 кроків... або і о власних силах не перевернеш ся на постелі на другий бік! „А — каже мені якийсь мудрий екс-радник — може собі правити Службу Божу і заробити 2—4 корони!“ — „Так єсть! Пан радца ма рехт. Лиш теба такому емеритови приставити олтар до ліжка і пошукати що-день стипендію на 2—4 корони! І от буде около 1.500 корон річно більше для емерита“. — Ну! не знаю, що пан „радца“ подумав собі дальше, бо я его по своїм висказі покинув, щоби міг роздумати ліпше над своїм влучним висказом о можливім „зарібку“ емеритованого пароха.

Але — коли всі стани урядничі мають запевнені свої побори, які брали в посліднім році своєї служби, то ми переходимо на перед на диету, опісля на голод.

Наперед коли парох постаріє ся, починають власти духовні розпитувати деканів, чи не ліпше було би сему „старикови“ спенсіонувати ся. Коли пійдуть реляції, що треба сотрудника єму додати, тоді виставляє ся о платню для тогож і дістає ся молодого сьвященника, що відбирає в пароха половину мешканя, опалу і доходів епитрахільних... Вкінці — пароха пенсіонують і дають єму сю славу емеритуру. Побирає чисту „пенсію“ по 40 вислужених літах в квоті 2.000 корон — без жадних інших додатків. Тратить помешканє без ніякої індемнізації за него. Тратить доходи епитрахільні — може собі вибирати мешканє хоч би на площі сьв. Юра — через день — бо в ночі і там не дадуть — і благословити тих, що єму зіслали таку благодать.

Що правда, нинішний склад Консистерій не такий то скорий до розсипуваня такими ласками — але може прийти час, що всяк, иже убієть — возмнїтся службу приносити Богу. Бог

то вість, чого еще можна діждати ся, бо змінюють ся люди, але змінюють ся і Консисторії...

Тож третій наш постулат: жадати ex offio сотрудника, коли мине сорок літ служби парохви, если він собі того бажає, а коли йде в емеритуру, додати ему се, що тратить через покиненє парохії: що найменше 60% своєї платні.

Отсе були би на мою думку дуже пожадані наші постуляти, а думаю, що вони вповні узасаднені. Тож если маємо почати яку акцію, то в кождім случаю не петиціями о дорожній додатки, бо ми є, а бодай повинні бути, продуцентами, і такими петиціями виставимо ся на різні докори, а жадаймо річий, які слушно узнані в інших станах і які слушно і нам належать ся.

Ю. Дуткевич з Дубя.

Антін Стельмах.

Синтеза світоглядів.

Модерний напрям нинішної доби.

Наука се основа певности і правди, се святиня, яку взнесла головно новітна людскість, се святиня днесь імпозантна і велитня.

Щож се наука?

Вона, як каже проф. Донат¹⁾, не є нічим иньшим, як впорядкованою сумою знаня і дослідів річий після їх основ.

Знанє те висувавсь днесь на перше місце, і все, що лиш дасть ся, одінюють ся після його правил і преміє.

Зрозуміле тому, що в послідних літах або загально в посліднім віці, число умових робітників, як се зазначає Lamine²⁾, незмірно є більше, чим в якій небудь добі минувшини.

¹⁾ Dr. Joseph Donat S. J. Die Freiheit der Wissenschaft Innsbruck 1910. ст. 3.

²⁾ Jakób Lamine, Prof. Nauka kościoła wobec nowożytnej wiedzy (з франц.) Warszawa 1910. ст. 47.

Видний поступ ві всіх галузях знання, повстають нові відкриття, нові виринають системи, дуже часто ложні, й тим самим легко можуть вводити в блуд некритичні уми. Вік наш незвичайний, подібного йому історія не знає. Се вік електричності й еволюції.

Гордість умова — пише Моравський ¹⁾ — є вдаряючою його ціхою. Толкує ся вона надзвичайними здобутками в науці і промислі, які завернули йому голову; також є вона причиною певного замотиличеня в філософії, якого не знали попередні віки. Найтверезійший в дослідях наукових наш вік — річ дивна — є найшаленійший в філософічних спекуляціях. І ся сама гордість віка толкує його невірство посунене аж до атеїзму. Є се льогічне наслідство, — і справедлива кара.

Свобода і воли безгранична в філософічних думках бере верх і перевертає здорові погляди, а сего доказує філософія. Філософія давнійша уступила місця теоріям новим, а се тому, бо станула вона в опозиції до філософії теперішньої, що цілком-вито майже змінила свій напрям. Чому новітні погляди вступили на нові шляхи, се вяснює славний томіст Тільман Пеш ²⁾.

Філософія давнійша — каже він — в тім стоїть в повній суперечности до новітньої, що вона клала найбільшу вагу на повну можливість доказаня істнованя Бога і то розумієсь на емпіричній основі. Виходило ся від річий спостережимих, через заключеня доказувано істнованя Бога, і через примінене аналогії до сотворінь, доходило ся до пізнаня божого Єства. З видимих сотворених річий пізнавано невидимого Творця. Філософія минувшини є дорогою науки до Бога.

За те новітна філософія пішла зовсім противними шляхами. Вона не лиш що не є дорогою ведучою до Бога, але навіть великою перепоною. Бо, як каже справедливо згаданий учений, за зміслами йдучий чоловік охотно забувби звідки він, і де він йти мусить; тому в штравсовій мудрости вкладає він свою голову до піску, того зміслового світа.

Філософія новітна більше матеріалістична й утілітарна, так що метафізичним питанням нераз найважнійшим не лишає місця, й їх не лиш що не розв'язує, але прямо негуючи зносить.

І так коли чоловік узнає лиш те, що зміслове, що матеріальне, те що підпадає під обсервацію, тоді тратить він те, що має в собі найдорозше й найвисше, тратить лучшу частину своєї індивідуальности, а се тому, бо пояснює собі все після з гори уложених правил, які примінене мають лиш тоді, коли хо-

¹⁾ Гл. ks. Maryan Morawski T. J. Prof. Wieczory nad Lemanem 2. wyd. Kraków 1897. ст. 66.

²⁾ Гл. Tillmann Pesch S. J. Die grossen Welträtsel, Philosophie der Natur, 3. Aufl. Bd. I. Freiburg 1907. ст. 106—107.

дить о матерію і її чинности. Тоді зникають і немогі добрі елементи, якими його природа обдарила.

Старинний Ціцero сказав до своїх Римлян, що мало є іскор правди і добра, якими нас природа збогатила, але й ті приглушуєм злими обычаями і блудами. В нашім серцю засіяне в зерно чесноти, але скоро лиш прийдемо на світ, зараз живемо в зіпсутю, між скривленими поглядами, і тоді правда уступає місця ложній опінії, яка опановує цілий ум чоловіка.

Слова єї важні і в нашій добі, бо і тепер більше може, як колинебудь, правда укриваєсь, а індивідуальні опінії і погляди беруть верх, і то в світлі науковім, доходять до широкіх безкритичних мас, і лишают страшні нераз наслідки. Недоказані нічим, навіть противні здоровій льогіці філософічні теорії, находять послух у многих, а находять його тому, що схлібляють людській немочи або гордості і дають кождому волю ділання після його дуже вигідних засад. Для нинішнього чоловіка головно, такі прінципи є хосенні, бо днесь клич свободи гомонить на кождім поли. Се не зле, лихо лиш в тім, що зле сю свободу розумієсь.

Для модерного чоловіка — пояснює знаменито проф. Донат ¹⁾ — є свобода, спеціяльно свобода духового жита тільки, що независимість від всіх виїшних вязий, від всякого авторітета; або позитивно кажучи, безглядна розпорядимість самим собою, автономія. Він не признає жадних законів ні норм, яких собі сам не наложив.

Хоч гарні се фрази в теорії, то в практиці виглядають зовсім інакше.

Модерний чоловік хоче позбути ся того, що йому невідігне, хочби воно було пожиточне й гарне, і тому ставсь ворогом навіть релігійних і моральних правд чи законів. Не узнавати декальога, як закона надприродного, не узнавати навіть самого Бога, се нинішна автономія, се поступ. А щоби мати якусь основу, на якій можнаб проти святині Бога будувати мечет невірства, надуживають днесь сего найкрасшого, що людскість сотворила, се є „науки“, подають чисті лиш здогади за висліди науки позитивної, і на них нераз будують свої норми, після котрих мають вести жите.

Mazzini, славний італійський патріот, писав до Quinet'a ²⁾: Теперішнє покоління має погляди, але не має віри, перечить ііснованю Бога, безсмертности, ідеалів, всему, що є добре, красне і святе, від Прометей а аж до Христа, від Сократа до Коперника і Кепплера — щоб влячати перед низким матерія-

¹⁾ Dr. Joseph Donat S. J. Die Freiheit der Wissenschaft, Innsbruck 1910. ст. 16.

²⁾ Гл. Prof. Dr. Maksymilian Perty: Osobliwości świata widzialnego i niewidzialnego. Kraków 1910. ст. 136.

лізмом і позитивізмом; студіює воно прояви, але не хоче знати причин, узнає закони природи, але не хоче знати законодавця, бачить лише форми без змісту, средства без цілі — тому затратило змисл моральний і почуте правди.

І на жаль се дійсність!

Нинішнє покоління затратило почуте правди, бо шукало її, але в намірі тім, щоб не знайти її. Впрочім осліплене блеском німецького монізму, не мало сил добитись до нутра правди, і тому лишилось на наукових здогадах, як на математичних аксіомах.

Ложні матеріялістичні теорії трапляють легко до переконання тим більше, що суть ослонені авреолею наукових вислідів. Многим, розумієсь лиш ділетантам, видаєсь, що наука дійшла вже днесь до кульмінаційної точки, коли тимчасом се лиш її початок.

За тим говорить свідощтво безсмертного Нютонa.

Всі єсьмо — каже він ¹⁾ — подібні до дітей, що стоячи на березі знаня, підносять ту і там камінчики і мушлі, коли великий незнаний океан розливає ся перед нашими очима. То є певне, що доперва почалисьмо пізнавати деякі з чуд тої землі, на якій живемо.

Так отже неможна ві всім покликуватись на науку, бо вона сама єще всего не знає, а велике питанє, чи буде знати. Та на се днесь многі не уважають, головно, коли ходить о питаня перші і принципіальні, і осуджують нераз найважнійші річи в імени науки, як нерозумні і неможливі.

В такий спосіб поступають звичайно популяризатори, а ніколи творці науки. Тому астроном Фляммаріон обурює ся і цілком справедливо на се, що днесь так надуживаєсь того слова „наука“.

Нютон говорив: „нам здає ся...“, Кепплер: „я подаю вам ті гіпотези...“, а ті панове — пише Фляммаріон ²⁾ — кажуть: „я тверджу, я перечу, те є, того нема, наука осудила, наука проголосила, наука опрокидує“, хоч в тім, що вони важним роблять, нема жадної тіни наукового доказу.

Бачимо проте, що навіть мужі крою Нютонa чи Кепплера, не пописувались словом „наука“, за те брошури низкого, а нераз й ложного змісту, щоб найти прихильність у читачів, ховають ся під плащик науки, а тоді суть певні успіхів, найдивачнійших теорій і доктрин.

Тому кождий, що хоче об'єктивно глядіти на питанє, як заховуватись серед такого стану умів, мусить йти за вченим

¹⁾ Ibidem.

²⁾ Гл. Camille Flammarion. Gott in der Natur (з франц.) Theodor Fr. Grigull Halle a. d. S. (Hendel) ст. 17.

нашого столiття Фляммарiоном i признати йому слухнiсть, коли вiн картає тих, що науку ставлять на так високий пєдесталь гордостi, i коли до них в чотири очi говорять, що в питаннях найважнiйших i перших наука вiчого не говорить, вiчого не перечить, наука лиш шукає, вона слiдить.

Колиж знова вона дiйде вже до основної розв'язки якогось problemu, тодi проголошує вiї, але вiдрубно вiд гiпотез i теорiй, i тодi доперва каже се приймати як математичний аксиом.

I тому на зiбраню 50 дослiдникiв природи в Монаховi в р. 1877. виразно проф. Р Вiрхов¹⁾ напинає, щоб за вислiд науки подавати лиш те, що певно доказане. „Ми — каже вiн — мусимо докладно розрiзняти мiж тим, чого ми вчити хочемо, а тим, за чим ми слiдити бажаємо. Те, за чим ми слiдимо, се суть проблеми. Проблем тим бiльше не повинен бути предметом навчання. Коли ми вчимо, тодi мусимо держатись тих менших, а мимо того так великих областiй, якi ми дiйсно опановуємо.... Ми мусимо поставити собi за задачу, в першiй мiрi подавати дiйсне, властиве знанє, i ми мусимо учням все сказати, коли ми йдемо далше: те вправдi не є доказане, се лиш моя гадка, мое понятє, моя теорiя, моя спекуляцiя“.

Таке поступованє гiдне лиш мужiв науки, й на те повиннi ми звертати на кождiм кроцi бачну увагу. Коли будемо вiдрiзнявати погляди iндивiдуальнi вiд правд доказаних, тодi жаднi впливи внiшнi ненакинуть нам безкритично своiх псевдонаукових мрiй. Такiє в нашiй добi є багато, а щоби не зiйти з дороги правди i добра в виборi i твореню свiтогляду власного, належить знати критерiя правдивого свiтогляду, щоб не помилитись в оцiнцi рiзних фiлософiчних системiв.

Критерiя правдивого свiтогляду.

У вiдповiдь на многi метафiзичнi питання появляєсь днес не мало праць умових, а тi писанi є iз рiзних таборiв. Всi вони хочять мати за собою повагу наукову, хоч в дiйсности многi вiї не мають. А тих мабуть є найбільше. Однак на таких i тим-подiбних висновках не можна i не вiльно будувати поглядiв на свiт i жите, з тої простої причини, що тi конклюденцiї не лежать на трiвких i давних основах.

Свiтогляд належить будувати на премiсах певних i безсумнiвних, а тодi нiколи не дiйдемо до ложних i небезпечних норм житя.

¹⁾ Гл. Dr. Joseph Donat S. J. Die Freiheit der Wissenschaft. Innsbruck 1910. ст. 387. з поданєм жерела.

У Плятона читаємо ¹⁾: „Треба з того всего, що розум людський відкрив, вибрати те, що є найлучше і найпевнійше, і на тім, мов на лоді, менше або більше безпечній, пустити ся на бурливе море того жита, хиба що можна знайти на сю подорож цілковито певний корабель, се є об'явлене Боже, щоби сю подорож щасливо закінчити“.

Так вже говорив філософ в старині, коли то вще людство не знало тільки ложних і шкідливих системів. А щож говорити про нашу добу, що глянувши поза себе побачить тільки розбурханих филь ума людского? Днесь тим більше треба глядіти, де правда, де незіспуті принципи, і тих держатись, на них будувати свій світогляд.

А щож се світогляд?

Світогляд найширше взятий, се система засад теоретичних і практичних, після яких належить устроїти ціле своє ество, і поглядів філософічних на питання і річі перші і найважнійші.

До таких питань належать ті, як: 1) чи є Бог? 2) чи є світ, і що він є? 3) чи є душа безсмертна? 4) що є жите? 5) чи є жите загробне і ин.

Кождий світогляд, о скільки дасть ся — каже вчений Клімке ²⁾ — повинен висвітлити і пояснити: відношене світа психічного і фізичного, духа і матерії з одної сторони; відношене світа емпіричного до абсолюта в другої сторони.

Коли ходить о точку другу, то ся є о много важнійша від першої. Чи основою бутя, як каже Клімке, є розум, чи нерозум, чи ціла вселенна разом із єї поодинокими частинами є вицьвітом безглядної еволюції, є висловом неумолимих, незачитних і вічних законів, чи з питанем про перші появи жита на землі, чи взагалі вселенної належить звернутись до Абсолюта, чи ні, чи сей Абсолют стоїть поза світом емпіричним, чи становить з ним нерозлучно одно ество, так що емпіричний світ з одної, а Абсолют з другої сторони становлять лиш два його ріжні кути баченя, все те питаня, які рішають про ціль і призначене не лиш кожного чоловіка з'окрема, але й цілої вселенної, се роздороже, від якого виходять лиш дві дороги в противних напрямках, або до Абсолюта, або від Него.

У відповідь на всі ті питаня повставали ріжні філософічні системи, які вже тим, що не удержались на все, доказували, що не заспокоїли людского духа, що не містили в собі правди.

¹⁾ Platon, Phaedon p. 85. наведене у Йосифа Пельчара: Konferencye apologetyczne o przyczynach niedowiarstwa w naszych czasach i o potrzebie religii. Wyd. 2. Kraków 1890. ст. 80.

²⁾ Гл. Fr. Klimke T. J. Spółczesne światopoglądy (Przegl. powszechny z 1907 p.) ст. 16. порівн. також Fridrich Klimke S. J.: Die Hauptprobleme der Weltanschauung. (Kösel), Kempten u. München 1911. ст. 19—20.

Між скрайними поглядами можна однак знайти і золотий середній, що потрапить відповісти вдоволяючо на всі важні питання, не порушуючи притім загальних правил здорового розуму.

Щоби за те відрізнити правдиві елементи якогось систему від хибних, належить мати певні критерія, які моглиб бути провідним світлом в оцінці даних світоглядів.

На питане отже, що є камінем пробним кожної філософії, а тим самим і світогляду, відповідає проф. М. Моравський¹⁾, що, як що до користи, так що до правди, в ним наука моральна, яка впливає логічно з систему. Кожний систем, каждая філософія, що веде до негідії моральности, мусить бути відкинена і то не лиш тому, що зла, але й тому, що ложна, бо абсурдом є — каже він — щоб була суперечність між правдою а добром

Що отже без моральности в християнським розуміню нема жадного жита розумного і гідного людини, як се виразно зазначає краківський філософ Клімке²⁾, на що кожний безперечно повинен згодити ся, тому наука моральна рішає про правдивість світогляду.

Щобиж знова систем не вів до негідії моральности, мусить додатно й розумно розв'язати проблем істнованя Бога, Абсолюта.

Заховуватись неутрально в так важнім предметі неможна, бо в противнім случаю можнаб до такого віднести слова славного Джемса (James), що він тим сам себе характеризує, як блазна і брехуна³⁾.

Згаданий отже проблем істнованя Бога, як се також підчеркує звістний астроном Фляммаріон⁴⁾, є перший між всіми, хоч проти нього виступають деякі учені і хотять доказувати, що Бога в понятю християнським нема, що ідея ся є лиш змішанем людского ума.

І тому, коли який світогляд перечить істнованю розумного і свободного Абсолюта, тоді се одно вповні вже вистарчає до його залишення, бо такий систем не буде присв'ічувати в наших чинностях, аві не буде дороговказом в найріжнороднійших колізіях жита.

Правдивий отже — пише вчений Клімке⁵⁾ — і в найвзне-

1) Гл. X. Maryan Morawski T. J. *Wieczory nad Lemanem* Wyd. 2. Kraków 1897. ст. 61–62.

2) Гл. Friedrich Klimke S. P. *Die Hauptprobleme der Weltanschauung* (Kösel) Kempten u. München, 1911. ст. 160.

3) Пор. Friedrich Klimke S. J. *Op. cit.* ст. 26.

4) Гл. Camille Flammarion: *Gott in der Natur* (з франц.) Hendel, Hall. a. S. ст. 7.

5) Гл. Friedrich Klimke S. J. *Die Hauptprobleme der Weltanschauung* ст. 49, також „*Spółczesne światopoglądy*“, *Przegląd powszechny* 1907. ст. 30.

слішшим того слова значіною непроривний погляд на свѣт буде сей, що пізнавши істноване і властиву натуру остаточної рації всіх рѣчий, уміє заспокоїти найєственніші потреби нашi інтелектуальні, уміє цілости життя нашого надати один певний напрям, взносячи його до відвічних незахитаних нічим ідеалів.

Глянутиж проте мусимо на найбільше пориваючі новітні системи філософічні і вказати при помочи наших критерій на науку правдиву, а відкинути хибну.

Натуралістичний монїзм і матеріалїзм.

Від хвилі, коли проф. єнайского університету, Гекель, виступив із своїм монїзмом, наука його находила що раз більше приклонників, хоч менше серед представителів науки, за те о много більше серед її популяризаторів, а навіть серця університетської молодіжи наповнила радістю, що тепер вже потрафить вона освободитись від заскорузлих середновічних поглядів.

Наука монїстична не була чимсь новим і нечайним, мала вона вже своє підготовлене перед її остаточним скристалізованим, тим більше, що корінів її матеріалістичних доктрин, належить шукати вже в старині.

Але відколи натуралістичний монїзм, а о тім лиш тут беєїда, заяв визначне місце в філософічних поглядах, відтоді свобідно і розумно думати, йти за поступом духа часу, значить, бути монїстом.

Днесь, головно у нас, ворожо настроєні суть до себе табори теїстичний, і атеїстичний, якого власне представителями суть монїсти. З Українців на тім місци, побіч кількох інших, можна згадати Д-р. Івана Раковского, що своїми письмами перещіплює на наш ґрунт монїстичні природничо-філософічні теорії.

Монїзм, висше названий, визнаваний школою Дарвіна і Гекля, носить назву механічного, або також матеріалістичного. Систем називаєсь монїзмом, бо підчеркує єдність свѣта матеріального й духового, свѣта і Бога. Тому не дивно, що сам Гекель називає свій монїзм також пантеїзмом.

Вселенна в монїзмі являєсь всемогучим, без початку і кінця круженєм бутя, вічною зміною видів і явищ, безнастанним рухом вічної матерії¹⁾. Ціла вселенна оживлена духом, що так само вічний, як і сама матерія, але від неї не ріжний, сам без свідомости і розуму, а істнувати лиш може в злуці з матеріальною субстанцією.

¹⁾ Гл. Dr. Joseph Engert: Der naturalistische Monismus Haeckels, auf seine wissenschaftliche Haltbarkeit geprüft. (Theologische Studien der Leo-Gesellschaft). Wien 1907. ст. 17.—172.

В згаданім системі, званім декуди механічним атомізмом, зазначаєсь також основну єдність неорганічної і органічної натури, з котрих та послідна власне, відносно пізно, розвинулась¹⁾ з першої. Вже з того самого впливає, що не можна робити безглядної різниці між світом рости́нним а звіринним, як також між звіринним, а світом людським.

Всі ті три області природи се після монізму витвір при родних сил.

Коли теологічний дуалізм — каже Е. Гекель²⁾ — шукає в дивах природи самовільного поняття якогось дивачного сотворителя, то монізм, розбираючи правдиві причини, узаєє противно в еволюційних фазах конечний наслідок законів природних, вічних, конечних.

Ціла вселенна і все, що в ній находить ся, складаєсь з вічних, однородних, одухотворених атомів, наділених силою притягання й відшпихавя, а всі зміни зводять ся до рухів тих дрібних, невидимих частинок. Всі прочі прояви, як світла, магнетизму і електричності, викликає дуже легенький комічний етер своїм філюванем, і єго не вагаєсь Гекель назвати навіть „творчим божеством“³⁾.

Що до kwestії першого життя на землі належить прийняти самородство. Перші органічні животи́ни на землі повстали природно, тоді, коли вона до певної степені остудилась, а на остудженій і сціпенілій скорупі єї поверхні появились каплі води, перше усліве органічного життя.

„Велика загадка — голосить дальше поважно Гекель⁴⁾ — що відносить ся до походження людського рода і його становища в природі, питаєє над питаннями, стало науково розв'язане; чоловік походить від цілого ряду малпачих ссавців. Лиш несвідомі або ограничені уми можуть сумніватись о тій правді“.

Подібно, як людське тіло, розвинулась також і душа, із душі звірячої, бо єї розвій йшов паралельно з розвитком тіла. Душі безсмертної, як такої, в яку вірить християнин, нема, бо в дійсности те, що ми називаємо душею, є лиш природним явищем, так що психологія є лиш галузю наук природних, а в особевности фізіології⁵⁾. Духові прояви, се чинність мозгу і нервів⁶⁾, що власне суть органом душі, а ся послідна є лиш

1) Гл. Ernest Haeckel: Monizm jako węzeł między religią a wiedzą, Tłum. M. Rosenfeld, Kraków 1906. ст. 16.

2) Гл. Duilhé de Saint-Projet: Наукова апологія християнської віри, Львів 1905. ст. 193. Укр. переклад о. Яр. Левицького.

3) Гл. Ernest Haeckel, Op. cit. ст. 25.

4) Гл. Ernest Haeckel, Monizm... ст. 31.

5) Пор. Dr. Joseph Engert: Der naturalistische Monismus Haeckels, Wien 1907. ст. 69.

6) Пор. д-р. Іван Раковський, Психологія, Коломия 1909, ст. 24.

сумою певних органічних чинностей, невіддільно злучених з матерією, і полягаючих на матеріяльних процесах¹⁾ так, що душа являєсь в натуралістичнім монізмі функцією матеріяльного душевного органу, і тому мусить пояснювати ся її матеріяльними силами, механічним рухом психоплязми²⁾. До тих функцій дасть ся також звести і свідомість³⁾, що повстає із хемічних і фізикальних процесів в плязмі.

Розум і воля не суть виключною власністю чоловіка, бо вони находять ся також у вищих звірят, а у чоловіка воля осягає лиш найвисший ступень, і називаєсь вільною.

Заключення і постуляти натуралістичного монізму можна зібрати за славним Васманом⁴⁾ в чотири точки:

1) Не повиннісьмо узнати Творця особового, Бога позасвітового, бо світ і права, якими він рядить ся, існують від віків.

2) Перші організми на землі повстали наслідком самородства (*generatio aequivoca*), з матерії неорганічної.

3) Не повиннісьмо узнати доцільности в природі, бо все розвинуло ся на основі законів чисто механічних.

4) Нема ественної різниці між чоловіком а звіриною, наслідком чого не можна приписувати чоловікови посідання безсмертної душі.

Так представляєсь в загальних чертах наука геклівського монізму, природничо-філософичного систему. Зредуковане духового первня в тій науці до мінімум, зводить її до матеріялістичного погляду, що є нічим иншим, як в своїм виді також монізмом, подібно, як пантеїзм. Систем Гекля, як се виразно зазначає вчений Енгерт⁵⁾, так само добре можна назвати матеріялізмом, як і спіритуалізмом, бо оба придатки абсолютно суть ідентичні, і взаємно можуть бути місто себе поставлені.

Різниця лиш між моністичною наукою а матеріялістичною лежить в тім, що в монізмі внайшого професора, хоч істноване душі, як такої, і її безсмертність, а також істноване розумного і вільного позасвітового Бога, цілковито знесене, так як се має місце в матеріялізмі, то мимо того являєсь ту слаба тїнь чуття-духа, що є так вічна, як сама матерія, але від неї невіддільна.

Монізм вправді силкуєсь нераз боронитись перед замітом матеріялізму, се однак даремне, бо хто раз станув на дорозі

1) Гл. Dr. Joseph Engert, Op. cit. ст. 70.

2) Пор. Dr. Joseph Engert, Op. cit, ст. 118—119.

3) Гл. Ernest Haeckel, Op. cit. ст. 32.

4) Гл. E. Wasmann T. J. Trzy odczyty o ewolucyi (з нім.) Warszawa 1910. ст. 27—28.

5) Пор. Dr. Joseph Engert: Der naturalistische Monismus Haeckels Wien 1907. ст. 170.

монізму натуралістичного, тим самим став в практиці чистої води матеріалістом.

Чи дійсно так є, належить приглянутись засадам матеріалістичних доктрин, щоб опісля могло показатись, чи справді моніст стоїть на ґрунті матеріяльних, мехавічних проявів людського життя. Хоч сей систем належить вже до історії, хоч в останніх десятиках літ матеріалізм знова утратив на вартости в кругах наукових, то однак, як пише проф. Єрусалем¹⁾, дуже є він розповсюднений серед образованого загалу. Матеріялізм не здобув собі визначнійшого становища між творцями науки, зате тішив ся прихильністю поміж популяризаторами філософічних поглядів, у французких енциклопедистів, а в Німеччині голосять його голосні матеріялісти²⁾, як Файербах (1804), Фогт (1817), Моле-шот (1822), Чольбе, Віхнер (1827) і Давид Штраус, філософ і теолог. По них висувують ся вже на перше місце моністи Гекель, Гекслі, Пляте і ин., у нас можнаб зачислити до них Івана Раковского.

Матеріялізм, як систем філософічний в противенстві до матеріалізму практичного, учить, що все у вселенній, почавши від мертвого каменя аж до геніяльного розумного сотворіня, має за точку виходу і початку матерію несвідому і без чутя. „Ся лиш матерія — пояснює славний Геттінґер³⁾ — є дійсним бутем, вона є вічна, вона є всім, а поза нею нема нічого: жадної душі, жадної совісти, жадної чесноти, жадного духа, жадного Бога“.

Наука отже матеріалістів сходить ся із навчанем моністів, одні другим не лиш не перечуть, вони навіть о тих самих речах те саме майже твердять.

Після Віхнера⁴⁾ все є лиш матерією і силою, матерією і рухом; що виходить поза те (душа, Бог), називає матеріаліст трансцендентальним, а трансценденцію вважає він як замішанє людського ума.

Другий корифей матеріалізму, Фогт⁵⁾, всі спосібности, які ми під назвою „прикмети душі“ розуміємо, вважає лиш за продукт субстанції мозгової. Думки до моґу майже так само відносять ся, як жовч до утроби, а моч до нирок.

1) Гл. Prof. Dr. Wilhelm Jerusalem: Wstęp do filozofii (з нім.) Warszawa 1907. ст. 154.

2) Гл. ks. Jan Bączek: Zarys historyi filozofii, Warszawa 1909, ст. 10. —109.

3) Pop. Dr. Franz Hettinger: Apologie des Christentums 5. Aufl. Freiburg 1875. Bd. I. ст. 178.

4) Гл. P. Peter Nilkes S. J. Schutz — und Trutzwaffen im Kampfe gegen Unglauben und Irrglauben. (Kevelaer) 14. Aufl. T. I. ст. 16.

5) Carl Vogt, Physiologische Briefe für gebildete aller Stände ст. 206, гл. Flammarion — Gott in der Natur ст. 170.

Принцип проте духовий в матеріалізмі цілковито зносить ся, бо приймає його се поворот до первісного стану людеко-сти, се ненаукове і неправдиве. Чоловік, зглядно його мозок, се машина, що витворює навіть найсубтельнійші думки, що повстають в наслідок руху атомів. До того руху зводять ся всі явища психічні без виїмка.

Для матеріалізму отже — як справедливо пише філософ Брузалем¹⁾ — психологія є лиш фізіологією мозгу.

Все пояснюєть ся механічним діланєм, навіть свідомість, як се голосить Молешот²⁾, а волю вважаєсь конечним висловом стану мозгу, що витворюєсь впливами внішними. Свободи волі нема жадної.

Житє духове з'явилося на землі разом із тілом матеріальним, в часі, не осібю, отже жусить разом із матерією, а властиво із її розкладом гинути, бо воно звязане з функціями фізіологічними.

Позаяк в тій науці дійсним, реальним є лиш матеріальне фізичне, а все що психічне, є тільки функцією того послідного з тої а не иньшої причини, систем сей називаєсь також „матеріалістичним функціоналізмом“.

Колиж знова ходить о поясненє явищ психічних, не оглядаючись на инші важні питання, то в послідних часах наробила досить шуму теория більш модерна, хоч все таки матеріалістична, звана „паралелізмом психофізичним“³⁾. Головними приклонниками тої науки суть Спенсер, Гекслі, Фр. Лянґе, Фехнер, Паульзен, Вундт, Гефдінґ і ин.

Вона виходячи з принципу моністичного вчить, що в дійсности є щось одного, що те, що Кант називає „Ding an sich“, є чимсь одним, а лиш в світі емпіричнім представляєть ся воно чимсь двійним, матерією і духом. Суть явища фізичні (фізіологічні) і психічні, але вони суть лиш двома ріжними образами дійсної єдности. Вони існують лиш в нашім умі, в дійсности їх нема. І то коли розглядаємо сю єдність силою внутрішньої свідомости, маємо до діла з явищами психічними, колиж змислами, маємо явища фізичні.

З того отже виходить, що ні одні ні другі не мають жадного сталого підмету, як також, що одні явища на другі не мають жадного впливу.

¹⁾ Prof. Dr. Wilhelm Jerusalem: Wstęp do filozofii, Warszawa 1907 ст. 154

²⁾ Pop. C. Flammarion: Gott in der Natur ст. 171.

³⁾ Гл. Fridrich Klimke S. J. Die Hauptprobleme der Weltanschauung, (Kösel) Kempten u. München 1911. ст. 129—130, і 143—146, також Dr. Seb. Reinstadler: Elementa philosophiae scholasticae, Vol. II. Friburgi 1909. ст. 132—135.

Щоб однак зрозуміти, як се можливе, щоб один життєвий процес представляв ся нам раз як явище психічне, а другий, як фізіологічне, те пояснює Фехнер. Як коло оглядане з вні виглядає випукле, а з середини вгнуто, так само має ся річ в нашій справі.

В сій теорії безсмертність людської душі не має очевидно місця, бо із смертю форми індивідуальної гинуть всі процеси життєві, яких власне двома лиш різними сторонами були ті явища психічні і фізичні.

(Далі буде).

Іван Ших
парох Жидачівський.

Святий Іван Новий Сучавський.

(Д а л ь ш е).

Коли рік 1686-ий кінчив ся, а Турки ненапавши Молдаву повернули домів, тогди і воевода, духовенство і весь народ затужили за мощами св. Івана — і дня 23-го грудня 1686 написав воевода Константин до Дозитея, перебуваючого втогди в Стрию, лист, в яким просив его, щоби з мощами і дорогоцінностями вертав домів, позаяк небезпека турецька щасливо минула, а если би его непослухав, то грозив ему утратою митроп. престолу і екскомунікою патріаршою. Митрополит звиняв ся у відповіді воеводі, що король его поворот проволікає; на то написав воевода друге письмо з П/Л. 1687, в яким строгими словами приказує митрополитови сейчас привезти мощі до границі, і в разі послуху обіцяє, що все дасть ся еще упорядкувати, що престол митрополічий незаміщений еще чекає на него. Однак Дозитей аві не перевіз мощів аві не вертав ся до Сучави, ддятого кинув на него патріарх єрусалимський велику клятву. В р. 1693 звиняв ся Дозитей перед патріархом, що не его вина, що мощів годі було перевезти до Сучави, позаяк помимо кілько-разової просьби, король не хоче їх відпустити, і просить патріарха, щоби зняв з него клятву, а прислав благословене. В короткім часі потім помер Дозитей в Жовкві р. 1693. і зістав там похоронений.

Похарник воеводський Буянеску оповідає, що Дозитей спорядив перед смертю спис всіх скарбів, які привіз був з Сучави до Жовкви в присутності єпископа Шумлянського і панів польських; одну копію зложив в актах міста Львова, а другу переслав до Ясс. Вся спадщина по Дозитею складала ся 1) з актів і документів митрополії Сучавської 2) з дорогоцінностей належних до мощів св. Івана і 3) з апаратури церковної; всі ті предмети зложені зістали до скарбниці королівської в Жовкві. Єпископ Шумлянський, іменованій королем Собеским адміністратором митрополії Сучавської, лишив значнійшу часть спадщини в скарбниці королівській, одну часть дарував до ужитку церкві в Жовкві, де лежали мощі святаго, а решту взяв до церкви св. Юра у Львові і для других убогих церков. По смерті короля Собеского казала вдовиця королева перенести всю позісталу спадщину по Дозитею при єпископі Йосифі Шумлянським, монахови Адріані і гетмані короннім Станіславі Яблоновським і назад в скарбниці замкнути. По її смерті перейшла Жовква на доньку її Марію Кароліну de Буйльон, а по ній на родину Радивилів. Що з тими дорогоцінностями в тім часі діяло ся, не знати, хоть молдавски воеводи кілька разів о їх зворот домагали ся. Коли Галичина дістала ся під Австрію, то правдоподібно постигла їх така сама судьба, як і інших дорогоцінностей церковних. З них облишив ся еще крест золотий висаджений 12 смарагдами з срібною рукоятію в архикат. церкві св. Юра у Львові, і також дорога єпископска мітра, деякі церковні річи позістали в церкві Василянській в Жовкві, дещо привезено з мощами святаго назад до Сучави — а прочі відай цінніші пропали.

Молдавяне просили о зворот св. мощів кількома наворотами королів польських, і удавали ся до цариці Катерини II, але надармо; аж коли Галичина а відтак Буковина дістали ся під Австрію, втогди подав р. 1780 радовецкий єпископ Дозитей Херескуль просьбу до центральної управи у Відні о зворот мощів з Жовкви до Сучави. На тоє подане відповіло правительство на підставі цісарської постанови з д. II/XI 1781, що зворот мощів святаго до Сучави лиш в такий спосіб може наступити, щоби через тоє не викликати немиліої сензації Уніятів дотично їх почувань релігійних. Але як раз тоє усліве дало товчок до великого і горячого спору між Василянами з єпископом гр. к. львівським Петром Білянським з одної, а між православним єпископом радовецким Доз. Херескулем і правительством Буковини з другої сторони. По стороні Василян станув галицький губернатор граф Бріґідо, а по стороні Буковинців управитель Буковини єнерал барон Енценберг. Вісім місяців по першім своїм поданю, переслав єпископ Херескуль другий меморіал до комендеруючого єнерала Галичини барона Шредера в тій самій справі докладаючи, що св. Іван є власністю церкви прав. буков, що єго мощі зістали тимчасово пере-

несені до Жовкви, і що букв. святицтво і народ мають повне право домагати ся їх звороту. Сей передав тоє меморандум губернаторови львівському, котрий небавом написав єпископови Білянському, що з'огляду на цісарську постанову, призволяючу в засаді на зворот моцїв Вуковині, і з'огляду на обставину, що навіть не знати, чи свв. Іван був католиком і столицею римского канонізованим святим, належало би тоє тіло в спосіб невикликующий соблазни, назад до Сучави перевезти. На тоє губернаторске письмо відповів єпіскоп Білянський під д. 21 Жовтня 1782, що перенесене тіла із Жовкви до Сучави, викличе прикрі наслідки у ісповідників уніяцких, позаяк ті моцї суть більше як через 90 літ в супокійнім посіданю Василіян, котре посідане і цісарева Марія Тереса їм в р. 1776 затвердила. А що свв. Іван є дійсно святим, виходить з того, що він був замучений еще в тих часах, коли не було розділу церкви восточної від западної, значить ся в часах загальної єдности обох церкв — і що єпископи єго від давних віків завсїгда за святаго узнавали. До єго моцїв удає ся множество богомольцїв із України, Галичини і Угор, і если би їх перенесено до Сучави, то викликав би той факт не лиш загальне невдоволенє, але потягнув би той наслідок, що паломники замість до Жовкви, ішли би до Сучави, і видячи там подобу обряду православного з уніяцким, заражували би ся отруєю правос. секти.

Прочитавши тоє письмо Білянського, вилагодив губернатор до коменд. генерала Галичини і до придворної ради военной доклад того змісту, що з'огляду на релігійний, Білянським піднесений момент, і з'огляду політичного, належало би моцї свв. Івана придержати в Жовкві і невидавати їх до Сучави, бо правительству повинно залежати на тім, щоби невикликувати невдоволеня у руского галицкоґо далеко більшого, на користь Вуковинського числом значно меншого народу. Команд. генерал барон Шредер прихилив ся в повні до докладу губернатора і вислав від себе письмо до Відня майже такого самого змісту з додатком, „що Сучавяни еще не подали доказу, що ті моцї правно їм належать ся“. Той послїдний додаток привів найвисшу управу на гадку перейти на дорогу доказову на підставі грамот привезених Дозітейом до Жовкви, і она приказала перестудіювати архів князя Радивиля в Жовкві, що і дійсно стало ся при комісії, яка складала ся з комісаря радивилівських посілостий Іозифовича, ротмістра Давесані і касієра львівского магістрату Мануарди. Під д. 23/II 1783 спорядив Мануарда індекс тих документів, які після єго заяви були писані в славянській, рускій, грецкій і волоскій мові, і начислив їх на 395 кусників, декотрі грамоти перевів він з волоскої і церковно-славянської на мову німецку — (ті переводи знаходять ся тепер в архіві бібліотеки державної у Відни, оригінали і прочі непереведені документи пропали без вісти, незнати куда їх рознесено!).

Получивши потрібні документи, вистосовав енерал Енденберг в спілці з єпископом Херескулем меморандум до львівської генер.коменди під д. 13/3 1783 і до центрального правительства у Відні, долучив (перекручену) біографію святаго, із котрої виказував, що св. Іван не був і не міг бути католиком і засягнув аж до флорентійського собора. Докази тоті суть слабї, а подекуди незгідні з правдою, як н. пр. що Греки небули ніколи сполучені з церквою католицкою, і що задля ворожнечі до католицизму, занежав митрополит молдавський Теоктист латинську, а завів славянську азбуку. Єлиж той св. Іван, продовжує Енденберг своє письмо, ніколи не належав до кат. церкви, длятого не повинен він у католицких монахів в Жовкві лежати, лиш там, де було єго первісне місце т. є. в православній Сучаві, і підносить момент політичний, що наслідком звороту моцїв до Сучави піднесло би ся до Сучави і заведено би знов злуку духовну між Вуковиною а Молдавою, і піднесено би любов і привязанє у волоскої нації для австр. цїсаря.

При кінци марта р. 1783 були всі спірні письма в руках найвисшої управи у Відні, перед остаточним рішенем віддала она тоті письма враз з прилогами ц. к. цензорови книг ілірійських православному святиченникови Шекересови, до заопівїювани на ті два питання:

I) Чи св. Іван Суч. був католиком чи схизматиком? і

II) Які закиди дадуть ся навести супроти заяви єпископа львівського Білянського, супротивляючого ся перенесеню моцїв св. Івана із Жовкви до Сучави?

Як видно з несподівано скорої відповіди виготовленої в 12-и днях Шекересом для центральної управи, муєв бути той Шекерес спритним і перебіглим хитруном. Енерал Енденберг, який енергічно і запопадливо пильнував справи видачі моцїв у Відні, вищукав відай задалегідь того чоловіка і повів діло так, що центральна управа вибрала єго арбітром, хоть могла ужити до того совістних фахових знатоків. Шекерес знав, з ким має до діла, — і не запускаючись навіть на докази історичні, ужив лиш викрутів адвокатких. Під д. 12-го і 18-го цвітня 1783 предложив він найвис. управі своє „із історії і документів“ впливаюче пересвідченє, що св. Іван Суч. був гр. прав. віри, і що проста справедливість вимагає, щоби єго моцї були видані до Сучави. На доказ сказаного наводить Боляндистів „Acta Sanctorum“, збиває їх твердженє, що Іван Новий був міщанином Акерманським, і наводячи російську Мінею і псалтир (!) московский, в котрих записане жите святаго, доходить до заключеня, що св. Іван був замучений в р. 1492; дальше говорить, що в Акермані і Трапезунті небуло ніколи формальних уніятів, ані в р. 1492 ані в р. 1200, і що сей святий єсть лиш в самій Жовкві почитаний за святаго, понеже в уніятких мінеях, печатаних

в Польщі, не знаходить ся служба для него, а тримаючись життєписи святаго, поданої єпископом Херескулем до Відня, де сказано було, що святаго Івана Турки замучили, і знаючи, що Турки доперва за султана Баязеда Акерман в р. 1484 здобули, мусів консеквентно дійти до фатального заключеня, що смерть свв. Івана десь около р. 1492 наступила, значить ся втогди, коли моці его вже через девятьдесять літ в Сучаві почивали.

На підставі такого справозданя арбітра Шекереса приказує дня 11/6 1783 найвисша управа віденська видати моці свв. Івана до Сучави, і кладе на серце губернаторови і єпископови Білянському, щоби не видали скорше моці его Буковині, аж доки через субституцію інших, для Уніятів до почитаня призначених моців, або в який инший спосіб дана буде безпека, що через перенесенє моців до Сучави не бу уть Уніяти незадоволені. Єпископ радовецький прислав до Жовкви архимандрита Мелетія, (котрий обікравши відтак дорогоцінні vota і захопивши касу фонда релігійного, утік був в Туреччину і там пропав) і ігумена з Путни Йосифа, а губернатор вислав Григорія Дуникевича, пароха при церкві свв. Пятниць у Львові, і циркулярного комісаря Галяму в супроводі двох плутонів шваліжерів і кількох міщан Сучавських — прибули ті комісарі дня 28/6 1783 до Жовкви. О 12-ій годині в ночи обступили жовнірі монастир василіянський — комісарі обвинули моці святаго трема білими простиралами, зачечатали їх печаткою циркулярною, списали протокол, і серед голосного плачу Василян і міщан жовківських повезли їх на Львів, Галич, Станіславів, Коломию, Заболотів і Снятин на Буковину; кризь цілу дорогу пращали їх церковні процесії гр. к. і римо-кат. і переночували їх по церквах. На границі Буковини ожидав їх єпископ Херескуль з численним духовенством і народом, при супроводі 300 жовнірів і множества народу перенесено їх до Лужан, — Чернівців, а 25 вересня до Сучави.

В розказі цісаря Йосифа стояло, щоби з моцями віддані зістали всі дорогоцінності призначені почитаню святаго; однак монахи жовківські, упереджені о тім цісарським декреті, заховали дещо з річий враз з рукою свв. Івана. Славні відпусти жовківські, получені із значними доходами тамошного монастиря, упали. В наслідок голосних жалів і нарікань ОО. Василян, чув ся приневоленим цісар Йосиф II. дати їм яко компензату моці свв. Партенія, котрі доси спочивали в монастири Клярисок у Відні. За часів прєвінцияла васил. Дзюковського р. 1784 зістали они привезені до Жовкви в шклянній трумні і враз з рукою свв. Івана Суч. зложено їх під головним престолом церкви монастирскої. Однак моці свв. Партенія не викликали такого релігійного одушевлення, як моці свв. Івана; нарід негорнув ся до них, доходи монастиря і славні відпусти упали; тоє, що оточувала авреоля почитаня цілих поколінь, не дало ся засту-

пити штучно набутою новостію. (Mariusz Sokołowski: „Spadek po metropolacie Sucazawskim“).

Тепер лишавсь мені розслідити одну з найтрудніших точок моєї розвідки, іменно, о скільки можливо доказати бодай в приближеню час, коли сьв. Іван Суч. жив і вістав на смерть засуджений.

(Дальше буде).

Проф. др. Йоган Гшпан.

Тов. сьв. Фльор.

Багато бо званих, малож вибраних.

(К о н е ц ь).

В тім згляді нема рішення учительської власти церкви¹⁾. Але шож тоді з хрещенем? „Коли хто не родить ся від води і Духа, не може ввійти в царство Боже“ (Іоан 3, 5).

Жадане тут хрещене водою може бути заступлене хрещенем бажаня; католицька наука учить, що в конечній потребі можна заступити хрещене водою т. зв. хрещенем бажаня Як висше зазначено, можна досягнути оправдане, без важного розрішення лише совершеним жалем; з гого слідує доказ, що всі, котрі за помочию ласки Божої взбуджують совершений жаль, приймають також і хрещене бажаня. Бо *votum sacramenti*, яке мусить бути злучене з жалем совершеним (*contritio*) досконалою любовію (*caritate perfecta*) до хрещеня крови (*ad baptismum flaminis*), потребує бути нерозвите (*ein latentes*) (*votum sacramenti baptismi flaminis implicitum*) а такий обіт нерозвитий є завсігди при правдивім совершенім жалю. Такий обіт нерозвитий (*votum implicitum*) „є таке настроєне ума (*Gemütsverfassung*), в якім чоловік нетерпеливо жадав би охрещеня, коли би знав, що оно

¹⁾ Однак *Congregatio S. Officii* дала місіонарам відповідь дня 28. лютого 1703: „*Missionarium teneri adulto etiam moribundo, qui incapax omnino non sit, explicare fidei mysteria, quae sunt necessaria necessitate medii, ut sunt praecipue mysteria Trinitatis et Incarnationis*“.

є для него кінцевим реквізитом спасення; очевидно, такий обіт не може бути відділений від совершеної любови¹⁾.

Особливо, дотично Турків і Магометан, пише талановитий (*geistreiche*) і бистроумний богослов, кардинал Де Люго: „*Denique Turcae et Mahumetani, si qui essent, qui invincibiliter etiam errarent circa Christum et ejus divinitatem, non est, cur non possint vera fide supernaturali credere unum remuneratorem supernaturalem: hoc enim non credunt propter argumenta ex creaturis naturalibus desumpta, sed dogma hoc ex traditione habent; quae traditio processit a vera ecclesia fidelium et ad ipsos usque pervenit, licet alii errores admixti sunt in eorum secta. et consequenter poterunt aliquando in actum contritionis perfectae ex tali fide prodire*“²⁾.

В тім розділі кладе кардинал велику вагу на *fides supernaturalis proprie dicta*, Deum esse et remuneratorem supernaturalem esse. *Fide supernaturali proprie dicta* вірую, що Бог є і що він є remunerator supernaturalis, для того, що Бог се об'явив. Та се однак не є ще рішене, чи Апостол народів вимагає тої *fides supernaturalis proprie dicta*. Вправді Гуртер³⁾ твердить, покликуючи ся на ватиканський собор⁴⁾ і на одно реченє, проскрибоване Інокентом XI⁵⁾, що віра в ширшій змислі (*late accepta*) надприродна не є вистарчаюча. Та се ледво чи можна вивести з розд. III. сес. III. Ват. Соб. і з проскрибованого реченя Інокента XI. В кождім разі є правдоподібний погляд, що також віра надприродна в ширшій змислі вистарчає до оправданя. Чоловік (розум, вні християнства і об'явленя) може з сотвореної вселенної заключити істнованє Бога (се є навіть догмою) і на Божу нагороду (відплату). Єслиж він є притім вспертий внутрешною ласкою — для чогож не мала би бути та віра надприродна *late accepta* вірою оправдуючою? В тім я йду за старим, многозаслуженим апольогеом з Фульди, який влучно замічає: „Позаяк тепер богослови учать загально, що для оправдуючої віри є рішучо потрібно, щоби була надприродно об'єктивною т. є. мусить опирати ся на об'явленю, то я не хочу йти на перекір тій загальній науці, лише замічу: єсли вороги віри нам закидають, що ми засуджували до пекла всіх тих, які не мають об'явленя, то сей закид відноситься не до формальної науки богословів... Конечности віри в об'явленє до оправданя і спасеня *necessitate medii*, не можна жадним способом доказати

1) Oswald a. a. O. I⁴ 211.

2) De fide, disp. XII, sect. 5, n. 50—51.

3) Hurter Hugo, Compendium theologiae dogmaticae III¹¹ (Oeniponte 1903).

4) Sess. III. cap. 3. Bannwart-Denzinger u. 1789 (1638).

5) Bannwart-Denzinger n. 1173.

ані з об'явлення, ані з науки церкви ані з природи річи¹⁾.

В той спосіб зайшли ми до поган. *Facienti, quod est in se, Deus non denegat gratiam.*. Той аксіом, який має свою підставу в сьв. Письмі, який вже в патристиці находимо майже *ad verbum*, який в часі розцвіту догматичної науки вивершено (викінчено), сей безконечно відрадний аксіом відносить ся також і до бідних поган, „які сидять в темряві і тіні смерти“. Апостол народів жадає надприродної віри в Бога і его відплату. Ту віру вчитує поганин з вселенної а найдобротливіший Бог уділяє ему внутрешньої учинкової ласки надприродної (*gratia interna actualis supernaturalis*). *Facienti, quod est in se*, уділяє Бог цінної ласки совершеного жалю (*Liebesreue*), в яким містить ся *implicite* хрещене бажаня.

Сьв. Тома є тої думки, що Бог може післати поганинови, *facienti, quod est in se*, місіонаря: „*Si aliquis in barbaris natus nationibus, quod est in se, faciat, Deus ei revelabit illud, quod est necessarium ad salutem, vel inspirando vel doctorem mittendo*“²⁾. Очевидно Бог ніколи не винний, навіть, як поганин буває погублений. Навіть поганин, який ціле жите не чув слова о надприроднім об'явленю, мусить в пеклі визнати; *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa!* До повисших слів сьв. Томи треба замітити, що внішне Боже пановане над сьвітом і Боже об'явлене наглядно учать, що Бог допускає другорядні причини (*causae secundae*) так в природнім порядку, як також в таїнственнім царстві надприроднім, і лише тоді в чудесний спосіб сам починає (*eingreift*), коли се потрібне, коли сили другорядних причин вже не вистарчають. До сеї правди, відносно Божого стараня о спасенє поган, є більше відповідний погляд Гумберлета, ніж сьв. Томи.

На всякий случай можемо зі сказаного заключити, що ми колись на страшнім суді побачимо також багато поган по правій стороні на превелике засоромленє погублених католиків.

Щоби замірену тему обговорити всесторонно, хочу еще на закінченє зробити кілька принципіальних уваг.

Гомілетична, навіть часто аскетична література, знає лише в есхатологічних питаннях небо і пекло. За те цілком не звертає уваги на *limbus purgatorum*, який по страшнім суді також буде дальше істнувати; є се місце або стан природної щасливости, де ідуть діти, які умирають перед хрещенем. Та хто гадав би, що лише діти призначені до того місця, той був би в блуді.

Де мають подіти ся ті дорослі, уроджені в грісі первороднім, які за свого житя не поповнили жадного тяжкого гріха?

1) Heinrich—Gutberlet, Dogmatische Theologie VIII. (Mainz 1897) 495 f. — A. Fischer, De salute infidelium, Essendiae 1886.

2) S. Th. In 2. dist. 28 q. 1 a. 4 ad 4. — Пор. також De veritate q. 14a. 11 ad .

Чи і між поганами нема багато ідіотів, нерозвинених умово, божевільних, у яких неможливе прецінь розважне і добровільне переступство Божого закона в тяжкій річі?

Такі люди не можуть піти на вічну погубу, бо у них є надто мало особистої добровільности до гріха первородного. Єслиж они поповнили лише простительні гріхи, то не можуть їх відпокутувати в чистилищи, бо они не суть в стані освячаючої ласки. Найрозумнійше отже є припущене, що они відбудуть часову кару¹⁾ в *limbus puerorum* а по відбутій покуті остане *limbus puerorum* для них вічним побутом або станом, де така є природна щасливість, якої не може жадний чоловік на сім світі, навіть серед найщасливіших відносин, досягнути²⁾.

Друга рація, длячого також не мале число дорослих буде приміщене в *limbus puerorum*, є та, що много народів стоїть морально так низько, що їх не можна майже уважати спосібними до сповнення дійсного, формального, смертельного гріха, бо їм бракує понятя правдивої моральности. То, що у християн є великим проступком, як *fornicatio inter solutos*, уважають деякі народи, як щось цілком зрозумілого і так потрібного, як хліб насущний. Кровава месть вважає ся, як національна чеснота, найогиднійші пороки є буденними річами. Моралісти признають *ignorantiam invincibilem* відносно декальога, особливо в народів морально низько стоячих, а що найменше „*quandoque invincibiliter principia secundaria legis naturalis ignorari possunt*“³⁾.

Біля людей цілком несповна розуму і побіч морально так низько стоячих, які не суть спосібні до сповнення формального тяжкого гріха *secundum mensuram christianam*, „є ще пребагато посередних степенів між нормальними людьми і духово збоченими, з яких многим бракує зрозуміння о тяжкості гріха“⁴⁾.

Що правда неможливо навіть приблизно подати, кілька поган на тій підставі буде оправданих, кілька дорослих, уроджених в первороднім грісі (*Erbsünder*) буде уживати вічної, природної щасливости — се залежить від недосяжних Божих постанов, — але, если возьмемо разом всі віки і народи, то се число буде велике. Они не належать до вибраних, ані тим менше до погублених. Коли має ся їх зачислити до якої категорії, то безусловно таки до вибраних, бо між природною щасливістю

1) Свв. Тома в острійшого погляду що до того 1 a 2 dae g. 89 a. 6: Неможливо, щоби хто самим первородним гріхом лише простительно грішив.

2) Пор. дуже гарний опис природної щасливости в *limbus puerorum* в W. Schneider, *Das andere Leben*⁵ (Paderborn 1901) 623 ff.

3) S. Alphonsi *Theologia moralis* lib. 1 n. 170 — S. Thomae 1 a 2 dae q. 94 a. 6. — S. Bonaventurae lib. II. *Scut. dist.* 39 a. 192.

4) Heinrich-Gutberlet a. a. O. 434.

а надприродною є вправді велика різниця *ἀνάβασις εἰς ἕλλογένος*, та ще більша пропасть є між природною щасливістю а страшною, вічною, безконечною, повною болести погубою.

І ще одна принципіальна підстава промовляє за тим, що більше людей буде спасених, як осуждених а то воплочене Слова. Хотяй ще не є формальним ореченем віри, що Христос за всіх людей умер, то все таки є догмою, що умер pro omnibus praedestinatis, навіть за всіх віруючих. Впрочім екстензивна універзальність хрестної жертви є так дуже в сьв. Письмі і переданю узаasadнена, що може нині-завтра стати формальною догмою. Для марниці Бог не вмирає. Не можна погодити разом гіркого терпіння і смерти, як кінця усьої теандричної діяльності Богочоловіка, „cuius una stilla salvum facere totum mundum quit ab omni scelere“. Певно, що спасене довершило ся хрестною смертию лиш об'єктивно, але суб'єктивно dokonує ся оно через ласки ex meritis Jesu Christi. Кождий чоловік, без виїмка, дістає тільки ласки, що потребує, щоби стати спасеним, навіть не виключаючи погружених в грісі, закамєнілих в пороках і засліплених злобою грішників. А ласка ділає так притягаючо, так повабно, так прихильючо. „Коли отець, піславший мене, не притягне його“ (Ів. 6. 44.) каже Спаситель. Хто може описати потягаючу і таїнственну силу дійствующої ласки (actualis)! Безгранична любов Бога, яка нам показує ся в природі і надприроді, великанське діло воплоченого Слова, qui suos dilexit in finem, безчисленні голоси совісти, згадка о другім сьвіті і о будучій карі, чудесна переміна журби і радости „мертві книги як живі говорять, слова проповідника прошибають серце, як красна є смерть тих, котрих любимо“¹⁾...

То лиш поодинокі, малі камінчики, до великанського-мозаїкового малюнка: „Дійствующа ласка“.

o. Мел—ий.

До статі о. Евст. Цурковського*).

Статя Впр. о. Евстах. Цурковського, поміщена в „Ниві“ ч. 5 і 6. під заголовком „Вплив радикалів на нашу політику

¹⁾ Faber, a. a. O. 329.

^{*)} Отсю статью, що представляє наші відносини до русофілів в инім сьвітлі, як се зобразив Впр. о. Е. Цурковскій, містимо для викликаня вельми пожаданої дискусії, так конечної для проясненя порушеного Впр. о. Ц., а немаловажного для нашого церковного життя питання. — Ред.

і наші суспільні відносини“, спонукує й мене виказати свої погляди на нашу політику народну і наші суспільні відносини.

Впр. о. Е. Ц. дав нам в своїй статі короткий історичний перебіг в області політичній і культурній нашого народного життя — навіть досить вірний, бо сам то все майже пережив, що написав, сам те перебув — словом, був свідком сих всіх подій аж до теперішнього нашого стану культурно-політичного. Подібні мемуари є навіть цінним вкладом в нашу політичну літературу; — однак, як кажу, має ся статя лиш історичну вартість, але що до анальоїї, які о. Е. Ц. випроваджує з тих історично-політичних подій, яби зовсім не годив ся на них, бо они є надто суб'єктивно представлені, бракує їм тої незалежності від свого я, словом, об'єктивности. Передовсім нарікає о. Е. Ц. на партійні роздори, які тепер у нас таки на добре запаували — на ті взаємні поборюваня — так, що иноді забуваєть ся на спільного ворога, що нас пожирає і котрому отсе пожираве нас, ввиду такого стану річий між нами, легко приходить. Дальше ідеалізує о. Цурк. давні часи, почавши від 48—70 років, де хоть були дві партії з більше менше очевидними ідейними ріжницями, всеж таки ішли спільно на свого ворога — Поляків. Відтак маркує сильно, що не так русофіли, через нашу консолідацію з ними, нам зашкодили в нашім розвитку політично-культурнім, як радикали, бо внесли розстрій між нас — те розбите консолідації раз на все. Шан. автор опирає се своє тверджене ніби то на даних історичних — як то нам помагала колись та консолідація з русофілами, а як зашкодило нам отсе розстане з ними, аж до оклику: в одних стратиліньмо союзників, в других (себто радилів) не набули приятелів.

Консолідація добра, але з ідейними людьми, а не із зрадниками; бо консолідація з такими не то не добра, але убійча. Такою убійчою консолідацією як раз була консолідація Українців з русофілами. Що австрійське правительство колись з Русинами инакше обходило ся, як тепер, то не тому, щоби з нами числило ся було, як з елементом народним поважним, але як з елементом сервілістичним, рабським, котрого уживає ся до рабської служби, а по сій службі, по відслуженю відправляє ся з нічим. Так само і австрійське правительство потребувало нас, вірних Тирольців, в часах прикрих і невідрадних, до повздержаня затії і грозьб бутних Поляків, шляхти польської, що то призвичаєна до безправств в своїй державі, не хотіла в ніякий спосіб погодитись з новими порядками річи, як з знесенем панщини, з наданем конституції трохи ліпшої як та їх „3 мая“, де то бута шляхти лишилась і на дальше. Тоді то австрійське правительство потребувало Русинів до примиренья тої бути польської — і легко ту поміч у нас найшло, бо руський нарід гнетений неволею — Поляками радо ішов на руку правительству, котре помагало здоймати з него ті кайдани. Всеж таки нечислилось правительство з Русинами на серйо, бо бачило між нами

тоді брак сили під кожним зглядом, навіть національним. Ми тоді самі не знали, „Що ми — чії сини“ і треба лиш було Полякам показати свої зуби, хотьби от через повстане їх в 63 р., — а правительство набрало зараз респекту зглядом них — уступило перед ними — видаючи нас з легким серцем в їх руки для сьвятого спокою, котрого тоді ему так було потрібно. А якби ми були тоді трохи острійшого тону і не забули були за нашу козацьку славу і показали зараз правительству і наші зуби в якій будь формі, хотьби і через повстане, як Поляки — тоді би инакше з нами сталось і не бідили би ми тепер.

Розумієсь само собою, що коли правительство видало нас на поталу Полякам, то певне, що нам се приємно не могло бути і Русини тоді імили ся розпучливої політики і звернули свої очи на північ — до білого медведя. І якби не сей рух з наданем волі народам, що то попхав народи зажити власним житєм, що займив уми всіх поневолених доси народів в собі самих роздуті іскру невмирущу, якби не сей рух, що й нас Русинів обіймив — то сей білий медвідь давно би нас Русинів був удусив в своїх обіймах. А так і ми зачали прислухуватись мельодійним звукам наших народних сьпіваків, Котляревському, Шевченкови, Шашкевичеві і собі бажали зажити власним житєм і тут доперва зачав ся зворот і в нашій політиці на добру дорогу і тут вже зачав ся розлам між націоналістами Українцями, а десператами русофілами. І коби зараз тоді той розлам був набрав таких форм, як отсе днесь се сталось, тоді булоби ціле наше політично народне жите инакше виглядало нині, а навіть наше питанє українське булоб вже рішене, а так маємо тепер через ту консолідацію з русофілами — право — і царєславе в Галичині, через них витворивсь радикалізм і найновіший винахід партійний — христ. суспільники. — А се все набрилось через ту консолідацію з нашими русофілами.

Австрійське правительство, хоть ніколи на серйю не трактувало Русинів яко націю, — то всеж таки силою конечности думало з першу хоть опросьвіті, о двигненю з тої темноти, в якій застала нас Австрія по прилученю нас до себе. І Русини скоро зачали проявляти свою животність, повстала у нас хоть інтелігентна верства духовна, вихована в семинари ad hoc для Русинів креованім — і вже нарід наш мав дещо провідників, а по часі, якби ішло все в нормальнім темпі, було би прийшло і до здобутків дальших — на поля культури, бо й університет львівський був спершу для Русинів призначений; — але власне та консолідація зі старою партією, з русофілами, те лихо наробила, що правительство до решти віддало Русинів на поталу Полякам — з причини події звісної загально, а котра мала місце в Холмі, де то наші десперати, виховані у Львові на сьвящеників, пішли тудя подвизатись своїм ренегатством, тай нам зашкодили, бо й тої опіки правительства над Русинами в Галичині позбавили. Наші приятелі Ziemiakowski et tuti quan-

ті використали сю хвилю в нашу некористь, представляючи нас в горі, у корони, яко неблагонадежних і захарапчили нам нашу народну долю в свої неситі лабети на довгі предовгі часи так, що ми нині мусимо з такими величезними жертвами і моральними і матеріяльними етап за етапом на поли культурнім від наших ворогів добувати і так гірко мстити собі жите-істноване національне. Все то, отче Цурковський винна тому консолідація з нашими русофілами!

Но — а радикалізм звідки взяв ся? Так ні сіло ні пало — чейже нічо не дієсь. Самі кажете, о. Ц., що все має своє природне повстане — тож і радикалізм не повстав сам від себе, не прилетів як сарапча десь з вітрами-бурями, ані як яка зараза, бо якби так було, то вже би й давно щез, забравши свої жертви! Так отже знов консолідація з русофілами тут винна, що взагалі радикалізм у нас витворив ся і з такою заїстностю з початку кинув ся в першій мірі на Церкову Христову і наше духовенство, а тепер хоть вже трохи змодифікований, но всеж ще борєсь проти нас духовних. —

Як я вже згадав, першими провідниками, якими обдарила Австрія Русинів, бо так і мусіло бути з природи річи, були образовані свьашченики, що вже й репрезентували Русь галицку. Кобиж то ті руські свьашченники з хвилею, як національне питане, як всюди, так і у нас, взяло верх, кобиж то ті свьашченики були его плекали, як належить ся і нічим не дали ся знеохотити до праці над народом, бо лиш тут була надія нашого відродження, кобиж то вони так постійно були видержали при народнім прапорі і не ішли разом з русофілами, що то ослаблювали ентузіязм у народовців в їх народній роботі, бо вони очевидно не хотіли нашого відродження, не хотіли роботи, труду, праці — спускали ся на готовий хліб — на хліб російський — і все параліжовали ту роботу у своїх собратів народовців, чи то цькованем на них, яко на атеїстів, чи то приписуючи їм взагалі всякі можливі ...ізми, чи то вносячи в ряди свьашченичі гниль в формі утилітарних засад, говорячи: „Учи хлопа розуму, то здохнеш з голоду“ або „Пхай хлопські діти в школу, а що з своїм зробиш, де їх подієш“!?. Та на жаль такими і тим подібними способами як може не відтягали зовсім від народної роботи свьашчеників народовців, то дуже ослаблювала постійність їх в роботі — або робили її неясною, не зовсім щироюповною, лиш половичною, а коли возьме ся ще й то на увагу, що на наше нещасте ерархічні становиска занимали часто або люди слабого характеру, або й здекляровані національні відступники, що то силою свого авторітету убивали впрост всяку народну роботу, тоді ясно буде, чому та народна робота розпочата дійними свьашчениками народовцями не набрала того розмаху, так тоді нам потрібного, а навіть наступила стагнація в тій роботі, бо зовсім зрозуміла річ, що хто не їде наперед, то лишаєсь позаду. Чи отже при таких стані річий — при

консолідації з русофілами, а навіть при ерархічній їх перевазі могла ся робота похвалитись такими результатами, які нарід наш потребував і жадав? Ні, ніколи! А жите своє право знає, раз розбуджений нарід хоть поволи, всеж таки ішов наперед тим паче, що вже приходила йому поміч тепер від світської інтелігенції, рекрутованої переважно з священничих родин. Ся молода генерація, вихована вже в новійшій школі, де ріжні оклики про волю і свободу були єї щоденною поживою, правда, не все здоровою, взяла ся та наша молодша генерація до роботи над народом, розпочатої вправді єї батьками, та неведеної дальше, розпочала будити нарід зі сну, з несвідомости національної! Но й щож — скажім правду собі — не стрінула ся наша молодіж на ушір своїх батьків інтелігентів священників у всіх того рода єї змаганях? На жаль — так! Священики в сих змаганях молодежи виділи нічого иншого, лиш безбожність, безвірство у своїх синів і парадіжували ті змаганя, викликаючи в горячих серцях молодих оґрчене, розчароване, а дальше й погорду і ненависть, а навіть і до безвіря у них дійшло — і почали уважати священників за колоду народного поступу — і тут були вже зародки радикалізму! Якби не було тої консолідації з русофілами, тоді не прийшло би до конфлікту між старшими народними робітниками а молодшими, бо одні поглиблювали би змаганя других, прийшло би напевно до порозуміння, бо вирозуміість і порозуміне приходить при роботі, а не при безчинності і радикалізм не мігби навіть мати місця в нашім народнім житю і священство наше задержало би й на дальше було верховодство, хотьби і не знать при яким зрості світської інтелігенції, бо оно у нас є одиноким культурним чинником на селі. А так через сю консолідацію з русофілами, що то при тим всім вміли все видні становиска захопити для себе, а через се раком точити наш внутрішній народний організм — витворив ся радикалізм в цілім того слова значіню!

Тепер доперва зачалась боротьба внутрішня, що велась по обох сторонах досить завзято, а иноді і безпардонно, чим викликувалось в народі згіршене і деморалізацію в самих початках, аж знов взяв верх здоровий змісл в народі — „хто працює, сей є пожиточний, а не той, що багато говорить і кричить“. Ся засада змусила священство взяти ся за серйозну роботу в народі — і де та робота є слідна, там радикалізм не має місця, викликаючи в рядах менерів радикальних велике негодоване і скрегіт зубів. Наше свідоме священство враз з прихильними світськими інтелігентами приймили се, що добре було в програмі радикальній, за свою програму в народній роботі і повстало сторонництво національно демократичне, захопило керму над цілім Українським народнім рухом, ослабляючи тим самим радикальну партію. — А хоть она тепер є істнує, то єї сила зовсім притуплена, а по часі таки мусить зіллятись з нац. демок. сторонництвом, бо її змусить до того

природний зріст народної свідомості. Сей отже фермент радикальний в нашій народній організмі не був безкорисний для цілого нашого народного руху, бо раз, що причинив ся до ввелимінованя з поміж нас того хоробливого елемента, русофілів і положив раз на все кінець консолідації з ними, а по друге заставив наше священство до поглибленя роботи над народом у всіх напрямках культуральних. Від тепер зазначились острійші контури в нашій народній роботі — дальше жebraним хлібом жити годі було — час вже постаратись о свій власний, і тут розпочалась доперва ера правдивого нашого народного життя: повстав клич „Рідної школи“, питоме житє економічне, „Сільський Господар“, сотки товариств кредитових по краю під зарядом „Союзу ревізійного“, „Достава“, „Гостиниця“ і проч. — словом, зачалось наше чисте народне житє, без русофілів, що занечистили нам нашу українську хату. — Ба! але тепер зажурились наші споконвічні вороги Поляки, що то з тої нашої дотеперішньої консолідації з русофілами кували так гладко для нашого народу кайдани і тягли останні соки — користи з нашого народного організму для себе — ой зажурились — і дальше в голову заходили, якби то знов який клин уткнути в наше народне дерево і его розколоти — і видумали! Видячи, що русофіли вже не здатні за орудіє до побиваня українського руху, взяли ся вигрівати назад недобитків з давньої „нової ери“, котрих стерла була на прах здорова народна політика — а котра то „нова ера“ мимоходом тут сказавши, рівнож лиш з причини нашої консолідації з русофілами повстала на маневр хитрого пок. Баденього; — бо наші народні провідники видячи, як русофіли ідуть в гору у Поляків, захотіли недопустити до їх зросту так шкідливого для нас а хочачи і себе зробити благонадійними, заініціювали ту нещасну еру, що спалахнула як солом'яна полонінь і погасла і зовсім природно, бо ласкою і поклоном не добуваєсь сили народної, але боротьбою, — но але недобитки полишились в роді Барвінських і як раз тепер зачали наші приятелі вишукувати їх — а долучаючи до них ріжних карієровичів — і розбитих русофілів, особливо з кругів духовних, витворили нову партію, так зовиму „християнсько-суспільну“. І знов через кого то, як не через ту колишню консолідацію народовців з русофілами повстали ті християнські суспільники? Хтож тут головні світочі, як не русофіли, розумієсь вбрані в маску вже українську, а все в тій ціли, щоби знищили розвій життя Українців! Но — але тепер вже нема страху, щоби ся партія могла осягнути свою ціль в десяткованю наших змагань до незалежної України! От хиба надгородить сих христ. суспільників одних гонорами, других рангами — парохіями товстими і проче — тай тільки їх добра буде — але до України — вара їм вже раз на все!

Я не виджу нічого так дуже шкідливого в ріжних наших, хоч би і як радикальних партіях, ні для нашого народного життя

ні для нашої Церкви; можуть бути якісь там „принципальні“ ріжницї, лиш щоби була якась в тїм ідея*) — а не безідейність, підлота, ренегатство. Я занадто сильно вірю в могутність нашої католицької Церкви, щоби она могла захитатись від леда якої там партії.

Не маємо ми сьвященики чоґо боятись революції духової (бо лиш в теперішній добі о такій може бути бесіда), наколи й ми в нїй живу участь взяти схочемо, а безпечно стяг Христовий не то не затратимо, але й ще високо піднесемо! Втікати від противників і замикатись від них хїньским муром, потрафлять хїба лиш слабодухи, а сильні духом всі сили напнуть, щоби не лишати їм повірену паству на поталу злу, но до остатної каплі крови її боронити муть ріжними способами, як Христос боронив, а звістна річ, що до сильних духом весь сьвіт належить.

Очевидець.

С. Ізидор Дольницький

Духовник львівського руского дух. Семинара.

О Службі Св. Йосифа і Найсвят. Серця Ісусового.

До Вас звертаю ся, моїх колись синів духовних в Семинари Львівскім.

На желане одного з наших Преосьвящених уложив я дві Службі: одну св. Йосифу, а другу Найсвят. Серцю Ісусовому і дістав на обі апробату від Ординаріяту Митрополичого, з припорученем тогож, щоби ті Служби відправляли ся в всіх Церквах. Се припоручене уміщене на чолї кожного примірника і звучить так:

Що до сьв. Йосифа:

Ч. І0112 з 1909.

„Службу Сьв. Йосифу Обручнику позваляє ся печатати і має ся щорічно ві всіх Церквах 26. Груд. відправляти“.

† *Андрей*
Митрополит.

*) На сю „нешкідливість“ і „ідейність“ радик. партії годї хїба згодитись з шан. автором. — Редакція.

Що до Найсв. Серця Ісусового :

Ч. 1593, з 1909.

„Позволяє ся печатати сю Службу Сьвященнійшому Серцю Ісусовому і дозволяє ся відправляти в Церквах“ і проч.

Від Львівського Митропол. Ординаріята.

А. Білецький

Офіціал.

При печатаню тих Служб був я грамотою урядовою нашого Ординаріяту завізваний, щоби ёму кілька примірників їх предложити в сій ціли, щоби їх припоручити до відправи і прочам двом Ординаріятам; в сій то справі до мене лично ласкав був прийти Впр. крилошанин Пакиж.

Тимчасом в часі минувших вакацій зібралась у Св. Георгія комісія, зложена з Сьвященників трех Епархій і уложила Типик на рік 1912. На сій комісії, хоч завізваний, не міг я бути. Однако по випечатаню того Типика спостеріг я, що в нім нема і згадки о сих двох Службах. Причина того може бути та, що П. П. Отці Комісарі не знали Митрополичого припоручена, або лучше сказати, тому, що они уложили Типик для всіх трех Епархій, а припоручена Митрополичого Ординаріяту до прочих двох еще не виславо. Але здає ся, що лучше би були зробили, якби були бодай замітили, що они мають припоручене Ординаріятске в Львівській Архієпархії, так як не залишили замітити 24. мая Богослужене Евхаристійне, приписане в Архієпархії. Що отже они опустили, то я тепер доповняю.

З нагоди бесіди о сих двох Службах мушу Вам пригадати, (бо і самі о тім добре знаєте), що знаходять ся у нас такі скрайні консерватисти обрядові, котрі 1) критикують наш Собор Львівський за то, що як кажуть, занадто високо підносять культ св. Йосифа*); а 2) що сі дві Службі не повинні у нас правити ся, яко противні нашому обрядови.

Що до св. Йосифа відповідаємо: із слів Собора о культі Св. Йосифу еще не конче слідує, що св. Йосиф є більшим сьвятим від Предтечі. Се слова Собора: „Що до почеси сьвятых, пбнеже як мовить Апостол, одна звізда від другої разднствуєть, хоч всі сьвяті перед Богом суть великими, однак декотрі суть славніші від других; а що межи ними особливо відличає ся св. Йосиф, Обручник Пр. Діви, ми держимось сего поучені найторжественнійшою на землі повагою Намістника Христового, тому, що сей сьвятий декретами так бл. п. Пія ІХ, як і славного Ёго наслідника Льва ХІІІ, установлений Патроном

*) бо висше Предтечі, котрий в нашім обряді занимає перше місце по Преев. Богородиці.

Вселенської Церкви. Дятого і сей Синод, обіцюючи собі знаменитих благ духовних від покровительства сего святаго, бажав собі по милости Божій прийняти Ёго яко особенного Покровителя Рускої Церкви“*).

Коли тут Собор каже, що св. Йосиф межи святими особливо відличає ся, то тим зовсім не зменшає святости або достоїнства иншим найбільшим святим, бо не йно св. Йосиф, але еще й они відличають ся особливо межи иншими. Ба навіть еслиби Церков приписувала св. Йосифу культ внішний більший, як Предтечі, то еще не вадило би більшости святости Предтечі; так як культ внішний, який Церков Грецька віддає св. Николаю, єсть більший від культу девять менших Апостолів, а однак се не є доказом більшої єго святости чим Апостолів, котрі без сумніву суть найбільшими святими Нового Завіта*). Церков Грецька приписує св. Николаю „Всенощне бдіннє“, а Апостолам (кромі Верховних і Ів. Богослова) заведво-Полудней, в уставах Славянських, а в Грецьких ані того. Так в книгах Літургійних Грецької, як і Римської Церкви, Св. Предтеча займає перше місце по Пр. Богородиці, іно там, де приходять поминанє Ангелів, там Св. Предтеча поминанє ся аж по них. Такий порядок поминань заковує ся так в Грецькій Церкві, як видно в Єктенії Спаси Воже, як і в Римській, як видно в Літанії Лявретанській і в Исповіданії Гріхов (Confiteor) положенім на Повечерії в Бreviарі Римскім. Єсли отже ті два великі Архіереї Вселенські, котрі відправляли Правило Церковне і по піднесеню культу Св. Обручника, не погрішили нічого против обряду Римского, ані против Св. Предтечи, то так само і наш Пречестний Собор не погрішив ся ніяк против обряду Грецького, ані против Св. Предтечі через піднесенє культу Св. Йосифа, бо наконець він опирає ся на повазі Архіереїв Римских.

Впрочім Собор основує висоту культу Св. Йосифа не на своїм мудрованю, но на повазі Вселенських Архіереїв Пія ІХ. і Льва ХІІІ., котрий то послідний підносить достоїнство св. Йосифа понад всіх святих, бо в своїм письмі до всіх Святителів Церкви католицької з року 1889 пише о нім так:

„Дячого блаженний Йосиф іменно має ся за Покровителя Церкви і взаімно Церков приобіцює собі дуже богато з єго опіки і покровительства, того особенні причини суть ті, що він був мужем Марії і мнимим отцем Христовим. Відси походить все єго достоїнство, ласка, святість, слава. Певно достоїнство Богоматери єсть так високе, що нічого більшого не може бути. Однак понеже межи Йосифом і блаженнішою Дівою зайшов вузол супружества, то до того взнеслого достоїнства, котрим Бо-

*) Титул ІV. Гл. VII. стр. 139.

*) яко основи Небесного Єрусалима (*Апокаліпс.* 21. 14).

городця без порівняня перевишає всі природи сотворені, він зближився, як ніхто инший. Во супружество єсть товариством і дружеством найбільшим із всіх, котре зі своєї природи має прилучене взаїмне уділене дібр. Для того если Г. Бог дав Діві Іосифа за Обручника, то дав безперечно не іно товариша пожити, дівства свідка, хоронителя чести, але також через союз супружеский співпричастника єї високого достоїнства. — Подібно сьвященним достоїнством він один перевишає всіх, понеже божим совітом був сторожем Сина Божого, уважаний людьми мнимим Бого отцем. З того слідовало, що Слово Боже Йосифови скромно підчинилося і повинувалося і віддавало всяку честь, яку діти повинні віддавати свому отцю“.

А що до слів Спасителя: „Не воста в рождених женами болій Іоана Крестителя“ (Мат. 23. 11.), то Корнилій А. Ляпиде відносить се до Сьвятих Старого Завіта. (In Math. XI. 11.), а може іно до Пророків, бо св. Лука, котрий описуючи той самий случай, що і св. Матей, ограничає єї слова на Пророків, бо каже: „Болій в рождених женами пророк Іоана Крестителя ніктоже єсть. (Лук. 7. 28.); бо тут має ся читати не пророка, в падежи родительнім, як читають пізнійші*) виданя, но пророк, в падежи іменительнім, як має текст Грецький: *προφήτης*. Також і в переводі латиньскім слово *Propheta* могло би розуміти ся в падежи 6. (*instrumental.*), однак зі взгляду на текст грецький, має ся толкувати в падежи 1

А що до культу Найсв. Серця Христового, як він не противить ся нашому обрядови, то вже Їх Преосьвященство наш Митрополит Андрей солідно і ясно доказують в своїм листі до Духовенства своїх епархій, печатанім в Жовкві 1906.

Закиди і бігновіди..

Закид: Служба Найсв. Серця Христового є 1. винаходом новим, і 2. взята з латиньскої Церкви, проте не лицює нашому східному обрядови. Відп. Що до 1: Служба Найсв. Серця що до предмету є нова, але що до форми вона уложена стисло після уставу Типика грецького і длятого не противить ся нашому обрядови¹⁾. Послухаймо о тім слів Їх Преосьвящ. нашого Митрополита: (з Листу паст. стр. 7. і 8.)

„Питанє проте, чи нова якась Служба, цѣлкомъ вѣдповѣдаюча приписамъ, духови обряда грецького малабы уходити за недозволену інновацію, лишъ длятого, бо єсть новою. На те питанє рѣшучо треба вѣдповѣсти, що при захованю правныхъ формальностей (*servatis de jure servandis*) и формы обрядовой

*) Славянські.

1) бо обряд не лежить в предметі Служби, але в внѣшній її формі.

може бути впроваджене нове богослуження такъ вѣдповѣдне духови обряду, що хотяй нове, обрядови не буде чуже. Їсли того не признасть, треба сказати, що богослуження обряду грецького такъ завмерло, що вже не єсть способне до нѣякого розвою. Уважати за рѣчь суцню восточнымъ обрядамъ бракъ внутрешной сили житя и розвою, се єсть брати обрядъ не такимъ, якимъ его намъ исторія передала, але такимъ, якимъ находить ся в якѣмсь однімъ выданю, вѣдъ котрого не смѣе анѣ на волось вѣдступити сей, що не знає анѣ его духа, анѣ исторіи. Исторія обряду, хотяй на жаль не досыть перестудіована всказує на систематичну поступаючу еволюцію вѣдъ першихъ часѣвъ Христіянства. Много єсть Службъ впровадженихъ въ обрядъ еще въ девятѣмъ и десятѣмъ столѣтю. Почитаємо Святыхъ творцѣвъ канонѣвъ, котрі жили и працювали въ столѣтяхъ осмѣмъ, девятѣмъ. Навѣть вѣдлученій вѣдъ Соборной Церкви восточни Провинціи такъ само понимають обрядъ, впроваджуючи безъ жадного шкрупулу новій Службы“.

І дійсно Миней Російскій переповнені суть Службами новихъ Лжечудотворцѣвъ Російскихъ, але в сѣм не противять ся обрядови грецькому, бо Служби їх уложені після правил Типіка грецького. З тої причини анѣ Греки не прогрішили си против свому обрядови, коли виробили Службу Григорію Палама, хоч злочестивому.

Якбисьмо тримали ся тої засади, що в Церкві не має вводити ся нічо нового, то бисьмо не мали майже жадного праздника, бо они були установлені не всі нараз, по поступенно в літахъ слѣдуючих, не малибисьмо анѣ величавого обряду Плащениці, бо той дуже пізно настав в Церкві, так що в книгахъ церковнихъ нашихъ і Грецькихъ анѣ згадки о нѣмъ нема. Не булоби Саккосів, бо о нихъ нема згадки в Евхольогіонахъ Грецькихъ в рукоположеню Святительскім, іно о фелоні, не малибисьмо Мітр, котрихъ еще до Гоара 1653) Святителі Грецькі не уживали: *Annuli usum Graecos Episcopos ignoscere, nec mitras ambire*. Іно Патріярхъ Александрійскій мав право уживати мітри з причини, котру наводить Фотій в Помоканоні, пишучи:

Hujus quoque temporis Patriarcha Alexandrinus ex praesenti edicto jus habet, ut cum diademate (μετὰ λώρον) celebret. Habuit autem hanc facultatem S. Cirillus Alexandrinus a Romano Papa Caelestino, quando coacta est Ephesina Synodus adversus Nestorium. Cum non posset Caelestinus adesse Ephesi et judicare Nestorium, visum est ut Sancto Cirillo a Caelestino permetteretur huic Synodo praesidere¹⁾.

Що до 2: Празникъ Найсв. Серця взятий є з Церкви Латинської іно що до предмету, а не що до внішної форми, в котрій властиво лежить обряд. Такъ якъ Церковъ Римска для того,

¹⁾ Titul. VIII. cap. 2.

що взяла многі річи від Церкви Грецької, не обвиняє ся о нарушене свого обряду, так само, если Церков Грецька возьме що з Церкви Римської, не може обвиняти ся о нарушене свого обряду, бо одна і друга Церков убирає предмет обряду в свою питому форму. Н. пр. Празник Воведенія П. В. після всіх трактаторів о Празниках, перейшов з Церкви Грецької до Латинської, а іменно до Римської, після Венедикта XIV, в році 1374¹⁾; а нікому не прийшло до голови обвиняти за те Римські Церков. А що Церква Римська багато взяла з обряду Церкви Грецької, то свідчить Венедикт XIV, пишучи: *Sedem Apostolicam non omis- sisse, quoties id rationi consentaneum putavit, aut asciscere in universam Ecclesiam Latinam ritus, qui ad Graecam Ecclesiam pertinebant, aut permitterent ut particulares quidam ritus, qui ab Ecclesia Graeca manarunt, in nonnullis Latinis Ecclesiis observarentur*²⁾.

А коли якийсь там в Римі критикував св. Григорія I. Папу Римського за то, що з Церкви Царгородської впровадив в Церков Римську пісень Трисвятую, (котру і нині Римляни співвають в язиді Грецькім і Латинськім в велику п'ятницю при поклоненю Ч. Креста) Святий відповів так: *Si quid boni vel ipsa (Constantinopolitana), vel altera Ecclesia habet, ego, ut minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari semper paratus*³⁾.

Закінчене.

Як хто отже з Вас жичить собі набути для своєї Церкви ті дві Службі, нехай віднесе ся до мене, а я їх за посліплатою пішлю ему. Ціна примірника оправного півтора корони, а неоправного, но брошурованого 1 кор. Мені вигіднійше булоби, якби О. Декан місцевий дав мені знати, кілько примірників для Церквей его Деканату потребує, тобим на его руки післяв.

Поздоровляю Вас всіх з Вашими чесними супругами і дітьми і поручаю ся Вашим молитвам і Вас поручаю опіці Пр. Богоматери

Ваш колись Отець духовний
а нині Дзидзьо

Ізид. Дольницький

Духов. Семина. Руско-Львівського.

¹⁾ De festo Praesent. B. V.

²⁾ In Epistola Allatae sunt.

³⁾ Lib. 9. Epistol. 12. Ind. 11. — Коли Церков Грецька була злучена з Престолом Св. Петра, тогди і процвітала так, що і Римська і прочі Церкви могли багато з неї добра взяти; а тепер, коли зійшла на багно і запусгїне, не можемо з неї нічо взяти, по мусимо звертати ся до Церкви Римської і від неї побирати скарби духовні.

Всячина.

Котрі віроісповідання суть нині в Австрії признані яко стоваришеня релігійні.

Яко стоваришеня релігійні суть признані нині в Австрії отсі віроісповіданя :

1. Церква католицька з трома обрядами : латиньським, грецьким і вірменьським.
2. Церков греко-східна нез'єдинена.
3. Церков евангелицка (авґсбурске і гельветске віроісповідане).
4. Релігія жидівска (разом з Караїтами).
5. Церков старокатоликів.
6. Євангелицкі Братя (Herrenhüter).
7. Липовани на Буковині.
8. Східні Вірмени в Сучаві.
9. Магомедани в Боснії і Герцеговині.
- 10 Найновійше, бо теперішню сесією парламентарною признане стоваришене релігійне є сторонники Ісламу ганефітського віроісповіданя.

Церков анґліканьска (Hochkirche) в Австрії не є признана, мимо сего найвисшим рішенем з дня 28. мая 1821 р. дозволено на побудоване дому молитви для анґліканьської громади в Трпесті під услівем, що душпастир підлягати ме гельветському консисторови у Відні, тепер evangelischer Oberkirchenrat.

Для непризнаних віроісповідань дозволяє право (Art. 16. St. G. — G.) приналежним до них тільки на домашні практики релігійні, о скільки они не є ані противні законови ані деморалізуючі. Стоваришене членів непризнаного законом віроісповіданя не може уважатись підметом права, але є стоваришенем недозволеним.

Ч. Т.

Театрально-орґанізаційна комісія Товариства „Просьвіта“.

З кінцем місяця цвѣтня засновано при Головнім Виділі Тов. „Просьвіта“ у Львові нову, сему з ряду комісію театрально-орґанізаційну. Комісія ся мати ме за задачу в першій мірі подавати всілякі поради і вказівки аматорським кружкам театральним наших читалень, Січий, Соколів, Руських Весід і т. п., як уладжувати аматорські вистави, які добирати штуки і т. д. Не менше важною для комісії справою буде зладжене і тягдє ведене точного спису дозволених до вистави ц. к. Намісництвом

творів; разом комісія старати ся буде о придбане театральної бібліотеки, з відповідних для аматорської сцени творів і з музикальних партитур до народних штук, які визичувати ся ме до ужитку кружкам. В окремії частині „Письма з Просьвіти“ поміщувати ся буде дотеперішний репертуар для аматорських кружків, а також буде подавати ся рецензії й нових драматичних творів; репертуар найвідповіднійших до вистави штук буде дуже точний і основний та видавати ся ме його й окремо, яко летючі листки. Пляни на дальшій меті обнимають: 1) Утворене під зарядом комісії та покровом Тов. „Просьвіта“ взірцевої сцени людовой так, щоби підчас проб та самих представлень могло все двох до трох людей приглядати ся, як слід, режисерській роботі та в сей спосіб у сім напрямі образувати ся; 2) Уладжуване курсів для режисерів; 3) Видаване дешезої бібліотеки театральної з найвідповіднійших творів; 4) Придбане до визичуваня театральної гардероби і тут в першій мірі строїв козацьких і історичних, щоб уможливити виставу штук з нашої бувальщини; 5) Ведене катастру існуючих і організованих нових кружків.

Крім сеї роботи з театральними кружками возьме ся комісія енергічно до помочи і праці над анальоґічними кружками хоровими і оркестральними. Так отже нова ся комісія заняти ся ме одним, величезним, дотепер в нас без опіки позістаючим відломом просьвітно-культурного жита, який найчастійше являє ся й рішаючим чинником осьвідомлюючим темні і байдужні маси простолюдя. — На чолі комісії стоїть інж. Степан Чарнецький, як голова, його заступником є о. Іван Туркевич, секретарем Іван Савицький, а референтом комісії до Головного Відділу радн. о. Теодозий Лежогубский.

Малярство реліґійне *).

Вроджений запал до краси в природі і зусиле підхопити єї і в наслідуюваню перенести на даний предмет або відповідно приноровити, викликали штуку. Той вроджений запал наирає і побуджує артиста до творчого наслідуюваня краси природи. В першій мірі стремить він до підхоплення до наслідуюваня красної форми; але задля тісної сполуки форми зі змістом, дух артиста мусить також полюбити і зміст, який має представити єго образ.

Ті два чинники форма і зміст вибивають ся також в вражіню, яке робить на видця вже готовий образ.

І тільки дуже абстракційний теоретик, перебірчивий естетик і смакун-артист може задоволити ся лише самою красою форми. Вільшість людей глядить і займає їх не лише красою форми в образі, але і то, „що“ образ представляє.

Зміст образа тому не є нічим випадковим, случайним ані для видця ані для артиста. То признає навіть так скрайний

*) Karol Wróblewski: Zasady piękna w sztuce.

прихильник „красоги для краси“, яким є Віткевич. Також і він є тої гадки, що артист то „оживотворений апарат“ і від его душі залежить, на котру сторону свѣта скерує він свій апарат.

Отже можливим є скероване предмету (объектѣва) того живого апарату в сторони не тільки звичайного земского житя, але і в сфері найвисших таїнств релігійних. Годі „живий апарат“ набирає еще більшого житя. Артист в сѣм случаю ввійшовши в нечувано тісну звязь зі змістом образа (догматом віри), не тільки ставить нам перед очи красоту того змісту, але виражає в нїм рівночасно свою особисту пошану, культ і пієтизм для него.

З такого настрою повстають образи релігійні, як то прекрасно виражає ся про се статут середньовічного малярского цеху зі Сієни: „Цілюю*) релігійного малярства є при помочи Божій вказати невправнім (в тім заводі), що може зробити сила віри“.

Цілком справедливо тому сказано о святім малярі, містику Фра Angelico: „Для него малярство було тільки милим виразом актів віри, надії і любови“.

З того слідує ясне заключене, що ціхою, котра відріжняє малярство релігійне від свѣтского (цивільного) належить уважати: конечний пієтизм до него і повстаюче з сего збудоване і ублагороднене видця.

Вправді кажуть деякі, що з релігійних образів неможна робити жадних заключень о внутрішнім настрою артиста. Ругіно, а тим менше Тусуан не були цілком аскитами, а прецінь їх образи мають вираз екстатичної побожности; тільки не многі серед непроглядного легійона малярів релігійних могли як Фра Angelico в глибині власної душі находити взори до образів націхованих великою тугою за позагробовими свѣтами. — Але як всі люди, так і артисти, носять в своїй груди шляхотнійшу часть свого „я“. Притім посідають і змисл і здібність так глибокого затоплення в нїм, що з него, ніби зі зерна золота зможуть викути тоненьку нитку, котра розснута — вистарчить на гафт великого і чистого характеру в образі.

Розумієсь, що нині — з легко зрозумілих причин — трудно доглянути того будуючого первня в релігійних образах. — Штравс, Реван і цілий синедріон новітних теологів доконали свого. — Модним нині стало ся раціоналістичне „понимане“ Христа, яко діяча тільки або добродушного вандрівника-проповідника. Пр Д. Марія буває представлена яко наївне дівча при кужели, то знова як бідна жінка звичайного теслі в нужденній хустині на голові.

Ось як гр. Harrach представив „Кушенє Христа“ через диявола: Дияволом є тут жіноча стать, що виходить з пекольної глибини серед диму і випарів. Христос напрасним жестом відтрунувши стать від себе, сам в заклопотаню утікає.

*) Rio, L'art chrétien I. 61.

То само можна сказати і о „Воскресенню Христа“ Верещагіна і о „Родині Йосифа в Назареті“ Англійця Millais. Є в тих образах все: історія, анатомія, перспектива, досконале знанє фльори палестиньскої, брак однак головної річи — натхненя, що то з віри спливає на предмет, котрий має бути представлений.

Rembrand і van Ruysdael були мовістами, а мимо сего їх декотрі образи „Зложенє Христа до гробу“, „Христос в городі“, „Сумний аж до смерті“ ціхує така глибина набожного настрою, що не уступають в нічим ділам архикатолицького Fra Angelico або екстатичним постатям Perugina. Не віроісповданє отже є міродайним в оцінюваню вартости образу, але глибоке відчутє, з яким маляр забирає ся до представленя якогось предмету віри.

Для одного з польских артистів не вистарчило одіти Матір Божу в краківску сукману, розпустити єї коси по раменах і дати в руку пригорщу татарского зїля, щоби через то лише сотворити образ Матери Божої krakowskiego ludu. Вираз твари на тім образі чисто людський, сьміючі ся очи і румяні лиця, зробили з неї красну дівчину*), а не Богородицю, що достоїнством своїм вносять ся високо понад всяку земску твар.

Або чи може бути що більше карикатурного над образ, котрий свого часу Uhde поважив ся назвати іменем Христа? Представлений хтось на розстайній дорозі; руки і рамена то, постати піднесені в гесті; поза як можна догадувати ся, проповідника; одїж єго то червоний грубий мішок, в пасі шнуром оперезаний. Брунатний лахман звисає єму ніби плащ з одного рамена. Волосє на голові побурене спадає на рамена. В виразі твари нема ні крихітки не то Вожества, але навіть одробини шляхотного вигляду людского. Правдивий тип сибірського бродяги або засланця з Сахалїну. І то має бути стать Христа, про котрого єв. Письмо каже, що був красший від синів чоловічих.

З того, що сказалисьмо о релігійнім малярстві показуєсь, що мильним є твердженє декотрих критиків, будьтоби поезія і малярство в представлюваню євятих — релігійних тем послугували ся виключно людскими середниками.

Правда, Гьлосса єв. Тереси, поезії Франца Сераф., книги Томи á Кемпіє писані суть людским мазком; правда — де мова в них о любови Бога аж до смертя, до затрати себе — уживають ті поети-містики вираженє (язика) земскої любови. Так само Fra Angelico, як і Рафаїл уживали до своїх образів людских середників, котрі суть доступні і для кожного иншого артисти: фарб і кисти, євїтла, барв і взорів. — Однак сила відчутя, настрої, що з внутр оживляє ті часто людські вирази в поезії і людські середники в малярстві, не вєсюди були однакові. Звідси то дїєсь, що повстають твори — діла штуки, в котрих

*) Ту добре пригадати собі, чи і у нашім релігійнім малярстві нема подібного образа Пр. Д. М.

силою творчою крім засобів, хочби і найкрасше згармонізованої душі людскої, мусить бути **висша провідна сила**. Сила та нераз через натхнене пре артиста до діл релігійних, на котрі сам геній людський глядить потім зі здивованєм.

Дух, йдѣже хѣщеть, дѣшеть)...*

Не встидайте ся п. малярі сказати: колом розгоновим, піддержкою, самим діланєм і рукоятію доброго висліду в релігійнім малярстві є — паска Божя. — Ч. Т.

3 головного виділу Товариства сьв. Ап. Павла.

Подає ся до відома членів Тов сьв. Ап. Павла, що:

1. Відпоручником Товариства до „Рідної школи“ є Всесв. о. др. *и* Боцян, ректор духовної семинарії;

2. „Щоденні молитви“ — (відтиска з малого катехизму) розіслані до кружків, де їх можна набути по ціні по 4 сот. від примірника;

3. Виконуючи ухвалу Загальних Зборів нашого Товариства віднесено ся до Преосвященого Митрополитичого Ординаріята з жалобою на клевету завдану нашому Товариству редакцією „Церковного Востока“.

4. На прошене генерального Вікарія Всесв. о. дра *Й.* Жука вислано для наших переселенців в Босні 100 примірників наших видавництв в квоті 103 К.

5. Позаяк перше видане книжки „Де знайти правду“ розійшлося в 5.000 примірниках а нове запотребоване оказалось конечними, видано другий наклад тої книжочки з доповненнями по ціні 1 корона від примірника;

6. Виконуючи ухвалу Загальних Зборів, постарано ся о завязане комітету в справі збираня жертв на будову монастиря і церкви для СС. Василянок у Львові і видано в тій цілі відозву, яка зістала поміщена в ч. III. А Єпархіяльних Відомостей;

7. Просить ся старшину кружків о надіслане звіту з діяльності за минувший рік, як також о зібране членських вкладок і залеглостей за побрані видавництва нашого Товариства.

З а В и д і л :

о. Евген Гузар.

о. др. Д. Яремко.

Що каже статистика Галичини за послідне 10-літе?

Хотяй ще не зараз появить ся офіційальне справозданє Бюра статистичного при Виділі кр. у Львові про послідний спис людности в Галичині, вже постарались деякі зі сторони Поляків видістати статистичні дані з краевого Виділу, щоби „з волеєм ствердити“ приріст римо-католиків і затирати з радости руки, що приріст сей є рівнозначний зі зростом польского стану посіданя. Користаючи з тої нагоди, наводимо порівнюючу табелю спису людности в Галичині, щоби витягнути також для нас цінні спостереженя.

*) Еван. Іоанна III. 8.

	рим-кат.		греко-кат.		вірмено кат.		православ.		протестанц.		Жидів		інші і безрелігійні	
	загалом	0/0	загалом	0/0	загалом	0/0	загал.	0/0	загалом	0/0	загалом	0/0		
1890	2999716	45.40	2790894	42.23	1739	0.03	1429	0.02	43931	0.67	768845	11.63	1262	0.02
1900	3345780	45.73	3109972	42.50	1532	0.02	2233	0.03	45382	0.62	811182	11.09	857	0.01
1910	3745145	46.58	3378451	42.02	1392	0.02	2816	0.04	37292	0.46	872975	10.87	1316	0.01

Загальний спис людности в Галичині з кінцем р. 1910 виносив 8,029.387; з того припадає на східну Галичину 5,336.177, а на західну 2,693.210, крім війська, яке виносить 62,860 людей.

Процентіві відносини греко-католиків до римо-католиків в східній і західній Галичині з осібна унаглядняє слідуєча таблиця:

		гр. кат.	рим. кат.	Жиди	без віроіспов.
1890	Схід	62·86 ⁰ / ₁₀₀	22·65 ⁰ / ₁₀₀	15·39 ⁰ / ₁₀₀	0·90 ⁰ / ₁₀₀
	Захід	3·60 ⁰ / ₁₀₀	88·01 ⁰ / ₁₀₀	7·97 ⁰ / ₁₀₀	0·42 ⁰ / ₁₀₀
1900	Схід	62·79 ⁰ / ₁₀₀	23·51 ⁰ / ₁₀₀	12·85 ⁰ / ₁₀₀	0·85 ⁰ / ₁₀₀
	Захід	3·44 ⁰ / ₁₀₀	88·52 ⁰ / ₁₀₀	7·69 ⁰ / ₁₀₀	0·35 ⁰ / ₁₀₀
1910	Схід	61·68 ⁰ / ₁₀₀	25·31 ⁰ / ₁₀₀	12·36 ⁰ / ₁₀₀	0·65 ⁰ / ₁₀₀
	Захід	3·24 ⁰ / ₁₀₀	88·53 ⁰ / ₁₀₀	7·92 ⁰ / ₁₀₀	0·31 ⁰ / ₁₀₀

Наколи порівнаємо загальне число греко-католиків попередних десятиліть з десятилітєм посліднім, то приріст нашої людности випаде в посліднім десятиліттю далеко слабший ніж в попередних. Однак се явище не є наслідком зменшеня плодovitости нашого народа а толкуєсь сильно розвиненою еміграцією зарібковою в послідних десятилітях. Коли зважимо, що галицька еміграція за послідне десятилітє виносить 477.834, з чого на Русинів гр. католиків припадає 254.000 то прийдем до висновку, що еміграція є причиною, для чого наш нарід мимо релятивного приросту виказує за послідне десятилітє майже о $\frac{1}{3}$ ⁰/₁₀₀ менший приріст людности.

Але чим витолкувати сильний приріст римо-католиків в західній Галичині, який видає ся в очи при перегляді другої таблиці?

Во придивім ся, що говорять сі німі цифри: 1890—1900 прибуло римо-католиків в західній Галичині $\frac{1}{2}$ ⁰/₁₀₀, підчас коли чотири рази менше число римо-католиків в східній Галичині зростає в тім самім часі майже о 1⁰/₁₀₀. Від р. 1900—1910 виносить приріст римо-католиків на заході ледви 0·01⁰/₁₀₀, підчас коли рівночасно чотири рази менше їх число на сході виказує приріст о цілих 2·20⁰/₁₀₀. Наколи би толкувати се явище природним

приростом польського населення, то насуває ся непоборима трудність, длячого приріст римо-католиків на заході не йде в парі з їх приростом на сході. Наколи приріст залежить від плодної сили даного народу, то чим витолкувати сю велику нерівномірність плодності польського народу в східній і західній Галичині? Ніхто не буде так наївний, щоби толкував сю нерівномірність відмінними територіяльними або кліматичними відносинами, бо они в цілій Галичині менше більше однакові. Питане се розв'язує лиш одна відповідь: Причина приросту римо-католиків в східній Галичині не є явищем природним лиш штучним. Безнастанне латиньщене греко-католиків, яке прийало по 1908 р. застрашачі розміри, будоване щораз то нових твердинь польських в формі капличок по руських селах, отсе сі штучні чинники, що збільшили ряди польської нації і латинської церкви о 2%. Се нові *zdobycze polskiego pług*a в XX. віці.

Андрій Ішак.

Монашества у нас бран.

Чини монаші і конгрегації се вицвіт християнства; тому чим більше релігійний є котрийсь нарід, чим ліпше розуміє науку Христову, де більше процвітає жите християнське, у того народу є більше чинів монаших, є більше різних релігійних конгрегацій.

А если так є, то видно, що у нас дуже заросла буряном винниця Христова, коли наше монашество таке мізерне; кілька соток монашества на 4 мільони Русинів в Галичині то сьмішно мале число. Хто сему винен, що у нас гейби призабули на ради євангельські — лишаю се без відповіді. Скажу лиш се, що я еще не чув проповіді на тему рад євангельських. Давніше мусіло бути у нас инакше, бо знаємо, що у нас на Руси було багато монастирів, а тепер у нас всего 13 монастирів мають оо. Василянє, а і ті декотрі майже пусті пр. в Підгірцях, в Погони.

А мимо сего з подивом мусимо глядіти на ту муравлину працю оо. Василян; таке мале їх число, а так много трудять ся пр. і при видавництві книжок, при редакції газети, в праці душпастирській при парохіях, на місіях в нас в Галичині і в Америці, а тепер ще при ново основанім інституті місійнім в Бучачи, так, що на них сповняєсь народна наша пословица: що „хто працює, тому Пан Віг і силу дає, а хто лїнує ся, тому ще ту відбирає, хоч вже і так єї мало має“. Однак хочби при Божій помочи і подвоїли а навіть потроїли они свою працю, то та їх праця еще не буде такою, якою она у нас повинна бути. А причина сему: брак, мале число монашеств у нас. У нас треба не 6, 7 соток монашества, нам треба 6, 7 тисяч, так, як се є у наших Поляків. У них пр. в самім місті Львові було в році 1911. 807 монахів і монахинь, коли у нас

77, а то 10 оо. Василян, 29 сестер Службниць, 28 Василянок і 10 Студитів. Отже 10·5 разів більше як наших монахів і монахинь є польських монахів і монахинь у Львові; а порівнявши число польських монахів і монахинь в самім Львові, з нашим числом монахів і монахинь, як і де не будь є, то Поляки мають около 150 монахів і монахинь більше від нас. Що за великаньська різниця між ними а нами. Хтось би міг сказати, може по иньших містах в східній Галичині не стоїть так зле наше монашество в порівнаню з польським. А я скажу на се, що і не ліпше, як у Львові пр. возьмім Коломию, столицю нашого Покутя, а порівняне чисельне між монахами а монахинями польськими і рускими буде ще гірше, ще сумнійше для нас. Ту після шематизму з 1911 р. є оо. Єзуїтів 7, Сестер милосердя (Шаритки, котрих у Львові є аж 143) ту 7, Сестер Службниць 8, Сестер Род. Мар. 8, Уршулянок 28, разом 58, а на то все 4 наші Сестри Служб., отже 14·5 разів більше є в Коломиї польського монашества чим руского. Або возьмім столицю нашого Поділя, місто Тернопіль. Ту є оо. Єзуїтів 22, оо. Домініканів 4, Сестер Милосердя 6, Домініканок 4, Сестер Служб. 13, Згромадження Сестер св. Йосифа 8. Разом 57. З руского монашества є лише 9 Сестер Служб. Отже 6¹/₃ разів сильнійше стоїть монашество польське від руского.

Коли порівнаємо отже ту чисельну лише перевагу польського монашества над руским, то цілком нам не стане дивним, коли кожного місяця читаємо, що у Львові перейшло кілька десятків Русинів на латинський обряд. І хоч багато ще иньших причин складаєсь на сей наш масовий перехід на латинський обряд як у Львові, так по иньших містах а навіть селах, то на мою гадку сего би не було, коли би наш нарід був добре обучений в справах релігійних; мою гадку стверджує се, що наші Русини то, що роблять ту в Галичині зі зміною обряду, то саме роблять в Америці зі зміною віри. Обучати добре в справах релігійних, научити розуміти науку Христову і приписів Церкви, видно, що не було кому, а притягати до себе різними а преріжними способами є кому; з того ясне заключенє, що если хочемо, щоби наші люди добре уміли постояти за свою віру, нарід і обряд церковний, щоби в нашім народі зацвило правдиве життя християньске, щоби наша Русь була дійсно святаю Русію, то мусимо пособляти розширюваню нашого монашества мужеского і жіночого.

Насуваєсь питанє, в який спосіб маємо пособляти розширюваню нашого монашества? Чи може закладати нові чини або конгрегації?

На разі нам нема потреби старати ся про основанє нових чинів або конгрегацій. Ми мусимо скріпити, сильно поставити на ноги наперед ті чини, які є у нас, а потім доперва будемо виділи, чи нам треба закладати нові.

А пособляти розвоєви нашому монашеству можемо і му-
симо в двоакый спосіб: морально і материяльно. З одной і дру-
гої сторони потребує помочи наше монашество: моральної, че-
рез розбуджене у народа духа жертви для справ релігійних;
материяльної передовсім потребують чини і конгреґації жіночі,
а ті у нас суть дуже бідні. Обі сі вомочи най пліють всі, хто
може; ніхто най не відтягаєсь від жертви на великі жер-
тви. Материяльну поміч мусимо дати всі, по можности каждо-
го при якій будь нагоді. — Моральну поміч передовсім має
дати клир сьвітский. А у нас під сьм зглядом дуже мало ро-
билось. Душпастирі тому повинні при кожній нагоді яко про-
повідники слова Божого вказувати на велике значіне рад еван-
гельских, а передовсім пояснити, в чім полягає суть жита
монашого, сказати про великість ласки покликания до стану
монашого.

Через голошене і розяснюване рад евангельских взбудити
і роздути огонь любви до жита уединеного, до жита монашо-
го. Душпастир повинен помагати душі, що хоче вступити до
Закону, радою: роблячи єю уважною, що до монастиря по-
винно вступати ся не в часі набожного натхнення, але по спо-
кійній, зрілій розвазі: дальше представляючи строгість жита
законного з одной і солодість з другої сторони; в той спосіб
перешкодить і не допустить до заводу неодного, що нерозважно
підняв ся так великої жертви; если вже хто невідклично рішив
ся піти до Закону, тоді душпастир має обовязок порадити та-
кій душі, до якого чина має вступити, як також помочи побо-
роти трудности, які можуть ставити родичі своій дитині, що
хоче вступити до монастиря. В тім дусі впливати на моло-
діж можуть парохи також в той спосіб: звертати дітям увагу,
щоби наслідували побожных монахів або монахинь, если є в тім
місци.

Дальше повинен душпастир і о се дбати, щоби до мона-
стиря діставали ся не ті, що шукають в монастирі легкого
хліба, але ті, котрі хочуть правдиво служити Богови.

Подібно як душпастир, повинен впливати в тім дусі на
шкільну молодіж о. катехит.

Верімоє до сеї праці: вспомагати морально і материяль-
но наше монашество всі. Запамятаймо собі се, що праця поль-
ских монахів і монахинь принесе користь для Польщі, а плоди
тої праці вже видимо. Міста наші спольщені; а польонізация
вкрадаєсь і на села. А певно се станєсь инакше, коли по мі-
стах у нас буде своє монашество; оно не дасть на поталу наших
міст*) наперед латинізації а потім польонізації. Вспомагаючи,

*) У нас якось так склалось, що діяльність наших політичних, еко-
номічних і просьвітних інституцій звернула ся з цілою форсою на села, по-
лишаючи міста безпощадному заливови поляків і жидів. Ми гейби забули,

морально і матеріально монашество, виробимо тим самим у себе сильних борців за віру і парід свій; поставимо сильні оборонні мури для нашої Церкви і народу. Зникнуть у нас розпаношені заходи польонізаторські, зникне нахабна латинізація нашого міщанства і нашого пролетаріяту, наших робітників так по містах, як і по селах. Зникнуть заходи шизмофільські, зникне погубний лібералізм, соціалізм і радикалізм.

Найперше і найскорше, що можемо і мусимо зробити, то хай буде се: Захоронкі під опікою руских монахинь мусять повстати у нас в кождім місті, місточку і селі.

Ч. Т.

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнане всяких залеглостей. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам вже доси посліплати. Та коли би ся неувага мала тревати дальше — ми мусіли би хиба здержати їм висилку часописи.

що міста суть світочі культури і центри політичної власти; для кожного народу міста суть вікнами вселюдської цивілізації. Через сі вікна всесвітний потік цивілізації льється ся по селах. А для галицької України сі вікна забиті. Тому дуже добре би було, будувати на будуче і монастирі по містах більших пр. в Тернополі (ту аж допрошує ся на „всходніх кресах“ монастир оо. Василия і то великий), в Коломні, Станиславові, Стрию і меньших містах, як в Чорткові, Городенці, Заліщиках і богато иньших.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
св'ящ. Ярослав Левицький.

В друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА
у Львові, ул. Рицерська ч. 18 — Телефон 1707
поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля
„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, хрести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різьбярів
для виготовлени іконостасів і престолів, — і приймає замовлени на образи.

Позолоченя чаш і направи риз
просить вислати до Львова, де є їх робітня.
За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6%,
уважаючи вкладчиків співниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленція митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія“ вибудована на найсолідніших основах.

„Карпатія“ приймає забезпечення на життє у всіх
найдогідніших комбінаціях при найкористніш-
ших умовах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія“ дає забезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки забезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія“ основана на взаємності і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

„Карпатія“ видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ“.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ“.

„Карпатія“ передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агентуру.

Блишні інфрмациї що до забезпечень і агенцій удї-
ляє дирекція товариства в Чернівцях, ул. Кохановско го
№ 12. Дирекція приймає також зголошення внесків на
обезпечення на життє і ренти.

Одинока радикальна поміч для терплячих на пропуклину.

М. ФРАЙЛІХ

у Львові, ул. Городецька ч. 35.

Винахідник бандажів припуклинових, патентованих ц. к. Міністерством торгівлі і промислу на багато виставах краєвих і заграничних, а передовсім у Відні на гігієнічній виставі „Das Kind“, в році 1907 під протекторатом архикнязя Фердинанда Карла. Яко спеціаліст лічення недуг пропуклинових відзначений в Римі крестом заслуги на виставі в році 1908, рівнож властитель диплому почесного „Societe hygienique“ в Падуї (Італія) — зеднав собі уже світову славу своєю метою цілковитого усуваня пропуклин без жадної операції, лишень при помочи ужитя бандажа власного винаходу.

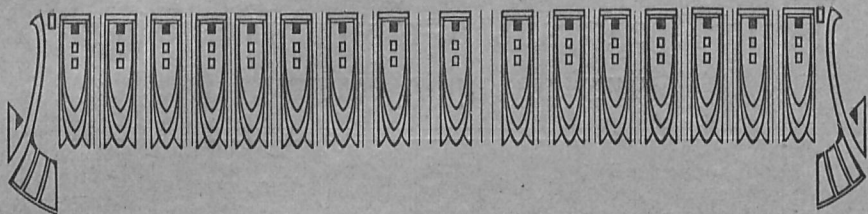
Тисячі людей терплячих на пропуклинувилічив М. ФРАЙЛІХ цілковито, так, що вповні заслугоє на загальне признане та імя добродія терплячої людскости.

Світле ц. к. Міністерство торгівлі у Відні розпорядженем з дня 25. червня 1895 до Ч. 2297, уділило М. Фрайліхови, яко спеціалістови бандажів пропуклинових власного винаходу привілей на виключне виконуване тихже, а ц. к. Намісництво у Львові дозволило ему уживати Цісарского Орла. Сотки листів з подякою та признаня не тільки від хорих пацієнтів зі всіх частий світа, але і від багато лікарів потверджують ту опінію, що

бандажі М. Фрайліха

суть безуслівно цевним средством до цілковитого усуваня терпінх пропуклинових.

Поручаємо кождому з наших читатів зажадати від М. Фрайліха у Львові ул. Городецька ч. 35 книжки під заголовком Пропуклина і наслідки ново-винайдених бандажів через М. ФРАЙЛІХА, Львів, ул. Городецька 35., котру то книжку на жадане franko кождий може одержати. — Кождий хорий мусить явитись безуслівно в заведеню М. Фрайліха в цілі збаданя, де мусить позістати через кілька днів.

ПОРУЧАЄ СЯ

Всечеснійшому руському Духовенству до
ужитку свого і церковного

„НАШІВНИК ЦЕРКОВНИЙ”

(Гн. Полотнюка)

поручений Всеєвітл. Митропол. Ординариятм.

Половина чистого доходу зі спродажи, призначена на
ціли Руского Товариства Педагогічного.

Ціна книжки К. 3. оправл. 4. К.

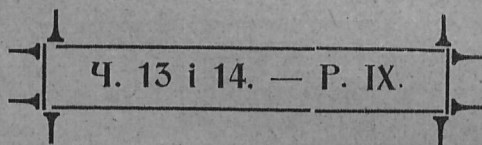
Замовленя слати до Канцелярії Руского То-
вариства Педагогічного

у Львові, Мохнацкого 12.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

НИВА

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

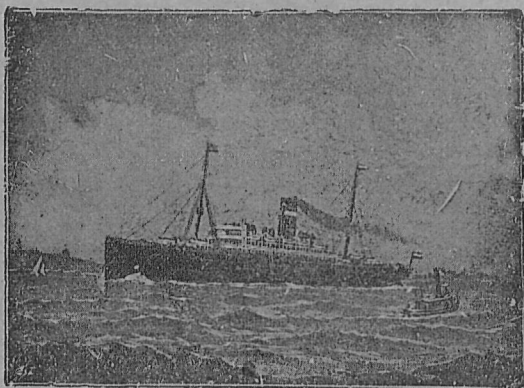
Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 13 і 14.

З М І С Т:		
Вражіння після „Ниви“ на російській Україні.		377
<i>Антін Стельмах</i> : Синтеза сьвітоглядів.		381
<i>Іван Ших</i> : Сьв. Іван Новий Сучавський.		398
<i>о. Іван Сендецький</i> : Самопоміч.		402
Церковні літопись.		412
Всячина:	(На евхаристийний конгрес до Відня. — В справі участи руских селян. — В справі збираня жертв на будову монастиря і церкви СС. Василянок. — З Дирекції жіночих шкіл Русякого Товариства педагогічного у Львові. — Заклик до нашої жертволюбивої суспільности. — Видавничя Комісія Руского Товариства педагогічного. — Наші гаразди).	416

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північної, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до :

Генеральна Агента Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вибудована на найсолідніших основах.

„Карпатія” приймає обезпечення на життє у всіх найдогідніших комбінаціях при найкористніших умовах: на дожиттє, посмертні капітали, посаги і ренти.

„Карпатія” дає обезпеченим всякі користи, які може дати нинішній стан техніки обезпечення і солідне, оглядне діловодство.

„Карпатія” оснований на взаємності і має на увазі лиш хосен своїх членів Чисті зиски вертають ся яко дивіденди членам.

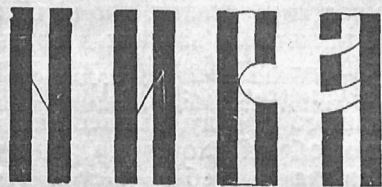
„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного товариства на життє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в „КАРПАТИЯ”.

„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним людям по містах і селах свою агентуру.

Блисші інфрмациї що до обезпечень і агенцій уділяє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского № 12. Дирекция приймає також зголошення внесків на обезпечення на життє і ренти.

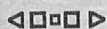
ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 13 і 14.

Львів, 1. червня 1912.

Рік IX.

Вражіння після „Ниви” на російській Україні.

В нїдрах широкої України, серед мертвого моря російського синодославїя, часами збираєть ся нас декілько, що болїємо питаннями віри і вселенської Церкви Христової. Маємо в своєму гуртку і пана, і мужика, і сьвященника. Якось ото спільно перечитували „Ниву“. Дорогою гостею є для нас „Нива“, орган єдности Церков на рідній мові, часопись, про яку чули ми лише з синодальних „Церковныхъ Вѣдомостей“, але так чули, що бодай не казати. Та позаяк синодальна репутація є для нас запорукою поважання до того, що вона ганьбить, то радо поставили ся ми до „Ниви“, щиро й любовно, так як би читали десь на чужині милий лист з вітчизни. В числі 2. „Ниви“ (15 січня 1912 р.) є писанне о. М. Галущинського „Пробудїмо ся зі сну“. — Перечитавши тоє, читачі мої багато сперичали ся, хвилювали ся та доводили оден другому. З повним поважанням до мисли о. Галущинського про ОО. русофілів, клеймили сих, яко зрадників віри і народу, синодославних запродавцїв та московських політиканів, що бажали би „И капиталъ приобрѣсти и невинность соблюсти“, але трохи инакше поставили ся до другого й третього розділу згаданого писання, де розв'язуєть ся питання про „обрядовщину“ та „що нам робити“. Про остатне маю на думцї поділити ся з „Нивою“.

Минаючи історичну розвідку о. Галущинського про дорогу, „якою йшли люди, що завели наші руські епархії в Росії в обійми схизми“, бо що було в Росії за часів Лісовського-Попеля, того не може бути зараз ні в Росії, ні, тим паче, в Гали-

чині; минаючи сю частину писання, яко не цілком переконуючу, особливо коли роздивляти ся питання з погляду ширшого, як галицько-український, — читачі мої багато недоумівали над отсими місцями о. Галушинського: 1) „Ми не тільки хочемо задержати чистоту нашого обряду, але все нам подобаєть ся, що було колись в нашім обряді, хоч воно противить ся вірі католицькій та не відповідає потребам часу й душі людської“; 2) „По думці наших обрядовців всюди має бути поступ, розвій, жите — тільки один обряд має стати архівом, сьвятощі церковні старими ґратами, не допасованими до обставин часу і потреб душі“; 3) „Чим більше (до грецького обряду) заводжено конечні зміни, достосовані до потреб часу і душ людських, дух католицтва в нашім народі збільшав ся“; 4) „А однак многих потреба змін в нашім обряді... обряд є висловом віри, відповідаючим вимогам часу і потреби душі людської“... 5) „Тільки той може піднести подібну трудність (запозичовання практик церковних з иньшого обряду), що не розріжняє обряду від догми, форми від змісту, та сліпим і не чулим є на потреби душ людських“.

І ото тутешні читачі „Ниви“ недоумівали, чи висше наведені цитати анальоґічні суть для цілого греко-католицтва в широкім змислі того понятя, чи для греко-католицтва Галичини, чи для греко-католицтва о. Галушинського та декількох його однодумців*), „бо так“, доводили оден другому: „як форма конкретно представляє зміст, так обряд конкретно представляє догму; як зміст виливаєть ся в формі, так догма виливаєть ся в обряді; коли зміст і догма, яко такі, суть абстрактні, сказати-б, незалежні, то вже форма і обряд суть в прямій залежності від індивідуальности своїх творців. Догму науки Христової представляли конкретно, виливаючи в обряд, два сьвітові історичні чинники, оден т. з. романізований, другий т. з. еллінізований, і представили та вилляли кожен відповідно своїй натуральній, дуже складній, Господом Богом наданій духовій і фізичній індивідуальности. Так протягом довгих віків, вогнем первісної віри Христової і силою боговдохновенної мисли Вітців і Учителів Церкви — склали ся сьвященні предання — обряди римські і еллініські, і зараз кожний добрий римлянин і кожний добрий еллін, та йже ся німи, се-б то кожний Кельт і Поляк, кожний Вірмен і Русин — повинен памятати оте вартеве „тїмъ же оубо, кратїе, стобїте и держїте...“ Через се власне не тільки бажало-б ся „задержати чистоту нашого обряду, але й все нам подобаєть ся, що було колись в нашім обряді“. А що воно „не противить ся вірі католицькій“, то раз, що воно було до часів ви-

*) Се питання, над котрим здалоб ся перевести широку дискусію. Ми радо служимо місцем як для рос. Українців, так і для галицьких. — Ред.

зантійського відколу, а друге знов те, що воно освячено властивою Найсвятійшого, блаженної пам'яті, Вітця, Климента VIII, приймившого Русь до лона своєї Церкви, яка єдина зберігла суцільність древнього православ'я в ясній чистоті його і непорушності, і коли іменем глави своєї освятила чи благословила що, то лишається воно освященим і благословеним во вся дні до скончання міра...

А далі, недоумівають, що то за „потреби часу, обставин та душі людської“, якими так пестить писання Вп о. Галущинського, і до яких обряд мусить „дostosовуватись“, яким повинен „відповідати“. Чи то мають ся на увазі потреби галицькі, чи греко-католицькі, чи римо-католицькі, а чи взагалі потреби нашої сучасності та її душ? Коли потреби чисто галицькі, то хіба-ж змінами в старім обряді (та усуненням терміну „православний“) треба бороти ся з „атцями“, „лемківскою дурійкою“ та житомирськими вихованцями? А чи не краще бороти ся більш кованою зброєю, про яку о. Галущинський і сам каже, се-б то проповідями, приватними розмовами, виданням відповідних книжок та піднесенням життя релігійно-морального серед народу і духовенства, а не запозичуваннями практик церковних з иншого обряду, не замовчуванням однаковості греко-католицького та синодального обряду, бож істина влізе в вікно; натомість чи не краще бороти ся отверто, роз'яснюванням ріжниць дійсних, внутрішніх, глибоких та з'ясуванням тої оберпрокурорщини, розлічи й безладдя, що зветь ся греко-російським православ'єм в Росії, а в Галичині мусить звати ся не иначе, як схизмою, бо во істину православні суть лише греко і римо-католики. Тутешні читачі „Ниви“ добре уявляють собі, як важна й тяжка тота справа, але з пташиного дивлячись лету, сьміють думати, що так неначе не з того боку підходять до неї всесесні та правдивоповажані галицькі оборонці віри католицької. Відкидаючи напр. термін „православний“, а не називаючи тим, звичайним для руського народу терміном віри католицької, змінюючи та запозичуючи обряд, тим самим уводять простий люд в підозрінне до себе та несамохиті тручають його „в обійми схизми“, атци якої як найліпше користують ся з тих рокових помилок і, як відомо нам і з Житомира і з галицької праси, мають чималий успіх.

Бо то завжди так: аби лише оборонець відступив ся на єдину пядь від своєї позиції, аби лише кришку захитав ся, то вже справа його непевна, аж заким знов не стане твердою ступою на свому місті, тоді почне свій напад. Тай знов з морального боку чи личить же, щоби пастирі греко-католицькі, через те лише, що якись там схизматики іменують себе „православними“ та держать ся грецького обряду, цурали ся старожитнього терміну „православний“ та старожитнього, благословеного Найсвятійшими Вітцями обряду.

Коли мають ся на увазі потреби греко-католицькі, то мимо дивної неприхильности до рідного обряду, о. Галушинський не повинен забувати ся, що обряд для греко-католицької Церкви є поки що величезною місійною зброєю, бо поза межами Галичини починаєть ся широке море синодославія — Україна, Московія, Сибір, Туркестанщина... а що греко-католицький обряд зможе тут більше, а ніж римський, то про се годі й говорити: адже люд темний, сути справи не знає, а до латинського обряду ставить ся взагалі вороже, як до чогось чужого, ба навіть сьмішного. Уявіть собі, прошу, кацапа в костелі, того самого кацапа в червоній сорочці з оксамитовою жилеткою поверх, що так щиро вклякає в греко-католицькій церкві в Петербурзі, на Полозовій вулиці, № 12, в о. Олексія Зерчанінова. А проте що в синодославній церкві — що в о. Зерчанінова, то з зовнішнього боку однаковісенько.

Коли мають ся на увазі потреби римо-католицькі, то так би й сказати: пора, мовляв, затушкувати всілякі зверхні ріжницї та швидче нівелювати ся в один спільний всім католикам обряд латинський. Се так, звичайно — так... Але чиж стала вже для того пора? Чи не мати ме з того віра католицька великої згуби, а Поляки (поки-що) великої знайди?

Може, врешті, мають ся на увазі потреби сучасности та її душ, бо адже о. Галушинський охоче каже про архів і грати, про поступ, розвій, і жите... Так як би в радикальній промові... Але як то може стосувати ся до сьв. Церкви та її тих чи других скарбів? Хіба так: Римо-католицька Церква в цілім своїм житті, — і в змісті і в формі, і в догмі і в обряді, в важницях і в дрібницях, — ніколи не поступала ся вічним для часового, небесним для земного, ангельським для людського, через те вона як була, так є, так і буде во віки; через те Господь Бог, по безмежному свому передвидженню, і дав їй ключі Царства Небесного. Східна же частина її, церква византийська, тільки те й знала, щоб достосовувати ся до потреб часу та душі людської, хоч ті потреби, та обставини, та душі, яко речі земні, завжди були й суть гріховні або протилежні наущі Христовій. А вона, знай, достосовувала ся, та ломала старі грати, та трощила архіви, та розвивала ся, та поступала, та заводила зміни, — одно слово, — притьмом йшла за житєм і ото дожила ся: має собі оберпрокуратора в кращім разі, а безладе та ростіч в гіршім, на Балканах та в Туреччині; а штунду, суббото адвентизм, молоканьство, духоборство, хлисто-скопчество, атеїзм та бузувірство й там і сям. Але оборони, Боже, щоби новаторствуючи в консервативній по своїй сути справі та пристосовуючи ся до потреб часу й обставин його, церковний распорядок греко-католицький допустив ся чогось подібного в межах свого богоспасаемого володіння. Оборони, Боже!

Так гадаємо, сумніваємо ся і доводимо один другому, ми, в нідрах далекої від Галичини України, в вільні від праці часи,

зійшовши ся в тісний гурток однодумців, — ми, що офіційально належучи до оберпрокурорії, як лише уміємо й можемо, повсякчасно „Sentimus cum ecclesia catholica“ і найкращі надії наші церковні покладаємо на греко-католицьку Галичину, а для того надто не байдужі, як там дієть ся, пишеть ся і говорить ся. А если з нашого несвідомого далека говоримо або пишемо не до діла, если в думках наших та висновках помиляємо ся, то просимо вибачення і науки, а найперше віри в нашу непохитну щирість до достохвальної „Ниви“ і її сьвятої справи.

IV/28 1912 Юр. Стрижавський.

Антін Стельмах.

Синтеза сьвітоглядів.

(Д а л ь ш е).

Критика монїзму, матеріалїзму, проблем душі.

Коли хочемо мати правдивий погляд на вище наведені системи, мусимо в них при помочи лучів критичного сьвітла відділити те, що імовірно а часом і правдиве, від того, що є лиш особистою видумкою, що не опираєсь на жадних даних. Розум сам домагаєсь, щоби те, за чим не промовляють жадні аргументи, відкинути, щоб на таких основах сьвітогляду не будувати, бо він ніколи не буде відповідати дійсности, а тим самим не буде правдивим.

Про kwestії, які порушує і розбирає натуралістичний монїзм, а се: 1) чи суть ріжниці квалітативні чи квантативні між трема сьвітами мінеральним, ростинним і звїринним, 2) чи самородство належить зачислити до історії, чи ні, 3) чи чоловік є лиш найвищим звеном в довгім ряді еволюційних фаз, буде бесіда деінде.

Розбираючи критично вперед монїзм, звернути треба на тім місци увагу на інші елементи, і на основі тих видати о тім системі прихильний, або неприхильний осуд.

Вже на самім початку стрічаємось ту із атомами вічними, а до того еще одухотвореними, і однородними. Знати треба, що бесіда не о атомах хемічних, не о атомізмі науковім, проти ко-

трого ніхто не виступає, але о атомізмі філософічним, що хоче пояснити природу тіл і матерії взагалі, хоче відразу розв'язати гордийський вузол початку світа. Згодитись проте на навчання моністів не можна, а се тому, що воно не лиш що не оперте на жадній трівкій основі, але й тому, що не пояснює питання, яке має пояснити, а крім того признане атомів вічних, однородних і душею наділених се суперечність.

По перше є се ненауково лучити духа з матерією без встарчаючої рації, а се тому, бо як виразно зазначає вчений Енгерт¹⁾, внутрішній вплив атомів на себе і психічні якості не зносять ся з механічним поясненем.

Се впрочім цілком ясне, що там, де правлять желізні, механічні закони, там не можна мішати якогось духа.

„Was ist anderes — пише знаменито компетентний в тій справі Клімке²⁾ — als eine uralte, in eine hypermodern gelehrte Terminologie eingekleidete Mythologie, wenn Ernst Haeckel von der primären Ergonomie der Materie spricht, von der primitiven Empfindung, die jedem Massenteilchen von Anfang an innewohnt, von der Lust der Atome bei ihrer Verdichtung, Unlust bei der Verdünnung der Materie? Das sind alles Anschauungen, die dem Bedürfnis nach mythisch-phantastischer Ausgestaltung der Wirklichkeit entspringen, sich aber wissenschaftlich in keiner Weise begründend oder auch annehmbar machen lassen“.

Впрочім наука віде єще в жаднім атомі душі не відкрила, а коли так, коли мимо нивішного так високого вже стану людскої умітності, фізика ні хемія віде душі в атомі не добачила, хоч вже його на електрони поділила, то приймає одухотвореного атома, се противне звичайному науковому станову річи, а принаймні не дасть ся емпірично оправдати³⁾.

Дальше, коли візьмемо під увагу однородність атомів, те, що всі вони мають одну природу, то як пояснити ріжнородність тіл в видах і рухах? Атоми однородні відповіди на се не дають.

Атоми в монізмі натуралістичнім є вічні. Чи се можливе? На тім місці зазначу лиш, що слідує:

1. Все, що вічне, те є само від себе, жадної причини свого буття поза собою мати не може. Те, що є само від себе і через себе, мусить бути таким а не иншим, мусить мати раз на все певні сталі, незмінні, ціхи, прикмети. Бо зміна тих прикмет, робила дану річ вже від чогось зависимою, а те, що зависиме, вже не є само через себе; а тим самим не може бути вічне. А-

¹⁾ Гл. Dr. Joseph Engert: Der naturalistische Monismus Haeckels, Wien. 1907, ст. 169.

²⁾ Гл. Friedrich Klimke S. J. Die Hauptprobleme der Weltanschauung. Kempten u. München 1911. ст. 98.

³⁾ Поп. Dr. Joseph Engert: Op. cit. ст. 138.

томи проте, наколи суть вічні, суть незмінні. А тимчасом досвід вчить чогось якраз протилежного. Хімічні синтези або аналізи вказують, що атомами чоловік посередно розпоряджає після своєї вподоби, розумієсь лиш в певних границях. Після засади: „*corruptio unius est generatio alterius*“ — розклад одного тіла є рівночасно повстанням другого, атоми із розкладом тіла одного, стають новими життєвими елементами тіла другого. Атоми, що колись служили до творення безсмертної гомерівської Іліяди, або драм Шекспіра, днесь суть може частиною складовою якої рослини, або якогонебудь тіла иншого. Атоми отже улягають змінам, піддають ся внішнім також впливам, а се свідчить проти їх вічності.

2. Атоми існуючі від віків, булиб самі через себе, і самі булиб вистарчаючою рацією свого істнованя. Годі мусілиб бути від нічого независимі, бо в протилежнім разі вже не малиб послідної рації бутя в собі, а лиш в чім инчим. Тимчасом знаємо, що атоми, в своїй чинностях і рухах від себе взаімно завясать, а з того виходить, що неможливою є річию, щоб вони самі були основою і причиною свого бутя; а коли так, то тимсамим не суть вони вічні. „Є се отже лож — пише Dr. Esser¹⁾ — коли матеріалізм без поданя сліду якогось доказу, говорить о незнищимости і вічности матерії“.

Ті атоми наділені від віків силою притягання і відшпиханя, якими пояснити хотять моністи появу першого руху у вселенній. Та се їм не вдає ся, бо вже славний Нютон сказав, що початку руху не можна вивести з сили тяжести²⁾.

Єще що до kwestії про Бога. Бога означає Гекель³⁾ як нескінчену суму всіх сил в природі, як суму сил атомів і всіх дроговань етеру.

1) Гл. Dr. M. Esser: Die Schöpfung aus Nichts nütigegeben dem Materialismus, Panteismus und Semipantheismus, Philos. Jahrb. Bd. 22. Fulda 1909. зом. 1. ст. 39—40.

2) Ось що пише в тій справі Dr. Esser: Auch die Schwerkraft genügt nicht zur Erklärung der Bewegung. Denn die Astronomie kennt nur einen idealen, keinen realen Mittelpunkt des Fixstern-Himmels, um den etwa die anderen Gestirne rotierten. Newton selbst gibt zu, dass das Gravitationsgesetz den ersten Anstoss der Bewegung nicht erklären kann.... Gerade die Erklärung der ersten Bewegung bildet die grösste Schwierigkeit für das Kant-Laplacesche System. Denn da nach dem Daltonschen Gesetz von der Diffusion der Gase diese ein immer grösseres Volumen einzunehmen suchen, konnte der ursprüngliche Gasball keine Kugelform haben, wenn sie ihm nicht von einer äusseren Ursache gegeben worden wäre, und es konnte sich in ihm kein Mittelpunkt bilden, um den etwa die übrigen Teile hätten rotieren sollen. (Philos. Jahrbuch, Bd. 22. Fulda 1909. Heft 1. ст. 41.).

3) Ernest Haeckel: Monizm jako węzeł między religią a wiedzą. (З нім.) Kraków 1906. ст. 49.

В тім підчеркнути треба, що з таким богом, або без него, все одно. Нема навіть найменшої рації називати сили природи і сили атомів богом, бо се нонсенс. В Бозі мають концентрувати ся всі досконалости в найвисшій степені, бо инакше щож се за Бог? Також в Бозі повинен бути найвисший розум і воля, а хтож їх припише природним силам, що ніякої свідомости навіть свого ділання не мають. Скаже моніст, що ті сили вічні і їх можна назвати богом, бо вони все сотворили. Так, але де доказ на се, що вони вічні? Доказу на те жадного нема, а і самі моністи жадного не старають ся подати, бо такого знайти не в силі. Противно, доказати скорше можна, що ті сили, закони не існують від віків. Сили ті самі без матерії існувати не можуть, а коли матерія, атоми не вічні, то якжеж сили можуть бути вчні? Впрочім сили ті не суть абсолютно конечні. Вони можуть бути, а цілком не булоб в тім суперечности, колиб їх не було. Коли так, то не суть вони абсолютно конечні, вони суть принагідні, а як такі вічні бути не можуть, бо що вічне, те є абсолютно конечне, воно мусить бути, і то таке а не инше, і жадного виїмка в тім бути не сміє. Сили природні отже вічні не суть, повстали в часі, а як такі, котрих передтим не було, а самі з себе повстати не могли, тому вони власне домагають ся їх Творця, що їх покликав до бутя і злучив з матерією.

Показуєсь, що на основі до тепер сказаного, поглядів моністичних прийняти не можна.

Відкликуючись до висше поданої критерії правдивости світогляду, треба замітити, що монізм не узнаючи особового поза-світового Бога ¹⁾, а попадаючи в пантеїзм, правдивим поглядом на світ бути не може. Поминаючи те, що він не опираєть ся на жадних майже даних наукових, зазначити треба, що містить він в собі суперечности, бо приймаючи одухотворені атоми, узнає також, що вселенна є оживлена одною загальною душею, що знова не дасть ся з собою погодити. Бо в який спосіб душі атомові зливають ся в одну загальну? Тому цілком справедливо звертає на се увагу вчений Енгерт ²⁾, що монізм натуралістичний не пояснює проблему світа.

Згадати на тім місци належить і се, що цілий сей безцільний процес того велита-вселенної являєсь в монізмі, як се крас-

¹⁾ Що ціллю монізму взагалі, не лиш натуралістичного, є усунути із світа личного Бога, о тім наше знаменито філософ Фр. Клімке в словах: „Alle Errungenschaften der modernen Kultur werden in den Dienst des Monismus gestellt. Die exacten Wissenschaften müssen ihm nicht weniger als die moderne Kunst und Literatur dazu behilflich sein, das Christentum, insbesondere den Glauben an einem persönlichen Gott, auf immer aus dem Felde zu schlagen“. (Fr. Klimke S. J., Der Monismus und seine philosophischen Grundlagen, Freiburg 1911, 2, гл. Stimmen aus Maria-Laach 1911. Heft 6. ст. 24).

²⁾ Гл. Dr. Joseph Engert, Der naturalistische Monismus Haeckels, Wien 1907. ст. 171.

но зазначає згаданий Енгерт¹⁾, марнованем сил і тому противенством в самому собі. Кінець світа має бути лиш початком давньої страшної забави іграшки! І в самій річі так. Коли приймавсь Бога позасвітового, тоді ціла вселенна голосить його славу, а як такого нема, то на що те все, яка ціль всякого буття?

Моральність, досконалість, стремління до найкрасших ідеалів, стаєть ся тоді пустою, безвартісною фразою, бо вони траплять в натуралістичнім монїзмі цілу свою вартість, коли не віднесе ся їх до першої і найвищої досконалости, до зобов'язуючої святости.

Коли нема безсмертної душі, коли о житю кожної одиниці чи суспільности рішає лиш борба за існуванє, тоді цілком певно, так як колись поганьство, так тепер монїзм не має для душі жадної надії, жадного житя, жадної сили; для чоловіка має він лише терція і смерть, а жадної чинности ні вічности, бо брак ту всякої любови²⁾.

Переходячи дальше до уваг про матеріялізм, належить застановитись над kwestією душі, яку майже так само розв'язує монїзм.

Матеріялізм, як і монїзм натуралістичний душі безсмертної не визнають. Після Віхнера все є лиш матерією і рухом, а що поза тим, є замішанєм людського ума.

Принимати існуванє Бога є нерозумом, принимати існуванє душі і її безсмертність є нерозумом, бо все пояснити дасть ся чинниками механічними, самою матерією. Душа, ся метафізична мара, се лиш продукт мозгу. Житє пояснюєть ся лиш хемічними процесами.

Пригляньомь тепер, чи можна згодитись на такий погляд.

Не признавати якогось духа, а лиш писатись на числі процеси хемічні — годі. В житю людскім суть факти, яких хемічним діланєм пояснити не дасть ся. Свідомости і свобідної волі еще ніхто хемічними процесами не пояснив.

Хотіти отже — пише Векер³⁾ — житє пояснити чисто хемічно, значить майже те саме, що хотіти книжку пояснити хемічно тому, що вона зложена лиш з двох хемічних складників, паперу і чорнила.

Чинности психічні уважати лиш за функції мозгової субстанції, се на нічим не опираєсь. Жадної нема до сего основи.

Є се отже трохи недорічно — замічає справедливо філософ Венчер⁴⁾ — хотіти розуміти мозок як тілесний орган,

¹⁾ *ibid.* ст. 205.

²⁾ Гл. Dr. Joseph Engert: *op. cit.* 345.

³⁾ Гл. Dr. W. Koch u. Dr. O. Wecker: *Religiös-wissenschaftliche Vorträge. Erste Reihe. 2. Aufl. Rottenburg a. N. 1910* ст. 35.

⁴⁾ Гл. Dr. Max Wentscher: *Einführung in die Philosophie 2. Aufl. (Götschen) Leipzig 1911.* ст. 113.

якому припадала б фізіологічна функція витворювати і видавати думки, або взагалі щось психічного.

Але звернім увагу на важніші заміти із сторони матеріялістів.

Не треба — кажуть вони — душі як окремого ества духового, до того, щоб витворювати загальні понятя та думки. До сего служить мозок. Миж знаємо, що чинности психічні розвивають ся паралельно з мозгом. Хтож не знає, що дитина і старець не можуть так добре думати, як чоловік в повні жита? А хто не знає, що ушкоджене мозгу потягає за собою утрату певних спосібностей? Видно, що всі так звані чинности душі суть лиш впливом субстанції мозгової, і без неї нема думаня, нема психічних явищ. Душа отже се нічо иншого, як мозок.

У відповідь на сей заміт треба сказати, що матеріялісти не розуміють цілковито річи. Без струни нема музики! Чиж се значить, що струна сама витворює тони? Ніколи в світі. Музик витворює тони, а струна є лиш услівем до того, щоб музик міг добути якийсь тон. Тому, як каже справедливо Нількес¹⁾, матеріялісти не відріжняють причини від услівя. Мозок є услівем, а душа людска причиною витворюваня гадок. А що ушкоджене мозгу, чи якої його части, потягає за собою утрату певних спосібностей духових, то се тому, що мозок — як зазначає вчений астроном Фляммаріон²⁾ — є конечним зрядом до об'явлюваня душі, є *conditio sine qua non*. А не треба додавати, що маєсь на думці чоловіка в нормальнім стані. А коли так, то тепер зрозуміло, чому у старців чинности психічні слабнуть, так що видаєсь начеб у них дух старів ся. Се тому, що у них відповідні органи змислові старіють ся, а через те не можуть так добре функціонувати, як пр. у людей молодих. Що не душа старієсь, а лиш тіло, за тим промовляє факт³⁾, що много старців заховує часто спосібности умові в цілій свіжості і блеску, мимо ослабленя функцій вегетативних. До таких належали Софокль, Плятон, Гете, Александер і Вільгельм Гумбольдти, Ківіє, Лев XIII. і ин.

Дальше, каже матеріяліст, не можна прийняти іstownаня душі без нарушеня засади фізичної поставленої Робертом Майєром (1842) о енергії в світі.

Після сеї засади сума енергії в світі є все стала. Її не можна ні збільшити ні зменшити. Коли приймаєсь душу, тоді актом волі я витягаючи пр. руку, витворюю нову скількість

¹⁾ Гл. P. Peter Nilkes S. J. Schutz — und Trutzwaffen im Kampfe gegen Unglauben und Irrglauben I. T. 14, Aufl. (Kevelaer) ст. 58.

²⁾ Camille Flammarion: Op. cit. ст. 164.

³⁾ Гл. X. Dr. Kazimierz Wais: Psychologia T. III. (Bibl. dz. chrześc.) Warszawa 1903 ст. 149.

енергії, що знова говорить проти засади сталості енергії. Душа протє істнувати не може.

Щоб відповісти на повисший заміт, підчеркнути на тім місци належить те, що питанє, чи скількість енергії є абсолютно сталою, не є певно розв'язанє. Досліди наші є скупі і недокладні, так що стояти при абсолютній певности тої гіпотези не можна. Впрочім хочби навіть засада сталості енергії оказалась абсолютно певною, то і тоді навіть механістичний аргумент тратить на вартости, коли зважить ся, що воля наша нової енергії не творить ніколи, як се зазначає добре філософ Брузалем¹⁾, а лиш нагромаджену в мязі силу нап'яту перемінює на живу. Воля, — як знаменито пише Вайс²⁾ — як чинник духовий, рядить лиш існуючою вже енергією, отже скупляє її в певнім місци, або розділює, примінює до певного предмету, переносить з одного тіла на инше, замінює один її рід на другий, словом, воля впливає на зміну не скількості енергії обнятої системою матеріяльним, а лиш її якості.

Матеріялістичні отже виступи проти істнованя безсмертної індивідуальної душі, своїми аргументами нікого до себе потягнути не можуть. А се змушує нас до відкиненя того систему, тим більше, що відкидаючи безсмертність і істнованє душі, не не узнає жадного духового Бога, а коли того нема, тоді нема ніякої чесноти, бо нема жадної моральности. Висказ сей набирає тим більшої ваги, коли пригадаємо собі, що послідовною консеквенцією тої науки є цілковитий детермінізм, що наше почутє відвічальности і етичну вартість чоловіка вважати мусить самою лиш ілюзією³⁾.

Форт виразно каже: *Der freie Wille existiert nicht*; значить, нам лиш нераз здає ся, що ми в діланю незалежні від жадних чинників, бо, як каже Спіноца, ми несвідомі тих природних причин, що впливають на наші діла.

Розумієть ся, на таке ми згодитись абсолютно не можемо. Здорово і розумно розбираючи те питанє, ми мусимо стати в опозиції до матеріялістичної науки, бо ся стоїть на зовсім хибнім становищі. Не можна відмовляти чоловікови прикмет, які так наглядно в него виступають. Свободи волі заперечити не дасть ся, а тим самим матеріялізм з тої точки осуджений. Вистарчить лиш трохи подумати над тим, а мусимо назвати чоловіка вільним. Бо що розуміємо під свободою волі?

¹⁾ Гл. Dr. Wilhelm Jerusalem: *Wstęp do filozofii* (з нім.) Warszawa 1907. ст. 158—159.

²⁾ Гл. X. Dr. Kazimierz Wais: *Psychologia* Tom III. Warszawa 1903. ст. 88.

³⁾ Поп. Prof. Dr. Max Wentscher: *Einführung in die Philosophie*, (Götschen). Leipzig 1911. ст. 118.

Розуміємо ту прикмету волі, силою котрої вона стає в діланню незалежною ні від зовнішніх ні від внутрішніх впливів. Позитивно дефініюючи, то свобода волі (*liberum arbitrium*), є се спосібність волі ві всіх обставинах і в кожній хвили в ріжнім вибирати, а се *facultas eligendi* ¹⁾.

Що чоловік таку спосібність має, о тім свідчить власне його переконане. Кождий внутрішню є о тім переконаний, і має повну свідомість того, що має волю свобідну. По сповненім вчинку чує кождий або вдоволене або жаль. А се незбитий доказ в користь свободи. Бо на що жалувати, або тішити ся, наколи так мусіло стати ся, бо якась неумолима конечність до сего нас перла?

За свободою волі говорить також застанова над ділом, яке маєм зробити. Та застанова, в котрій чоловік може рішитись за, або проти, булаб смішна, колиб чоловік не міг зробити так, як хоче.

Пригляньмось еше процесови намови, переконування, напминання. Ми переконуємо другого в тій надії, що він хибні погляди схоче добровільно змінити. Колиж він свободи волі немає, тоді всякі переконування злишні і даремні. Коли нема свободи волі, тоді непоможе дитині і напмінне родичів, виховане всяке виключене і чоловік мусить мати такий характер, який йому дали зовнішні обставини. Колиж ми знова бачимо в світі щось противного, то се говорить проти детермінізмови.

Наконець спитаймо еше, що тоді, коли свободи волі нема? Річ ясна. Коли чоловік ділає лиш під впливом конечного напору, тоді треба повипускати на волю всіх злочинців, а суди карні позносити. Бо злочинець не тому крав, забивав, підпалював, що так хотів, а тому лиш, що обставинами був до сего змушений, він отже нічого не завинив. Колиж мимо того злочинці дальше сидять по тюрмах, видно, що цілий світ узнає свобідну волю, а відкидають її лиш одиниці, що мати її нехотять.

Із висше сказаного випливає тоді недвозначно, на яких основах матеріялізм стоїть. Жадні наукові дані не промовляють за його правдивістю, а мимо сего в нинішній добі так много еше є матеріялістів. Чому се, на те влучну дає відповідь Гафнер в ділі п. н. „Матеріялізм“. Ті люди — пише він ²⁾ — хотять бути звірятами, щоб лекше могли жити як звірята, се е хотять усунути з дороги стид, совість, всяку тривогу перед карою, щоб спокійно без перешкоди йти за понуками змисловими.

¹⁾ Гл. Dr. Albert Stöckl: Lehrbuch der Philosophie, 6, Aufl. Bd. I. Mainz 1887. ст. 118.

²⁾ Гл. Fr. Brors T. J. Prawda, Tlum. F. F. cz. I. Warszawa 1910. ст. 34—35.

Матеріалізм — пише Іванов¹⁾ — не має проте і ніколи не досягне світової могутості, бо ігнорує основні питання людскості, відбирає чоловікові все, що становить його самотність зброю в життєвій боротьбі, і дає йому в заміну мрачні й повні розчарування теорії, хоч впевняє, що суть оперті на фактах. Матеріалізм не вміє бути також провідником, бо неможливо жити й вмирати після волі первісної матерії. За багато перечесть, а за мало твердить, що не є доказом сили. Для мислителя є він плитким і никлим; для Богови ворожих партій, для сторонництва бунту і анархії є слабкий.

Тому справедливо також каже славний філософ Освальд Кільпе²⁾: *der Materialismus erscheine „weit entfernt davon“, „eine empirisch bewiesene oder gar selbstverständliche Anschauung zu sein“.*

Спитаємо тепер, що належить думати о тій модній теорії паралелізму психо фізичного, і як до неї відноситись?

Теорія ся стоїть на ґрунті матеріалізму, бо хоч признає і робить різницю між явищами психічними а фізичними чи фізіологічними, мимо того не признає ні субстанціальности, ні духовности душі. Життя отже загробного після паралелістів нема.

Коли ходить о те, як ся теорія представляє в освітленю критичнім, то завважати ту треба три річі³⁾.

1. Паралелізм, що називає його проф. Вайс закаптуреним матеріалізмом, повалює засаду причинности, після якої кождий наслідок мусить мати причину, і то причину пропорціональну. А в тій теорії⁴⁾ бачимо, що суть явища психічні, духові, а

1) N. Iwanow: *Uwagi o chrześcijaństwie i nauce*, *Wedl. Bettex'a*. Tłum. J. Tyszkiewicz, *Lwów* 1906. *ct.* 267.

2) Гл. А. Deneffe S. J.: *Der atheistische Monismus* *ct.* 26, з под. жерв в „*Stimmen aus Maria-Laach* 1911. *Heft* 6“.

3) Гл. X. Dr. Kazimierz Wais: *Psychologia*, *Tom IV*. *Warszawa* 1903. *ct.* 49—51. також dr. Seb. Reinstadler: *Elementa philosophiae scholasticae*, *Friburgi* 1909. *Vol. II*. *ct.* 139.

4) Паралелізм психо-фізичний не може вже устоятись під отсею знаменатою критичною заміткою ученого Фр. Клімрога: *Die konsequente Durchführung des parallelistischen Grundgedankens und seine Anwendung auf verschiedene Wissenschaften, führt zu den merkwürdigsten Konsequenzen, die aller Erfahrung und allem gesunden Denken ins Gesicht schlagen. So hätte sich die ganze Geschichte der Menschheit, ihre Politik, ihre mannigfachen Kulturereignisse aus rein physischen Faktoren aufbauen müssen. Die Eroberungszüge Alexanders des Grossen oder Napoleons, die Literatur der Griechen und Römer, die Kirchen und Paläste des Mittelalters, die Kunst und Technik der Neuzeit: alles wäre so vorhanden, auch wenn nicht ein einziger Gedanke dabei gewesen wäre, oder zum mindesten wären die parallel laufenden Gedanken von gar keinem Einflusse auf sie. Damit hat sich aber unserer Ansicht nach, der Parallelismus selbst gerichtet. (Hauptprobleme der Weltanschauung (Kösel) Kempten u. München 1911, *ct.* 130.)*

нема жадного духа, жадної субстанціальної душі. Заперечена отже перша часть тої засади, бо є наслідок а нема причини, а буде заперечена друга часть засади причиновости, коли хто скаже, що субстратом тих явищ є матерія, бо ту звова маємо наслідок, а нема пропорціональної причини.

2. Противить ся найочевиднійшим фактам. Приклонники тої теорії утримують, що не може бути жадного впливу душі на тіло і відвортно чинностей фізіологічних на психічні. Але сейчас виступає проти такому твердженю свідомість і досвід виішний, що власне свідчать за тим, що існує взаімний вплив на себе світа психічного і фізичного і відвортно. Найвиразнійше ілюструє сей вплив воля. Рухи наших органів залежать в нормальнім стані виключно від волі, яка є явищем психічним, і сей один факт вистарчає вже до поваленя теорії. А коли хто сумніваєть ся о впливі волі на органи, тоді стоить йому отверта дорога до загального скептицизму, може коли хоче бути консеквентним, сумніватись о всім.

3. Зазначити наконець належить, що паралелізм веде до ложних заключень. Коли в нас нема жадного тревалого принципу, жадного підмету, до якого моглиб належати згадані явища психічні, тоді і за вчинки їх добрі не можна їх нагороджати, а за злі не можна карати, бо вони були конечні в однім непроривнім ланцуху психічних чинностей.

Як бачимо матеріялістичні погляди удержатись не можуть. Вони є лиш впливом скривлених інклінацій людської природи, се щось, від чого вона має очистити ся. Страшні і небезпечні в своїх наслідках конклюдії суть послідовною консеквентцією ложних преміє, головно що до невмолимої конечности в цілім людськім поступованю і діланю.

Тож справедливі суть отсі знаменні слова Льюцога: Між всіми поблудженнями людського духа се видає ся найгіршим, що міг (себто людський дух) дійти до того, щоби сумнівати ся о своїм власнім істнованю, яке сам безпосередно перебуває, або вважати його витвором виішної природи, про яку знаємо лише за посередництвом духа, а який якраз перечимо¹⁾.

Щоб закінчити вже критичні уваги про натуралістичний монізм і матеріялізм, звернім ся еще до питання про душу людську, що днесь тільки ударів мусить зносити із сторони противників. Коротко треба еще відповісти на питання, на яких теістичний світгляд опираєть ся, а се, чи існує душа духова і субстанціальна, і чи жие вона по смерті чоловіка.

На питанє, що є душа взагалі, відповідає Беддер²⁾, є се перший принцип внутрішний живучої тілесної субстанції, а коли

¹⁾ Lotze, Mikrokosmos, Bd. I. 3. Aufl. §. 296, наведене в Кат. Сході, Bun. II. 1907. ст. 199.

²⁾ Гл. Dr. Seb. Reinstadler: Elementa philosophiae scholasticae, Friburgi 1909. Vol II. ст. 29.

віднесемо се до чоловіка, то душа буде тоді по просту першою внутрішньою причиною життя вегетативного, сензитивного і інтелектуального.

Розумна душа людська річево ріжнить ся від чинностей психічних і фізіологічних, не належить вона до жадного підмету, вона є субстанцією¹⁾.

За тим промовляють слідуєчі докази. Проф. Вайс²⁾ так розумує: Наколи чинности психічні не належать до субстанції, тоді самі суть субстанціями. Бо все що є, або існує *in alio*, або *in se*, в першім случаю є акціденсом, в другім субстанцією — середина нема. Але чинностям, що признають самі противники, зовсім не прислугує субстанціальність. Отже належать вони, як акціденса до субстанції. А коли субстанцією сю назвемо душею, доказ скінчений.

А що нам каже в тій справі наша свідомість? Ся свідчить, що в чоловіці є все щось сталого, щось незмінного. У кожного, чи він дитиною вже, чи молодцем, чи старцем над гробом, відзивавсь те саме незмінне „я“. Від матерії, від тіла воно походити не може, воно мусить бути еством окремих від всіх модифікацій фізичних, бо сі послідні все змінюють ся. Тіло людске все те саме не є. Субстанція, що творить мозок — як підносить Фляммаріон³⁾ — не оставсь навіть два місяці тасама, бо по довшім чи коротшім часі атоми тої субстанції цілковито вимінюють ся через нові дози спожитого корму. Подібно зміняєть ся і цілий організм, так що цілком певно тіло людске є зовсім відмінне від того, яке було перед 7 літами. Однак мимо тих змін в чоловіці виступав все первень непроривний і незмінний, якийсь принцип реально відмінний від всіх актів психічних і фізіологічних. Душа проте є субстанцією, існуючою самою в собі і незалежною в своїм бутю від матерії.

Вправді декотрі старають ся сей аргумент, ослабити кажучи, що і наше „я“ також зміняєть ся. Але кожний із здоровим розумом на се лиш усміхнесь, бо нікому ніколи не приходить на думку, щоб застановитись, чи він, а властиво його „я“, є тепер те саме, що колись, чи случайно його „я“ не перейшло в „я“ його сусіда.

Душа людська є дальше духом, вона не є фосфорисценцією мозку, не є матеріальною.

¹⁾ Кожда річ є або субстанцією або акціденсом. Субстанцією є ся річ, що існує сама в собі як в підметі, а не в другій, акціденсом називає ся кожда вища, що неіснує сама в собі як в підметі, а лиш в другій. Примчорний атрамент. Атрамент, сама теч, може існувати сам, отже є субстанцією, а чорність, темна барва, як така існувати сама не може, мусить бути в другій річі, ту в атраменті, отже, темна барва є акціденсом.

²⁾ Гл. X. Dr. Kaz. Wais: Psychologia Tom III. Warszawa 1903. ст. 128.

³⁾ Пор. С. Flammarion: Gott in der Natur (з франц.) ст. 183.

1. Пізнаємо буття чисто можливі, також нічевість і ріжного рода браки. Але те, що в дійсности не існує, а тим більше те, що є пічевістю, не може ні ділати на органи, ні не може бути спосібністю тілесною пізнаване¹⁾. Отже душа є духом.

2. Ми пізнаємо також крім того що матеріяльне, і те що матерією не є, а навіть в жадній із нею звязи не стоїть. Ми пізнаємо много, що в фізичнім матеріяльнім порядку не існує. Ми чесноту пізнаємо й проступок, справедливість і жорстокість, красу і ціль, хоробрість, вічність, безсмертність і ин. Всі ті поняття лежать поза матерією, матерія їх витворювати не може, а коли так, то є в нас первень, крім матеріяльного, другий, духовий.

3. До тої самої конклюдії доходимо, коли звернемо увагу на факт, що акти волі від тіла не суть зависимі. Воля—пише знаменито проф Вайс²⁾ — сперечаєть ся нераз з пожаданем низшим, змисловим. Але, колиб єї акти належали до органічних, не ріжнилиб ся тоді від змоги пожадани змислового, а тим самим суперечність, о якій бесіда, булаб неможлива, бо жадна спромога не стає з собою в суперечности.

Душа проте є духовою субстанцією від матерії внутрішню независимою так в бутю як і в діланю, значить³⁾, єї чинности не вимагають матерії, суть независимі від органів змислових, се є суть нематеріяльні, надзмислові. Що дійсно такі чинности можуть нераз обходитись без відповідного органу, о тим наглядно поучує нас примір, який подає Фіхте⁴⁾. Один хлопець в наслідок поважного нарушеня головного мозгу стратив память і був близким ідіотизмуви, але в часі соннабулічного сну вертались йому память і розум; мало сего, він не лиш говорив о тім що було, але навіть пророкував на будуче. Скоро лиш пробудив ся, сейчас попадав знова в ідіотизм.

Примір сей ілюструє отже дуже добре свійство духа, бо вказує, що він може ділати часом і без матерії, і є еством окремим від тої послідної.

Голосити отже — каже Фляммаріон⁵⁾ — що в чоловіці нічо иншого нема, як продукт матерії, прирівнувати його з хемічною слятезою, й тим доказувати, що думанє є хемічним добуванем певних матеріяльних сполук, є величезним блудом.

Розходять ся еще тепер о найважнійшу може розвязку, а се, чи душа людска жие по смерти, чи є безсмертна? На те питанє мусимо відповісти „так“, за чим промовляють хочби ті аргументи.

¹⁾ Гл. X. Dr. Kaz. Wais: Psychologia T. III. ст. 153.

²⁾ Гл. X. Dr. Kaz. Wais: Psychologia T. III. ст. 154.

³⁾ Пор. Fr. Brors T. J. Prawda, Cz. I. Warszawa 1910 ст. 36—37.

⁴⁾ Гл. Проф. д-рь А. Шилтовъ: О безсмертіи души. Изд. втор. Москва 1898. ст. 10.

⁵⁾ Гл. С. Flammarion. Op. cit. ст. 170.

1. Віра в безсмертність є спільна цілому родови людському, і нема такого народу, який би тої віри немав ¹⁾. Як старинний Геродот свідчить, то Єгиптяни мали бути першими, що вірили в жите загробне. Розумієсь, се о стільки стійне, о скільки єгипетська література є найстаршою з тих, що до наших часів заховались. В безсмертність душі вірили Ассирійці, Вавилонці, як се показуєсь із великої старовавилонської епопеї. З вірою в безсмертність стрічаємось також у Фенікійців, Сирийців, Хананейців і Жидів. У Індів вказує на сю віру метампсіхоза, а буддизм, хоч голосив пірвану, мимо того ніколи не сказав, що із смертию тіла кінчить ся жите душі. У Хінців культ предків вказує на віру в безсмертність, а Перзи вірили навіть в воскресене тіл. Що Греки і Римляни не були відмінних поглядів, о тім свідчать пісні Гомера, діяльбоги Плятона, драми Софокля, Енейда Віргіля, Оди Горацого, розправи Ціцерона і інші. О Германцях те саме говорять їх мітольоґії, вони таке саме місце находять у Кельтів і Славян. Та віру в безсмертність мали не лиш народи культурні, з нею стрічаємось у диких племен африканських і інших.

І щож тепер думати о тім загальнім історичнім факті? Се доказує безперечно, що чоловік вже родить ся з тою ідеєю безсмертності. А коли так, коли нема ні одного народу без тої віри, тоді мусимо сказати, що поза тою вродженою ідеєю безсмертності криє ся дійсність.

2. Людека душа стремить до безконечного щастя. Чоловік шукає того щастя вже на землі, але його не знаходить. І під тим зглядом чоловік є нещасливійший від звїрини, бо пчола шукає за медом і його находить, хомяк пільний шукає за зерном і його має, бузьок шукає за жабою і єї знайде, перелетний птах відлітає на зиму до теплого південного краю і ним тішить ся, взагалі природний гін кожного сотворія стає заспоковий, а лиш чоловік вічно нещасливий. Не мають щастя бідні, а еще більше непокоять ся багаті. Модерний стоїк Кант каже, що бути щасливим, є се домаганем кожного розумного, але скінченного ества. А тимчасом деж ті щасливі? Навіть ті, котрих людство за найщасливіших мало, вони тим щастєм не тішились. Пригадаймо собі на Вольтера, що у верхка свого щастя гірко плакав, на Наполеона, який відізвавсь до своїх приятелів, що навіть не може сказати, щоби в житю своїм один цілий день мав вповні щасливий ²⁾. Навіть такий Гете, той, що йому нічого не було відмовлене, чого лиш його серце могло собі бажати, бо мав богацтва, талан, честь, ласку і признане у людей

¹⁾ Гл. Dr. C. Gutberlet: Lehrbuch der Apologetik Bd. I. 3. Aufl. Münster i. W. 1903. ст. 144—157.

²⁾ Гл. Otto Cohausz. S. J. Idole des Zwanzigsten Jahrhunderts, Religionswissenschaftliche Vorträge Würzburg 1911. T. V. ст. 12.

й високе становище, а він на склої свого життя так каже: В самій річі життя моє не було нічим, лиш трудом і працею; можу сьміло сказати, що в моїх 75-літах не мавем ні 4 тижні правдивої щасливости. Воно було вічним точенем скали, що все на ново мала бути підношена¹⁾. І щож проти того скажемо? Скажемо тільки те, що коли того щастя нема на землі, а стремління до него кождий чоловік в своїм серцю носить, так що воно є вроджене, то цілком певно мусить воно бути заспокоєне по тім життю земнім. Життя проте загробне є конечним постулятом людської природи.

3. Доси наведені лиш були докази розумові, а тепер звернім ся із тим питанням до емпірії і спитаймо, чи вона має які дані, на основі яких можнаб що заключати о життю загробнім. Стоїть ту перед нами спиритизм, уважаний в найширшій своїй значіно. Перед посліднім дефінітивним заключенем наведу з тої области кілька примірів.

1. В р. 1859. родина Шмідтів, зложена із мужа, жени і маленької дочки, відплила з Франції в Ріо-Жанейро. В дорозі жена занедужала і вмерла, але перед смертю попала в обморок, а коли прочунилась, сказала до мужа: Я вмираю спокійно і не тривожу ся о своє дитя. Я була тепер в Ріо-Жанейро і найшла вулицю і дім, де живе наш свояк Фріц. Він обіцяв мені, що заопікуєсь дитиною. Розумієсь і в голові не було мужеві в те вірити. Тоді якраз жена явилась з дитиною на руках перед очима кривного свого Фріца в Ріо-Жанейро, а що був се факт в його життю незвичайний, тому затамив собі той день. Аж за кілька днів приходить до него Шмідт, його земляк з дочкою на руках, і коли його побачив Фріц, повитав його словами: знаю все, тебе постигло нещасте, твоя жена в часі дороги вмерла, але перед смертю була у мене і просила, щоб заопікуватись дитиною. Опісля довідав ся Шмідт, що се як раз тоді було, коли вона вмираючи на кораблі о тім йому говорила.

Факт сей, що стоїть в звязи з галюцінацією, тим більше заслугує на віру, що обсервував його і подав позитивіст, ученик Августа Конта. (Гл. Шилтовъ, ст. 32).

2. Шарох в Берні швайцарскім Renaud оповідає: В р. 1826 мешкав в Берні чоловік назвиском Кіфер, хорий на чахотку. Відвиджував я його 2—3 рази в тижні. Раз з причини навалу занять не міг його відвідати, але в ночі збудив мене якийсь голос подібний до Кіфера і просив, щобим до него прийшов. Встав я зараз, засьвітив, але позаяк видавалось мені сьмішним виходити о тій порі з дому, отже положивем ся до ліжка. Не минула година, а почувем другий раз голос, але знова засну-

¹⁾ Гл. Viktor Cathrein S. J. Religion und Moral, oder Gibts es eine religionslose Moral? Freiburg 1904. ст. 126.

вем. О другій годині той сам голос, але вже сильніший і з докорами. Зібрався я і пішов до хорого. Коли зачукавем легко до дверей, почувем голос хорого: „Прошу ввійти, прецінь вже від двох годин чекаю на отця пароха“. Заставем його дуже ослабленого і голодного, бо тої ночі немав нікого при собі. (Prof. Dr. Maks. Perty: *Osobliwości świata widzialnego i niewidzialnego*. Kraków 1910. ст. 22.).

3. Пізнійший дїсар Карло IV., як 19-літний молодець чув в ночі в освітленій комнаті хід якоїсь невидимої особи. Карло приказав тоді своєму охмістрови встати і засвітити більше світла. Нагло побачили оба, як пугар був невидимою рукою взятий із стола, перелетів через комнату, відбився о стіну і впав на землю. Карло IV. писав о тім факті в своїй житєписи. (Prof. Dr. Maks. Perty, *op. cit.* ст. 117).

4. В однім польськїм селі коло Великого Глогова, в домі католицького пароха, давалися чути через довший час голоси людські, невидимі руки замітали комнату і роз'ятрували огонь в печі. Король вислав двох офіцерів, щоб розслідили причину. Коли прийшли офіцери на місце, відізналися голоси бубнів, хоч ніхто не бачив ні бубнів, ні тих, що бубнили; опісля почалися звичайні пєоти, причім офіцери невидимими руками були побиті. В виду того власть краєва казала дїм збуриги, а на його місце поставити новий. (Prof. Dr. Maks. Perty, *Op. cit.* ст. 118).

5. В записках славної драматичної французької артистки, панни Hipolity Clairon, находить ся описаний факт, що так був голосний в Парижі, що обіг цілу Европу і знайшов відгомін також в письмах Гетого, як і в хронїках сучасних.

Було се в Парижі в р. 1743. Панна Н. Clairon мала тоді літ 20, а що тішилась молодістю і поведженем сценїчним, мала много конкурентів, але одного лиш з них надїлила своєю приязню, а се красного поета de S. Але коли опісля панна Н. Clairon пізнала в нїм мелянхолїка, як також неясний і деспотичний характер і його дальші надїї, тому виратувавши його з тяжкої недуги, в яку попав, зірвала з ним цілковито, щоб не мучити молодого чоловіка.

По 2½ літах по їх взаїмнім пізнаню поет de S. лежав на ложі смерги, і перед смертю казав собі запросити панну Н. Clairon, щоб хоч в послїдне єї єще побачити і поговорити. Але єї найближші здержали молоду артистку від того кроку, і поет de S. вмер, не маючи нікого при собі, з виїмком служби і одної старшої товаришки.

Раз потім сидїла при вечері панна Н. Clairon в товаристві кількох осіб. Годинник вибив 11 годину в ночі. В тій хвили дав ся чути якийсь страшний крик, всі здумілись, а молода артистка зімліла і майже через чверть го. ини була непритомна. Коли прийшла опісля до себе, лишилось на єї просьбу товариство з нею дальше і постановило поставити на вулиці сторожу, щоб викрити зухвальця.

Від тоді всі її приятелі і сусіди, а навіть агенти поліціїні, чули все о тій самій годині той крик і то перед її вікнами хоч не бачили нікого, хтоби кричав. Н. Clairon знала, що сей невидимий псотник, якого цілий Париж називав „духом“, з нею мав щось спільного.

Коли раз згадана артистка їхала з товаришем Rosely на вулицю St Honoré до їх знакомої, дав ся чути три рази той страшний крик, так що коли зайшли перед дім знакомої панни П., збігли ся люди, щоб їх з дорожки винести, бо були непритомні.

Опісля на три місяці псоги і страхи устали. Але, коли раз сиділа панна Н. Clairon в звичайнім своїм товаристві і коли вибила 11 година в ночі, дав ся чути біля її вікна вистріл із стрільби. Вистріл чули всі, бачили навіть огонь, хоч вікно було неушкоджене. Присутні думали, що хтось настає на жите артистки і тому через ляйтнанта поліції, пана Marville, заряджено на будуче средства безпеченства. По докладній ревізії сусідних домів, обставлено їх на кілька днів сторожію з гори до долини, а передовсім дім артистки Н. Clairon. Вулиця була наповнена агентами і цікавими. Але мимо всіх средств осторожности вистріл давав ся чути і видіти через цілі три місяці, а падав все о тій самій годині і трафляв в ту саму шибу, але ні разу не бачено того, хто стріляв. Обставини ті записані також в протоколах поліції.

Раз знова панна Clairon їхала о 11 годині із своєю гардеробяною, запрошена на один вечір до панни Dumesnil. На запит гардеробяної, чи не на тій вулиці помер поет de S., відповіла артистка притакуючо, а навіть вказала рукою менше-більше дім сей. Але сейчас від тої сторони випалив стріл, добре їй знаний, але так страшний, що аж дорожка затрясла ся, а коли приїхали на місце призначеня, були майже без зміслів. Стріл сей був вже послідний, бо від тоді давались вже чути оплески, зовсім як в театрі. Аж доперва по впливі 2¹/₂ літ все скінчило ся.

Що за причина тих явищ, довідалась Н. Clairon доперва від приятельки помершого поета de S., що власне була при його смерті. Коли вмираючий о годині 10¹/₂ довідав ся, що його давнійша любка Н. Clairon не вдоволить його бажаню, і навіть тепер не явить ся, взяв стоячу при нім приятельку за руку і зворушаючо закликав: „Та потворна жєнщина! нич тим не зискає! Буду її переслідував по смерті так, як переслідував я її за життя“. Ся хотіла його успокоїти, але було вже за пізно, бо в тій хвили віддав поет духа і вмер. Було се якраз о годині 11.

(Гл. Prof. Dr. Maksymilian Perty, doktor medycyny i filozofii: Osobliwości świata widzialnego i niewidzialnego, Kraków 1910. ст. 119—130).

Примірів таких і тим подібних можна сотки наводити, а хоч о многих історичній стійности ми не певні, а навіть много є і

ложних, все таки є дуже много таких, яких дійсність свідоч-ством віродостойним стверджена ¹⁾. Фактів тих ²⁾, чи то з галюцінації, чи сомнабулізму, або телепатії, значить впливу одної особи на другу на віддаль, але без всякого медіум, многи не хотять днесь узнати, але до них можна віднести ті слова, які сказав проф. Шілтов ³⁾ о славнім психофізику Вундті, що всі ті явища відкидає: „Вони практично з тими феноменами не ознакомлені і тому їх апіорне твердження не може мати серйозного значіння“. Явищ тих жадним способом природно пояснити не дасть ся, коли не припустить ся істноване безсмертної душі. Доперва ся гіпотеза розв'язує так трудний проблем, і лиш ся, і більш жадна.

Явища духові, се не мрії, а дійсні факти. Много вчених, між ними Crookes, Wallace, Perty, Zöllner, Fechner, Möbius, Flammarion, Lombroso, Brofferio, Шилтовъ, переконались о дійсности явищ духових. Вони своєю силою так вдаряють дослідника, що навіть ум позитивний і скептичний, стає дуже часто безрадним і мусить признати те, в що до тепер не вірив. Сам проф. Шилтов визнає ⁴⁾, — що давнійше сьміяв ся, коли читав антиматеріалістичні твори, бо матеріалізм вважав тоді за непорушну скалу. Але опісля, під впливом зділаних експериментів що до явищ духових, став завзятим спіритуалістом, а навіть написав осібне діло про безсмертність душі, бо матеріалізм видав ся йому як односторонний і ложний.

Тому виразно проф. університету медіоляньського Броферіо зазначає ⁵⁾, що житє душі по смерті є днесь річю експериментально доказаною, а хоч не є вона еше частию знання, мимо того загальне узнанє явищ духових і безсмертности душі є лиш квестією часу.

І тепер ясним стане, чому то згаданий Шилтов завидує поколінням будучих віків. — Для них, пише він ⁶⁾, ідея розуму,

¹⁾ Обширнійше о тім читати можна в слідуючих книжках: Prof. Dr. Maksymilian Perty: *Osobliwości świata widzialnego i niewidzialnego*, Kraków 1910, тогож автора: *Dowody istnienia świata duchowego, do którego wstępujemy po śmierci*; Prof. Dr. Lombroso: *Śmierć ciała nie jest śmiercią duszy czyli: Umarli żyją*; Dr. Angelo Brofferio: *Czy będziemy żyli po śmierci?* того самого автора: *W obronie zjawisk duchowych*; Dr. E. Hartman: *Czy człowiek żyje po śmierci?* і проф. д-ръ А. Шилтовъ: *О безсмертіи души*. Москва 1898.

²⁾ Зазначити на тім місци належить, що хоч спиритизм много має ложної, а навіть противної католицькій вірі науки, все таки можна вмінити йому в заслугу те, що доказує досьвідно істнованя житя загробного.

³⁾ Гл. Проф. д-ръ Шилтовъ: *О безсмертіи души*. Москва 1898 ст. VII.

⁴⁾ *Op. cit.* ст. 114.

⁵⁾ Гл. Prof. Dr. Angelo Brofferio: *Czy będziemy żyli po śmierci?* Kraków 1908. ст. 18—19.

⁶⁾ *Op. cit.* ст. 34.

— свободи волі, безсмертність душі і істнованє Бога, будуть такими аксіомами, якими тепер для нас є біг землі довкола сонця, істнованє метеоритів і пр. Тоді ні один чоловік не буде сумніватись о тих великих правдах.

І дійсно; тоді не буде вже одиниць, що вчилиб і голосили науку про житє загробне, не буде Пітагора, ні Сократа, ні Плятона, ні Арістотеля, ні Ляйбвіца, ні Канта, ні Фляммаріона, ні Шілтова, бо тоді всі будуть науково переконані, що душа існує і є безсмертна, а о явишах духових — як пише Броферіо ¹⁾ — буде ся тоді говорило, як днесь говорить ся о еволюції, яку фанатики вважають вистарчаючою до виясненя всего.

(Конець бує).

Іван Ших

парох Жидачівський.

Святий Іван Новий Сучавський.

(Д а л ь ш е).

Кождий, хто уважно прочитав житєпись свв. Івана написану Григорієм Мніхом, мусить прийти до заключеня, що він був засуджений намістником (іпархом) Перзом по вірі і походженю; того не може вже тепер ніхто заперечити. Та тут заходить перша поважна трудність — требаби іменно доказати, чи і коли панували Перзи на берегах чорного моря в сторонах Акерману, а спеціально в самім Акермані. Що Перзи дійсно там в сторонах Акерману панували, потверджують історики: Равлінсон, Шльосер, Гельмоит і другі. Не підлягає ніякому сумнівови той факт історичний, що Перзи за панованя їх короля Хосроеса II, займивши западні і північні береги чорного моря непоминули певно і Акерман — і в початках 7-го віку по Хр. з відтам навіть двічі Царгород облягали. Були они втогди поклонниками культу Мітраса, а що відзначали ся по всякий

¹⁾ Гл. Dr. A. Brofferio: Czy będziemy żyli po śmierci? Kraków 1908. ст. 19.

час жорстокістю і нетерпимістю в справах релігійних, то і та та люта смерть св. Івана була би впливом їхнього фанатизму релігійного в тих часах, бо займивши всі побережа чорного моря, мусіли тримати свою осаду в такім гандлевім місті, яким втогди був Акерман. Але приймивши тоє твердження за правдиве, треба би консеквентно призвати, що если смерть св. Івана наступила в 7-ім віці, то належало би єго зачислити до святих католицької церкви, бо втогди не було еще розділу церкви восточної від западної. Та якраз та та точка стала ся притокою розличних гадок. Як вже сказано, перекутили декотрі з волоских писателів текст Григорія Мніха в сей спосіб, що св. Івана приказав замучити не перзкий намістник, лиш турецький Каді. Шкода часу гаїти над тим баламудством з'огляду на той факт, що околиці чорного моря коло устя Дністру і місто Акерман займив доперва султан турецький Баязет в р. 1484 — як мощі святаго Івана вже 82 роки в Сучаві почивали.

Перший з повітних волоских писателів, що ступив на іншу дорогу доказову того, православними писателями уперто бороненого погляду, мов то св. Іван зістав в 14-ім віці замучений, був єпископ Мельхіседек з Романю. Текст оригінальний житєписи святаго мав він під рукою, — годіж було вже потім заступити слова тексту „перської віри“ на „могаметаньської віри“ і в розвідці „Viata sf. Ioan cel Nou Bucuresci“ 1884 виступив з новою гіпотезою іменню, що св. Івана засудили на смерть Татари! Після єго гадки заселяли в 13-ім віці береги чорного моря Кумани, котрі з відам перейшли в теперішню Угорщину, а 200,000 з них дало ся вихрестити в ріці Сереті; по них прийшли Татари від Каспійского моря і в віці 14-ім і 15-ім займили Азов і береги Чорного моря. Они були визнавцями релігії Конфутія, обожали сонце, луну і огонь — а що та та віра походила із Перзії а Татари єї від Перзів переймили, проте сказано в біографії Григорія Мніха, що іпарх, судія св. Івана був Перзом, значить ся, був Татаринем визнаючим перзку віру. Та та надто сміла гіпотеза сего визначного волоского писателя потребує тим паче обширнішого поясненя і спростованя, бо хоть она є з боку історичного нестійна, однак прийнято зістала майже всіми пізнійними писателями за незбитий аксіомат історичний.

Акерман, у Славян Білгородом званий, заложили у лімана Дністра еще Греки з Мілєту під назвою Тірас. За часів римского імператора Севера 193 – 211 по Хр. получило се місто привілей вільної пристани. З того видко, що оно було значною торговельною осадю. Підчас переселеня народів з востоку на запад, будь Готи, будь Перзи і Гуни а правдоподібно утікаючі перед навалою Гунів Готи, дальше Гуни, а в кінци також і Перзи зруйновали місто Тірас совершенно. Правдоподібним, але історією недоказаним припущенєм буде, що на руїнах Тіраса Візантіїці помимо неусталою фільованя народів, з мілітарних і торговельних причин, нове місто побудовали. Певним на-

томість є, що доперва в другій половині XIII-го віку около 1261-го р. на місци старого Тіраса подарованим Палеологами Нікейськими своїм союзником Генуейцям, нова осада під назвою Мавро Кастро зацвила, і під управою річипосполитсі Генуейскої аж до р. 1484 позіставала. В тім році займив султан Баязед город Мавро Кастро по короткій облозі.

Про татарську осаду в Акермані в початку XIV-го столітя незнайшовем ніде ніякого сліду, така осада могла там аж по занятю Акермана султаном Баязедом повстати. Коли Турки враз з Татарами в 16-ім і 17-ім віці в тих околицях дійсно панували, навіть ті послідні в Бесарабії поселили ся і безустанно на сумежні краї нападали. Але втогди они були вже ісповідниками ісламу а не культу Мітраса.

Єще одно, вправді історією непотверджене припущене було би можливим. Татари могли при першім нападі на краї європейскі перед р. 1240, заганяючись на Русь і Угри, займити бодай на короткій час і Акерман, але то занятє могло бути лишень хвилевим; бо мов той ураган перелетівши рускі землі, напали они на Шлеск, побили р. 1241 князя Генрика побожного на Вальштаді, подались на Угорщину і довідавшись про наближаюче ся численне христ. військо під чеським королем Вячеславом, і про смерть Чингісхана, повернули домів, не лишивши ніде своїх залог, крім великої Руси. Однак неімовірним було би тверджене, що они підчас того нападу і Акерман займили, бо они нападали лиш густійше заселені краї з причини запровіянтованя войска; а Акерман лежав в околици безлюдній, мочаристій, яка не могла дати Татарам потрібної поживи в часі походу, а місто положене на скалистих берегах моря було Італійцями сильно укріплене. Історично певним є, що в Акермані помимо навали розличних кочівників панували безпереривно Візантийці аж до р. 1261, а потім аж до р. 1484 Генуейці. Яко доказ, що Татари не були і немогли бути в Акермані через цілий час 14-го столітя, наводжу слова одного із старших і совістнійших польських хронієрів. Marcin Bielski, kronika polska, Sanok, 1856, str. 497, подає слідуєче: „Витовт, князь литовскій, вибрав ся р. 1398 з литовским, польским і руским войском проти Татар. Коло ріки Ворекли здібав ся з воводою Тамерляна Едигою; 14-го серпня згаданого року по неудачних переговорах побиз Едига руско-польске войско. По тій своїй побіді потягли Татари до Таврики, де здобули Кафу під Генуейцями і спалили також і більше міст над морем, в котрих Греки мешкали“.

Єсли після повисшої вістки Татари доперва в послідних роках 14-го віку Таврику займили, то яким чином могли они вже в початку 14-го віку в Акермані, котрий так далеко від Таврика на запад положений, панувати? Они преці посувались етапами зі всходу на запад.

Але розгляньмо дальше повисше припущене: Єсли Татари колись чи в 13-ім чи 14-ім віці бодай через короткій час пану-

рали, то би ще з тої обставини невищивало, щоби автор життєписи св. Івана мав причину називати татарську віру перською. Таж автор Григорій Мніх жив якраз в часах, коли Татари були добре знані і на Молдаві і на Русі; їх напади відбувались майже що року на рускі краї і на Волощину, то був би певне за свїжої памяти назвав їхню релігію татарською, а не перською; бодай всі тогочасні хроністи згадують лиш про татарську віру, називаючи єї „татарская прелесть, татарская скверная нечесть“ (Хрестоматія, Відень, 1854). Тай если би біограф св. Івана мав був на гадці Татар, то чомуж написав „іпархъ і ігемон“, скоро сучасні хроністи, а тим самим і Григорій Мніх знали, що назви гіпархів і ігемонів Татари не мали; у них, себ то Татар, намісники ханів звались після власти і чину то бей, то мурза, то бечлербег то баскак, а що він придержав стару назву гіпарх і ігемон, то буде доказом давної ремінісценції про панованє грецких імператорів над Акерманом. І дальше реченє в життєписи „и тако ѿ цркъ чытеамъ и саномъ сподобившиа сѧ нимаже“ вказує на те, що автор не гадав про Татар, бо знав добре, що Татари своіх володітелів не називали „царями“, лиш „ханами“ і в данім разі був би певно написав „ѿ ханѧ ане ѿ цркъ“. Царями татарских володітелів ніхто не називав.

В життєписи наводять ся еще слова висказані іпархом перским до св. Івана: „сего кв радї кобно кзїи женами же и дѣтми счидишасѧ, слышакше Тебе проповѣдатеѧ нинѣ хотаща выти“. Після сих слів зійшла ся була вся кольонія перзка міста Акермана на судебнім місци, щоби послухати проповіді св. Івана; виходить з сего, що св. Іван уроженець Трапезунта, де так само в минувших як і теперішних часах багато Перзів проживало, умів по перзки, бо інакше був би єго намісник перзкий не просив о проповідь, котрої хотіли послухати не лиш Перзи мушцини, але і їх жінки і діти. Татари нападаючи на чужі краї, не возили ся з жінками і дітьми, бо той балаяст був би спинав скорість їх походів, аж коли вже де осіли ся стало, втогди спроваджували худобу і родину. Знак тому, що в час смерти св. Івана мусіла бути перзка а не татарска залога, коли Татари ані в 13-ім ані 14-ім віці в Акермані не володіли і в нїм ніякої осади і кольонії мати не могли.

(Конець буде).

Самопоміч.

Вже в статі „Про церковні відносини в Америці“ („Нива“ чч. 5, 6, 7 і 8) зазначив я, що, аби їх доволі можна зрозуміти, треба ще знати про інші відносини побуту наших переселенців на еміґрації, як національні, культуральні, маєткові, а доперва сума всіх даних, всього про і сонґа, розяснить нам відносини церковні а то і викаже в декотрих напрямках плюси і мінуси, та витворить нам можливо ясний образ загальний хо-сенности нашої еміґрації суб'єктивно і об'єктивно зі взгляду на еміґруючих і материял, звідки еміґрація рекрутує ся.

Отсим хочу, мимоходом іно, бо що иншого маю на меті, подати один образок з побуту нашої еміґрації під взглядом материяльним.

Передімною лежить звіт комісії контрольної руско-народного Союза в Америці (Р. Н. С.) за час від липня 1911 по кець сїчня 1912.

Р. Н. С. єсть одним з найбільших товариств та найстарших в Америці і числить з кінцем лютого с. р. 14.175 членів. Старшим за него і в двое богатшим, бо числячим около 30.000 членів є „Соединеніє Рускихъ Братствъ“, що з першу мало згуртувати всю нашу Русь на еміґрації. Колиж в Соединеню взяли верх угорські Русини а з ними їх „превелебні панове“ духовники, закліячі мадярони, зачали они поводити ся з галицкими Русинами до того степеня ароґантско, нетерпимо, ба навіть кривдячо, шикануючи тих же навіть в тім, що їм після статута правно належало ся, що не стало нашим терпцю та відділивши ся, заложили нову орґанізацію, згаданий више Р. Н. С.

І так повстали дві більші орґанізації запомогові для Русинів еміґрантів.

1) Соединеніє з характером реліґійним і католицким і з такоуж маркою на верх, на ділі же о стілько, о скілько сей їх католицизм (*sit venia verbo*) можна погодити з започатою та веденою з завзятостію борбою *per fas et nefas* з „українчиком“ Преосв. Орґиньским, котрого оно паче всіх ненавидить;

2) Р. Н. С. з маркою вірі католицкій прямо не ворожою, а часом і прихильною, хоч національно свідомою.

3) По конвенції (загальних зборах) в р. 1910 в Cleveland О. відпала від Р. Н. С. знов одна часть із за приводу ухвали конвенції зміни назви РНС. на гр.-кат. РНС., котра то зміна була іно анальоґічним висновком ухвали тойже конвенції, що членом орґанізації може бути тільки Русин гр.-католик, та утворивши нову орґанізацію під назвою конкуренційною та-

кож РНС. з органом з першу „Шершень“ а під пору „Народна воля“ з цілю розбитя цілковитого РНС. старого, зачала вести крайно і зовсім не етичними средствами борбу против Управи Церкви в особі Преосв. Епископа і духовенства. Національно е ся організація свідома та числить 3500 членів.

Понеже ратуючи свій престиж старий РНС. виступив був рівно гидко, як і инші організації против Управи Церкви (через якийсь час йно, тепер зовсім льояльно з сеї дороги наверх) оказала ся потреба знов одної організації під патронатом Преосв. Епископа під назвою „Любов“, котра у виду зміни тактики уряду старого РНС. на разі не має рації бити, але може колись єї мати.

Ще суть инші організації, котрі назву о стілько рускими, о скілько наші країни до них належать а то.

а) „Общество русских“, в більшій половині складаюче ся з гр.-кат. членів, в меншій з православних з під Горлиць та з таким-же урядом. Інтересим е тут се, що „духовником“ сего „общества“ е гр.-кат. священник з під влади Епископа айришского Гобена, о. Т. Обушкевич. Числить членів до 4000.

б) „Взаимопомощь“, чисто православна організація з до 4000 членами, так, що вступающий складає обіт, що тільки в православю буде жити, а коти би змінив віру, сим самим зрікає ся всіх прав до запомоги.

в) Послідню під пору організацією старою в літа, молодю в розум, е „Гайдамаки“. Стоїть она під патронатом презвитеріяньским і крайно ворожа нашій церкві, та навіть всякій вірі позитивній. Має членів около 200.

Подавши тих кілька уваг для організації, переходжу до згаданого звіту; подаю єго по 8 ч. „Свободи“, органу організації РНС.

Стан з 9 червня 1911.

Д о х о д и: (в долярах)	77.946·01
Липень	13.284·62
Серпень	19.259·44
Вересень	13.551·57
Жовтень і листопад	16.710·50
Грудень	14.341·09
Січень 1912	14.472·31
Весь прихід	169.565·54

Р о з х о д и:	
Липень	8.057·50
Серпень	15.053·52
Вересень	11.642·35
Жовтень і листопад	12.289·31
Грудень	18.343·89
Січень 1912	12.217·13
Весь розхід	77.603·70

По зіставленю :	169.565·54
	<u>77.603·70</u>
остає в касі	91.961·84

Стан каси Союзу молодечого :

стан 9 червня 1911	12.584·81
Приходи від 1/7. 1911 до кінця січня 1912	2.551·97
Розходи	<u>299·00</u>
надвижка приходів	2 252 97
отже разом стан каси :	14.837·78

Справозданє „Свободи“
 позістала решта 1.528.21

Доходи від 1 вересня 1911 по лютий дня 13. 1912	<u>13.767 96</u>
весь дохід	15.296·17
Розходи за такийже час	<u>12.796.68</u>
	2.499·49

Весь маєток РНС. вносить :

Готівка РНС.	91.961·84
Дім вартости	13.500·00
Готівка Молодечого Союзу	14 837·78
Готівка „Свободи“	2.499 49
Вартість друкарні „Свободи“	18.155·00
довгують на	<u>439·76</u>

Разом РНС. має маєтку 141.393·87

т. в. 706.696.35 корон.

Се сума хоч би і на Америку кольосальна, зваживши на бідні жерела, з відки она назбирала ся. А чи наші і котрі часописи можуть похвалити ся доходами до 160.000 корон, як тижневник „Свобода“!

На перший погляд видає ся, що, щоби могли так кольосальними сумами оперувати, треба рівнож якогось великого підприємства, щоби такі гроші ложило, та не хоче ся вірити, що се цент бідного робітника чорнороба. А щож доперва сказати про інші організації славянські? Приміром така „Jednota“ словацка хотіла в р. 1910. купити 30.000 акрів землі під парцеляцію для Словаків і мала змогу заплатити готівкою повисше 50 долярів за арк числячи.

Чим оно все дієть ся?

Заким ще нам снило ся, то англо-саска раса ввела в себе засаду самопомочи і перетворила єї так, що ввійшла она в єї

плоть-кров. „Help your self“ Смайлса, то не его винахід, то характеристика англосаса внутрішня і зовнішня. Се є для Англосаса так типове, що приміром припрошуючи гостя до їди чи до пиття у себе дома, не то не силує, як то у нас водить ся, задаючи гостеві прямо муку своїм гостеприємством, та радіючи, що гість угощений, виходячи від нас, ногами прямо „мисліть“ пише, але просячи сідати до стола з повагою відзиває ся до гостей: „Help your self“! Помагай собі сам! — і тільки просьби, а далі ні слова в сій справі „гардлівій“. Так то „самопоміч“, не спускати ся на нікого, виродила у Англіяця і его нащадка Американця незрівнано підприємчивість, та довірчивість тільки у власні сили, та, що за тим йде, лучність з другими на засаді самопомочи в тім самім ділі. У него не так як у нас, що з найменшим ділом звертає ся суспільність то до парламенту, сойму то до ряду, то до інших дикастерій або осіб приватних за розличними „подавнями“ і дієть ся дальше, як у деяких нам знаних народів, що діла без підпори і не зачнуть, а зачавши пристосують ся найчастійше до німецької пословиці: leicht gewonnen, leicht zerronnen!

Наші родимці осівши між Англосасами, а будучи з народу дуже спосібного та вражливого, що всяке чуже добре (хоч на жаль і зле) всякають в себе скоро, як губка воду, в короткім часі переняли ся сею житевою ідеологією — помагай собі сам!

Взруючи ся на Американцях потворили они у себе товариства, як у своїх учителів виділи, та треба признати, що взявши на взгляд матеріал, який мають до розпорядження у веденю організацій, не тільки не ведуть їх зле, але противно, дуже добре і дуже солідно. Неімовірним видаєть ся, щоби наші емігранти, бідні тузейші робітники-денники могли тамки — правда, що з підмогою духовенства, такі великі товариства основувати і самостійно, та вповні солідно вести. Коли прийде у нас так читальню заложити, то ледви стягнуло ся тих 10 людей до підпису а описля животіє на папери. А торгівлі, а інші товариства? Кілько труду, кілько турбот в заложеню а більше в веденю, а коли брак ідейного проводу, то найкрасше діло нидіє. Та за чим-же на еміграції се діє ся инакше як у нас у виду того самого матеріалу до розпорядимости а і який се не буде образою для еміграції, они мають до розпорядження матеріял культурно доволі гірший, як ми, а прецінь, коли прийде business (інтерес), стоять они висше за нас. А так! тому, що ми попри найкрасші статути, найрожевіші заміри забули про „Help self“ помагай собі сам, та спускаємо ся на роботу другого, на от тамтого, най ось той зачне, на мене ще час! Русин на еміграції видить ясно, що там ніхто єму не допоможе, йно він собі сам, але знає також, що єму ніхто і не перешкодить, жадна „владза“ ві жадний навіть „патронат“, що в зароді енергію самопомочи втримує, та ві заколисує до сну.

На підставі згаданої самопомочи заложений і РНС, яке товариство заповогове і не на основі, на якій опирають ся усякі товариства асекураційні, т. є докладного означеня оплат на умовлений протяг літ, а тільки на підставі розмету. Другий сей спосіб полягає на тім, що висота вкладок, з правила місячних, залежить від числа случаїв смерти, чи каліцтва або хвороби, що творять робітника неспосібним до заробкованя і після числа таких нещасливих случаїв в місяцю розділяє ся квота потрібна до покритя запомог між членів живучих на місяць слідующий і тільки таку рату потрібну члени вплачують. Розумієть ся, що з фондів розпорядимих організація сейчас запомоги виплачує.

Попри поміч-запомогу в квоті 1000 доларів по смерти члена дбає РНС. про своїх членів і під иншим взглядом. Щоби інформувати та просвічувати, має свій в 6 великих листках орган-тижневник „Свобода“, на котру платить кождей член 10 цм. місячно а крім сего датку платять члени місячно: 5 цм. на фонд резервовий, 1 цм. на ф. бідних, 1 цм. на ф. народний, 1 цм. на ф. еміграційний.

Тут аж кортить мене подати ширшому загалови до відома підстави статута, спосіб заряду, спосіб виборів, в який переводить ся вибір заряду і т. и. РНС. Се в многім инше та ліпше єсть в РНС. як в подібних наших товариствах, та на жаль мушу ограничити ся. Лишаю се до виясненя, коли гадка мною порушена знайде відзвук у братії-св'ященства та тоді сього потреба зайде.

Навівши отже так поверховнійше звістки про РНС. в Америці, котрим можемо бути горді, думаю, що загал наш добачить, до як світлих результатів ся „власна поміч“ наших емігрантів доводить. Рагує она їх і їх родини, там і в краю від загибели і нужди. Я бачу, що сі чорнороби в дбайливости про материяльне забезпечене знайшли средства подбати також і про ідеальні ціли як фонди: народний, убогих, еміграційний, що би мати де і в наглій потребі зачерпнути. А то все таним, дуже таним коштом! Та подумав я собі. Чи не перелицювати-б нам сего РНС. на наш австрійско-галицький спосіб, та сотворити ось таку організацію, зпершу йно для св'ящеників. Проба в тім духу у нас була, проба ідейна „Брацький Союз“ о. Джульєвського, та в ширшій розмірі не здійснила ся. Та думаю я собі, що колиб подібну організацію дало ся нам ввести в житє, булоб се великим ділом не йно в помочи материяльній для наших родин, а се булоб звоном лучности нашої, котра доси єсть якби ніяка; се булоб помочи'ю для церкви, народа, убогих і в инших ідейних цілях і де ми тепер одинцем упадаємо, тоді моглиб ми доконати великих діл, бо були би разом. Сли чорнороби емігранти доходять до світлих результатів, то чи ми не моглиб осягнути, сли не виспих, то бодай і таких самих.

Думаючи про се, взяв ся я до роботи, та взяв до студій за підставу то, що мав під рукою. Шематизми свої а шематизми з Епархії Перемиської і Станіславівської на мою уклінну просьбу зволили мені Преосв. Ординаріяти заслати, за що сердечно дякую. Вправді шематизми, річ відома, суть в многім недокладні, а всеж дати загальні і висновки з них можуть заледви дати ошибку в якихсь сотних проценту, тож і обчисленя з них можна уважати за зовсім певні і віродостойні.

Висліди з моїх обчислень на підставі згаданих шематизмів дали слідуучі висліди :

(Гл.: Табеля I, стор. 408).

Число умерших становить 2·1% жиючих.

Рахуючи 2000 К запомоги.

(Гл.: Табеля II, стор. 409).

До объясненя повисших обчислень додам ось тільки.

І так. Колиб приступили до організації тільки съвщеники до 40 літ віку, платили би на сказані ціли і на виплачуване запомоги по смерти кожного члена 19·76 К.; колиб приступили всі в віці літ до 45 то платилиб річно 19·98 К. і т. д. а колиб всі без ріжницї то аж 47·70 К.

Ріжниця межи 19·76 К а 47·70 К аж надто ударяюча. А так не хотіло би ся тої старовини сідоглавої, що стирала своє жите в зноях і трудах і всяких клопотах для Церкви, народа і родини власної лишити безпомічної і взяти їх безпардонно поза скобки.

Коли справа сталаб актуальною, знайшли би ся на се способи, а я від себе подаю ось які :

Веру рік жита 55 за вихідну.

Число съвщеників в віці літ до 55 вносить 70·4 проц. а в такім же віці умерших 32·3 проц., натомість число съвщеників старших за 55 літ жита становить 29·6 проц. а в тих же літах умерших 67·7 проц. Ріжниця процентів в користь старших а в ущерб молодшим вносить 38·1 проц.

Я думав би сю ріжницю 38·1 проц. розкинути в той спосіб, щоби 20 проц. заплатили літами старші від 55 літ самі а решту т. є. 18·1 розділити по рівній пайці на всіх загалом. Коли отже до покритя всіх запомог в році, треба 106.666 К то 716 съвщеників повисше 55 літ жита заплатили би 20 проц. т. є. 21. 333 К або 29·80 К від 2000 К а крім того разом з всіма причиняли би ся до покритя квоти 85 333 К т. є. платили би по 33·69 К. В такім разі квота вислідна з попередної таблиці виглядала би ось так :

Съвщеники до 55 літ жита платили би за 2000 К запомоги посмертної йно 33 К 69 с., отже в порівнаню з 47 К 70 с. о 14 К 02 с. менше а съвщеники повисше 55 літ жита платили

Пересіч священників, кліо- чих у всіх трох єпархіях в в віку літ :	до 40 літ							Разом
	від 40-45	від 45-50	від 50-55	від 55-60	від 60-65	від 65-70	від 70 л.	
після процентів	863	308	316	333	182	187	145	2531
	34.1	11.5	12.5	13.8	7.3	7.3	5.8	8
	6		2	2	2	2	1	7
Смертність за літа (після шемагизмів)	1	1						19
	1	1	1	6	1	3	5	25
	1	1	2	4		3	3	17
Пересіч смертності становить процент	1	1	2	2	1	3	4	22
	2	1		1		2	2	13
	3	1	1			3	4	12
	6 ^{1/6}	2 ^{2/6}	2 ^{5/6}	6 ^{1/6}	1 ^{5/6}	6 ^{2/6}	9 ^{5/6}	53 ^{2/6}
	11.6	4.4	4.7	11.6	9.5	12	18.6	33.6

За кожного умерженого погребена на покрите річно К.	до 40 літ	до 45 літ	до 50 літ	до 55 літ	до 60 літ	до 65 літ	до 70 літ	вище 70 літ	Річно
	12.333	17.000	22.666	35.000	38.666	51.333	70.000	106.666	
Кожний член за-платає річно від 2000 К. в коронах	14.36	14.58	15.30	19.80	19.36	22.50	30.60	42.30	
Крім сего: фонд резервний	60	60	60	60	60	60	60	60	1518.60
" бідних	60	60	60	60	60	60	60	60	1518.60
" народний на часопись	60	60	60	60	60	60	60	60	1518.60
адміністрація	240	240	240	240	240	240	240	240	6174.40
Р а з о м	120	120	120	120	120	120	120	120	3087.20
	19.76	19.98	20.70	25.20	24.76	27.50	36.—	47.70	Корони

би 33 К 69 с. + 29 К 80 с. = 73 К 49 с. в порівнянню з 47 К 70 с., о 25 К 79 с. більше. Додати до сего 5 К 40 с. на інші цілі. Іще знаходжу один спосіб. До такого товариства запомогового могли би приступити і члени родин священників, не више однаковож 40 літ жита.

Понеже число священників в віці літ до 40 вносять 863 то членів моглоб приступити в тімже віці що найменше 669. Се число беру для вирівняня рахунку, щоби сума всіх обезпечених могла вийти рівна а то 3200. Се число є дійсно як найменше взяте, бо і члени родин священників, понад 40 літ жита маючих, могли би приступити за членів не маючи ще 40 літ жита.

В сім случая змїнила би ся таблиця живючих і умерших ось в сей спосіб:

(Гл.: Таблица III. стор. 411).

Понеже на запомогу по 58 членах на кожного 2000 К треба би було 116.000 К річно, то кождий член платячи порівно без взгляду на літа заплатив би йно 36 К 22 с. + 5 К 40 с. т. є. 41 К 22 с. Примічаю, що датки і в сім разі для членів до 70 літ жита зістали би такі самі як в попередній таблиці. Припустивши і на тім зіставленю комбінацію сказану, що низше 55 літ платять члени кісля процентового числа менше а старші 55 літ більше, то ріжниця винесе около 19 процент.

Старші заплатили би 10 проц. а 9 проц. розкинуло би ся на всіх. Тоді 716 членів заплатили би на покритє 10 прц. від 116.000 К — 16 К 20 с. а крім того 32 К 65 с. випадаючих з порівного поділу. Остаточний рахунок був би такий, що члени низше 55 літ платили би 32 К 65 с. + 5 К 40 с. — 39 К 05 с. а више 55 літ 32 К 65 с. + 5 К 40 + 16 К 20 с. = 54 К 25 сот. Щоб було лїпшим, щоб було догіднійшим, рішили би священники члени, колиб гадка сама подобала ся, хоч я особисто сьма за плаченем голова за голову — всі порівно. Любов вспільна вирівнає все. Для старших віком можнаб означити якась більше вступне і т. д.

З сего зіставлення побачите брата, що ми заплатилиб менше, як би платити мусїли, колиб обезпечували ся в товариствах асекураційних, хоч такий брацкый союз сього послїднього не виключає. А кїлько хїсна булоб з сего союза брацкого, тож подумайте собі самі.

І цїль високо релїгїйна, бо можна би установити один день в році, щоб кождий священник за упокій членів братів відслужив одну сьв. Літургїю за злїченє душі в чистилищїм огні, коли ніхто не буде мїг вже о нас памятати а о утвореню фундацій за душу свою не ма у нас задля незавидних відносин матерїальних що і мислити.

	до 40 літ	від 40 до 45 літ	від 45 до 50 літ	від 50 до 55 літ	від 55 до 60 літ	від 60 до 65 літ	від 65 до 70 літ	вище 70 літ	Разом
Число членів житочних	1532	303	316	333	182	187	145	202	3200
%	48	9.5	10	10.4	5.4	5.8	4.4	6.4	
Число умерших	10 ⁹ / ₁₀	2 ² / ₆	2 ⁵ / ₆	6 ¹ / ₆	1 ⁵ / ₆	6 ² / ₆	9 ⁵ / ₆	17 ⁵ / ₆	58
%	19	4	5	10.5	3	11	17	31	

І ціль національна, культурна і милосерна і просвітна і все тут знайшло би ся.

Подумайте братя та скажіть своє слово. Ту просив би я Тов. сьв. Ап. Павла, щоби над сим подумало, та справу взяло в свої руки а чейже дійдемо до путя та лучшего добра. Ніхто нам не допоможе і на нікого не здаваймо ся тільки на Господа Бога перше а опісля „*Help your self*“ помагаймо собі самі!

Золотники дня 9 мая 1912.

о Іван Сендецкий.

Церковна літопись.

Наше народне учительство. Наше народне учительство видає вже пятий рік свій становий орган „Прапор“. Напряма сего органу (під зглядом релігійним) був протягом свого п'ятилітнього існування ріжний, переважно однак ворожий вірі і церкві. Та в так антирелігійнім дусі, як сего року, не був „Прапор“ еше ніколи редагований. Пригляньмось кільком посліднім числам сего органу.

Ч. 4, ст. 71: „... Наші товаришки, місто разом з товаришами еднатись в організації, воліють надіятись кращої долі... у небі“.

Ч. 6, ст. 95 і сл.: „Про инші цілі сучасної народної школи, як от про вціплюване в діти пошани супроти права приватної власности, супроти всіх „власть імущих“ і т. д. не будемо й говорити, бажаючи нашому органу заощадити видатків на „другий наклад по конфіскації“...“

„Наука про людску душу (психологія) подає ся в наших ц. к. семинарах в такій формі, яку надали їй в часах твореня церковних догм сьвяти коментатори сьв. Письма. Дуалізм, креатизм (?), танатизм (?) і т. п. останки середновічної льогіки царствують зовсім ексклюзивно в нашій шкільній психології, царствують нині, в столітю триумфу еволюційної теорії в біології. Дух іспанського інквізитора товче ся по старих мурах учительського семинара“...

„Всюди авторітет і авторітет: тут батько, там вчитель, тут.. та ні, оминімо конфіскаату“...

„Рационалістичне виховане — се велике питане дня. Всюди нині про те говорить ся, та тільки говорить ся, але мало робить ся на сім поли. А преці конечно треба би вже зробити в сім напрямі якісь кроки“...

„Доперва злочинний виступ еспанського попівства (?) проти Ф. Феррера і его модерної школи, звернув увагу цілого культурного сьвіта на справу вихованя“... І так дальше про Феррера і его модерну школу.

Ч. 10, ст. 170 говорить редакція у вступній статі з нагоди самовбійства Чорнія: „І тепер спитаємо: Чи ж ся моральна гідота, яка провилась в кругах професорів і учнів львівського учительського семинара не є впливом сучасної системи шкільництва, яке спочиває в руках держави і церкви? Се ж нічого иншого, як вироблюване... релігійно-моральних, патріотичних характерів“... Дальше називає редакція всіх професорів учительських семинарів... „ідіотами і моральними каліками“ (!) (сам редактор „Прапора“, п. Михайло Баран, молодий учитель, отже ученик якраз тих „ідіотів і моральних калік“...), а дальше кличе: „сотворім вільну школу і вільних педагогів, а тоді не буде ані панів Дембовских ані жертв їхньої системи“...

Ч. 11, ст. 191 (статя редакційна): „Нашою мрією: Вільна школа і Вільний педагог“.

Ч. 12, ст. 204 (статя редакційна):... „Соціяльна-демократія і радикальна партія в принципі стремлять до „Вільної школи“, що і нам являєть ся найсимпатичнішим“...

Ч. 13, ст. 223 і сл. перестерігає редакція руску суспільність перед „кігтями чорного вампіра клерикалізму, що до тла випе її живучу кров“, та перед „хитрою почітикою пана (!) графа Шептицького і брутальним накидуванем своїх поглядів пана (!) Хомишина“.

Ч. 14, ст. 239 і сл. містить статью „Клерикалізм в народній школі“, де говорить ся про „клерикальну акцію в шкільництві, яка стремить до того, щоби видерти місце, яке повинно стати опокою глибоко понятої науки, яке повинно бути прибіжищем правдивого знаня, а не крамом тандети“... „Чорна риза і сьв. кадило, отсе пружини, які порушають шкільний механізм в нашім краю“. Дальше нарікає автор статі на реколекції, на церковні товариства. „Нема одного уступа (в шкільних підручниках) без... пятна (!) сьв. віри або католицької церкви“. „Суароти того в сякий розумнійший (!) і вільнодумнійший учитель приневолений терпіти сиравдїшні тортури (!) при навчаню“... „Кождий історичний факт, кожде явище в природі... є сьвідомо перекручений і вмісно так пастроений, щоби служити виключно і одиноко в першій мірі цілям клерикальних сфер“. — Статя кінчить ся окликом: „О народе український, коли ж ти пізнаеш, що твоя загибель в Римі (!)“.

В тім самім числі містить редакція звістку про Феррерівську „Міжнародню лігу для раціонального вихованя молоді“. Сю лігу,

якої кличем „Вільна школа“, редакція „Прапора“ припоручає горячо нашому учительству.

Ч. 15 (остатнє) ст. 252 і сл. (редакційна стаття: „Школа і мілітаризм“) містить такі вискази: „Дух мілітаризму є того самого рода, що дух клерикалізму. Духовенство і державні авторитети злучені з клером самі вказують досить ясно, що гасло: „релігія мусить бути заховане для народу“, є нічим іншим, як тільки фразою, що має на цілі заховане народної маси в невільництві“.

В тім же числі у Всячині подає ся „десять заповідей для учнів“ по рецепті „Вільної школи“.

Ось так редагований становий орган нашого народного учительства. Як бачимо, „Прапор“ став тепер на рівні з давнішим „Промінем“. Борба з вірою і Церквою — се єго головна ціль, що має запровадити до дальшої цілі — „Вільної школи“. Чи дорога, яку вибрало наше народне учительство, заведе нашу школу, а з нею і наш нарід до ліпшої будучности, побачить невдовзі саме учительство. Ми пригадаємо лише отсю правду, висказану Вашингтоном: „Не є патріотом той, хто підкопує релігію, ту могучу підвалину суспільности“.

Плачі задля „гоненя православних в Галичині“. І знов хронікар петербургских „Церковныхъ Вѣдомостей“ (ч. 18) плаче над бідними православними в Галичині, котрих „переслідує“ „польско-німецке правительство“. Плаче не тільки над долею арештованихъ священиківъ Гудими і Сандовича, але так само над Бендасюком і Колдрою. Що їхъ посуджують о звичайне шпійонство в хосен Росії, се редакцію „Цер. Вѣд.“ зовсім не турбує. Вона має на се такий викрут: „Польскіє агенти подбрасывали къ русскимъ дѣятелямъ письма, приглашающія ихъ къ государственной измѣнѣ въ пользу Россіи“. Отже вони, ті арештовані, се невинні ягнятка. Далше згадують „Цер. Вѣд.“ про Митрополита Андрея, котрий „рѣшилъ, спрятавшись за стѣну учениковъ, изгнать изъ семинарій русскихъ“. — І „цѣль была достигнута и нѣкоторымъ русскимъ воспитанникамъ пришлось оставить семинарію“. Се останнє розумієсь, очевидна неправда, бо жаден з „русскихъ“ не вилетів з семинарії, а видалено лише кількохъ Українців... Уважати зновъ Преосв. Митрополита авторомъ семинарскихъ замішань, се вже надто комічне, щобъ взагалі на те що відповідати. — Злобить ся відтакъ хронікар „Цер. Вѣд.“ по тій причині, що наші консисторії заборонили католицкимъ священикамъ належати до православної і радикальної „руско-народной“ організації (новокурсної фракції), величає „депутата“ Куріловича за єго письмо до „уніятскихъ епископівъ“ з нагоди тої заборони, подає змістъ листу гр. Бобриньского в „Тай. сі“ і згадує про відповіді Гавроньского та Степанківского. Гавроньскому закидують „Цер. „Вѣд.“ незнане історії Галичини. „Польській писатель осмѣливается утверждать, что въ Галиціи нѣтъ совершенно русскихъ“.. І справді, тут Гавроньский промахнувся. В Галичині

від російських шпівнів аж кишить, а він каже, що „русских“ тут „совершенно нѣтъ“.

Интересно, що „Цер. Вѣд.“ оклеветуючи нашого митрополита, покликають ся, як на докази, на статі „Прикарпатской Руси“ і... „Галичанина“!! ..

Katolische Kirchenzeitung про православну пропаганду в Галичині. В 21. ч Сальцбургської „Kirchenzeitung“ знаходить ся статя: „Eine orthodoxe „Los von Rom“ — Bewegung in Galizien“, підписана буквами J. M. Статя написана для інформації німецької суспільности про церковні події в Галичині, а переказує думки подібної статі бернського „Шлау-у“. Статя держана в тоні досить об'єктивним, хоч не мало в ній невірности. Сумно воно, що не знайде ся ніхто між нашим духовенством, який володіє добре німецькою мовою, аби інформувати позакраєву німецьку католицьку пресу про наші справи. А чужий, аби і як для нас прихильний, не втне того, що свій.

По виборах до міської Ради у Відні. Як звісно, християнсько-суспільна партія понесла діймаюче поразене при парламентарних виборах в р. 1911. Заходила обави, що не менше фатально випадуть також для неї вибори до міської ради у Відні. Сі вибори мають для німецьких християнських суспільників далеко більше значіне, чим вибори до парламенту. Блок соціалістично-ліберальний докладав всіх сил, щоб повалити ненависну собі партію. І здавалось, що християнсько-суспільна партія невдовзі перестане існувати.. Та вийшло що иншого. Християнські-суспільники таки побідили світло, здобуваючи 131 мандатів. Соціалісти здобули всього 10 мандатів, ліберали 22, а дикі 2. Страта християнсько-суспільників виносить всього вісім мандатів, що з огляду на шалену контрагітацію всіх сторонництв не являє ся великою стратою.

Французькі католики. У Франції велике число свідчих осіб помагає духовенству в катехитичній праці. Кардинали Гвіберт і Рішард — оснували навіть спеціальне архибрацтво свідчих катехитів. В самім Парижі 4900 учительок учить катехизму 44.174 дітей. Взагалі числить тепер Франція 40.000 свідчих осіб, що учить катехизму 200.000 дітей.

Католицьке шкільництво в Франції. До Французької революції знаходило ся французьке шкільництво майже виключно в руках духовенства. Доперва конвент в р. 1795 основує школу державну, дозволяючи однак і на школи приватні. Наполвон в р. 1806 заводить шкільний монопол. Від тепер не було вільно без візволена правительства закладати школи або наукові інститути. Дотеперішні приватні школи піддав Наполвон під строгий нагляд правительства. Так тревало до р. 1833. В сім році вибороли католики право закладати приватні народні школи. Нечувано скоро множили ся від тепер католицькі школи. Так пр. числив інститут християнських шкільних братів в р. 1789 лише 800 членів, в р.

1845 вже 4000, а в 1899 р. 20.000 членів; заведень їх було в р. 1789 лише 126, а в 1899 році около 1.500 з 5.271 класами і 214.721 учениками. Те саме бачимо і в інших подібних шкільних стоваришеннях католицьких. Ліпша метода научування і красне виховане, яке давали католицькі школи, було причиною, що родичі воліли посилати свої діти до католицьких шкіл, чим до державних. — В р. 1850 дозволило правительство (знов за старанем католиків) основувати приватні середні школи. В р. р. 1850—1852 повстало 257 католицьких гімназій; в два літа пізнійше було вже 379 католицьких гімназій з 21.195 учениками. В тім самім часі задля недостачі учеників замкнено 52 державні гімназії. В р. 1876 числять державні гімназії 72.259 учеників, а католицькі 78.650. В роках 1896—97 убуло в державних гімназіях 863 учеників; в тих самих роках помножило ся число в католицьких гімназіях о 3.682 учеників. В р. 1900 було в державних гімназіях 81.321, а в католицьких 91.140 учеників. — В р. 1879 вибороли дальше католики право закладати приватні школи висші. Помимо великаньських коштів, яких вимагає основане університету, католики взяли ся до роботи і в короткім часі заложили пять католицьких університетів, а то в містах: Ліль, Париж, Анжер, Ліон і Тулуза. Найкрасший університет е в Ліоні; він має всі виділи і понад 100 кафедр. По нім іде університет в Парижи. На всіх католицьких університетах е немало професорів перворядної наукової стійности і європейської слави.

Всячина.

На евхаристийний конгрес до Відня!

Від евхаристийного комітету у Львові одержуємо слідуочий поклик до поміщення:

„Щоби постарати ся о відповідне приміщенє для руських учасників конгресу в часі їх побуту у Відни в днях 12. 15. вересня с. р. потреба знати докладно число всіх учасників. Тому просить ся всіх, що хотять взяти участь в конгресі і хотять користати з того приміщення, о яке комітет буде старати ся, щоби найдальше до 25. червня с. р. зголосили ся письменно в комітеті. Учасників з Львівської архієпархії просить ся надіслати свої зголошеня до Впр. о. Іларія Паньківського віцеректора дух. Семінарії у Львові ул. Коперника ч. 36.

Учасники з прочих єпархій зголосять ся в своїх комітетах в Перемишлі і Станіславові.

Для руских учасників конгресу замовив комітет карти участі, які уповажняють до участі в конгресі, до звиджування вистав і музеїв і до користання із зниженої ціни їзди залізницею.

Просить ся проте разом з зголошенням надіслати на карту участі 7. К. і 2. К. на покриті видатків комітету, разом 9. К.

Крім сего хто хоче одержати провідник по Відни, ілюстрований звіт з конгресу, реферати і мови в язиці німецькім, надішле 3. К., а хто хоче одержати руский звіт з конгресу і рускі реферати надішле теж 3. К.

Белиби хто хотів лиш в поодиноких днях брати участь в конгресі, може дістати карту участі за зложенем 2. К. і та карта буде уповажнати до знижки ціни їзди залізницею. Комітет постарав ся і о ті карти, при тім однак зазначає ся, що всі учасники без виїмку мають надіслати 2. К. на покриті видатків комітету.

Учасники конгресу, що набудуть наперед карту участі, будуть могли користувати ся значними знижками ціни їзди на державних залізницях. Після інформацій одержаних комітетом буде платити ся за білет їзди звичайним особовим поїздом в III, II. і I клясі половину належитости за білет до поспішного поїзду дотичної кляси. Таким чином їзда зі Львова до Відня і назад III. клясою буде коштувати 31. К. 70. с. себто 15. К. 85. с. в одну сторону, а їзда таким самим поїздом в II. кл. там і назад 49. К. 90. с. а в одну сторону 24. К. 95. с. За їзду поспішним поїздом III. II. і I. клясою буде платити ся належитість за білети тихже кляс особового поїзду а проте білет III. кл. зі Львова до Відня і назад буде коштувати 46. К. 40. с., а II. кл. 76. К. 40. с. Комітет рішив ся евентуально замовити окремий особовий поїзд, коли зголосить ся 300 учасників, котрі хотіли би їхати тим поїздом до Відня і назад, тоді знижка булаби еще більша.

При зголошеню просить ся подати до відома комітетови, коли і на кілька днів хотіли би учасники їхати.

В справі участі руских селян в евхаристийнім конгресі у Відни на посліднім засіданю Львівського комітету подано проєкт, який заслугує на особлившу увагу Вєч. Духовенства. Після сего проєкту всі брацтва повинні старати ся вислати своїх делегатів і їм в разі потреби і по можности уділити помочи на покриті видатків. Таким чином осягнуло би ся значне число учасників селян.

В справі збираня жертв на будову монастиря і церкви СС. Василіанок помістили Архієпархіальні Відомости ч. 3. слідууючу відозву:

„Свѣтла будучність віщує ся кождому народови, що між своїми синами і доньками має людий праці і повних посвяти для загалного добра, що знає їх працю і заслуги як слід оцінити, що заховує вдячну память для тих визначних своїх синів і доньок і свою вдячність для них уміє в слупний час ділом заявити. До такого діла ми отсим звизаємо весь наш загал.

Заслуги СС. Василянко, тих вибраних доньок нашого народу, суть загально звісні. З ревною службою Богу получили вони повну посвяти і саможертви працю над релігійно-моральним і патріотичним вихованем нашого жіноцтва. Через свої дівочі інститути, а найпаче через заложене дівочої руської гімназії у Львові ведуть вони перед у сій важній області нашої національно-культурної праці.

Від ряду літ, рік-річно виховують інститути СС. Василянко кількасот дівчат в католицькім дусі, в привязаню до руського обряду і любови до руського народа, а се неперечно має і буде мати велике значіне в історії русько католицької церкви і руського народу. Найбільший дівочий інститут СС. Василянко, заложений у Львові в р. 1882 замітний і важний тим, що дає удержанє, опіку і релігійно-моральне і національне вихованє не лишень ученицям виділових і середних шкіл, але і студенткам університету.

Крім інституту для дівчат основали СС. Василянки у Львові руську гімназію, яка має вже тепер шість клас. Ся дівоча гімназія, на яку хто зна, коли спромігби ся руський загал, признана взірцевою через шкільні краєві власти. СС. Василянки не щадять свого монастирського гроша на єї потреби. Не рахуючи поміщення, коштів опалу, сьвітла і услуги, вложили дотепер в класовий інвентар, оба габінети і бібліотеку понад 13.000 К. Своєю дбалостію о гімназію осягнули СС. Василянки се, що вона відповідає всім вимогам научним, педагогічним і гігієнічним. Такою інституцією гордив би ся кождий державний народ, що сотки подібних заведень, ціле шкільництво має в своїх руках. А для руського народа се одинока інституція, що підготовляє дівчата до висших університетських студій. Се інституція, за яку одну мусять ся признати Василянкам велику заслугу і якою вони заслужили собі на тревалу вдячність цілої руської суспільности.

Була надія на чим раз кращій розвій так дівочого інституту як і гімназії, доки СС. Василянки мали приміщенє в домі при вул. Зибликевича у Львові. Та „Народний Дім“ викиненем СС. Василянко із згаданого дому, відобранєм огороду і церковці не лишень знищив ті надії, але поважно загрозив самому істнованю дівочого інституту і підтяв дальший розвій гімназії.

В виду сего нам не вільно бути байдужними, нам не вільно лишати безпомічні інокіні з їх дівочим інститутом і гімназією на поталу судьби.

Нашим обовязком є прилюдно ділом заявити, що ми високо цінимо сполучену з ревною службою Богу повну посвяти і саможертви працю СС. Василянко для добра народу.

Доси Чин СС. Василянко не простягав руки по жертви, бо готов був жертвувати ціле своє майно для добра загалу і на будуче не схоче простягати, бо знає, що загал стогне під тяга-

ром жертв на ріжні народні ціди. Та обовязком загалу єсть прийти в поміч Чинові, коли сей Чин працює для его добра.

Крайна вже пора, щоби ми прийшли з такою помічю, яка би дала СС. Василянкам не лишень можливість побудувати монастирський дім і церков у Львові, але заразом виратувала їх інститут для дівчат і гімназію від прозячого упадку і запевняла тим інституціям свѣтлий розвій. А до сего потреба нового дому на поміщенє інституту і просторого огороду.

Звертаємо ся з отсею відозвою до нашого загалу. Наколи нам розвій дівочого інституту і дівочої гімназії лежить на серци, ми мусимо прийти з помічю СС. Василянкам, се справа церковна, справа народна і в чийм серци єї два кличі знаходять відгомін, сей не пожаліє своєї лепти. Всечестне Духовенство і всі, у кого бєть ся щирє серце, нехай займуть ся збіркою жертв. Треба вокористати всяку нагоду, жертвувати на сю ціль відправу богослужєня, повідомити вірних про ціль і заохотити до жертв. Се жертва на боговідну ціль, а руський народ ніколи не скупив на таку ціль своєї кєрвавиці.

Всі жертви просимо присилати до Виділу Товариства св. Ап. Павла у Львові вул. Коперника ч. 36.

У Львові дня 12. марця 1912.

о. Л. Туркевич, о. І. Чапельский, о. Т. Войнаровский, о. Е. Гузар, о. Л. Лужницький, о. Т. Лежегоубский, о. Др. Боцян, о. Др. Яремко, о. Петро Білинський.

Прихилиючись до висше наведеної просьби Митр. Ординаріят має повну надію, що Всч. Духовенство займе ся щиро і ревно збиранєм жертв на так взнеслу і многоважну ціль.

Від Митрополитального Ординаріята.

Львів, дня 20 марця 1912.

Ся відозва не перестає бути актуальною мимо сего, що СС. Василянки після донесєнь часописий переносять ся на слідуєчий рік до нового дому.

З Дирекції жіночих шкіл Руського Товариства педагогічного у Львові.

Приватні і вступні іспити до чотироклясової школи вправ, п'ятиклясової виділової і вступні іспити на II. і III. рік учительської жіночої семінарії відбувати муль ся перед вакаціями дня 17. червня від 8. години рано. Зголошеня приймає дирекція устно або письменно кожного дня. Такіж самі іспити по вакаціях пічнуть ся 3. вересня о год. 10. рано. Такса іспитова вносить в школі виділовій 10 К. в семінарії 15 К., в школі вправ 5 К. Такси без огляду на вислід іспиту не звертає ся. З засади приймає дирекція до своїх шкіл лише доньки членів Р. Т. П., а хто доси не є членом товариства, може вписати ся перед самим іспитом. Вписове вносить 1 К., річна вкладка 2 К. для міщан і селян 1 К. До іспиту має учениця явити ся зі свої-

ми книжками, чорнилом, олівцем згідно крейдками або фарбами до рисованя, кандидатки на II. і III. рік семінарії з власними скрипками, а на папір до писаня і рисованя складають в дирекції 10 сот. До вступного іспиту на III. або IV. рік семінарії можуть зголошувати ся також укінчені учениці жіночих ліцеїв, що зложили іспит зрілости і ті мають складати лише іспит доповняючий: на III. рік — з загальної педагогіки і гри на скрипках, на IV. рік з загальної педагогіки і дидактики. Крім сего мають такі учениці складати іспит з науки співу, руханки і жіночих ручних робіт, наколи сьвідоцтво зрілости ідеальне не виказує з сих предметів принаймьне „вдоволяючої“, „доброї“ ноти. Іспитова такса для тих учениць виносить 5 К. і 10 сот.

Вступні іспити на I. рік семінарії будуть відбувати ся 20. червня о год. 3. попол. і 3. вересня о 10. год. рано. Зголоситись треба устно або письменно перед іспитом. До того іспиту треба предложити доконче метрику уродження, посідане шкільне сьвідоцтво і сьвідоцтво фізичного уздібнення, виставлене урядовим лікарем (фізиком). О те сьвідоцтво можна постаратись аж у Львові у доцента гігієни і соматології в семінарії Р. Т. П. Д-ра Евгена Озаркевича (Шідвале 7.).

Д-р. О. Макарушка.

Заклик до нашої жертволюбивої суспільности, який був поміщений в „Ділі“ ч. 8081. і „Руслані“ ч. 85. за сей рік, приходиться ся нам і на сім місци в „Ниві“ повторити.

Ходить о „Ювілейну Захоронку ім. о. Маркіяна Шашкевича“ в Яворові. Ми сьвідомі сего, що наша укр. суспільність дуже обтяжена о оподаткована. Та колиж ми мимо сеї сьвідомости витягаємо руку до тої суспільности і просимо о лепти на Захоронку в Яворові, то чинимо се тому, що Яворівське населене, а й цілий повіт, так з'убожіли, що витягнути з него крім послідних соків хиба вічо не можна. До того — як звісно — в самім Яворові є приватна укр. гімназія, а при ній бурса з числом понад 130. хлопців і якжеж можна місцевому населеню тому всему зарадити? Тимчасом ще й на тім неконець, бо з кождим днем ростуть потреби, як от пр. йде новий шкільний рік, треба подумати о новім будинку під гімназію, а ні, так хиба замкнути її! І так незнати, за що халати. Тепер доперва можна оцінити, що то значить еманципацийна борба! Що то коштує остаточне визволене народа! Наша суспільність не жахає ся вже жертв, вона не одно відмовить собі, щоби народови подати помічну руку! І з тої причини приходиться ся нам представити нашій суспільности „образ заупустіння“, „образ мерзости“, „образ занидія“, який кождий добачить в маломіщаньскім житю. Атмосфера і нужда, серед якої доводить ся жити нинішній міщаньській дитині, переходить всяке понятє. На се потрібний талан Горкого, щоб сесе описати вірно і правдиво. Ми сего не будемо пробувати описувати, а скажемо коротко:

„наші діти по містах і місточках гибіють, харловатіють, дусять ся так, що кожний рік приносить із собою необчислені шкоди і страти“. Так всюди, так й в Яворові!..

Зрозуміла се як слід горстка Яворівських Поляків і хоч так само як і ми одержують приватну гімназію і бурсу, здобули ся вже і на Захоронку в Яворові, спровадили З. „матечки“ і інтерес йде якось, бо в Яворові польска Захоронка потрібна хіба для... інтересу. З тої причини від днесь вже споглядають лукавим оком на бідних Русинів, що і собі захотіли, сказатиб так по правді Поляками самими підогнані, здвигнути Захоронку і то під іменем о. Маркіяна та віддати свої діти під провід і опіку С. С. Службениць.

Гей! гей? яка би то розкіш була — бачити до купки зібрані з улиць Яворівські діти в Захоронці під вмільм проводом С. С. Службениць! Почути, як з усток їх виходять не проклони, не мерзота, а релігійні або патріотичні пісні! Бачити їх в церкві, зібраних коло престола Найсолодшого Серця Христа або коло образу Преч. Діви Марії в маю і вслухувати ся в їх милосвучні, дитячі голосочки! А невинні забави, а „св. О. Николай в гостині на Руси“, а вертепка в Захоронці, чиж не був би се правдивий пир не лиш для дітвори, але і для їх батьків?..

Так, хоч Захоронка на око мала річ, а в тім випадку річ чисто льокальна, (з тої одної причини ред. „Діла“ відмовила місця в своїм органі на поміщенє надісланих жертв і імен ласкавих жертводателів) виходить, що в житю народнім навіть одна Захоронка значить дуже багато і не вільно сеї справи легковажити так, як ніхто днесь не легковажить пр. бурси в якімсь місті.

Що наша сузпільність відносить ся симпатично до Захоронок і радо би сей рух поперла, свідчить про се факт, що і на заклик наш перший відгукнулось поважне число жертводателів, яких імена виказує ся на стовпцях „Руслана“.

Тому то ми не заперестанемо вказувати на діти як на перший, найбогатший і найкрасший скарб і кликати: „Ратуйте народний скарб, підніміть здогтану і з болотом змішану що йно розвиваючу ся цвїтку-пучок, вирвіть діточі, красні душі з під опіки тих (нехай й батьків!), які ті невинні душі нищать і кривлять, бо на правду — винїшна, деморалізаційна струя що раз більше і більше підмулює, підриває, нищить і деправує, а то й як злодій до сердець тих „найменших“, а найбільше податних, нечаяно підкрадає ся і їх жите раз на все руйнує так під зглядом національним, як і під зглядом релігійно-моральним!“

В імя найкрасшого і найвимовнішого кличу Христового: „Щосьте одному із „менших“ моїх братів вчинили, менісьте вчинили“..., витягаємо руку в послїдне в тій надії, що наша високопатріотична і християньска суспільність нашої руки не

відхилить а хотьби найменшою лептою наше сьвяте діло підпоможе.

Складки приймає з вдячністю о. Ст. Білинський, сотрудник в Яворові, а можна висилати впрост до Каси Задаткового Товариства в Яворові на вкладк. кн. ч. 5232 До 15. мая с. р. зложено на сю книжочку 348. кор. 73. сот. Всім жертводателям, що з лептами перші посіпили, щире Спаси-Віг!

о. Ст. Білинський
сотрудник в Яворові.

Видавнича Комісія Руского Товариства педагогічного повідомляє отсим всіх Вп. Авторів, які надіслали вже свої праці на підставі оголошеного конкурсу, що досі признано пригожими до друку іно дві: „Орлеанська дівчина“ і переклад Верна „Зора півдна“. Всі прочі праці оригінальні чи перекладні можуть Вп. Автори відобрати собі в канцелярії товариства, евентуально прислати марки на оплату порта.

Спростованє. В цінній часописи „Нива“, ч. 11 і 12 з дня 15-го мая с. р. Впов. Добродій Антін Стельмах, в статі: „Синтеза сьвітоглядів“, подав кілька невірних заміток дотично моїх поглядів, причисляючи їх до монїзму. Супроти сього заявляю рішучо, що: 1) я до монїстів ніколи неналежав і не належу; 2) своїми писаннями я ніколи же „перещіплював на наш ґрунт монїстичних, природничо-філософічних теорій“. Причислюване моїх поглядів до монїзму або матеріалізму полягає очевидно на недорозуміню моїх писань. Примір такого недорозуміння подає власне Добродій Автор у своїй згаданій статі. Власне говорячи про погляди матеріалістів на людську душу, покликуєть ся на мій начерк психолоґії, подаючи навіть сторінку (24), на якій мають бути висловлені такі, чи тим подібні, погляди. Тимчасом поданий уступ звучить в ориґіналі ось так: „Деякі психолоґи (Ілля Рабіє) подають еще п'яту прикмету, яка має відріжнювати духові прояви від фізіолоґічних. Після того погляду духові прояви мають бути независимі від приладів людського тіла та у всякому разі не є чинностями яких nebude приладів чоловіка. Однак психофізіолоґи є як раз противної думки а то, що духові прояви є чинністю мозгу й нервів, зглядно інших відповідних приладів та від них безусловно залежать. З огляду на те загал психолоґів сеї ріжниць не признає“. З наведеного уступа бачимо, що я в ньому зобразив тільки дотичні погляди психолоґа Іллі Рабіє й його прихильників та протилежні сьому погляди психофізіолоґів (не монїстів) а з сього ніяких висновків про мої особисті погляди робити не можна і не годить ся.

Іван Раковський.

Наші гаразди.

Прочитавши в „Ниві“ статью Всеч. о. Ю. Дуткевича в справі петиції о дорожняний додаток сьвященства, прийшло мені на гадку, чи такі заходи не суть безвартні та чи не належать

они вже до історії. Бо прошу собі увіяти, кілька то петицій не вислало руське свящєнство до рїжних мїністерств, а всі они без винятку пішли або на цілопалєне, або спочили по мїністерїяльних кошах. Бою ся, чи така сама судьба не постигне і найновїшу пєтіацію. Бо правительство єще майже нїколи приличного голосу не слухало, хиба аж на крик улиці наставляло уха. У нас зїйдуть ся на Соборчик, а чуючи, що иньші стани, от хотяй би бїдні унїверситетські профєсорї, старають ся о дорожняний додаток, давай і нам старати ся, але як? Так як від 48 р. бувало — покїрно, усердно і всемилостиво просять, як дїд під порогом, ну і чекає ся і на тїм кїнчить ся. Тої покїрно, усердно, всемилостиво струсячої дороги, кілька лїт придержувало ся і народне учительство в борбї о красшу долю. Однак пізнало, що досить вже того упокорєня і хоть яка прогалина дїлить національне руське учительство від польського, сильно зорганїзувало ся і виступило на улицю, та зажадало сєго, що до життя доконче єсть потрібне.

А ми все тримаємо ся заячої клямки, щоби хрєнь Боже когось не образити, а може боїмо ся, щоби і мїйський пролетарїй не обкидав нас камїнем за працю, яку робимо в імєя Бога і в імєя вїдроджєня нашого народа. Так по правдї, яка у нас єсть станова органїзація? В нас Українцї свящєники з трох єпархїй повинни мати бодай два органи. Одєн чисто становий а другий чисто богословський. І здає ся, що нема стану без органїзації, крім руських свящєників. І здає ся, що руське свящєнство до такої органїзації не здїбне. Бо єсли так глянемо прозорим оком, то одним задато добре веде ся на масних парохїях, щоби хотїли вєсти полїтику улиці, другї нуждарї прибитї правом патронату через працю над своїм народом, махнули на все рукою, а третї гладкі, що знають коло інтерєсу красєно ходити, до таких справ не мїшають ся.

А катєхити, за них ц. к. профєсорї борять ся, виборють щось для сєбе, впаде щось і катєхитам.

А вже дїйсєно справа вдовичо сиротинського фонда повинна бути справою чєсти свящєнства.

Скажїм собі правду, що в нас лежить причина, що вдова побирає аж 100 корон рїчно. На рїжні пїди нам стати, тїльки не платимо цїлими лїтами до вдовичо-сиротинського фонда. Таж в нас кожда єпархїя повинна для своїх вдовиць давно мати в єпископских мїстах свою камяницю, свїй дах, де могли би їх дїти в родї пансиону мати релїгїєне вихованє та кїнчити сєреднї школи. А самї вдови по захоронках могли би многи прислуги положити. А до чоґо в нас тепєр дїйшло? Страшна перспектива будучности нашої рїднї на случай смєрти голови родини, пає нас в болото матерїялізму. Стараємо ся о парохїї нераз в такий спосїб, що нїяк не дасть ся погодити з станом свящєничим. А деякі будучї адепти свящєнства їздять по

Бориславах, Густановичах і інших місцях за тисячами, а додаток жінка. Але ліпше о тім і замовчати. Ну, вмре парох, пів біди, має вдова ще рік право сидіти і ґрунт і дохід, тай часом і гріш на гірку годину. Але вмре бідний сотрудник а лишить діти, молоду вдову а часто і довг, то доперва розпука.

І тут зупиню ся я трошка довше.

Женячка молодого питомця залежить або від стану маєткового нареченої або від протекції. Без тих двох даних, а не знає корити ся шлягунам патронату, то єсть засуджений на жебраче жите.

Возьмім ту третю часть, яку сотрудникowi парох дає. Я вже беру ідеального пароха, котрий не бере від сотрудника за Службу Божу. Отже той сотрудник бере третій крейцар з парастату, з мированя, з похорону малих дітей. А великі похорони, всі шлюби, то собі звичайно парох резервує, значить сотрудник має дулю. А до того мусить мешкати по сільських хатах а буває так добротливий парох відступить шпіхлір або воґкий покій для свого милого сотрудника. Ну еслиж був так хто ризиковий і оженив ся з бідною сиротою по сьвященнику а еше селяньский син, homo novus, яка его перспектива? Буде товк ся по найгірших сотрудництвах, а коли на яким сотрудництві умре парох, то его возьмуть як грішну душу, бо він там не надає ся на адміністратора а передовсім як вдови нема. Возьмім такого сотрудника скитальця, порахуймо его третій грейцар, котрий міг вистарчати тому 10, 20, 30, 40 або 50 літ і додаймо 25 зр. пенсії по 4, 7, 8, 10 місяцях платних. А чи Собор львівський сказав і точно опреділив відносини доходів? Де там, львівдарно сказано. третина і взаїмна любов. Тож хотяй треба боліти над тим, де тепер питомці женять ся, але всеж таки єсть много і на їх оправданє. Цивіль кпить собі — богатий парох видасть доньку за сьвященника, але аж посивіє, бідний рад би видати, але щож, він бідний, бо не має протекції.

Возьмім тепер кампанію виборчу, кільки сьвященик на працює ся, кільки наговорить ся, кільки резолюцій не поставить до свого посла, але нігде за свою нужду. А правду сказавши, то таки більша часть послів вилізла по наших хребтах в почот посольскийй.

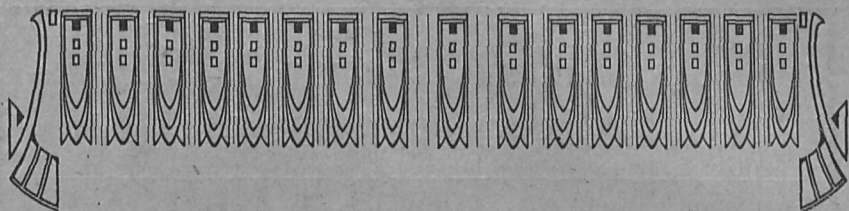
Такі гадки прийшли мені по причитаню статі о підвисшеню і дай Бог, щоб бодай мені в сні підвисшенє присило ся.

о. Йосиф Заболотний.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
св'ящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропільської під упр. М. Рефца.

ПОРУЧАЄ СЯ

Всечеснійшому руському Духовенъству до
ужитку свого і церковного

„НАШІВНИК ЦЕРКОВНИЙ”

(Ігн. Полотнюка)

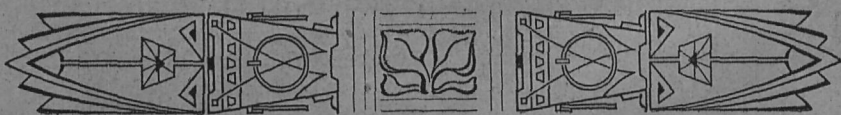
поручений Всесвітл. Митропол. Ординариятм.

Половина чистого доходу зі спродажи, призначена на
цїли Руского Товариства Педагогічного.

Цїна книжки К. 3. оправл. 4. К.

Замовленя слати до Канцелярії Руского То-
вариства Педагогічного

у Львові, Мохнацкого 12.

Одинока радикальна поміч для терплячих на пропуклину.

М. ФРАЙЛІХ

у Львові, ул. Городецька ч. 35.

Винахідник бандажів припуклинових, патентованих ц. к. Міністерством торгівлі і промислу на багато виставах кравчих і заграничних, а передовсім у Відні на гігієнічній виставі „Das Kind“, в році 1907 під протекторатом архикнязя Фердинанда Карла. Яко спеціаліст лічення недуг пропуклинових відзначений в Римі крестом заслуги на виставі в році 1908, рівнож властитель диплому почесного „Societe hygienique“ в Падуї (Італія) — зеднав собі уже світову славу своєю методою цілковитого усунування пропуклин без жадної операції, лишень при помочи ужитя бандажа власного винаходу.

Тисячі людей терплячих на пропуклинувилічив М. ФРАЙЛІХ цілковито, так, що вповні заслугує на загальне признание та імя добродія терплячої людскости.

Світіле ц. к. Міністерство торгівлі у Відні розпорядженем з дня 25. червня 1895 до Ч. 2297, уділило М. Фрайліхови, яко спеціалістови бандажів пропуклинових власного винаходу привілей на виключне виконуване тихже, а ц. к. Наміспитство у Львові дозволило ему уживати Цісарского Орла. Сотки листів з подякою та признаня не тільки від хорих пацієнтів зі всіх частий світа, але і від багато лікарів потверджують ту опінію, що

бандажі М. Фрайліха

суть беауслівно певним средством до цілковитого усунування терпіння пропуклинових.

Поручаємо кождому з наших читатів зажадати від М. Фрайліха у Львові ул. Городецька ч. 35 книжки під заголовком Пропуклина і наслідки ново-винайдених бандажів через М. ФРАЙЛІХА, Львів, ул. Городецька 35., котру то книжку на жадане фгалко кождий може одержати. — Кождий хорий мусить явитись безуслівно в заведеню М. Фрайліха в цілі збаданя, де мусить позістати через кілька днів.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича

ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Рицарська ч. 18. — Телефон 1707

поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтари, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різьбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладкові книжки, дає 6%,
уважаючи вкладчиків сміливіцями свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Ставіславі
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Товариство взаїмного кредиту

„ДНІСТЕР“

у ЛЬВОВІ, ул. Руска ч. 20,

Телефон ч. 788.

засноване при Товаристві взаїмних обезпечень „Дністер“ в р. 1895 на підставі закона о стоваришеннях з р. 1873.

Одвічальність членів обмежена до подвійної висоти уділу.

Цілею Товариства є уділюване кредиту своїм членам рільникам обезпеченим в „Дністрі“ від більше літ.

Проценти від вкладок 4%, без потручення податку рентового.

Вкладки приймає і виплачує Каса Дирекції Товариства в годинах урядових, від 8. до 2. год. в полудне.

Конто в Щадниці почтовій ч. 35.527.

Конто жирове в банку австро-угор.

Вкладки щадничі К. 3,468.296

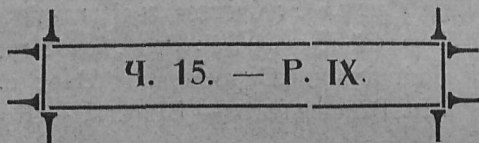
Удїли членьські К. 341.275

Позички уділені К. 3,916.577

Канцелярії Товариства отворені перед полуднем.

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 15.

З М І С Т:	Перші збори „Католицької Унії“ у Відни.	426
	<i>Іван Ших</i> : Сьв. Іван Новий Сучавський.	429
	<i>Антін Стельмах</i> : Синтеза сьвітоглядів.	436
	<i>о. Евстахій Цурковський</i> : Про „Голос громади“.	445
Весячина:	(У відповідь на „Спростованє“ Влов. п. проф. Д. р. Ів. Раковського. — Відозва, — Конкурс).	449

Товариство взаїмного кредиту

„ДНІСТЕР“

у ЛЬВОВІ, ул. Русна ч. 20,

Телефон ч. 788.

засноване при Товаристві взаїмних обезпечень „Дністер“ в р. 1895 на підставі закона о стоваришеннях з р. 1873.

Одвічальність членів обмежена до подвійної висоти уділу.

Цілею Товариства є уділюване кредиту своїм членам рільникам обезпеченим в „Дністрі“ від більше літ.

Проценти від вкладок 4%, без потручення податку рентового.

Виладки приймає і виплачує Каса Дирекції Товариства в годинах урядових, від 8. до 2. год. в полудне.

Конто в Щадницї почтової ч. 35.527.

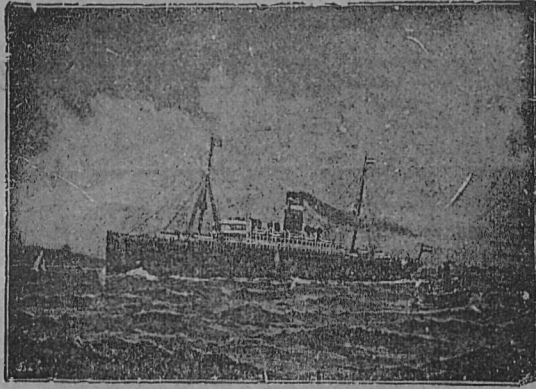
Конто жирове в банку австро-угор.

Виладки щадничі К. 3,468.296

Уділи членьські К. 341.275

Позички уділені К. 3,916.577

Канцелярії Товариства отворені перед полуднем.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского сьвященника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Німецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

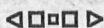
ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 15.

Львів, 15. червня 1912.

Рік IX.

Перші збори „Католицької Унії” у Відні.

Дня 29. і 30. мая відбули ся перший раз збори делегатів „Католицької Унії“. В остатних часах, як звісно, відбували ся з великим заинтересованем збори католиків в Австрії (Katholikentag). В наслідок сих дебат повстав тепер католицький Союз, як велике товариство з'єднуюче всіх католиків в Австрії під протекторатом Преосьвщ. Єпископату під назвою „Католицька Унія в Австрії“. Сей католицький союз має на ціли з'єдинити всі католицькі народи в Австрії до спільної сьвідомої культурної праці, завести суспільний спокій, та порозумінє між народами.

З'організований в тій ціли осередний комітет виготовив відповідний статут з узглядненем вимог поодиноких народів полишаючи кожному з них автономію в своїх аналогічних менших організаціях. Статут сей випечатано у всіх існуючих мовах в Австрії. В висше згаданих днях запросив сей комітет на перші збори сего союзу делегатів всіх австрійських народів з кожної поодинокі дієцезії. В тій ціли визначив Митр. Ординаріят у Львові своїх відпоручників: о. Д-р. Ам. Редкевича і Д-р. Ст. Федака а перемиский Еп. Ординаріят Д-р. Ол. Кулчаровського і о. Гр. Лакоту. Перший сей з'їзд мав більше інформаційний характер. Особливо перший день з'їзду призначено на спільні порозуміння, які відбували ся через цілий день в канцелярії осередного комітету.

29-го мая вечером о 8 год. зібрали ся делегати під проводом кн. Зденка Льобковіца і містоголови графа Rösségner-а в Rittersaal при ул. Johannesgasse 4 при участі многих представників Впр. Еп. Ординаріятів в Австрії, всіляких організацій і союзів католицьких, серед яких було також много найвизначній-

ших, неславянських і славянських послів і політиків, як Dr. Krek, Zytник, Korošec, Povše, Sramek, Stojan і много інших видатних личностей всіх народів. По промові предсідника, якою привітав делегатів завела ся дуже інтересна а зовсім необмежена строгим регуляміном дебата про справи, що дотикають організації католицького Союзу. Коли серед учасників проявив ся живий інтерес до промов представників поодиноких народів, бо кожда національна група подбала о свою репрезентаційну річ (за Чехів о. Dr. Sramek, за Словінців о. Dr. Korošec, за Німців краєвий маршалок бар. Ромберг, за Поляків о. прал. Шмідт з Буковини і т. д.), згогосив ся до слова іменем нашої делегації редактор Д-р. Ол. Кулачковский.

Начеркнувши по коротці історично-національний розвиток руського народа, его бувальщину, в якій він довгі віки боров ся в Христовім імені проти невірних бісурмен і азиатских орд і становив неначе забороло для християнства, розказавши дальше про церковні відносини на Русі і нинішний стан, де на звиш 30 мільонів нашого народа нині поки що лише часть 4 $\frac{1}{2}$ мільона австрійских Русинів з'єдинена з апостольским престолом, зазначив, що у нас в Австрії русько-католицка Церков є захистом і знаменем нашої народности, що та Церков і лише она зберегла нам нашу народність, бо охоронила єї з одної сторони від обмосквлєня, а з другої від ополяченя. І нині русько-католицка Церков захоронює народ від денационалізації, коли противно Русини, замешкалі на области Росії, що остали православними і підлягають російській православної Церкві, суть з огляду на російсько-національний напрям і противний нашому народови і его самостійности централізм російсько-православної Церкви в найвисшій степени zagrożені у своїй народности. Управа православної Церкви, котрій підлягають, ширить повне обмосквлєне Русинів в Росії і грозить загибєлю нашої самостійної народности. Тим чином вказують ті дійсні обставини наглядно, що тільки русько-католицка Церков дає покров і захист нашої народности і тільки в звязи з Нею остоїмо ся проти денационалізуючих, а особливо русифікаційних замахів. Той висновок з тих фактичних відносин може легко в будуччині найти приміну і в дальшій розвитку нашої Церкви і народа...

З огляду на географічне положене єсьмо найбільше на північний схід висуненою авангардою католицької Церкви і вже з того огляду, як і з огляду на міжнародні відносини припала нашої русько-католицької Церкви і нашому народови велика місія на схід, що вказав вже колись і свв. Отець Урбан VIII. своїм історичним висказом: „O mei Rutheni, per vos Orientem convertendum spero“.

Про те значіне руської Церкви і народа тямлять заєдно передові мужі серед Князів нашої Церкви і наших політиків, ба навіть один з німецких учених богословів, князь з королівського роду, Макс Саский обявив розуміне сего напрямку і сеї далекосяглої ідеї. Тут покликав бесідник також і недавну роз-

відку радника Двора Алекс. Барвіньського, оповіщену в журналі „*Osterreichische Rundschau*“ під з. *Die Bedeutung des ruthenischen Volksstammes für Osterreich-Ungarn*“.

Отже з тої щирої привязанности до руско-католицкої Церкви, що єсть zarazом непоборимою кріпостию нашої народности, приступаємо ми з одушевленем до організації католицкого Союзу всіх народів Австрії, бо ми віримо, що тільки одніська Церков з єї основою любови ближнього в силі наблизити до себе розеднані уми населенців нашої держави і принести бажаний мир для поріжнених народів Австрії. Християнський світогляд, суспільна реформа в християнськім дусі і рішуча, з'організована борба чи систематичне протиділане проти погубних розкладових, але нині дуже приманчивих демагогічних кличів і новочасних лжеученій може по нашій гадці становити ту спільну плятформу, на якій ми, приналежні до всіляких народностей і обрядів в нідрі сьв. католицкої Церкви, можемо трудити ся спільно і навіть з прилюднім, політичним життю змагати до уздоровлення і обнови нинішних невідрадних відносин та привести колись до замирення тої загальної распри на хосен нашої держави взагалі, а поодиноких народів в подрібности.

Належачи до народности, що безспорно в Австрії найбільше упосліджена, якої найжизненнійші і найконечнійші домаганя ждуть еще якогось поладнання, ми покладаємо надію, що той Католицкий Союз, опертий на строгій християнській етиці, з'єднуючи всі народи Австрії хоч і до неполітичної праці, — зможе і в прилюднім життю своїм впливом на уми своїх учасників і своєю широко закроєною діяльністю довести з часом до тої бажаної ціли, аби осушити начало справедливости „*suum cuique*“, а тоді при замиренню розбурханих нині страстей і усмиренню егоїстичних цілій одних проти других — устане чей та безнастанна ворожнеча поодиноких вітий одної вселенської Церкви; ми сподіємо ся, що замирить ся чей те нинішнє „*bellum omnium contra omnes*“ в нашій державі. Маючи повну надію, що з основи церковної спільности вийде колись обнова невідрадних наших відносин і що тим шляхом дібемо ся і ми, Русини, лучшої будуччини і запорученої нам рівноправности, лучимо ся зі щирим серцем і великою надією зі змаганями „*Unionis Catholicae*“ і переказуємо від нашого Впрсв. Епископата і від всіх наших одномудців-земляків найщирійший привіт і сердечні бажаня найліпших успіхів..

Ту заяву, зложену нашими делегатами іменем цілого руско-католицкого Епископата, прийняли ті сьвітлі збори дуже прихильно, так що рускі делегати вислухали многі признаня, як від президії Збору, так і від найвиднійших учасників. Також і християнська преса посвятила нашій делегації симпатичні згадки.

В четвер 30/V. о г. 8. рано відправив Службу Божу на інтенцію товариства заступник Епископату гр. Шууп, єпископ Берна, в церкві ОО. Капуцинів. Самі збори почали ся о г. 9. в сали старого ратушу, привитанем президента Ферд. кн. Любковича. По промові заступника Епископату, в котрій пригадав слова Христа, після котрих маємо бути всі одним стадом з одним пастирем, забрав слово заст. през. дійсний діловодець Альфр. гр. Ressaégnier. Вказав на брак більшої католицької організації в неполітичній області. Пояснив, що початок „Католицької Унії“ треба глядати в остатнім католицьким з'їзді (Katholikentag) в Інсбруку, котрий припоручив особному комітетови ввести в жите католицьку організацію в Австрії. Вислідом сего має бути „Католицка Унія в Австрії“. Ціль сего товариства є злучити всіх католиків Австрії в спільний союз, поставити ясно католицькі постуляти, ввести правдивий католицький дух не лиш в приватнім житю, але і в публичнім, одним словом, „omnia instaurare in Christo“. Товариство се має стояти в тісній звязи з Епископатом, приймає до Союзу всі подібні поменші організації і товариства ріжних народностей, де всі мають бути рівні. Товариства „Католицка Унія“ не можна мішати з партією політичною христ-суспільників.

Безпосередно потім наступив вибір осередного комітета; з Русинів ввійшли до него Д-р. Кулачковский, Д-р. Федак і о. Д-р. Редкевич.

Відтак слідували реферати. Годить ся зазначити, що декотрі з тих рефератів були дійсно совісно опрацьовані і повні здорових гадок. Першим таким рефератом був реферат красво-го маршалка Rhomberg-a, в котрім виказував погубні радикальні струї та завзивав до спільного поборюваня. Другий реферат був про „католицькі з'їзди“ (Katholikentag) Д-ра Купки з Берна. Референт вказував на вагу сих з'їздів кожної нації з окрема, щоб тим способом уйти закиду інтернаціоналізму, щоб дати можливість кожній нації самостійно обрадувати в так важних справах.

Третим референтом був Д-р. Віхеркевич, проф. з Кракова. Тема єго реферату була: „союз яко підстава спільної роботи“. Доказував, що в народі витворює ся вже здорова реакція а доказував се на католицьким товаристві краківської дієцезії, до котрого вже тепер належить до 10.000 членів. Дуже важним був реферат посла Крека (Словінець) про відносини політичних і неполітичних організацій. Єго тверджене є, що так, як справа тепер стоїть, не можна еще провадити католицької політики. Всіми силами потреба кинути ся на всі поля неполітичної натури і перевести католицькі ідеї в жите. До сего потреба фільо-зофічного образовоня нашої інтелігенції. Велику вагу треба класти на народні маси. Католицькі принципи мають бути не лише нагим титулом, але треба їх перевести в жите народа у всіх справах (в борбі о хліб, в внутрішнім устрою, в житю

родин і т. д.). З народом потреба бути в тісній звязи. Для того першою і найблизшою задачею є кинути ся в товариства і виобразувати суспільність на католицьких принципах. Послідний реферат держав о. Faidutti (Італієць) про Евхаристичний Конгрес. Евхаристичний конгрес треба використати для „Католицкої Унії“. Лучити ся маємо „sub auspiciis Christi“, бо така звязь є ознакою певної побіди і вийде в користь теперішнім невідрадним відносинам. Така звязь скріпить віру і любов, повстане одна велика католицька родина, в котрій не буде так разячих невзгодин, бо „caritas et iustitia osculati sunt.“

О год. 1 наради перервано, та почали ся наново о год. 3. Вивязала ся дискусія над статутом, а президія давала в сій справі відповідні пояснення.

Ухваливши резолюцію, в якій збори висказують потребу католицького союзу і заяву, що всі приступають до него, за брав слово еще раз заступник Епископату, почім Президент подякувавши всім за участь замкнув збори.

Учасник.

Іван Ших
парох Жидачівський.

Святий Іван Новий Сучавський.

(К о н е ц ь).

І диспута на підкладі релігійнім між свв. Іваном а корабельником Фрїгійцем вказує на значно давніші часи тої події, віж єї кладуть православні писателі. В віках 7-ім, 8-ім і 9-ім занимали ся образовані люди радо справами релігійними, в тогди виступало в царстві візантійскім багато еретиків, творили си партії люто ворогуючі поміж собою, аж до крови, они впливали на державну політику і если корабельник, який після Мінеї не належав до восточного віроісповідання, лиш може до якоїсь з тогочасних сект, загнав ся в своїй загорілости аж до підлої денунціяції на свв. Івана, то буде той факт як раз відблеском тогочасних міжконфесійних обставин. А в віці 14-ім, в якім після гадки волоских істориків мав свв. Іван умерти, змінили ся відносини релігійні совершенно. По здобутю Малої Азії

Турками, жите християнське заумерло, візантійська імперія догасала, спори релігійні і сектарства устали, страх наближаючої ся грози турецької займав уми висших і низших кляс, всі занимали ся страшною теперішністю і непевною будучністю, диспутувати о ріжницях між визнаннями христ. було річю небезпечною, а если де і диспутовано, то певно не публично на кораблі перед більшим числом свідків, як тоє дійсно стало ся підчас подорожи морською зі св. Іваном.

Обі найстарші житєписи св. Івана подають рівнозвучно, що корабельник був родом „фрягъ“, значить ся, походив з Фригії. Пізнійші і волоскі і німецкі і рускі писателі перекрутили тоє слово на „франк“, на більший доказ смерти святаго в 14-ім відді, коли на востоді в ті часи дійсно всіх чужинців прозивано „франками“. Лиш один з давнійших писателів, професор Шмід, написав правильно („Johannes ist seines christlichen Glaubens wegen von einem Phrygier vor Gericht gezogen worden. Wilh. Schmidt, Suczawas hist. Denkwürdigkeiten“) що св. Івана запізвав фригієць перед суд. Ми не маєм ніякої правної причини перекручувати слово фряг на франк; а если пригадаєм собі, що в часах панованя візантійського Фрігійці провадили значний гандель на Чорнім мори, і що між ними майже втогди небуло ісповідників римо-кат.; то належить дальше речене житєписи Григорія Мніха „латиньскыя ѣреси сѣща“, взяти яко дописку пізнійшого, з часів наступившої розлуки обох церков походячого переписователя, ворожого католицизмови, тим певнійше, що Мінея московска того реченя немає. Відай автор Мінеї мав під рукою еще старший примірник житєписи св. Івана від примірника Гр. Мніха, в котрім того реченя небуло, бо був би інакше его непропустив.

Зі всего доси скаваного виходило би, що жите і смерть св. Івана належить положити на конець 6-го або на початок 7-го віку по Хр., в часи панованя короля перського Хосроеса II, если би незаходила еще одна математична непевність.

В житєписи Григорія Мніха написано в кінцевім уступі „моцѣ ѡны изѣмше кз столх жрѣтѣвницѣхъ полюбѣша влѣзѣти стѣжѣ трапѣзы ѣ тако прѣвѣсть от ѣ мнѡжає нѣгде лѣтъ“. Після того реченя тримають ся прав. писателі такої рахуби. Моцї св. Івана привезено до Сучави 1402-го р., передтим лежали они в Акермані 73 і кілька літ; відтягнувши від 1402 тих 73 і кілька літ, припадала би смерть святаго около 1332 го р. Тото обчислене було би точним аж втогди, если би ми знали, чи Григорій Мніх написав самий оригінальну біографію святаго, чи може він єї лиш з якогось старшого славянського примірника переписав, або з грецького, на церкв. славянський азик перевів. Тото послідне припущенне буде правдоподібнійше. В Акермані, аж до занятя его Генуейцями, була дуже давна грецька осада, котра від перших віків христ. мала грецьких святиеників, які з певністю по за-

мученю сьв. Івана его біографію написали і враз з мощами в церкві переховували. Заки воевода Александер Добрий купив мощі сьвятого від купців акерманських, мусів когось з волоских сьвящеників вислати до Акерману, щоби вистарав ся на місци о біографію і опис мученичої смерти сьвятого, і щоби тоту житєпись в офіціальной мові, якою тогди була на Молдаві церкв. славянська, написав. Відай вислано втогди сего Григорія Мнїха до Акерману, і він перевів з грецкогo оригіналу житєпись сьвятого на церк. славянський язык, чоґо доказом суть тоті довгі лиш грецкому письменьству з перших віків христ. питоменні конструкції. Не треба бути аж знатоком языка, щоби розпізнати, що зі словами „чтныа же ѿны мѡщи ѡзѣмше, кз стѡль жрѣтхъициѣ полѡжиша близк стѣнъ трапезы ѡ тако прѣвѣсть от ѡ множае нѣгде лѣтъ“ кінчить ся оригінальна біографія грецка, а від слів „ѡ толи не прѣсташа же вѣтхънаа нѣкаа ѡкленѡа“ аж до кінця, розпочинає ся оригінальний додаток переводчика. Той грецкій оригінальний манускрипт мав певно тоє реченє „ѡ тако прѣвѣсть от ѡ множае лѣтъ“, протое толкуючи дослівно весь текст, не міг Григорій Мнїх того поминути. Та лиш заходить єще питанє, коли міг бути той грецкій текст написаний? На тоє вже годі щось певного відповісти, і если би автор житєписи не був в оригіналі згадав, що сьв. Іван зівстав засуджений на смерть перским намістником, то би позістало тоє місце непроясненим, а так кождий, хто обережно і з розвагою прочитав житєпись Григорія Мнїха, повинен признати, що смерть его наступила правдоподібно в першій половині 7-го віку по Хр., коли Перзи в часах короля свого Хосроеса II. в Акермані через якийсь час панували.

Не можу закінчити моєї розвідки не провіриши кілька речень, які подав в своїм ділі краківський професор п. з. *Historia polityczna kościoła w Galicyi za rządów Maryi Teresy*, ks. Władysław Chotkowski в Т. II. стр. 471.

Не подаючи ніякого жерела написав о. Хотковський, що Василіяни в Жовкві почитали публично мощі Івана з Сучави, котрі сему монастиреви король Ян III. подарував, забравши їх р. 1682 з Волощини. Ганить їх за те, що навіть по прийнятю Унії враз з народом віддавали честь тим мощам. А коли р. 1774 прийшли із Сучави шизматицкі черці і жадали видачі тих мощів, позаяк їх свого часу лиш на перехонок були монастиреви жовківському відступили, то Василіяни супротивили ся тому бажаню, а Лев Шентицкій, владика львівський, боронячи Василіян, представив урядникови австрійскому недогідности політичні і небезпеку для віри, скоро би в разі видачі мощів в руки шизматиків народ уніецкій уряджував паломництва до Сучави поза границю австрійську. Уряд вкінци не затвердив Василіянам посідання мощів, а Василіяни опираючи ся довший час, видали мощі шизматикам, а за тоє узнав ім Досиф II. окреимим дипло-

мом 22. вересня 1783 моці мученика Партеція за автентичні і дав дозвіл, щоби їх публично почитано. З тої причини був відтак клопіт, бо р. 1788 хотіли скасувати монастир в Жовкві і не знали, що почати з тим Партецієм“.

В тижневнику „Gazeta kościelna“ з д. 14/I 1910 стр. 32 виражає ся О. Хотковскій еще яснійше в тій справі, і повертаючи на рецензію поміщену в „Ниві“ з д. 1/12 1909 стр. 80—82 на своє діло, каже до свого рецензента: „неможу полегшувати на голі слова, пята точка дотичить справи шизматичких съвятих Івана в Сучаві і Партеція у Василян в Жовкві. Василяни постарали ся у цісаря Йосифа II. о патент на автентичність тих мощів“.

В висше згаданім двотомовім ділі порушив о. Хотковскій і справи рускої Церкви в дусі неприхильнім, з досадою згадує про Василян, яких видко не любить і про єпископа Льва Шептицького, ба не видержав причепити так совістному писателю, яким є д-р. Пелеш, малої але важної латки, а пишучи про съв. Івана Суч. назвав его, і съв. Партеція, шизматиками. Если би був лучше поінформував ся о тім предметі, то був би съв. Івана не посудив о шизму, був би ненаписав, що єпископ Лев Шептицький відносив ся в оборові Василян до уряду віденського, бо тоє зробив доперва его наслідник Петро Біляньскій і був би не висказав ся з таким маловажанем про мученика съв. Партеція, який належить до числа католицких съвятих. Моці съв. Партеція прислав в р. 1665 Папа Александер VII. Адальбертови Кліторію, абатови монастиря Спасителя у Відни, сей відступив їх Леопольдови I, а той подарував їх женьському монастиреви съв. Кляри у Відни. По знесеню сего монастиря перележали тоті моці на складі з іншими покасованими річами церковними, аж доки цісар Йосиф II. неподарував їх монастиреви ОО. Василян в Жовкві.

Також підносить о. Хотковскій з побожним обуренем, що Василяни вистарали ся у Йосифа II. о патент на автентичність тих мощів! Если так дійсно було, то они цілком розумно і обережно поступили, бо і до когож иншого мали удати ся о потвержене автентичности тих мощів, скоро ті моці враз з дотичними документами зістали з костела Клярисок вивезені і під охороною правительства переховували ся? Таже і нині при відданю темпоралій чи єпископам чи съвятикам католицким, передає їм правительство і моці съв., если де знаходять ся, враз з документами посвїдчаючими їх автентичність, і нікому з них не приходить на гадку назвати ті моці задля інтервенції уряду австрійского, „реліквіями цісарско королівскими“, як тоє напечатано в тижневнику „Gazeta kościelna“ про съв. Івана Сучавского і Партеція. —

Високе почитанє съв. Івана Суч. і слава его імени розійшла ся через те, що при мощах его діяли ся і діють ся чуда.

Записки про них мали ОО. Василянн в Жовкві, і мають монахи монастиря в Сучаві. Тай митрополит київський Петро Могила записав кілька чудів, що стали ся при мощах святаго, котрі випечатані суть в „Estrate din Jurnalul „Biserica ortodoxa Romana pre anul 1883 de Archim: Genadie Enacenu Bucuresci 1882 — слідуячого змісту:

„Въ лѣто 1470 мясца августа 7 дня сущу въ печерскомъ монастыри Варлааму іеромонаху отъ Молдавовлахійскія земля, отъ Мирона Берновскаго ввеводы посланный къ мнѣ повѣда, яко въ лѣто 1471 егда нечестивый царь агарянскій Султанъ Османъ прійде подъ Хотинъ братись съ царствомъ польскимъ (іже съ студомъ, Божією помощію ничтоже успѣвъ противъ христیانомъ на свою погибель возвратись; возвращ бо ся, отъ своихъ воинъ абіе убіенъ бысть). Козацы запорозгїи, іже идяху противнечестивымъ непросто идоша къ Хотиню, идѣже полсков войско бяше, нѣустремишась на Сочавскій градъ, еже разграбити его (вси бо нарочити и богатїи тамо собралися бяху) и уже приближившимся имъ рѣки нарицаемья Сочава, увѣднѣо бысть въ градъ, якъ множество козаковъ об онъ полъ рѣки суть. Граждане и вси тамо тогда сущїи все, еже имяху, внесоша въ горный градъ и жени и дѣти. Митрополитъ же тогда сущїй Анастасїй Криковичъ съ іереи възхоти по обычаю внести отъ Митрополїи въ вышнїй градъ и мощи святаго великомученика Іоанна Новаго, и егда прїйдоша взяти, не възмогоса поднести е отъ мѣста его (еще бо всегда чудотворитъ благодатїю Божією); егда въ нужди градъ избавленъ быти иматъ отъ враговъ належацихъ ему). Познавши по семъ избавленїе свое, не къ оружіямъ нїжъ на брань, нѣ на молитву и постъ устремилась съ всѣмъ множествомъ, іже бяху въ градъ моляше Бога и св. Іоанна угодника его о избавленїе. Егда же прїйдоша Козацы къ рѣцѣ, уже къ граду преити хотяще, але чудо! рѣка, юже и нюже люде тогда прехождаху, въ многвенїе ока аще наводнися, якъ же никогдаже прежде сидевому наводненїю быти. Онижъ, видѣвши се, устрашишась и начаша отступати. Зрящимъ же имъ чудо сіе и не могущимъ более ждати поидоша и тако градъ избавися молитвами св. Іоанна Новаго мученика. Отъ тогдашного убо времеие Митрополитъ съ всѣмъ клиросомъ и съ епископы оставиша по всей земли Молдавовлахійскої празновати день той, въ онъже избави ихъ Богъ отъ толикїя бѣды, се естъ мѣсяца Творять же въ митрополїи въ той день литїю, обходяще церковъ съ мощами св. Іоанна, благодаряще Бога преславно отъ толикїя бѣдѣ избавившаго ихъ, молитвами св. великомученика Іоанна Новаго“. На стор. 194. подано другу записку Петра Могилїи:

„При Єремїи Могилѣ воеводѣ господарѣ Молдавовлахїстѣмъ, стрый моемъ бѣ между инѣми многими благородными Лѣхи, іже служаху ему, єдинъ сѣтникъ нарицаемый Уяздовскїй латинскїя вѣры, іже егда господаръ въ праздникъ памяти вели-

каго мученика Іоанна Новаго въ митрополію Сочавскую прійде посѣщенія ради мощей святого, видѣвъ множество много людій отъ многихъ странъ събранныхъ, лобызającychъ св. нетлѣнное тѣло и дары многи дающихъ, нача хулити глаголя къ своимъ клеветомъ: „зрите, како сіи отступници мертваго отступ... ника тѣло миры благовонными помазавше и аки святого многоцѣнно украсивше, толикъ народъ, прибытчества ради своего прелщающе, погубляютъ, нъ убо аки сей, егоже тѣло лобызаютъ, въ адѣ мучится, сице и лобызající тамже мучими будутъ. Абіе же се взрекъ: предъ всѣмъ народомъ и господарю тамо сущу духъ нечистый вніде вънъ и велми възопивъ якоже всѣмъ устрашитись и повргъ его на земли люто мучаше. Изнесоша же клевети его вонъ изъ церкви; нъ убо зълѣнѣе мучаше бѣсъ его его въ удивленіе всему народу. Вѣдяще же клевети его, яко лютое его отъ бѣса мученіе более крѣпше ся, прійдоша къ митрополиту тогда сущему „Георгію Могилѣ“ брату господарскому, иже бѣ мужъ благочестивъ и святъ и касающеся ногамъ его моляху, да помолится о немъ Богу и св. Іоанну, якъ де избавится отъ бѣды сея, страхъ бо и трепеть одрѣжаше ихъ. Митрополитъ же увѣдивъ вину, ея же ради ругатель страждеть, рече: оставите его мало, да накажется, еже не хулити святыхъ Божіихъ и православную вѣру нашу. Ониже излиха моляху его да сътворитъ милость съ нимъ боящесе, да сице мучимъ, напрасно умереть. Егда же нехотяше, умолиша и господаря, еже молити его: и тако понужденъ моленіямъ ихъ, по съвершеніи божественныя службы, молебень св. Іоанну нача пѣти, ругателя же бѣснующагося повели предъ ракою святого приведеши, поврѣщи на землю. Ближе приведеши его неможаху держати, люте бо бѣсъ вшелъ бѣ вънъ и тако нуждою преклонше его; наконецъ молебна Митрополитъ молитвы запрещаанныя прочеть надъ нимъ, изыйде изъ него бѣсъ и здравъ бысть якъже и прежде. Онъ же пришедъ въ себе, лежа предъ ракою святого, велегласно нача: съгрѣшихъ о святче Божій истинный рабе и угодниче Божій, яко похулихъ Тя и вѣру святую греческую, но нинѣ наказанъ исповѣдую Тя, истиннаго Божія мученика и свята Его быти, и поклоняю святымъ твоимъ мощемъ и исповѣдую, яко истинна есть вѣра греческая, ея же ради муки и смерти отъ агарянъ претрѣпѣлъ еси, яко доблій воинъ Христовъ; всякъ же хулай тя и вѣру святую греческую, да казнимъ отъ Бога будетъ и мучимъ якъ же азъ нинѣ, безумнаго ради хуленія моего. И съ слезами моляше глаголя: „Прости мя Боже мой и не приложи ми къ пому грѣха сего, уже бо къ тому не имамъ хулити ниже злословити вѣру греческую, но якъ истинну и правдиву и праву сущую предъ всѣми исповѣдати и ты о свѣте Божій Іоанне, прости мя; отъ селѣ бо предъ всѣми и всюду якоже свята и чудотворна Божія мученика възвѣщати буду“. Сія же и ивна многа изрекъ и много помолився вѣста здравъ якоже и прежде и поклонся митрополиту наказанъ отъ него много еже како чтити святыхъ и вѣру православную и еже никогдаже хулити сихъ, изыйде слава Бога. Всеже людіе съ

страхомъ и радостію славяху Бога, и честь воздаяху святому мученику о обличеніи и наказаніи страшномъ хулника, и ругателя вѣры святыя православныя, вяже ради св. Іоаннъ пострадавъ вѣнецъ на небесѣхъ пріять въ славу Бога въ трійчномъ еденствѣ славимаго Отца и Сына и св. Духа. Сіе же чудо и до нинѣ множество людей самовидци бывшіи повѣдствуютъ. Написаноже сіе есть и въ книгахъ Митрополіи Сочавской. Нѣ убо и азъ отъ родителей моихъ, самовидцевъ бывшихъ, се повѣдающихъ слышахъ и самъ же онаго Узядовскаго, аще и велми малъ тогда быхъ, вѣдѣвъ памятствую. Написахъ же се, да и нинѣшніи вѣры святыя и святыхъ Божіихъ хулници, увидѣвши истинное бывшее чудо и убоявшися Божіей на себе лютейшей казни, престануть хулити, вѣдуще якъ аще и длго трѣпнть Богъ и не скоръ есть на отданіе отъмщенія, но обаче мученъ, и якъ страшно еже впасти въ руцѣ Бога живаго. Блаженъ бо есть, иже чуждею казнію къ поканію влекомъ бываетъ“.

На стор. 345 подано третю записку Петра Могилы.

„Тойже Варлаамъ іеромонахъ повѣда намъ, якъ въ лѣто 411 въ четвъртокъ по Сомествіи святого Духа, вгда память празднують св. Іоанна Новаго великомученика въ митрополіи Сочавской, по обычаю людіе, приходящіи отъ многихъ и далекихъ странъ многи дары приносятъ и вгда лобизаютъ мощи святаго и пѣнязи многи даютъ; еклісіярхъ же тогда сущій именем... наущенъ отъ діавола, взя отъ пѣнязей на блюдѣ при рацѣ святаго сущихъ часть и съкривъ въ капсѣ своей. Абіе же се сътвори, внійде въ онъ сатана и поврѣже его на землю предъ ракою святаго вопія и пѣны тѣща. Абіе же видѣвшіе прибыше, повѣдаша Митрополиту, иже (митрополитъ) пришедъ и видѣвъ его отъ бѣса мучима, рече: или отъ мощей свѣтого взя или отъ пѣнязей сихъ безъ благословенія святотатство сотворити покусиа, и абіе повелѣ искати у него; поискавше же обрѣтоша немало пѣнязей въ капсѣ его. Ужалився же Митрополитъ, видѣвъ его отъ бѣса велми мучима, молитвы заклинательніи нача надъ нимъ читати и абіе изыйде изъ него духъ нечистый и вѣставъ припаде къ ногама архіереовѣма, исповѣдая грѣхъ свой и прощенія прося. Онъ же, на мнозѣ наказавъ его, на время отлучи и запрѣщенія давъ, прощенія сподоби. Видите убо братіе, каково зло есть сребролюбіе и како тяжкій грѣхъ есть святотатство якъ минало якъ же Ананіи и Самфирѣ, не стерпѣ ему Богъ, нѣ абіе облечи наказавъ его въ страхъ и соблюденія и инымъ, да не дрзнуту Богу и святымъ Его данное присвоити, или отай взяти, все бо отай безъ благословенія взымаемое, отъ еже церковное есть святотатство проклятое осудисъ отъ св. отецъ быти“.

При збираню жерел до тої розвідки допомогли мені два вже покійні професори іменно : Флейшер, бувший професор гімназії в Помирлі на Молдаві і протосрей Сімеон Маріян, член академії букарештеньської, бувший професор гімназії в Сучаві ; а з живучих Митрополитий Сінкель о. Панкратій Сидорович, ієромонах Сучавський, за для рідких прикмет, доброти серця і честноти широко звістний і загально поважаний священик на Буковині, за що єму щиро подяку складаю.

Антін Стельмах.

Синтеза світоглядів.

(К о н е ц ь).

Критичні уваги до пантеїзму.

Що до пояснення проблему світа і життя, обговорені були коротко системи матеріалістичні. Для заокруглення сего питання належить ся ще приглянути порушваному вже системови, се є пантеїзмови, і то одному його видови. Звернути увагу треба на него тому, що подібні думки спорадично виступають і в наших часах, а се лиш в тій цілі, щоб в розв'язці так важного питання світа, оминати личного Бога позасвітового, значить від світа річево ріжного.

Під пантеїзмом — пише проф. Морачевский¹⁾ — розуміємо науку, яка твердить, що Бог і світ суть річево (realiter) одно, се є, що Бог і всі річи, які зовемо сотворіннями, не різнять ся річево, як окремі єства, але суть лиш одною і тою самою субстанцією, уважаною під ріжними взглядами, або проявляючою ся ріжними способами ; або також, що на одно виходить, що Бог є змістом всего, а світ лише появою самого Вожого єства.

Наука ся не нова, бо вже з подібними твердженнями виступали в старині з йоньскою школою стоїки, а опісля в новітних часах Жордано Бруно, що за ним переняли сю науку моністи.

¹⁾ Гл. X. Maryan Morawski T. J. Filozofia i jej zadanie 1877. ст. 100.

Колиб так поспитати кого, звідки дух людський приходить до подібних тверджень, то почуємо на се відповідь за Шопенгавером, що астрономія розширила границі вселенної так, що не стало вже місця для личного Бога християнського, і там де до тепер думано, що се престол Вожий, там бувають у просторах тіла небесні, а неба з престолом Божим жадного нема. І се находить у многих віру. Тому що поза світом Бога ніхто не бачив, а у вселенній бачить ся дивні дива, а розумного Єства духового узнати ся не хоче, тому шукають собі многі вигіднійшого Бога, а се природу, і так ідентифікують Бога із світом.

Пантеїзм у новітніх філософів відбиває їх зимноту духа і односторонній спосіб думаня, або їх поетичну змисловість і легкодушне бажанє світа, або внутрішній розбрат як у Шопенгавера ¹⁾. Що так дійсно є, покажесь низше.

Пантеїзм опираєсь лиш на недорічностях, а се тому, бо як зазначає проф. Вайс ²⁾, повалює перші принципи розуму, на яких опираєсь все знанє: се є засаду тотожності або суперечности і засаду причиновости.

Повалює засаду першу, бо після науки пантеїстів Бог і світ се одно. Світ є Богом а Бог світом. Питаючи дальше, яким властиво є те єство Абсолюта, мусим за Катрайном ³⁾ відповісти, що не є матеріяльне, бо тоді пантеїзм переходить в матеріалізм, не є духове, бо бачимо матерію, мусить отже бути духово-матеріяльним. А таке знова неможливе! Чому? Бо значилоб се, що те саме єство є рівночасно тілом і духом, або що має рівночасно чинности духові і тілесні. А се є чиста неможливість — пише Катрайн — бо духове і матеріяльне взаємно виключають ся. Дух є від матерії независимий, він думає і хоче, матерія натомість є безвладна, до думаня і бажаня неспосібна.

Єство що булоб світом і Богом, немислиме, бо тоді Бог мусівби бути нескінчений (бо світ скінчений), а се абсурд. Бог мусів би бути змінчивий і незмінний, а се знова таке саме. Змінчивий тому, бо світ власне є ареною змін, а не змінний, бо се Богови прислугує ⁴⁾.

В пантеїзмі панує згальна єдність божества і світа, а індивідуальність людска місця не має.

Тому пантеїзм — пише Катрайн ⁵⁾ — стоїть в повній су-

¹⁾ Пор. X. Dr. Mausbach: Zasadnicze poglądy chrześcijańskie na świat i życie, tłum. ks. J. Zalewski, Poznań 1909, str. 18.

²⁾ Гл. X. Dr. Kazimierz Wais: Kosmologia, czyli filozofia przyrody, Warszawa 1907, str. 63.

³⁾ Гл. Viktor Cathrein S. J. Die katolische Moral, Freiburg 1907, str. 63.

⁴⁾ Гл. Dr. Albert Stöckl: Grundzüge der Philosophie Erster Hauptteil, 2. Aufl. Mainz 1910, str. 600.

⁵⁾ Viktor Cathrein S. J. Die katolische Moral, Freiburg 1907, str. 64.

перечности з ясним свідощтвом нашої свідомости. Хто йде на польованє, щоби вбити заяця або оленя, має ясну свідомість, що він хоче вбити не самого себе, лиш цілком від себе ріжне, собі підпорядковане єство.

І тепер не здивуєм ся, коли Брорс називає¹⁾ пантеїзм глупотою, кажучи: є глупотою говорити, що вода, теля, лев, зьвізда, мурашка суть лише явищами одного, великого Бога; тоді той Бог сам себе з'їдає, коли лев роздирає теля; він себе сам забиває, коли лискавиця досягає чоловіка, він сам до вязниці себе замикає, сам забиває себе, й сам себе похороняє. Розум отже ясно і виразно пізнає недорічности того погляду.

До тої самої kwestії питає також справедливо де инде славний Катрайн²⁾ ось як: чи можна собі виобразити, щоби те саме єство іржало як кінь, ревіло як віл, як безрога валяло ся в болоті, ту яко тигр або лев пожирало людей, то значить самого себе, і такі інші нісенітницї.

Ті отже приміри вказують конечно, що в пантеїзмі траить своє значіне засада тотожности, яка говорить, що кожда річ може бути лиш тою а не иншою, і що жадна річ не може в собі мати виключаючих ся знамен. А в пантеїзмі як раз те власне має своє примінене.

Упадає також в пантеїзмі і засада причиновости, після якої все, що існує не конечно, мусить мати свою причину. Тимчасом в пантеїзмі Гартмана (1852—1886) абсолют, що був лиш в можности, переходить без внїшної вистарчаючої причини в дійсний стан бутя. Се однак не можливе, бо колиб якась річ з можности переходила сама до акту, тоді сама собі давалаб вже істнованє, скорше, чим сама вще була, що є очевидним абсурдом.

Так проте пантеїзм в тих двох зглядах не видержує критики. Те саме показуєсь, коли глянемо на пантеїстичну еманацию. Сьвіт після тої гадки мавби бути впливом розвиваючого ся божества, яке инакше представляєсь Фіхтому, инакше Шопенгаверови, а инакше Гартманови. Се є очевидно не можливе, бо сьвіт будучи наслідком беззглядно конечного розвою абсолюта, бувби мусїв розвинутись вже в вічности, бо що конечно, те мусить істнувати від віків. А що, як вже було висше зазначено, і як описля викажесь, сьвіт повстав в часї, тому факт сей повалює конечно еманацию³⁾. Що сьвіт не є впливом божого єства, за тим говорить також духовість Бога, і тому що Бог

¹⁾ Гл. P. Fr. X. Brors S. J. Modernes A. B. C. für Katholiken aller Stände, Kevelaer 1908.

²⁾ Гл. В. Катрайн: Від атеїзму до анархізму, (з нїм.) Львів 1909, ст. 125.

³⁾ Гл. X. Dr. Kaz. Wais: Kosmologia, ст. 64.

є духом, отже з частий не зложений, не може з себе нічого видавати.

Еманацію світа з якогось абсолюта збиває знаменито філософ і теолог Гутберлет¹⁾, коли каже коротко так: Те що з Бога випливає, мусить бути Божеским і таким лишитись, а не може отже бути так змінчивим, зложеним, і недостаточним, яким власне є сей світ.

Пантеїзм проте в своїй основі є плиткий і вічим неоправданий, як се впрочім вказують самі його творці.

Шеллінг порівнює Гегля до тверезого п'яка. Шопенгавер думає, що приклонники Гегля в будуччині окриють ся соромом²⁾.

Як нестійним отже є пантеїзм в своїм заложеню, так страшним в своїх конечних наслідках.

Одиноким діячем в пантеїзмі є сліпа желізна конечність³⁾. А коли так, то нема індивідуальної свободи, ні особи, все загал і конечність. Тоді ціла автономія моральна, що сталась від часів Канта славою нашого століття, а навіть посунена аж до екстрему, можлива є лиш при пантеїстичнім світогляді.

Пантеїзм — виводить дальше красно Вайс⁴⁾ — вивертає всяку релігію. Релігія полягає на чести, яку віддає чоловік Богови. А якжеж можна почитати Бога, що не різнить ся від світа, що після многих пантеїстів доперва в чоловіці набирає свідомости о собі? Чижиби чоловік мав віддавати честь Богу самому собі, або низшим від себе ествам, зв'ярятам, деревам, каміням? Отже добре сказано, що пантеїзм є закаптуреним атеїзмом. Висказ сей стверджує також свідощтво історії: пантеїсти належали до безбожників. А коли часом було інакше, то виїмки ті свідчать, що природа є сильнійша від теорії.

Пантеїзм повалює всяку етику. Бо вперед відкидає свободу волі і відвічальність і вчить, що чоловік не має власної личности, що все без виїмка є в нїм конечним проявом, або впливом Божества. А чи може бути моральність без свободної волі? Подруге, коли чоловік є проявом Абсолюта, то всі чинности, які йому приписуємо, мусять бути добрі, досконалі, Божі; иншими словами, після пантеїстів нема ріжниць між добром а злом⁴⁾.

І тому, як зазначає вже Геттінгер¹⁴⁾, пантеїзм знайшов свій практичний вислів в комунізмі і соціалізмі і по запереченю живого Бога, чоловік, народ, Бог-держава, вступають на

1) Пор. Dr. Constantin Gutberlet: Die Theodicee 3. Aufl. Münster 1907, ст. 125

2) Гл. Fr. Brors T. J. Prawda cz. I. Warszawa 1910, ст. 105.

3) Гл. X. Maryan Morawski T. J. Filozofia i jej zadanie 1877, ст. 93.

4) Гл. X. Dr. Kaz. Wais, Kosmologia, czyli filozofia przyrody ст. 64—65.

престол того, перед котрим мусить гнути ся кожда незалежність, кожда індивідуальність.

Теїзм одинокий правдивий світогляд.

В нинішніх поглядах на світ, як взагалі ві всіх системах матеріялістичних чи в монізмі натуралістичнім, розходить ся о те головнo, щоб розв'язати корисно для людської природи те найважнiше питанє: чи є Бог? Корисно, розуміти належить для натури змислової, значить нинішня генерація домагаєсь запереченя личного Бога. І власне висловом того бажаня являють ся матеріялістичні теорії, яким не ходить о те, щоб шукати правди для правди, не ходить їм о вказанє дійсного стану річи, серед якого живемо, а лиш о те, щоб подаючи власні здогади за факти науки позитивної, заспокоїти низші пориви людства.

Та задачею правдивого світогляду те бути не може; він має глядіти лишє за максимами і нормами життя такими, що опиралиб ся на трівких і певних філіарах.

Ми маємо відповісти собі на найважнiше питанє: монізм чи дуалізм? Треба лиш додати, що натура людська хоч не є, як хоче Кант, зовсім зіпсута, то все таки має в собі злі первні, що стоять на перешкодї в поправній розв'язці того першого problemu.

І сим а не иншим пояснюєть ся факт, що по більшій часті людство шукає за таким світоглядом, щоби відповідав його волї, хоч нераз противив би ся розумови. Тсму повстають ложні, а навіть абсурдні і небезпечні системи, що хотять затерти в чоловіці образ вишній і благороднiший, а лишити лиш рух атомів і відвічні конечні закони природи.

Но не бракує і таких, що бажають дістатись до жерела правди, хочби воно і не було для них так приманчиве, щоб його собі їх воля бажала, і дійсно правду відкривають, коли не хотять бурити здорових домагань розуму. Видячи ложні основи матеріялістичних пов'язь, а також страшні наслідки переведених в практику їх засад, відвертають ся від згаданих світоглядів, а йдуть за теїзмом, коли не хотять попасти в безвихідний сумнів.

Перші, для котрих понятє личного, се є розумного і свободного Бога є великою гризотою і страшним згіршенем, ставлять постуляти до позитивної науки, щоб пояснювала всі проблеми в природі єї силами, а не шукала першої причини поза нею.

Згаданий метод сам собою не злий, коли має приміненє в границях можливости, і коли відносить ся до свого питомого предмету. Дослід виходить тоді на користь знаня і людства,

бо відкриває багато, як звичайне діланє природи там, де до тепер вважано се за область для досліду недоступну.

Але суть квестиї і проблеми, в яких згаданий метод і сама обсервація світа, не вистарчають, і до їх поясненя треба глядіти за причиною від світа матеріяльного окремою.

До сих питань і проблемів належить питанє першого руху у вселенній, початок матерії і законів всесвітних, проблем першого житя на землі і доцільности і пр.

На відповідь на сї питання не вистарчать самі сили природи і атоми, ту криєсь якесь чарівне зеркалацьє, від якого виходять лучі світла і житя на всю вселенну.

В тих питаннях стрічаєсь дослідник природи майже лице в лице із Розумом Найвисшим, із першою необхідною причиною всего, із Богом

Але ум людський дійшовши до першої причини, питає дальше в своїй цікавості: а звідки знова ся взялась? По ту не находячи вже відповіді, вертаєсь назад звідки прийшов, а се тому, що задав собі абсурдне питанє, на яке вже відповіді нема, коли не узнаєть ся вічности.

І так поступає проф. Гекель. Він каже¹⁾: хочби розвязало ся питанє, що відносить ся до сотвореня світа, в звичайнім тривіяльнім значіню, як чудне діланє Бога, що все творить правильно, то мимо того повстає зараз друге питанє: Звідки бере ся той Бог личний? Що він робив перед сотворенєм світа? Де взяв матеріялу до сотвореня? і т. д.

Енайский отже професор не може чи не хоче на то питанє відповісти, хоч може сам в душі переконаний, що далеко розумнійше, а навіть одиноко розумно, приймати вічне істнованє Бога, чим вічність матерії і вї законів, бо досєвід і дотеперішне знанє говорить проти неї.

Але тому що не хоче узнати позасвітового Бога, додає дальше, що те перестаріле виображіне личного Бога втратить своє значіне в области правдиво-стислої філософії еще перед кінцем того столітя.

Однак в тім вже тепер можна назвати Гекля злим пророком, бо заходить історичний факт, що розвіває безосновні мрії монїзму.

Ось знамените в тій справі свідoctво філософа Страшевского²⁾: „на конгресі больоньскім — четвєртім конгресі фільо-

1) Pop. Dr. Franz Hettinger: Apologie des Christentums I. Bd. 5. Aufl. Freiburg 1275, ст. 272.

2) Гл. Ernest Haeckel: Monizm jako węzeł między religią a wiedzą. Tłum. M. Rosenfeld, Kraków 1906, ст. 45.

3) Гл. Prof. Dr. M. Straszewski: Czwartý międzynarodowy Kongres Filozofii w Bolonii (Przegl. powszechn. Kraków 1911. zesz. 6. ст. 337).

софії, що відбув ся в Італії в днях від 5—12 цвѣтня 1911 р. — можна було переконатись, що питання метафізичні і філософічно-релігійні вертають і знова висувають ся на перший плян, а прояв такий був все для будуччини філософії добрим заповітом. Мушу також зазначити визначну ролю, яку на Конгресі відіграли мислителі католицькі, було знати, що рух філософічний на ґрунті католицизму змагає ся, натомість, що стремління позитивістичні слабнуть“.

Доказ се ясний, що дух людзкий, коли чує що зблудив, вертає на дорогу правди і на ній бажає остатись. Ніхто із великих мужів науки не приписував своему ограничененому розумови безглядної сили і не думав навіть зглубити всіх тайн, бо бачив, що є лиш порохом проти Незміримої Мудрости і мушкою одноднівкою. Лиш проф. Гекель хоче обняти своїм еством найбільші і найскритші тайни, і тому питає: „що робив Бог перед сотворенем сьвіта?“ До того в дитинний спосіб представляє собі, що Бог мусів мати матеріял до будови сьвіта. А щож се був би за Бог, колиб він лиш так міг ділати як чоловік, а коли йому чого забракне, то стане і роботи не зачинає ні кінчить? Тому не дивно, що люди, які Бога позасьвітового знати не хотять, того звичайно не находять і обожають сили природи. Бог проте в очах тих людей є лиш олицетворенем законів природи, як се висказав ясно в р. 1903 на зібраню дослідників природи в Кассель проф. Ляґенбургі.

Що однак не закони маємо вважати Богом, а лиш їх законодателя, того домагавсь здоровий розум і нескривлена логіка, бо закони суть сліпі, нерозумні, так що розуму в природі сотворити не могли, а до сего повстали в часі, так що можемо — як пише вчений Деннерт¹⁾ — з абсолютною певністю твердити, що закони природи не є вічні.

Понятє отже Бога позасьвітового, від сьвіта ріжного, не є витвором підметовим, а правдою дійсною, яку приймають найбільші ґенії всіх віків, філософи і слідителі природи, як Сократ, Арістотель, Нютон, Кепплер, Коперник, Галілей, Ампер, Вольта, Коші, Фляммаріон і інші.

Закон природи обожають лиш уми, що їх славний Лібіг назвав спадеровичами над границею знаня²⁾, а ніколи правдиві ґенії людства і сьвітила життя духового.

Питанє проте про істнованє Бога, сей найважнійший проблем, стає розвязаним лиш в сьвітогляді теїстичнім, бо прочі або його неґують, або перемінюють в карикатуру.

Що до душі, то ся в матеріялістичнім сьвітогляді являєсь фосфорісценцією мозґу, коли натомість в теїзмі — стаєсь осіб-

¹⁾ Гл. Dr. E. Dennert: Prawo natury, przypadek, opatrność, (Gł. na czas.). Poznań 1903. ст. 13.

²⁾ Ibidem ст. 18.

ною духовою субстанцією. Ту одержує вона висше значінє, бо від звиринної душі не лиш ріжнить ся квантїтативно, але і квалїтативно. Рїжницю сю вказує і се, що людска душа може сама в себе входити, може о собі рефлектувати, що конечно вказує на независимість від матерїї, розумїсь лиш в певнім значіню, чого у звїрини нема, так що єї душа є майже наскрізь матерїальною. В виду сего в теїзмі душа людска стає безсмертною, що є само собою зрозумїле, бо дух як незложений і простий, не вмирає, бо гине лиш те, що з частий зложене. Нічо у вселенній не гине, нї атом матерїальний, нї сила жадна. Колиж отже сили матерїальні не гинуть — замїчає справедливо Врорс¹⁾ — то тим бїльше не гинуть сили духовї, як людска душа.

Тому чоловік в світоглядї теїстичнім предствавляєсь красшим і величнійшим, а лице його ясніє свїтлом Божої подоби і мудрости.

І тому важні суть і многозначучї о тїм світоглядї памятні слова Русса, котрий каже²⁾: „Є се так чудовий систем, так повний втїхи, так взнеслий, так дуже спосібний душу підносити і вщїпляти чесноту, так ясний, так дивуючий, так простий, коротко є се систем, що замикає в собі непонятне, але далеко не те множество абсурдних тверджень, яке ми вї всїх инших находимо“.

І вже хочби з того послїдного згляду не можна лиш полагати на науках природних і їх відкритя вважати невідкличними догмами, що все зуміють пояснити. Світогляд збудований лиш на науках природних має характер, після висказу філософа Венчера³⁾, фрагментний і односторончий, а се тому, що дійсно існуючим вважає лиш те, що матерїальне, коли знова свїт психїчний має істнованє лиш мнїме а не дійсне, а в світоглядї правдивїм мусять бути узглядненї обї сторони житя.

Мимо того многї, коли вже бачать нестїйність матерїалїстичних поглядів не приймають теїстичних понятя, лиш на тї так важні питаня відповідають з Du-Bois Reymond-ом: *ignotamus et ignorabimus*. Скептицизм видаєсь для них тоді найбільш оправдачим, і чи взагалї можна до правди дійти і єї пізнати, після них належить о тїм сумнїватись. Колиж знова лиш ходить о питаня істнованя Бога позасвїтового, то заслонюють ся агностики повагою філософа Канта, що мав повалити всї докази на істнованє Бога.

Та скептицизм в тих питанях зовсїм неоправданїй. Властивою силою оживляющею наукового дослїду є не сумнїв, а

¹⁾ Гл. Fr. Brors T. J. Prawda cz. I. Warszawa 1910, ст. 25.

²⁾ Гл. Dr. Franz Hettinger: Apologie des Christentums Bd. I. 5. Aufl. Freiburg 1875, ст. 275.

³⁾ Гл. Dr. Max Wentscher: Einführung in die Philosophie (Göschen) Leipzig 1911, ст. 12—13.

невгасиме стремління і незнищима певність духа, що може дійти до правди, для якої є сотворений. Та природна спосібність духа проявляєсь в певности, з якою пізнаємо перші правила буття і думаня, дійсність світа зовнішнього, конечність найглибшої причини світа і остаточної ціли житя. Хтоби о правдах тих — пише Dr Mausbach¹⁾ — на серйю сумнівав ся, хтоби перечив їх важности для свого думаня і діланя, затарасував би сам собі доступ до всякого знаня, ділав би тим самим проти своєї совісти.

„Скептицизм є навіть також психологічно неможливий. Бо на що — питає Штекль²⁾ — можність пізнаваня, наколи через неї нич не пізнає ся, як лиш позір? На що загальний, внутрішній гін, пізнане упредметовляти, коли нема жадної об'єктивности ні певности? Перідівсім є він практично неможливий. Чоловік, так сказатиб, в практиці жадного кроку не може робити без цілковитого припущеня певности о многих правдах (пр. його власне істнованє, світ). Думати, що кождий повинен здержуватись від всякого осуда, значить проте тільки, що він повинен здержуватись від всякого діла; бо ніхто на сліпо не схоче ділати“.

В справі знова модерного агностицизму в kwestії істнованя Бога, належить зазначити і підчеркнути, що Кант зовсім не усунув доказів на істнованє Бога. Треба знати, що філософія наводить на істнованє Бога 10 доказів а Кант взяв під критичний розбір лиш 3 (три), а се онтологічний, космологічний і фізико-телеологічний. До сего треба додати, що доказ онтологічний в кругах теологів вже перед Кантом втратив на вартости, так що критика Канта нич нового позитивного не дала. Що до доказу фізико-телеологічного то його Кант не усунув, а лише ослабив, а що згаданий філософ в своїй критиці милить ся, те знаменито доказує Otto Cohausz в першій часті свого цінного діла *Idole des Zwanzigsten Jahrhunderts*.

Не повинні ми отже попадати в сумнів в так важних питаннях, коли до сего нема жадної основи. Не вільно також даватись на сліпо руководитись авторітетам, коли їх наука противить ся розумови і дослідови. З того дальше заключене, що коли ні в матеріялістичних ні в інших скрайних поглядах не находимо правди і добра, то одна лиш отворена дорога еще, а се до світогляду теїстичного

¹⁾ Гл. X. Dr. Mausbach: *Zasadnicze poglądy chrześcijańskie na świat i życie* (Gl. na czas). Poznań 1909, стр. 9.

²⁾ Гл. Dr. Albert Stöckl: *Grundzüge der Philosophie, Erster Hauptteil*. 2. Aufl. Mainz 1910, стр. 95.

о. Евстахій Цурковскій.

Про „Голос громади“*.

Предмет, про який нині хочу говорити, єсть, як подав я его в заголовку. Єсть він оден з наших корінних. Всі кажемо, що ідемо за ним, а громаді від того ані раз не лекше. Та не іно ми, але як оповідає наш перший хронікар Нестор, так робили у нас за часів княжих, як знаєм, робили так за часів козацких, кожде діло громадне ішло за голосом громади. Став ся він нашою вихідною точкою і основою, від якої починаєм і на якій опираєм усі наші почини і громадянську діяльність. І практика ся перейшла в звичай і творить нашу народну черту, яку виносять високо наші історики, ставлячи нас яко взір свободолюбности і демократизму. Та мимо таких похвал сеї громадянської нашої вдачі, дійстність до них чогось ані раз не хоче достроїтись. Видимо, що упала така велика держава, якою була наша і правлена була князями, упала козащина, де правили гетьмани, тай не мощно діє ся з нами, жиючими уже під чужими, але все конституційними державами.

З того видно, що в наших основах не стоїть щось добре і чи якраз ті основи не суть причиною того лиха, тому стоїть, щоби приглянутись ближше тій справі і для того хочу зробити її предметом, а зглядно пробою обговореня.

Щоби дійти до заключень, чи той голос громади засяганий у тих жерелах, де ми засягаєм его, єсть тим жерелом мудрости, котре малоб ставати ся імперативом в нашій громадянській діяльності і тою водою в підливаню роботи на нашій громадянській ниві — хочу наперед напровадити факта, як в поодиноких случаях виглядає сей голос громади, щобиємо маючи перед собою живий образ, могли видати наш суд, прийти до заключень.

Факта беру з случаїв, які доводилось досьвідчати мені самому при нагоді, як був я головою філії „Просьвіти“ і головою „Подільської Ради“ в Тернополи: Случаї такі суть збори і віча, які суть виразом голосу громади.

Для приміру наводжу такі случаї:

Було се в році 1890 і котрогось, якого вже добре не памятаю, приїзджаю на отворене читальні в селі С. По полагожденю потрібних формальностей, стаю поясняти статут і кажу в такім дусі: Товариство „Просьвіта“ засновало ся для нашого подвигнення. Ті способи, на які хоче товариство „Просьвіта“ под-

*) За погляди висловлені в оцей статі відповідає лише сам Шан о. автор. — Редакція.

вигнути нас, виложило в своїм статуті, котрий дістав затверджене через намістництво. Закладаючи читальню „Просьвіти“ на єї статуті, першою нашою річю єсть ознакомитись з тим статутом, передовсім з провідною єго гадкою, яка служить їй до заложеної тої ціли. Провідна гадка статута міститься зараз в першім параграфі статута, де написано: ціль товариства. Цілю єсть: а) просьвіта б) добробут. Чого просьвітою хоче товариство осягнути у нас? Передовсім, щобосьмо знали, що ми за одні, чи єсьмо народом, як другі народи, чи може лиш приналежні до других, чи мали ми коли яке царство і через що стратили, які маємо тепер права і як можемо використати їх на свій пожиток, отже просьвітою хоче освідомити нас о наших горожаньстві і спонукати до подбання о свої права, як дбають другі; дальше просьвітою хоче нас піднести як господарів а то учити нас, як господарять другі, щоби могли витягнути з землі як найбільший пожиток, як радити собі, щоби при господарстві помножити свої доходи закладанєм садів, виробами напиктів, заводженєм пасік, плеканєм красшої худоби, дробу, поучити, як ми можемо розширити собі світ посилаючи наші діти до шкіл і виучувати їх не іно на сьвящеників, адвокатів, професорів, урядників, але і на всіляких ремісників і як можемо собі тут помочи складаючи жертви на бурси, поучити нас о страшних наслідках пиянства і відвести від коршми, відучити від пияцких звичаїв і т. і. Таких річий хоче нас тов. „Просьвіта“ просьвітою поучити і тою дорогою нас підносити. Друга річ, яку має „Просьвіта“ на оці єсть, як чулисьє, добробут, значить ся, щоби нам добре було. Щоби то осягнути, хоче тов. „Просьвіта“ поучити нас, як ми маємо громадно господарити, щобиьсмо научили ся жити для себе, працювати на себе. Жити для себе, працювати на себе будемо тогди, коли навчимо ся так робити, щоби наш крейцар не дівав ся ніде, не йшов на боки, а лишав ся межі нами і ми всі наші потреби заспокоювали межі собою. Щоби нас на то зівчити, постарала ся „Просьвіта“ в своїм статуті, що де єсть читальня „Просьвіти“, можемо закладати собі крамницю, шпхлїр, касу. Хоч то видати, треба за товари побирані в своїй крамници так самє, як деінде але ріжниця єсть в тім, що зиски від торгу лишают ся межі нами, котрі ми можемо обернути потому на якусь нашу користь. Як при крамници, так має ся річ і з шпихлїром і касою. Як научимо ся свій крейцар пошанувати в громадї, щоби не ішов ніде на боки, розуміючи річ, будемо і всі інші наші потреби заспокоювати іно у себе і межі нами. Потреби такі суть, як приміром: асекурація, тож як потребує хто асекуровати, то не інакше, як в „Дністрі“; потребує хто зичиги гроші, не може єще у себе, тож в якійсь касі своїй, потребує адвоката, тож іти до свого; бож тогди буде значити, що умієм працювати на себе і осягнем тую ціль, яку заложила собі „Просьвіта“, що буде добре у нас і ми через діланє по мисли статута докажем, що громада великий чоловік.

На ту промову отворилась дискусія і перший зголошує до слова академик, назв'їм его початковою буквою Г., бож займає він тепер становиско і єсть в живих. Він нарочно прийшов тогди на ті збори і каже б'їльше менше так: Ми радикали і не потребуємо того слухати, що нам отець тут казали. Ми самі знаєм, чога нам потреба і якось порадимо собі, що „Просьвіта“ може нам помочи? Все, що отець говорили тут о просьвітї, то клерикальне. Доки пани і попи будуть мали ґрунти, хлопови добра не буде і став говорити о французкій революції. Тогди обзиваюсь я: коли міркувалисьте, що „Просьвіта“ не поможе вам нічо, на що вносилисьте поданє о читальню і по що просилисьте мене сюди, було запросити собі того пана і нікого не трудити і по тих словах вийшов з хати, хочачи їхати до дому.

Вийшли люди за мною, стали перепрашати, мовлячи, що они его не запрашали, нехай не противлю ся ему. Я вернув ся і збори докінчились і читальня зістала отворена, бо чинним було тут товариство філії „Просьвіти“. Але як могла поділати така мова на розвій читальні, можна собі уявити. Був се голос громади, я поїхав, а він межі ними лишив ся.

І академик сей не був унікат, а кождий, якого здибав я на зборах таких пізнїйше, говорив як позитивка одно і то само. Для доповненя їх репартоару, забув я додати, що входила пропаганда проти інтелїгенції, що не потрібно нам інтелїгенції.

Або прїбка голосу громади на дорічних зборах наших організації повітових.

Суть збори філії „Просьвіти“ в містї, назв'їм Т. Звіт виказує як найкрасшу діяльність, а то к'їлько прибуло читалень, отворилось крамниць, к'їлько відбулось інвентур, люстрацій, к'їлько відчитів, яка участь в народних манїфестаціях. Звіт заслугував на повне признанє.

Над звітом отвирає ся дискусія і до слова зголошує ся оден з інтелїгентів, відомий з своєї вимови, назв'їм его буквою приміром Д. і каше: Звіт красний, то правда, але що хлопови по такій „Просьвітї?“ Хлоп, як схоче читати, то буде читав і без „Просьвіти“, книжку позичить собі або купить, як хоче купити то купить собі і без крамниці „Просьвіти“, а схоче позичити, то позичить собі, як іно буде мав на що і без каси „Просьвіти“. „Просьвіта“, як хоче робити щось для хлопа, найже робить таке, щоби хлоп мав з неї користь, — як хлоп буде потребувати адвоката, нехай ему дасть адвоката, буде потребувати лікаря, нехай дасть ему лікаря. Як тое зробить „Просьвіта“, тогди скажу, що „Просьвіта“ робить щось для „хлопа і хлоп буде мав з „Просьвіти“ пожиток. Бєсїду ту, не треба казати, приняло селяньство бурливими оплесками.

На то кажу я: Внесєне п. Д. хороше, але чи можливе оно до перепроваженя? Треба би, щоби згошосились адвокати і лікарі, які хотїли би безплатно приходити їм в поміч, або щоби

„Просьвіта“ утримувала в кождім окрузі що найменше одного адвоката і одного лікаря, на що треба би великанських фондів, яких „Просьвіта“ немає і не годна мати. Зваживши з одної сторони наше положене, де наші адвокати і лікарі мусять заробляти на хліб насушний і безплатно своєї помочи не можуть уділяти; а з другої сторони, що „Просьвіта, хоч і як би рада, фондів на то не має, тож поки що над внесене́м таким мусить ся перейти до порядку дневного. Але все був то голос громади і робив своє.

Або случай такий: В місті, назвім его Т., відбувають ся дорічні збори молодого ще повітового Товариства кредитового. Засноване остало о дуже слабих фондах, та звіт виказував показний оборот, а причинилась до того Дирекція, котра з одної сторони вистарала ся о кредит в Австро-Угорськім банку на 30.000 злр., котрий уділив тойже Банк тільки з особистого довіря до Дирекції, а з другого боку оден з директорів вложив до каси значнійшу свою суму. З'огляду на то належало ся дирекції лиш як найбільше признаня. Тимчасом що діє ся? Звіт піддає ся під дискусію і зголошує ся до слова оден демагог і каже: Звіту Товариства не читав я, бо немає часу, але побіжно переглядаючи, зауважав я позицію, де вказані суть кошти при стяганю довгів, котрі виносять квоту 80 злр. і каже: Коли руска інституція має робити хлопам кошти, то хлоп обійде ся без такої інституції і такої ласки знайде у Жидів. І посипались рісні оплески з сторони хлопів. І знов був то голос громади, котрий робив своє.

Або ось такий случай: Філія „Просьвіти“ скликує господарске віче до міста, назвім его Т. Головний предмет був: обговорене комасачії ґрунтів, а то з причини, що предмет сей був порушений в соймі. На референта прислав головний Виділ фаховця. Віче було дуже численне і всі слухали з великим заінтересованем. По рефераті наступила дискусія і зголошує ся до слова знов той самий, що на зборах попередних, відомий Д. і каже: На господарстві добре не розумію ся, але на скільки могу виміркувати з виводів п. референта, виглядає мені, як би був підплачений панами. Бесіда та викликала велике заворушене. В дальше не входжу, константую лиш сей факт. І був то голос громади.

(Конець буде).

Всячина.

У відповідь на „Спростоване“ Впов. п. проф. Д-р. Ів. Раковського.

В часописи „Нива“ ч. 13. і 14. з дня 1. червня с. р. помістив Впов. п. проф. Раковський „Спростоване“, в яким проти погляду піднесеного в моїй розвідці „Синтеза світоглядів“, рішучо заявляє, що до моністів ніколи не належав і не належить і що своїми писаннями ніколи не „перещіплював на наш ґрунт моністичних природничо-філософічних теорій“.

В виду тої цінної заяви шановного Автора погляд свій піднесений мною в „Ниві“ ч. 11. і 12, в яким Впов. п. проф. Раковський зачислений між моністів, відкликаю.

Та одначе не можу поминути мотивів, які вплинули на вироблене в мені такого погляду, який я заступив в своїй розвідці.

Але перед тим зверну ще увагу на само „спростоване“. Як причину хибного після нього мого погляду подає проф. Раковський недорозумінє його писань. А як примір такого недорозуміння подає шановний Автор те, що я наводячи з 24 сторінки його начерку психології слова, де він говорить о погляді психофізіологів на духові прояви, сей погляд психофізіолога Ілля Рабіє приписав йому, і також на основі того місця зачистив його до моністів.

Тому на тім місці пояснюю, що наводячи слова проф. Д-р. Раковського, я зовсім не мав на думці приписувати їх шановному Автору, а лиш ужив їх до прецизнішого означеня погляду моністів на проблем душі, бо в тій kwestії моністи і психофізіологи годять ся, і тому в аднотациі зазначив я лиш, звідки слова взяті. Що я лиш в тій цілі виняв згадані слова з „психології“ проф. Раковського, і лиш так розумів, як подаю, свідчить хочби і се, що в той сам спосіб уживаю в тім самім місці слів Д-р. Енгерта, якого ніхто не посудить о симпатії до мовізму, хто лиш знає его знамениту критику того систему. А прецинь з такою самою рацією, як проф. Раковський, і Д-р. Енгерт міг би посилати до „Ниви“ спростоване. З того слідує, що не мені можна закидувати недорозумінє писань проф. Раковського, але радше йому мігби я закинути недорозумінє дотичного місця в „Ниві“, щоб на будуче не кував майже з нічого головного аргументу проти другого.

Та знова не виходить з того, начеб я Впов. п. проф. Раковського зачислив в своїй розвідці до моністів лиш голосовною фразою, не опираючись на жадних даних. Якраз ті дані

були і то поважні, які в мені погляд виробили, що шановний Автор симпатизує з наукою моністів. Щоб сказати хоч найголовніше, зачну від його начерку психології.

1. Проф. К. Вайс в своїй 4-томовій психології (Варшава 1902—3), а за ним проф. краківського університету учений Габриль (*Psychologia*, Kraków 1906) і інші годять ся а навіть обстоюють за тим, що психологія є наукою о душі, до якої відносить ся дефініція Аристотеля, що душа є *τὸ τοῦ ζῶντος καὶ αἰσθανόμεθα καὶ διανοόμεθα πρῶτως* — душа є першою підставою життя, чуття і думаня. О тій душі (безсмертній) і єї проявах має говорити наука психології.

Тимчасом Впов. Д-р. Раковський за Гефлером слідує по дає дефініцію: „Психологія єсть то наука про духові прояви чоловіка“ (ст. 7.), а трохи дальше (ст. 8—9) такий до неї дає коментар: „Годі згодитись на загально приняте означенє психології, мовби то вона була наукою про душу або наукою про прояви душі; так можуть казати тільки ті, що вірять в істнованє душі, а звісно, що сей погляд не принятий загально в науці“.

З того бачимо, що шановний Автор звузив собі понятє психології (що йому вільно), бо викинув із свого начерку психологію раціональну або метафізичну, що займаєть ся істнованєм душі (безсмертної) і єї натурою, а дав нам лиш другу єї частину, психологію емпіричну, що говорить лиш о проявах душі. Я поділяючи погляд зовсім справедливий молодшого Фіхтоґо, а за ним проф. Вайса і Габриля, що не можна відділяти психології досвідної від раціональної, бо обі становлять і становити повинні неподільну цілість, з того простого згляду, що душа людска не існує окремо, незалежно від матерії, але з тілом природно лучить ся, творячи разом з ним одну натуру, одну особу, можу думати, що проф. Д-р. Раковський не узнає психології раціональної, чи метафізичної, або иншими словами, що не узнає безсмертної душі, тим більше, коли шановний Автор говорить виразно, що погляд про істнованє душі в науці загально не принятий.

2. В тім розумованю міг я вще скріпитись, прочитавши на 16 сторінці його начерку психології слідує: „І зовсім справедливо, коли психологія має бути наукою про духові прояви чоловіка, то вона не сьміє снувати довільні мрії про ідеальні прикмети ідеальної душі, а мусить держати ся твердої непохитної основи“. Спитаю отже Впов. добродія Автора, як розуміти вислів „ідеальна душа“?

Я, і кождей инший здаєть ся мені, під словом „душа ідеальна“ зрозуміє душу, яка існує лиш в ідеї, в понятю, в умі, а яка в дійсности може неіснувати. І того рода вислів здаєть ся мені в тім місци лиш так можна розуміти, коли непроривність контексту має бути сальвована.

3. Той сам моністичний погляд Впов. проф. Раковського показуєть ся і дальше, коли він на стор. 30 своєї психології ось такой осуд видає о дуалізмі, до котрого я причисляю ся, а який стоїть на ґрунті ортодоксного теїзму. „Сей погляд — лише Впов. добродій Автор — званий дуалізмом найбільше зближуєть ся до загально принятих ненаукових поглядів“.

Колиж проте під терміном „науковий погляд“ розуміємо погляд збудований на певних і тріvkих основах і відповідаючий дійсности, тоді ясным стає, що в дуалізмі після проф. Д-р. Раковського тих принципів нема, тоді Впов. Автор зачисляючи дуалізм до загально принятих ненаукових поглядів, сам per silentium вступає в табор моністів. Tertium non datur.

4. Колиж еше пригадаю уступ з Літ. Наук. Вістника в статі шановного професора п. з. „Ювілей ідеї розвою“, яку він писав еше в р. 1909, де він подаючи науку Дарвіна пише: „Верх і корона всеї природи се безперечно чоловік, а проте звязь його що до тіла і духа із звірним світлом та походжене від менше розвинених істот се неминучий вивід з теорії розвою“ (ст. 152.), на що він сам годить ся, бо те саме повторює в рік пізнійше в своїй психології (ст. 12.), а в XI. кн. Літ. Наук. Вістника з р. 1911., в своїй статі „Сучасний стан питаня про походжене чоловіка зі становища палеонтології“ креаціонізм називає знова поглядом ненауковим (ст. 258.), тоді ясным стає, що в душу безсмертну шановний Автор вірити не може, бо ся людска душа розвинулась із звірячої, а як така безсмертна бути не може, бо звіряча такою не є, а nemo dat, quod non habet, тому коли у звірини безсмертности нема, то ніяким чином не може вона з'явитись у людини.

Колиж отже приймаєть ся еволюцію що до тіла і душі з істот низших, тоді без сумніву для нас жадного життя загробного нема. Се консеквентний висновок злученя всіх проявів природи в одну єдність, а що на се пише ся проф. Д-р. Раковський, доказує уступ з його розвідки „Історія а природничі науки Львів 1908“, де він говорить тими словами: „Дуже важними для нас є погляди Гекля, сього геніяльного будівничого теорії розвою; він жеж власне злучив всі так безконечно ріжнородні прояви природи в одну єдність (моністичний погляд), він виказав нерозривну тяглість життя всіх творів природи від одноклітинних істот аж до чоловіка включно, від першого дня істнованя того-ж життя на нашій планеті“ (ст. 17).

5. Колиж, як зазначає сам Впов. добродій Автор, погляди Гекля моністичні так для него важні, то нема причини від них боронитись.

З наведених місць я набрав переконаня, що Впов. Д-р. І. Раковський в безсмертність душі людської в понятю християнським не вірить, а коли вже ся одна з основних підвалин християнського світогляду усунена, тоді вже лишаєсь лиш один

крок до заперечення християнського Бога, а впрочім хочби навіть тоді хто й приймав яке Божество, то питаю, що то за Бог, що лишив людство на деспотичну іграшку неумолимої судьби? З таким Богом або без такого, все одно. Се був би скорше деїзм, а не теїзм.

Що навіть і в тій справі можна дещо довідати ся у Впов. п. професора, того нам доказує уступ з його психології, де він говорить о остаточній цілі духових проявів, а я се розумію чоловіка взагалі. Ось що читаємо на стор. 27.: „наші думки звертають ся в найбільшій мірі до пізнання всіх прояв в природі, себ то до пізнання правди, наші почування пруть нас в напрямі сього, що добре, а наші бажання поривають нас до досягнення сього, що красне. Тому маємо право сказати, що остаточною ціллю духових проявів є добро, правда і краса“.

Се має бути остаточною ціллю цілого чоловіка, а що ті 3. елементи здаєть ся не містять ся в Бозі християнським, а вношу так з першої точки тої науки, бо шановний Автор говорить, що наші думки стремлять до правдивого пізнання природи, а коли так, то ся Богом бути не може. Бог протє християнський в тій науці виключений. А коли так, тоді зовсім не може боронитись Впов. проф. Д-р. Раковський перед замітом монїзму, бо його наука єсть чистої води монїстичною. Се лиш парафраза науки геклівської, а згодимось на се, коли почуємо слова самого Гекля: „Монїстичне слїдженє природи— пише він (Monizm, Kraków 1906, ст. 52—53) як пізнанє правди, етика монїстична як вихованє до добра, монїстична естетика, як культ краси — то суть три головні области монїзму... Правда — добро — краса — то суть три виші божества, перед котрими в пошані клякаємо; в їх природній злуці і взаїмнім доповненю одержуємо чисте понятє Бога. Тому „потрійному ідеалови Бога“, тій природній, правдивій трійці монїстичній вік ХХ. престоли ставити буде“.

Тільки до самого питання Бога.

Колиж питаємо шановного Автора про перше житє, на яке дуалїзм відповідає „сотворенєм“, а монїзм „самородством“, то він пише ся на те послїдне, як ясно виходить з 5 сторінки „Учителя“ з р. 1909, орґаву руського Товариства Педагогічного, в яким він поміщав свою невелику працю „Таємниця житя“.

Тих кілька уваг помістив я для умотивованя мого виступу з таким поглядом що до Впов. п. проф. Д-р. Раковського, і ті гадки могли мене лиш на ту дорогу пхнути, а більш на жадну.

Антін Стельмах.

Відозва!

Славний колись українсько-руський народ, що мав свою власну державу, свою питому культуру, сей народ наслідком химерного сплету історичного житя на сході Європи втратив

свою політичну самостійність а з тим і найважнійшу умову для повного національного рзвою. Виша руська шляхта покинула предківські звичаї, предківську віру та мову: одні потатарщились, другі помосковщились, треті пополячились, а ще інші пішли не знати куди, так що українсько-руське слово і українсько-руська пісня гомоніла до недавна лише під селянсько-курною стріхою.

Одначе в тій українській сумній пісні крила ся великанська сила народньої енергії, котра від хвилі проголошеня прав людини-одиноці й на області українських земель з кождим днем росла, так як з кождим днем росло й народне письменство, народна преса і тим подібні просвітно-культурні народні ожерелля. — Нині українсько руський народ стає в ряди культурних націй здібних жити питомим житем.

Поступ народного життя слідний у нас на кождім кроці і у всякім напрямі. Однак, щоби сей народний розвій-поступ прискорити та щоби кожду хочби й найслабшу одиницю до участі в народнім поході побудити, слід нам робити як найчастішні народні обрахунки-білянси, бо лиш одиниця свідомо кріпшана народного життя почуває в собі силу й охоту до народної роботи, бо лиш тоді всякий леліє віру в красшу будуччину свого народа, а.. „Віра твоя спасе тебе“... І не кінець на тім: ми не лиш самі повинні пізнавати хто ми, але ми повинні усильно дбати й про се, щоби нас належито пізнав світ, щоби й чужинці побачили наш національний розвій-поступ, щоби й чужинці переконали ся наочно, що ми живий самостійний народ, якого не здержить в національно-культурнім поході ніяка протівна сила...

З огляду на повисші мотиви, як і з огляду на спеціальні льокальні причини зважили ся українські товариства в Коломії під проводом місцевих Філій краєв. тов. господ, „Сільський Господар“ і тов. „Просвіта“ та Тов. Жіночий Кружок устроїти в Коломії виставу рідного домашнього промислу.

Вистава ся, що має відбути ся в другій половині липня (а іменно має тревати від 16-ого до 25-ого липня) с. р., має на меті перед звиджуючими виставу показати, що ми є самостійним народом о питомих етнічних чертах, народом, що, хоч лишений всякої опіки зі сторони покликаних чинників, розвиває свій власний домашний промисл і штуку як зверхний обяв житевої сили і вродженої своєрідної духової творчости. А передовсім наміром уладжуючих виставу є зложити по можности повний образ нашої славної Гуцульщини.

В цілі належитого плянового обісланя вистави подаємо до загальної відомости отсі замітки:

Виставці, що задумують взяти участь в нашій виставі, мають вже нині подумати про предмети, які мають на виставу прислати, отже вже від теперішньої хвилі приготувлювати все,

що треба, та нас в час (по можности як найскорше) повідомити, які предмети і в якій скількості (але напевно) вам будуть надіслані.

З огляду на се, що вистава, як висше зазначено, має відбути ся вже в половині липня с. р., тому виставці повинні найдальше до 20-ого червня с. р. зголосити ся, що у виставі возьмуть участь з такими а такими предметами, та найдальше до дня 1-ого липня с. р. нам заповіджені предмети прислати. Пізнійші зголошеня і присилки не будуть узгляднені.

Предмети, продані в часі вистави, будуть могли відобрати набувці доперва після дня 30-ого липня 1912 р.

Оціночна Комісія видавати буде по скінченю вистави медалі, листи признаня і ріжного рода премії.

Просимо дуже, щоби добродії, котрі мають колекції чи збірки оригінальних а цікавих виробів з рідного промислу домашнього, зволили ті збірки прислати, а за те виставовий Комітет з'обов'язує ся відіслати їх збірки оплатно і за реверсом неущкоджені.

Подрібних пояснень в справі вистави уділяє, канцелярня Д-ра Івана Ганкевича, адвоката в Коломиї, ул. Крашевського ч. 11.

Подаючи до загальної відомости повисшу відозву в справі вистави, кличемо з глибини серця до Вас руські промисловці-ремісники: Шліть на сю рідну виставу все, що маєте найліпше, найкрасше, оригінальне, гідне прилюдного виду.

Звертаємо ся і до Вас, наша Інтелігенціє, з горячим зазивом до як найпильнійшої роботи, до як найінтензивнійших з'усиль, щоби наша — Ваша вистава була належито обіслана, так щоби ми не потребували встидати ся перед лицем гостей, так як сего вимагає наше народне достоїнство.

Діло, за котре отсе беремось, не легке і вимагає багато труду, коштів і з'усиль не лиш одиниць, але цілого нашого загалу, всьої суспільности, а се тим більше, що уладжуємо виставу власними фондами без ніякої помочи так зі сторони нашого повіта як і краю та держави. — Цілий дохід вистави призначений на образованє укр. молодіжи в ремеслі і промислі,

Ми певні, що наша суспільність і наші народні інституції сповнять і в тім случаю свій обов'язок, так як значіне сеї вистави для дальшого розвою нашого народу буде всіми належито поняте і оцінене. Нам слід подбати про се, щоби вистава випала як найкрасше і бодай лиш в приближеню дала оглядачам одноцільний образ нашої національної індивідуальности.

Покажім, що ми і без нічийї з боку помочи а навіть мимо перепон вміємо добувати сили і... „іти туди, де днів“...

Д-р. Зиновий Левицький

президент вистави,

Д-р. Іван Ганкевич

голова комітету.

проф. Теодор Примак

технічний директор.

Члени Комітету:

Радник, Іван Чернявський

Инж., Роман Дудинський.

Конкурс.

Інститут Руского Товариства педагогічно ім. свв. Ольги у Львові прийме на рік шкільний 1912/3 75. інституток. Першеньство мають учениці шкіл С. Т. П.

Услівя прийнятя:

1. Місячва оплата 40 К. платних з гори, 2 К. на пране і 10 К. одноразового датку на інвентар. Спосібні і пильні, а вбогі дівчата можуть виімково дістати знижку.

2. Кожда принята інститутка мусить піддати ся лікарским оглядинам; хоровиті дівчата, вимагаючі спеціальної опіки і догляду, не будуть приняті.

3. Кожда інститутка мусить при зголошеню виказати ся приписаною скількостію біля і прочих річий (6 сорочок, 3 спіднички білі, 2 гальки, 4 пар майток, 3 кафтаніки, 2 суковки, плащик зимовий і весняний, 2 капелюхи (літний і зимовий), 2 пари черевиків, 6 пар панчіх, 12 хустинок до носа, 4 пошевки, 4 ручники, 4 простирала на ліжку і 2 під ковдру, ковдра, коцик, випханий сінник, щітка до суконь і до черевиків, гребінь, мило, щіточка до зубів). Усе біле і постіль мусять бути позначені. Брак приписаних річий і непозначене біле можуть бути причиною непріянятя до інституту.

4. Батько (мати, опікун) інститутки мусить бути членом Руского Товариства педагогічного (1 К. вписове 2 К. членська річна вкладка) і зложити декларацію, що точно буде платити з гори що місяця визначену квоту і підчинити ся усім постановам інститутського регуляміну.

5. В часї ферій Різдва і Великодних всі інститутки мусять опустити інститут.

6. Інститутки платять за повних 10 місяців шкільного року; котра інститутка опустить інститут на місяць серед року або перед кінцем року, обовязана за сей місяць зложити повну оплату.

Поданя о приняте, заосмотрені послідним шкільним свідочством, евенгуально і свідочством убожества належить вносити

по конець червня 1912. на адресу Головного Виділу Р. Т. П. (ул. Мохнацького 12). Бувші інститутки мусять також внести подане. Інститутки, які залягають з оплатами за минулий рік, не будуть прийняті на слідуєчий рік, доки довгу не вирівнають. Коже подане мусить бути остемпльоване марками Р. Т. П. на 50 сот. Неостемпльованих не уваглядняє ся. На відповідь треба залучити переписну картку або почтові марки.

Від Виділу Руского Тов а педаг. у Львові.

Подаємо до відома Хвальним Зарядам Крамниць і Вп. Купцям, що фабрика сірників Р. Т. П. установила нового заступника на Галичину і Буковину, п. Натана Мізеса у Львові, пл. Стрілецька 14. ч. телефону 1814. і від тепер до него треба звертати ся із замовленнями.

Менші крамниці і купці, які не можуть самі замовити бо-дай 25 пак, повинні робити замовлення на спілку, або спонукати гуртівників, у яких купують, щоби безпроводочно постарали ся о сірники Р. Т. П.

Крайна пора, щоби всі наші крамниці і всі склепи, де купуємо, держали на складі, а всі верстви нашого народа уживали виключно сірників Р. Т. П.

Комісія підприємств Р. Т. П.

З церковної штуки. Прекрасний і великий образ п. Куриласа представляєть „Матір Божу з дитятком Ісусом на руках і з хорами ангелів“ в величавих барокових, правдиво золочених рамах, єсть зараз до продажу в львівській „Доставі“, (Руска 20). Сей образ, визначений на Одеській виставі, віддаючий сьвяті особи в дуже милих рисах лиць, надав ся на запрестольну і був би незвичайною окрасою для кожної церкви. Кому був би такий образ потрібний, радимо поспішитись і оглянути.

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнане всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еше доси посліплати. Та коли би ся неувага мала тревати дальше — ми мусіли би хіба здержати їм висилку часописи.

Найближе число „НИВА“ (16) вийде з початком вересня.

Видав „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефля.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА
у Львові, ул. Рицερська ч. 18 — Телєфон 1707
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовленя іконостасів і престолів, — і приймає замовленя на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладкові книжки, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків сільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Стапїславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Доміп'каньська 4.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленція митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вибудована на найсолідніших основах.
„Карпатія” приймає забезпечення на життє у всіх
найдогідніших комбінаціях при найкористніш-
ших умовинах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія” дає забезпеченим всякі користи, які може
дати вишній стан техніки забезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія” оснований на взаємності і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дивіденди членам.

„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однієнька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і забезпечитись лиш в
„КАРПАТИЇ”.

„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою аґентуру.

Блишні інфрмациї що до забезпечень і агенцій уді-
ляє дирекція товариства в Чернівцях, ул. Кохановск ого
№ 12. Дирекція приймає також зголошеня внесків на
обезпечення на життє і ренти.

Одинока радикальна поміч для терплячих на пропуклину.

М. ФРАЙЛІХ

у Львові, ул. Городецька ч. 35.

Винахідник бандажів припуклинових, патентованих ц. к. Міністерством торгівлі і промислу на багато виставах краєвих і заграничних, а передовсім у Відни на гігієнічній виставі „Das Kind“, в році 1907 під протекторатом архикнязя Фердинанда Карла. Яко спеціаліст лічени недуг пропуклинових відзначений в Римі крестом заслуги на виставі в році 1908, рівнож властитель диплому почесного „Société hygienique“ в Падуї (Італія) — зеднав собі уже світову славу своєю методою цілковитого усуваня пропуклини без жадної операції, лишень при помочи ужитя бандажа власного винаходу.

Тисячі людей терплячих на пропуклинувилічив М. ФРАЙЛІХ цілковито, так, що вповні заслугує на загальне признание та імя добродія терплячої людскости.

Світле ц. к. Міністерство торгівлі у Відни розпорядженєм з дня 25 червня 1895 до Ч. 2297, уділило М. Фрайліхови, яко спеціалістови бандажів пропуклинових власного винаходу привілей на виключне виконуване тихже, а ц. к. Намісництво у Львові дозволило ему уживати Цісарского Орла. Сотки листів з подякою та признаня не тільки від хорих пацієнтів зі всіх частий світа, але і від багато лікарів потверджують ту опінію, що

бандажі М. Фрайліха

суть безауслівно певнім средством до цілковитого усуваня терпінь пропуклинових.

Поручаємо кождому з наших читатів зажадати від М. Фрайліха у Львові ул. Городецька ч. 35 книжки під заголовком Пропуклина і наслідки ново-винайдених бандажів через М. ФРАЙЛІХА, Львів, ул. Городецька 35., котру то книжку на жадане франко кождий може одержати. — Кождий хорий мусить явитись безауслівно в заведеню М. Фрайліха в ціли збаданя, де мусить позістати через кілька днів.

Свящ. д-р. Яків Гурка (Górka) в Тарнові

видав слїдуючі дїла :

- 1) Cześć Maryi czyli o pobudkach i środkach nabożeństwa do Najśw. Maryi Panny. Краків 1907 стор. 472, ціна 4 кор.
- 2) Życie św. Anieli Merici i dzieje przez nią założonego zakonu Urszulanek. Стор. 772, ціна 4 кор.
- 3) O. P. Segneri T. J. Kazania wielkopostne przełożone z włoskiego w 2 tomach. II. виданє з р. 1906 (стор. XXIX. 334+369). Ціна 8 кор.
- 4) Bł. X. Jan Marya Vianney. Kazania niedzielne i świąteczne wydane z francuskiego. 2 томи (стор. XVI. 503+360) ціна 8 кор.
- 5) Dziewica Orleańska, Błogosławiona Joanna d' Arc. Тарнів 1911 р. стор. XIV+480 з 60 ілюстраціями і топографічною картою. Ціна 4. кор. 80 сот.
- 6) Żywot i dzieła B. Holzhausera. 3 ілюстраціями. Тарнів 1908. стор. 245. Ціна 3 к. 20 сот.

Для священників гр. кат. обряду 33% опушту
і сплату на рати.

**Замволати впрост у автора, Тарнів пл.
Катедральна.**